VICTOR EFTIMIU

Opere

12

Coperta de
George Paul Mihail

eft

"VICTOR EFTIMIU

Opere

12

ROMANE

EDITURA MINERVA
Bucureşti, 1983

Ediţie îngrijită do CONSTANTIN MOHANU

ARGUMENT EDITORIAL

Seria de *Opere* — Victor Eftimiu, din care avi apărut pînă acum 11 volume (dramaturgia în versuri şi proză; volumele 1—6 ; lirica : volumele 7—8 ; proza scurtă : volumele 9—11) se continuă cu romanul. Scriitorul a cultivat genul de-a lungul întregei sale activităţi literare : de la încercarea de „roman foileton" *Părintele Sofronie,* publicat în ziarul *Prezentul* (februarie-martie 1907) şi reluat parţial în *Două cruet. Roman din viaţa macedoneană (Dimineaţa,* martie-aprilie 1914) pînâ la romanul de aventuri Pe *urmele 'zimbrului* (1957) şi *"Tengri* (1970).

Este autorul a 14 ,romane, eu o tematică dintre cele mai diverse, elementul romanesc reconstituind în pafte ..destinul şi peregrinările autorului, plecat din mediul sud-dunărean al. Bobqştiţei natale şi ancorat puternic în viaţa literară , şi. teatrală bucuresteană, dar şi cu îndelungi .popasuri în .me.diul literar-artistic parizian. Deşi apreciate în epocă, o parte ,din ele fiind publicate în traducere în foiletonul unor ziare franceze de mare tiraj (în *Comoedia : Tragedia unui comedian;* în *L'Rţe .noweile* • *Dragomirna;* în *Le Figaro; Kimonoul înstelat),,* neroaiîiind re? editate, romanele lui Victor Eftimiu sînt astăzi aproape necunqscute. Unele au rămas necunoscute chiar şi pentru istoricul literar, cum eatp Rasputin, roman, publicat în. anuf 1,920 sub pseudonimul „Axente Sandomirsky", reeditat apoi, cu iliu.trPiti de, Mih. Sabarov, sub titlul Bestia mistica *(Viaţa..§i, moartea lui Rasputin}.* .

Presa literară a timpului consemnează şi unele .proiecte de roman realizate doar parţial şau abandonate : .Circ. *b.abaiîc* din .care a apărut un fragment in *Adevărul* (august 1936). roman de ejocă ce avea ca temă mazilirea domnitorilor pămînţeni de către Poarta otomană şi *Cuibul de piraţi,* „roman dip., viaţa bucuxeşteană", a cărui acţiune începea în timpul neutralităţii ţării noastre de dinainte de primul război mondial şi continua pînă

în cel de a] patrulea deceniu. Autorul însuşi devine personaj de roman într-un foileton al ziarului *Politica* (1926).

Reeditarea romanelor lui Victor Eftimiu va contribui la mai buna cunoaştere a personalităţii literare a unui scriitor înzestrat cu darul povestirii, eu multă abilitate în mînuirca unei intrigi romaneşti captivante şi cu un profund simţ al dialogului.

Ca si în cazul nuvelelor şi povestirilor, la stabilirea ordinii retipăririi romanelor se va respecta acelaşi criteriu cronologie după prima apariţie în volum (v. si *Argumentele* editoriale de la volumele 9 şi 1(1). In cazul în care autorul, la reeditarea unui roman, i-a schimbat doar titlul, am optat pentru noul titlu adoptat, păstrînd însă romanul la locul ce îl indică ediţia princeps. Este cazul romanului *O dragoste la Vieim.* [Bucureşti], [Editura] Forum, [1947], publicat pentru prima dată sub titlul *Arhanghelul cu aripi de ceară* (Bucureşti, Editura Cartea românească, [1935ŢJ.

Ciclul operei romaneşti a lui Victor Eftimiu se deschide cu *Două crud. Roman din viaţa macedoneană,* tipărit în volum în 1914, după ce, în acelaşi an, apăruse — în aceeaşi formă — în foiletonul ziarului *Dimineaţa* (din nr. 3619, 31 martie 1914, pînă in nr. 3639 din 22 aprilie 1914). Majoritatea capitolelor din acest roman slnt preluate — întregite şi drzvoltate' — din romanul foileton *Părintele Szifronie. Roman din viaţa macedoneană,* apărut în ziarul *Prezentul* (din nr. 535. 13 februarie 1907 pînă în nr. 566 din 27 martie 1907). Unele capitole — reduse ca număr — din romanul foileton *Părintele Sofronie* au fost tipărite ulterior de către autor ca povestiri de sine stătătoare *IBandiţii din Bairam)* sau re lipite în scrierea *Ce! din urmă albanez,* publicata pentru prima dată, cu o „prefaţa" a autorului, ca „romaii", în foiletonul ziarului *Viitorul* (din nr. 2280, 23 iunie 1914 pină în nr. 2303 din 10 iulie 191-)) şi tipărită de către autor -— cu mici mcdifkâri — în volumul *Poveştile focului* (Editura Minerva, 1915), fără menţiunea „roman", şi reeditată, sub titlul Risto *Dar da. Povestire din Albania,* drept pentru care această scriere a şi fost trecută la proza scurtă (v. *Opere,* volumul 9, p. 171—225).

Două cruci a fost reeditat de autor — fără mortificări — in volumul *Spre ţara nouă. Povestiri din Orient* (Bucureşti, Universala Alcaiay, [1922î, p. 85—186), încadrindu-şe în tematica generală a acestui volum. Cu toate că în subtitlul noului volum se specifica „Povestiri", autorul i-a acordat în continuare scrierii *Doua cruci* „statut" de roman, spre care îl indfituia structura şj! mai ampla desfăşurare a acţiunii, spre deosebire de Ris(o *Dară.*

' Romanului *Două cruci* îi urmează — în cel de al 12-lea volum din Opere — romanele *Elfiona* [1925] şi *Dragomima* (1930).

în elaborarea romanului *Elfiona,* autorul porneşte de la *Fantoma- celei care va veni,* subintitulată „roman teatral în şapte tablouri" (1922), piesă jucată cu suceci în 1928 pe scena Naţionalului din Bucureşti şi tipărită de către autor ea scriere de sine stătătoare, drept pentru care am reprodU3-o şi noi m ciclul de „Piese eu subiecte de peste hotare" *(Opere,* volumul 6,-p. 189—260).

Dragomima, „scriere senzaţională în genul Al. Dumas, cu mijloace realiste", „foarte bună ca roman foileton" — cum o aprecia G. Călineseu — a fost tradus In franceză şi publicat în foiletonul ziarului *L'Ere nouvelle.*

• în volumul 13 se vor reedita romanele *Kimonoul* înstelat şi O *dragoste kt Viena.*

Kimonoul înstelat — cu subtitlul „Roman fantastic din viaţa americanilor care trăiesc la Paris" — a fost tipărit mai întîi în foiletonul ziarului *Dimineaţa,* începînd de la 1 februarie 1932, nr. 9016, pînă la 23 april* 1932, nr. 9098. Textul publicat în întiiul număr (primele doua capitole ale romanului) este tipărit de către ziarul *Dimineaţa* şi în fascicul separat [8 pagini) şi distribuit gratuit cititorilor ziarului, pe prima pagină purtînd portretul scriitorului. După ce se publica număr de număr în foiletonul zarului, se tipăreşte în volum la începutul lunii mai 1932. Tradus în franceza, apare, în 1935, la foiletonul cotidianului parizian *Le Figaro.*

Arlianghelul cu aripi de ceară (Bucureşti, Editura Cartea românească, [1935], 315 p.). roman, care — aşa cum remarca G. Călineseu — „face de bună seamă aluzie la existenţa tenorului Leonard", reprezintă de fapt dezvoltarea amplei nuvele Wini, publicată de autor in volumul *Vulturul de argint: Nuvele* (Bucureşti, Editura Ig. Hertz, 1931, p. 65—174). Multe din cele 11 capitole ale nuvelei sînt reluate ca atare, unele refăcute şi retopite în acţiunea romanului. Sînt păstrate bineînţeles şi personaje, printre care eroina Wini (Winifred), singur personajul principal al nuvelei, Leontin, are numele schimbat în : Narcis, autorul intenţionînd prin aceasta să îndepărteze asocierea prea vădită de numele prototipului (Leonard, marele tenor r'»min

supranumit „prinţul operetei româneşti"). Bucurîndu-se de succes în epocă, .autorul îl retipăreşte, fără modificări, în 1947, la Editura Forum, cu titlul schimbat în *O dragoste la Viena,* titlu păstrat ca atare şi în ediţia noastră — reprezentînd ultima voinţă a autorului.

Un caz aparte prezintă seria de romane dedicate lumii teatrului :. *Omul fără nume* ([Bucureşti], Cultura românească, [1940]), *hora Mirandy* ([Bucureşti], Cultura românească, [-1941] şi *Scadenţa* ([Bucureşti], Cultura românească S.A.R. [1944)1, toate avînd ca erou central pe un Strszky, regizor şi om de teatru, personaj fictiv, dar în opiniile căruia se. pot recunoaşte cu uşurinţă multe din crezurile artistice privind arta dramatică ale autorului însuşi.

Romanul; în trei părţi *Omul fără nume* (inclus; în ediţia de faţă în volumul 14), în prima parte, intitulată *Tragedia unui comedian,* reia întrutotul romanul aidoma intitulat, apărut- în 1924, la Editura Ancora, iar în partea a doua reproduce romanul *Principesa Moruzof* (Bucureşti, Editura Ancora, 1925). acelaşi text, însă cu. titlul schimbat în. *Principesa Simonof.* în partea a treia a romanului, intitulată *Spre sursele tragediei,* se reia, cu unele modificări, ultima secţiune din *Le nain du Theatre* Francois, tipărit..la Paris, în 1931, la Editions de la „Revue Mondiale". Astfel,. în textul francez, Strszky murea, într-un noiembrie ploios, sub scara unui bloc din Paris, şi, necunoscut de nimeni, era înmorrnîntat.. de către Asistenţa publică în groapa cpmună. La fel sfîrşea şi personajul principal din *Comandorul,* scriere publicată în volumul *Vulturul de argint. Nuvele.* (Bucureşti, Editura,,.Ig. Herz, 1931), amplă nuvelă care avea ca erou central pe acelaşi Strzsky, denumit însă şi „Comandorul", ue aici titlul nuvelei, preluată, cu mici modificări, în romanul inspirat din viaţa, teatrului. în noua versiune a romanului *Omul fără nume'* (1940), autorul îşi menţine în viaţă eroul principal, spre.- a-1 duce...,şpre sursele tragediei", în vechea Eladă, şi ai continua destinul în romanele următoare: *Lora Mirandy* şi *Scadenţa.*

In noua formulă, amplul roman *Omul fără nume* (564 p.) are .şi un *Prolog,* inexistent în *Tragedia unui comedian* (1924), împrumutat: însă, cu uşoare modificări : la începutul şi sfîrşitul *Prologului* •—..tot din *Le nain du Theatre Fraricais* (prima parte a romanului).. Textul *Prologului* este similar şi cu primele trei capitole din nuvela *Comandorul,* menţionată mai sus. Diferă doar începutul şi se renunţă la ultimele patru paragrafe din cel de al treilea capitol din nuvelă.

Tueea elaborării unui ciclu de romane care să aibă ca obiect lumea mirifică a teatrului a început să-1 preocupe pe autor în anii de după 1920. Astfel, în 1924, la Editura Ancora tipăreşte *Tragedia unui comedian,* iar în anul următor, la aceeaşi edi- tură» îi apare Principesa *Moruzof,* romane anunţate de autor în presă' şi întîmpinate ca atare, la apariţie, de către critica literară, ca „primul" şi „respectiv al doilea" din „ciclul *Omul fără nume".*

După apariţie, *Tragedia unui comedian* este tipărit şi în traducere franceză în foiletonul revistei *Comoedia. Principesa Moruzof* apăruse, înainte de tipărirea în volum, în foiletonul ziarului *Dimineaţa* din nr. 6472, 17 noiembrie 1924, pînă în nr. 6538, 29 ianuarie 1925* cînd apare capitolul XXVII *(Plecarea),* — ultimul din romanul tipărit în volum în acelaşi an, roman reluat ca atare în partea a doua a romanului *Omul fără nume* (1940) însă cu titlul schimbat : *Principesă Simonof.*

în foiletonul ziarului *Dimineaţa,* în numerele 6539, 6541, 6544, 6547 'şi 6552 (din 30 ianuarie pînă în 12 februarie 1924) se mai tipăreau încă cinci capitole marcate XXVIII—XXXII *(Lora Mirandy, Un nou teatru, Zile de primăvară-, în liniştea monahală, Încheiere),* care, iniţial, în concepţia autorului, urmau să facă parte din romanul *Principesa Moruzof.* Cînd îşi definitivează romanul pentru a fi tipărit în volum, scriitorul renunţă la aceste capitole, însă nu definitiv: ele vor fi reluate peste ani şi dezvoltate în cel de al doilea roman al trilogiei : Lora *Mirandy* (1941), titlu: identic cu cel al primului capitol la care autorul renunţase în 1925.

Scriitorul abandonează temporar ideea definitivării ciclului de„ romane din viaţa teatrului, elaborînd alte romane; De-abia în 1931 îi apare în versiune franceză, la Paris, la Editions de la „Revue Mondiale", romanul în trei părţi *Le nain du Theatre Francate,* prima (p. 7—31) şi ultima secţiune (p. 251—298) inedite, . partea a doua (p. 32—250), cea fundamentală, reprezentînd traducerea în franceză a primului roman, *Tragedia unui comedian.*

în acelaşi an, 1931, apărea în volumul *Vulturul de argint. Nuvele* (Bucureşti, Editura Ig. Hertz) nuvela *Comandorul* (p. 239—316),.primele trei capitole ale nuvelei reprezentînd un text aproape identic cu prima parte (p. 7—31) din *Le nain du Theatre*

Francois, iar capitolele IV—VIII din nuvelă fiind de fapt versiunea română a celei de a treia părţi a romanului (p, 251—29b).

Reluînd *Tragedia unui comedian* (1924) şi *Principesa Moruzof* (1925), cu titlul modificat în *Principesa Simonof,* — considerate de autor ca primele două secţiuni ale romanului — la care a adăugat o parte a treia, *Spre sursele tragediei* şi *Prologul,* menţionat mai sus, scriitorul a realizat, prin *Omul fără nume,* un roman unitar, care — în noua formulă — se defineşte ca primul dintr-o trilogie, acţiunea cohtinuîndu-se firesc în *Lora Mirandy* şi *Scadenţa.* Cîteşitreie romanele au apărut la Editura Cultura românească, fiecare sub un titlu independent, însă avînd marcate pe cotorul cărţii — în ordinea enunţată mai sus — cîte unul, două şi respectiv trei asteriscuri : încă o dovadă că autorul şi le-a-dorit, în ultima instanţă, o trilogie.

Cum era şi firesc, această trilogie îşi- are locul în succesiunea romanelor din ediţia de faţă (volumele 14—15) la momentul 1940—1944 — cînd a prins contur forma definitivă a ei.

în volumul 16 al ediţiei de faţă se reproduc romanele scrise de Victor Eftimiu în ultimele două decenii ale vieţii: *Pe urmele zimbrului,* publicat mai întîi în 1957, în „Povestiri ştiinţifico-fantastice", şase fascicule : numerele 37—42), colecţie editată de revista *Ştiinţă şi tehnică,* reeditat apoi într-un singur volum : *Pe urmele zimbrului. Roman,* [Bucureşti], Editura tineretului. [1964]; *Tengri,* [Bucureşti], Albatros, [1970], colecţia „Aventura" nr. 4.

Ca şi în cazul nuvelelor şi povestirilor, şi la romane întîlnim numeroase reluări de capitole, de fragmente, de secţiuni sa» întregiri, rescrieri şi contopiri de la un roman la altul — acestea ţintind închegarea şi realizarea unor romane cît mai unitare şi de sine stătătoare, inconfundabile.

Toate aceste *identificări* de romane, secţiuni, fragmente sau capitole de roman care au la bază romane tipărite iniţial în foiletoanele unor reviste, româneşti şi franţuzeşti, în volume care purtau încă de la început amprenta „nedefinitivatului", tipărite la început în versiune franceză sau care pornesc de la unele nuvele sau povestiri mai ample, au fost posibile prin confruntarea integrală a tot ce reprezintă text (variantă sau versiune) în materie de roman. Modificările de structură ale unor romane, reeditările cu modificări sau sub alt titlu făcute de autor sînt menţionate şi în *Bibliografie.*

Pentru edificare asupra configuraţiei fiecărui volum din cele 5 în care se reproduc romanele *(Opere,* 12—16). dăm la finele volumului 16 o *Bibliografie* dedicată romanelor lui Victor Eftimiu, în care se vor menţiona şi romanele sau proiectele de roman nedefinitivate ce nu se reproduc în prezenta ediţie. Pentru a se putea urmări modalităţile în care autorul şi-a reluat unele romane, cu modificări — de la periodic la volum, sau -de la un volum la altul — *Bibliografia* va fi „analitică", în felul acesta eonsemnînd cuprinsul romanelor (secţiuni, capitole), cu restructurările respective la rescrierea sau reeditarea lor de către autor.

Cu toate că am păstrat ordinea cronologică a romanelor, potrivit primei apariţii în volum — cu derogările, întrutotul motivate, în cazul trilogiei închinate lumii teatrului — am luat ca text de bază, sau, mai bine-zis, text de la care s-a pornit în stabilirea definitivă a textului romanului respectiv, ultimele ediţii apărute în timpul vieţii autorului, confruntate însă şi cu celelalte ediţii antume, cu textele apărute în periodice şl — acolo unde a fost cazul — cu manuscrisele, ceea ce a dus la corectarea a numeroase lecţiuni sau întregirea altora, pe baza tuturor variantelor de text existente şi prin emendare conjecturală, acolo unde "contextul o cerea. Au fost înlăturate astfel o serie de erori sau omisiuni, îndeosebi în primele romane.

Pentru romanele incluse în volumele de *Opere,* 12—16, am luat ca text de bază următoarele ediţii:

Două cruci. Roman din waţa macedoneană, Bucureşti, Atelierele Soc. Anonime „Adevărul", 1914, 175 p.

Elfiona. Roman, Bucureşti, [Editura] Eminescu S.A., [1925], 215 p.

Dragomima. Roman, Bucureşti, Editura „Naţionala" S. Ciornei, 1930, 314 p.

Kimonoul înstelat. Roman, ilustrat de I. Val, [Bucureşti], Editura „Adevărul", S.A., [1932], 390 p.

O *dragoste la Viena. Roman,* [Bucureşti]. [Editura] Forum, [1947], 209 p. (Apărut iniţial, sub titlul *Arhanghelul cu aripi de ceară,* Bucureşti, Editura Cartea românească, [1935], 315 p.).

Omul *fără nume. Roman,* [Bucureşti], Editura Cultura românească, [1940]. 564 p. (în noua formulă, romanul avînd trei părţi : *Prolog, Tragedia unui comedian, Principesa Simonof).*

Lora Mirandy. Romanul unei actriţe. [Bucureşti], Editura Cultura românească, [1941], 352 p.

Scadența. Roman, [București], [Editura] Cultura românească, S.A.R. [1944], 334 p.
Pe urmele zimbrului. Roman, [București], Editura tineretului, [1964], 232 p.
Tenori, [București], [Editura] Albatros, [1970], (Colecția ..Aventura" nr. 4), 200 p.

La transcrierea textelor, am respectat particularitățile fonetice, morfologice şi lexicale specifice scrierilor autorului.. Au fost păstrate de asemenea unele caracteristici ale graiului muntenesc în general, dar şi altor graiuri regionale, întîlnite îndeosebi în vorbirea unor personaje, în dialog. Frecvența acestora este mult mai mare față de volumele anterioare. In romanele de început se întîlnesc şi unele particularități lexicale ale. dialectului aromân.

S-au menținut şi' formele duble şi alternanțele lexicale.- Ca şi în volumele anterioare a fost ..păstrat genitiv-dativul în — *ei.*

Am unificat însă la *sînt* formele alternante *sunt!sînt,* acea-, sta din urmă fiind mult mai frecventă.

Normele ortografice au fost aplicate peste: tot, acolo unde ele nu duceau-la înlăturarea .unor realități -lingvistice,

CONSTANTIN -MOHANU

DOUĂ CRUCI

ROMAN DIN VIAȚA MACEDONEANA

1914

lui Const. Miile

I. COPIL DE BOGDAPROSTI

Fiecare om vede pe dracul, odată în viață. Metodie l-a văzut sub chipul unui grec uscățiv, care vindea bricege și „surcele din crucea lui Cristos".

— Ia briceagul ăsta, flăcăule !... E de sidef... Are două limbi și ți-l dau numai pe optzeci de parale !...

Metodie răspunse :

— N-am, unchiule... sînt băiat sărac... N-am nici o para...

Negustorul își lăsă cutia jos și se uită lung la Metodie.

Era un băiat spătos, cu mîinile mari, rumen la față și cu ceva barbă galbenă pe gușă.

— Stăpîn ai ?

— N-am nici stăpîn. Umblu de colo pînă colo. Am o mătușă bătrînă. îmi dă cîte ceva. Da' nici ea n-are mare lucru, săraca!... Eu i-aș veni bucuros într-ajutor, da' n-am cum. Săraca !

— Ia ascultă, fătul meu... Mie mi-au furat niște arnăuți măgarul. Patru lire n-am să-mi iau altul. Văd că ești zdravăn. N-ai vrea să mă duci în cîrcă prin sate ? Dacă vînd zece bricege, îți dau patru groși[1]. Ce mai vrei ? .

Metodie se uită lung la grec.

Era un om mărunțel, spîn, cu părul spălăcit, cu ochii vii.

După ce-l măsură, Metodie îl întrebă alene :

— Cîte oca ai ?

— Nu știu... Da' sînt ușor !

— Ia urcă-te ! zise Metodie, aplecîndu-se.

1 Un groș turcesc prețuiește patruzeci de parale (25 b.) (n.a.).

Grecul sări în spatele flăcăului, ca o veveriță.

— Na cutia! Să văd dacă ești greu cu marfa la un loc.

Apoi, făcu cinci-șase pași, zburdînd. Povara nu era grea.

— Uite ce e! Eu te duc în cîrcă, da' numai pe drumuri.

Cînd intrăm în vreun sat, să știi, te dai jos, că mi-e rușine. îți duc numai cutia!

— Bine!

— Chiar pe drumuri, cînd întîlnim vreun om, eu am să zburd și dumneata să faci haz, ca să creadă lumea că ne prefacem, așa, în glumă...

Nu vreau să zică oamenii că sînt măgar.

— Bine!

Și plecară.

Plecară din satul unde se pomenise Metodie om, unde-și pierduse vremea douăzeci de ani, fără să facă nimic.

Nu știu cum se întîmpla că în Zvezda nu se abăteau oamenii stăpînirei să ia băieți la armată: poate unde era ascuns satul printre movile, poate unde erau creștini toți oamenii.

Numai așa m-aș putea domiri cum de a scăpat Metodie de oaste.

împlinise douăzeci de ani și era tot la vatră.

Băieții ceilalți plecaseră cu tații or' cu unchii, cari la Moreea, după cărbuni, cari în pădurile Anatoliei, cari la București, să piseze piatră în fabricile de sifon.

Metodie n-avea nici tată, nici unchi.

O biată femeie bătrînă cu capul înfășurat într-un prosop mare, alb, îi ținea loc de orce rudă, un fel de mătușă scăpătată, Vancovița.

Ea ajuta pe femei la cuptor și căuta pe copii sub limbă, să vadă dacă n-au semne de turbare.

De cîte ori s-abătea vreun cîine străin prin sat, toate mamele veneau la Vancovița, cu odoarele în mină. Dînsa le răsucea limba cu un clește de lemn și le cresta vinișoarele verzi cu un brici. Copiii plecau tremurători, galbeni, lăsînd în mina meșterii doftorițe zece-douăzeci de parale.

Din avutul acesta se înfrupta și Metodie.

Uneori mai cîștiga și el cîte un groș, doi, or cîte o mînă de țîri și o pîine, ajutînd babele la udatul grădinilor și al bostanelor: întorcea apa din pîrîiașe, făcîndu-i vad sub garduri, printre răzoare.

Cînd se băteau babele pentru firul de apă, Metodie se urca în cleal ,schimba cursul întregului pîrîu, și, lăsînd grădinile fără apă, împăca tot satul.

Pentru treaba asta, el primea, cum v-am spus, o mînă de țîri și o pîine, pe cari le împărțea cu Vancovița.

De la o vreme însă, i se urî cu țîrii și cu labele de găină fierte, cari îi plăceau așa de mult bătrînei.

I se făcuse dor de o viață mai omenească.

Și-n ziua cînd veni negustorul de bricege să-1 tocmească măgar, lui Metodie îi răsări cea dintîi rază de soare în viață.

O Veselie necunoscută pînă atunci îi îneca inima, iar grecul din cîrcă îi păru mai ușor ca o varză.

— Cum te cheamă, fătul meu?

— Metodie!

— Nume călugăresc!

— Da' pe dumneata, cum te cheamă?

— Dionisie. Mai scurt, Nisi. Dacă-mi zici „unchiule" ai să mă măgulești mult. Eu sînt norocul tău.

— Dumnezeu să-ți răsplătească!

— Ce stai acasă, mă, băiete?...

— De, știu eu...

— Om mare să-ți fie rușine!...

— Păi ce să fac?

— Du-te în lume, nu mai sta ca o muiere!...

— Da-n lume, ce să fac?

— Păi bine, mă, frumos e să stai pe spinarea unei mătușe bătrîne?

— Săraca!

— Na, ține un cerec. Trimete-i-1. Spune-i că ai să te întorci cu lire multe în buzunar și cu o nevastă durdulie, hi! hi!!

— Metodie rise si el, rosindu-se :

— Hi!... hi!

Apoi întîlnind un copil în capul satului, îl trimise la Vancovița cu cerecul.

Nisi îi sări în cîrcă şi porniră. Umbre triste copleşiră sufletul lui Metodie. Ieşea din sat întîia oară şi-l coprinsese jalea, la gîndul că poate n-o să se mai întoarcă niciodată. Dacă n-ar fi trebuit să țină pe grec de pulpe cu mîinile, Metodie ar fi plîns.

Aşa însă, îşi înghiți suspinele şi-şi opri lacrimile, ca să nu-l gîdile pe nas.

Un om se ivi la cotitură...

Metodie începu să salte făcînd haz. Pînă nu pieri omul nu se astîmpără.

Grecului însă nu-i venea la socoteală mîndria lui Metodie :

— Nu mă prea zdruncina, băiete, că sînt cam slab de măruntaie... spunea grecul, clănțănind dinții şi strîmbîndu-se, oarecum, de durere.

Ziua-ntreagă umblară ei aşa, prin satele bulgăreşti din jurul Dzvezdei, iar seara ajunseră la Pleasa, unde Metodie, care ştia ceva greceşte, ca orce bărbat din părțile Coreei, nu prea înțelese limba păsărească a cuțovlahilor de acolo.

Visul său era s-ajungă la Corcea, oraş mare cu biserici şi geamii.

— Sînt biserici turceşti, am auzit, gîfîi Metodie, sub grec.

— Da, le zice geamii...

— Şi cum sînt ?

— Cu o clopotniță subțire şi lungă, fără clopot : lungă cit un munte şi subțire cît o luminare...

— Da' biserici d-ale noastre sînt ?

— E-he !... Mitropolia e făcută numai din aur, cu ferestrele de piatră scumpă şi cu anafura de grîu alb...

— Trebuie să se vadă frumos luminările, prin sticlă... Popi sînt ? Cine slujeşte ?

— Un arhiereu îmbrăcat ca sfinții. Numai în odăjdii de aur.

— E tot grec — ori vreun paşă turcesc ?

— E grec, prostule!... Cum o să fie turc?

— Da' de ce mă faci prost ? se înfurie Metodie şi începu să se scuture.

Grecul țipa şi dădea din mîna dreaptă ; cu stînga se ținea bine de gîtul vînjos al lui Metodie.

— Mă trînteşti, flăcăule ! Ho! băiete!... Stai!...

— Dă-te jos ! Jos !

Cutia cu marfă căzuse. Bricegile se revărsaseră pe iarbă şi seînteiau ca nişte gîndaci lungi de sidef şi abanos.

— Dă-te jos !... Să nu crezi dumneata — îi zise flăcăul — să nu crezi că dacă te duc în circă, trebuie să mă faci prost! Eu sînt băiat sărac... sînt copil de bogdaprosti, ştiu bine, dar nu trebuie să mă faci prost !

Şi începu să plîngă înduioşat, sporindu-şi lacrimile cu cele pe care nu le plînsese mai-nainte.

Grecul îl mîngîia cu vorbe bune şi, văzînd că e băiat simțitor, porni pe jos alături de el şi începu să-i spuie altele, ca şi cum nu se întîmplase nimic.

— Mi se pare că n-o să ne prea înțelegem, îngînă băiatul.

— De ce mă, puiule ?

— Văd că dumneata mă iei aşa... Dacă te-ntreb unele lucruri, crezi că sînt vită şi mă batjocoreşti...

— Ei, asta-acum ! !... Te supăraşi degeaba... Iartă-mă. Da' n-am vrut să te mîhnesc...

— Nu, nu... Eu mă duc. Mie să-mi facă omul ce vrea : să mă bată, să mă calce în picioare, da' numai să nu mă jignească... Am să te las sănătos.

— Rău faci ! Te făceam om ! Păcat!

— Lasă-mă mai bine aşa cum sînt... vită !

— Şi ce-ai de gînd ?...

— Nu mai merg cu dumneata, mă întorc la Vancovița.

— Nu faci bine. Ştii ce zic eu ? ! Să mai mergi cu mine, măcar zece zile. Cîştigi ceva şi poți să-ți iei aripile, să te duci în lume...

— Bine... să fac şi aşa !... Mai stau cu dumneata zece zile, îmi dai partea mea de cîştig şi să ne vedem sănătoşi...

Zece zile umblară cei doi drumeţi, Dionisie negustorul şi sluga sa Metodie, vînzînd bricege şi „lemn din crucea lui Cristos..." Dormeau prin hanuri, pe la marginile lacurilor, la un loc cu pescarii bulgari şi cu meşterii pietrari cari făceau şoseaua spre Ianina. Ziua, Metodie ducea în cîrcă pe grec, iar noaptea îi ducea pămîntul în cîrcă pe amîndoi, acolo unde-şi odihneau oasele. De obicei, Nisi era mai obosit decît flăcăul, cu toate că mergea călare, boiereşte.

într-a unsprezecea zi, pe o dimineaţă îmbucurătoare (venise primăvara de-a binelea) cum şedeau la marginea unei livezi, Metodie îşi aduse aminte că s-a isprăvit tocmeala.

— Ai vîndut cincizeci şi cinci de bricege şi de patru medgidii lemn sfinţit. Mi se cuvin cincisprezece cereci. Scoate banii că mă duc !...

— Credeam că mai rămîi cu mine... te făceam om !

— Lasă, lasă ! Scoate banii...

Lui Nisi nu-i venea la socoteală să plătească băiatului.

— Ce să faci, nepoate, cu atîta bănet ? Argintul e ochiul dracului. Ispita Celui necurat ! Ştii ce ? Mai bine îţi dau măgarul ăla de colo !

— Care măgar ?

— Uite... acolo... în livadă.

— Metodie se uita în livadă şi văzu un măgăruş care păştea, cu mult senin, iarba tînără a primăverii, floarea nouă a cîmpului.

— D-apoi al dumitale e măgarul ?

— Ce-ţi pasă ? Ti-1 dau ţie !... Treaba mea, al cui e ! Hoa ! Şei ! Hoa'! Şei ! (începu să strige grecul). Şi intră în livadă, apucă măgarul de căpăstru, îl trase în drum.

— Incalecă-1 şi du-te sănătos ! Un măgar e de mare folos în viaţa unui om pribeag !

Lui Metodie i se păru că Nisi e dracul. îl îndemna la o faptă rea. Ştia bine că măgarul e străin, dar cum nu-1 furase el, îl încălică şi-şi luă rămas bun.

— Să ne vedem cu bine, unchiule !

•— Umblă sănătos, fătul meu ! răspunse grecul cu glasul înduioşat. Apoi, îşi şterse o lacrimă, al dracului !...

II. CĂLUGĂRUL SRÎN DE LA RĂSCRUCEA DRUMURILOR

Sîntem cinstiţi numai pe jumătate. Nu facem fapte rele de teama unui pîndar care stă pe brînci în inima noastră şi ne veghează. Dacă ştim să momim pe pînclar (care a îmbrătrînit mult) el închide ochii şi putem sări în toată voia, în grădina păcatului.

Foarte puţină dezvinovăţire ne trebuie faţă de noi înşine şi fărădelegea e gata. Aşa şi cu Metodie. Ştia prea bine că măgarul e de furat, dar vorbea într-alt fel pîndarului din inima sa :

„Eu n-am pus mîna pe căpăstrul vitei. Eu am fost măgar zece zile şi aveam să iau cincisprezece cereci, da nu mi-a dat Nisi nici unul. Mi-a dat măgarul. De unde ştiu eu că nu era al lui Nisi ? Poate că era al lui Nisi ! Dumnezeu vede toate. Dacă era furtişag, vedea şi trimetea pe stăpîn să mă prindă. Da' n-a venit nimeni şi uite, eu călătoresc acum spre Corcea."

— Hi, căluţule !... Hi, armăsarule ! .

Armăsarul zvîcnea, se repezea, şi se poticnea. Iar Metodie rîdea în guşă, cu bucurie, de cîte ori coborau o vîlcea...

„Metodie, nume călugăresc !..." Aşa-i spusese grecuL

„Aşadar, Dumnezeu, care m-a botezat, a hărăzit să fiu călugăr. Sfinţii Metodie şi Chirii au fost călugări. Au slujit pe Domnul şi-au învăţat pe oameni să facă slove.

Pe mine mă cheamă ca pe sfîntul Metodie. Slove n-am să învăţ pe alţii, fiindcă nu ştiu nici eu, dar am să mă călugăresc."

— Hi căluţule, hi, armăsarule ! Oa ! Sci ! Oa ! Sci !...

„Acolo, departe, la poalele Ţurţurilor e satul Boboştiţa. Oamenii de acolo ştiu trei-patru limbi. Or să-1 înţeleagă şi pe el, bulgarul Metodie.

Acolo e mînăstirea Precista, unde n-au mai rămas decît doi călugări... Cu Metodie or să fie trei. La, urma-urmei, de ce să nu se facă şi el călugăr. Nu e el stăpîn Pe capul lui ?

Ba o să zică lumea că, uite, Metodie, om tînâr, voinic, tocmai bun de muncă, se călugăreşte... Ei ! şi ce-i pasă lui de lume ? Fiecare cu ai săi.

La mînăstire n-ar fi avut mult de lucru : păscutul oilor şi al caprelor. Ceva treburi mărunţele şi alt nimic. Egumenul, părintele Policarpie, i-ar fi dat cincisprezece parale pe zi şi mîncare. Nimic mai bun.

Ce e viaţa ? O să dea el de rostul lumei ? Să-şi chinuiască el trupul pentru munca grea a zilei de mîine ? !..."

Tot gîndind' aşa, se pomeni că luase drumul mînăstirei.

'— Oa ! Sci ! Oa ! striga el, lovind măgarul cu călcîiul, ajunse în Corcea. Se minună de frumuseţile oraşului, dar nu se încurcă p-acolo, ci plecă spre Boboştiţa. După vreo jumătate de ceas se opri lîngă cişmeaua de la răscruce.

Acolo găsi pe un călugăr spîn, care băuse apă multă şi se cam umflase.

— Apă rece, apă bună. Băui cam multă, fiule, şi m-am îngreunat.

— Sărut mîna !

— Domnul!

— Părinte, văd desagii sfinţiei-tale şi bănuiesc nişte prescură. Mi-e foame.

— Domnul a dat, Domnul a luat ! oftă călugărul spîn, cu părere de rău.

Desfăcu desagii, scoase o prescură şi o frînse în două. Era tare ca pămîntui.

Metodie o ţinu la cişmea, o înmuie, o umflă şi o mîncă împărăteşte.

Apoi, zise :

— Sfinţia-ta eşti bulgar. Şi eu sînt bulgar. Dar ce să-ţi fac dacă nu e nici o mînăstire bulgărească p-aici ? Mă duc la grec, săracu !

— Du-te, fiule, du-te. Tot creştin e şi grecu. Mai bine să te faci călugăr la un loc cu grecii decît bandit cu turcii la un loc.

Două lucruri domnesc în ţinuturile noastre : crucea popii şi cuţitul tîlharului. Dacă le ţii în soare pe amîndouă, fac aceeaşi umbră : o cruce. Nu le poţi deosebi după umbră, care e crucea şi care a junghiul. Două cruci, fătul meu, două cruci... Alege una din ele şi le-ai ales

pe amîndouă. Dacă te faci bandit, ai să sfîrşeşti prin pocăinţă şi ai să te faci călugăr — dacă te faci călugăr,; ai s-ajungi gazdă de hoţi şi pe urmă hoţ tu însuţi!

Călugărul spîn vorbea ca în cărţi. Lui Metodie i se părea că aude pe dascălul Nuşi, de la Zvezda, citind Vieţile *Sfinţilor*. I se părea c-aude pe sfinţii Metodie şi Chirii, vorbind în parabole :

— Uită-te, colo, băiete, în vîrful muntelui, vezi ***o*** mogîldeaţă ? Acolo e un pustnic care a fost tîlhar şi acuma s-a călugărit. Sfîntul Vasile, cu clopotele sale, 1-a I,întors pe calea cea bună. Acuma, Evghenie e mulţumit. Anul ăsta s-au împlinit patruzeci de ani de cînd s-a pocăit. Ei stă şi ascultă, iarna, cum îi vorbeşte glasul trecutului.

Clopotele îşi picură lin cîntarea ca o poveste de demult.

Pe dealuri depărtate, semănate în zăpadă, satele îşi suflă fumul în văzduhul limpede şi lovesc bolta de sticlă albastră a cerului cu ciocanele clopotelor. Iar cerul tremură prelung ; de peste tot, undele glasurilor de aramă,, se adună şi vin spre dînsul, în murmure de gîrlă liniştită. Vin mereu, acum ca o mustrare, acum ca o mîngîiere. Şi-i spun povestea vieţii lui, răzleţită în codrii Epirului, adunată apoi în chilia aceea întunecoasă, din vîrful muntelui lîngă bisericuţa sfîntului Vasile, ridicată' acolo de cine ştie ce suflet bun. în vale se taie drumurile. Unul o ia încolo, spre Ianina, iar altele spre tîrgurile mărunte dinspre dealuri. Şi pustnicul Evghenie stă sus şi vede numai mogîldeţele ce trec pe căile încrucişate... Stă sus şi iarna îl bat vînturile, iar lupii dau ocoluri bisericuţii şi chiliei, urlînd. Toamna însă, vîntul aduce de peste tot miros de cimbru, iar cînd înzepezesc întîia oară crestele munţilor îndepărtaţi, ciorchinii se fac de aur şi miros a smirnă şi tămîie.

Vin bun şi vînt răcoritor are toată vara Evghenie anahoretul. De n-ar fi ele, s-ar duce dracului cele patruzeci de mătănii pe zi, fiindcă nu l-ar mai ţine încheieturile. Şi nici luminare nu i-ar mai aprinde sfîntului Vasile, duminica, dacă nu s-ar coborî de cîteva ori cu

plosca plină de vin auriu s-o vînză turcului din capul tîrgului şi să-şi cumpere smirnă şi făclii de ceară curată. Lumea îl ştie pe Evghenie şi-1 iubeşte că-i om de omenie şi nu vorbeşte mult. Are barba căruntă, ochii închişi de pleoapele groase apăsate de potcapiul greu ca o căciulă.

De acolo însă, de sub sprîncenile groase, aruncă de multe ori priviri de blîndeţe cari mîngîie. Drumeţii vin la el în ceasurile vecerniei ori duminicele-dimineaţă ca să-i sfinţească cu o fărîmă de anafura şi cu o urare de drum.

Vin fîrşeroţii şi ciobani de tot felul, chirigii greci, chiristigii arnăuţi, voinici skipetari şi pescari bulgari de pe marginea lacului Ohrida... Iar Evghenie are vorbe bune pentru toţi şi sfaturi şi cîte un colţ de prescură uscată, rămasă de la cine ştie ce sărbătoare de demult.

Intîi, de cîte ori binecuvînta pe cineva îi cam venea •să rîdă, dar apoi se învăţase. Vremile de altădată i se ştergeau din minte încetul cu încetul şi se credea vrednic •să-şi încrucişeze două degete din mina dreaptă ori de cîte ori îşi pleca ochii la pămînt vreun pribeag rătăcit pe vîrful muntelui. Bătrînele ce veneau în fiecare sîmbătă din tîrg, îi sărutau dreapta care învîrtise junghiul de demult şi apăsase de trăgaciul carabinei. Nimeni nu ştia cine fusese cuviosul anahoret, acum patruzeci de ani. Nuîhai el şi clopotele care băteau acum de, pretutindeni şi trimeteau niănunchiurile de glasuri, răsfirîndu-le şi adunîndu-le apoi într-unui singur, pe bolta limpede a cerului. Numai el ştia şi clopotele, care îi vorbeau de departe, din zarea satelor pe care le cutreierase el în tinereţe şi-i aminteau viaţa lui de odinioară, păcătoasa viaţă a zilelor de haiducie.

Un an, doi, treizeci, patruzeci de ani trecuseră de atunci. Cine fusese el mai înainte ? Un cîine fără stăpîn, bătut şi alungat de pretutindeni ; un drumeţ fără cămin, gonit de umbre înfricoşate, de teamă şi de remuşcări. Dormea în peşteri sau stufişe, mînca pîine neagră şi tare. Astăzi cerşea, mîine flămînzea, iar poimîine ucidea oameni la răscrucea potecilor. Cînd însă îl răzbea

foamea şi ura, se pitula în turnuri de biserici ori in staule şi le dădea foc. Rînjea în umbră şi-i venea să mănânce flăcările roşii cari lingeau văzduhul şi lăsau dîre de fum pe unde trecuseră. Iarna degera în cîte o văgăună de munte, ucidea corbi şi îi mînca, mînca zăpadă să-şi potolească setea ; iar cînd despoia vreun drumeţ se ducea în tîrgurile cele mai vestite, ca să bea vin roşu, dulce şi gros.

Se- îmbăta atunci, începea să urle, ochii i se înroşeau şi plîngea apoi, cu lacrimi cit aluna. De ce plînge tîlharul în clipele de beţie ? lntr-o zi de Anul nou a văzut cerul albastru peste tot, zăpadă albă şi a auzit glasurile dulci ale clopotelor şoptindu-i ceva la ureche. O duioşie nespusă îi copleşi inima, ceva depărtat, dintr-o altă viaţă, parcă i se lăsă în suflet. Cum de n-a auzit el pînă acum clopotele ? Simţi dintr-o dată cum i se uşurează pieptul şi o bunătate şi o milă fără seamă îl cuprinse. îi era milă de toţi drumeţii pe care îi pîndise la drumul mare, de toate casele aprinse, şi de tot vinul scump care îl băuse pînă atunci.îi era dor de viaţă nouă, fără. zbucium şi fără năluca aceea care îl urmărea veşnic şi fără frica de oameni şi teama.de pedeapsă şi de remuşcare.

A. doua zi s-a dus la o mînăstire şi a găsit un egumen bătrîn. Călugărul.îl povăţui cu blîndeţe, îi ceru puşca şi cuţitul, îi porunci patruzeci de mătănii pe zi, vreme de patruzeci de ani şi cîte o luminare în toate duminicele, spre slava sfîntului Vasile, care îi vorbise cu gîas de clopote şi-1 întorsese pe calea adevărului.

Un an a stat Evghenie la mînăstire şi după un an a trecut graniţa Epirului şi a căutat pretutindeni o biserică a sfîntului Vasile. Dar n-a găsit. într-o zi a aflat că în vîrful unui deal, la răscrucea drumului spre Ianina, e o biserică pustie în care a putrezit frînghia clopotului. Şi Evghenie a căutat o frînghie nouă şi a urcat dealul. A şters pînzele de păianjen de pe bolta bisericii, a astupat cu lut ochii găuriţi ai sfinţilor de pe pereţi şi a aprins candele şi luminări la colţuri. Toţi creştinii din cîmpie l-au ajutat cu cîte ceva şi s-au bucurat aflînd •că va rămîne sus. Aveau unde să-şi plece oamenii capul, o icoană ca să se închine şi un strop de aiazmă, la ziua Bobotezii.

încet-încet, sihastrul își făcu o gospodărie, se ruga lui Dumnezeu și începea să se îngrașe. Ce deosebire între viața de altădată și cea de acum! Cîtă caznă avea odinioară pînă să-și găsească o pîine, sau un clondir cu vin roșu! Acum mînca mult și bea vin auriu, mai bun ca cel roșu și mult mai ieftin. Acum nu trebuia decît să se roage lui Dumnezeu. E ușor să te rogi. Iar lumea se uita la el ca la un sfînt, căci și-a închis, pasămite, viața lui întreagă în singurătatea chiliii, în posturi și in rugăciuni.

îi e milă sihastrului de cîinele de altădată, de urmașul lui Cain rătăcitor în largul pămîntului, gonit de răzbunarea oamenilor și mînia lui Dumnezeu... Și îi e milă sihastrului de tîlharul care își zdrobea picioarele pe pietrele drumurilor și dormea cu capul pe bolovani și flămînzea subt podurile neumblate.

Acuma însă nu-i mai e milă. Au trecut patruzeci de ani, Dumnezeu 1-a iertat și viața lui e liniștită.

Dacă vrei și tu să te faci călugăr, flăcăule, fă-te. Domnul să te aibă în pază !... Sfaturi îți dau cîte vrei, dar prescură nu-ți mai dau !...

...Și popa spîn de la răscrucea drumurilor, cu obrazul zbîrcit ca al unei babe, se ridică sprinten (se mai dezumflase) și o luă pe drumul Ianinei.

III. CUM S-A CĂLUGĂRIT METODIE

Metodie sări pe măgar și porni spre Boboștița.

Cîte un grec aprins la față trecea, tremurîndu-și fustanela prăfuită și-i ura călătorie bună.

Era pe la începutul primăverei. Micșunelele sfioase începuseră să surîdă la rădăcinile mărăcinilor din drum... Cîte-un pomișor, uitat în vreo miriște, suspina trist din frunzele-i abia răsărite și-i umplea de tristețe pe Melodie.

în vîrfurile munților era tot iarnă. Vîntul pesemne că ostenise, căci nu sufla decît rar și atunci în spate.

• Metodie se încălzise..-.. Cum îi era lui cald, se gîndea : „Ce bine e iarna" !

• Se mira: Cum se putuse plînge. vreodată de frig?

-Sări pe partea dreaptă a măgarului. în fața, avea niște dealuri. Acolo se fac struguri buni. Sînt turci răi pe-acolo.

Auzise de la un pîndar că turcii aceia au milă de glonte, nu de om, cînd trag cu pușca. Nu e vorbă, pîndaruiui îi ieșise nume că minte., Spunea odată că împușcase trei mistreți într-un sfert de ceas și dacă avea „iarbă" mai împușca alți trei, tot într-un sfert de ceas. Auzi ! Vorbă de spus e asta ? Metodie se năcăjise.

Parcă-1 vedea pe pîndar, surîzînd, cu dinții mîncați și clătinînd capul în semn de părere de rău pentru vremile trecute. încercă să se gîndească la altceva, dar pîndarul clătina mereu capul.

Cam îi părea rău că plecase de acasă. Gîndurile îl furară iar.

..Nu sînt alții mai bogați de mii de ori decît el ?

Și totuși ei trec nebăgați de seamă... Ce rost are el în lume ? Mai bine să-și treacă viața liniștit, la umbră de stejar și să audă caprele ronțăind și vîntul printre frunze, decît să se chinuiască cine știe la ce stăpîn rău..."

Viitorul călugăr se întorsese pe partea stingă și : „Oa... Șei !... Oa", trecînd pe șoseaua prăfuită, lăsînd în urmă podulețe de seînduri, sub care rîulețe încruntate se certau cu malurile roase, scurta mereu drumul.

începuse să însereze, dar nici mînăstirea nu mai era departe. O vedea strălucindu-și crucile strîmbe la lumina roșiatică a soarelui ce apunea. încă puțin și ieși din cîmp.

Coti pe potecuța întortocheată ce șerpuia la picioarele unui deal.

Inima începu să-i bată și, cu cît se apropia, simțea un fel de tremurătură.

Parcă i-ar fi fost foame. Și cînd intrase la grec, tot așa îi venea.

„Da' de ce să tremur ? Da' de ce să-mi fie frică ?"

Ajunsese.

Descălică, se închină în fața icoanei sfintei Maria, zugrăvită pe o piatră roasă, deasupra porții de lemn,

şi vîrînd un beţişor ce era legat de sfoară, de un cui, într-o gaură făcută sus, deschise. Un miros de tămîie-stinsă îl izbi. O răbufneală rece- îl făcu să se înfîoare.

O femeie groasă, cu capul îmbrobodit şi cu ciorapii albi, îl întrebă pe cine caută.

Metodie se turburase.

— Am venit să vorbesc cu sfîntul egumen... am venit.

•— E în grădină, intră acolo...

Metodie deschise o portiţă de scînduri şi intră în grădină.

Zări o umbră groasă şi alta subţire, răsărind în negura serii.

— Binecuvântează, sfinte...

— Bun venit, fiule. Ce e fiule ?

Metodie nici n-apucase să-i sărute mîna şi zise :

— Am venit să mă fac călugăr... am venit. Mi-a spus un om din sat că primiţi... mi-a spus.

Un călugăr mititel, care era lîngă egumen, sări :

— Aă... te faci călugăr... ăă !

Egumenul gras, cu barba căruntă, vorbea răspicat, pe nas, şi cînd sfârşea vorba, o lăsa să cadă scurt, de oboseala pieptului căptuşit cu prea multă grăsime.

—r- Bine, fiule..*. Ştii cum e aici orînduiăla... Cincisprezece parale pe zi şi mâncare. Trebile ştii cari sînt, că de curtat sîhtem noi destui.' Miliţia, ai făcut-o ? Că de nu, îţi rade barba şi te dezbracă...

Lui Metodie. îi crescuse inima. în pacea înserării, egumenul îi părea un sfânt.

Om bun, zău: aşa ! Parcă ştia de pe drum Metodie că e aşa.

Dar dacă nu se hotăra la călugărie, mai găsea el un astfel de om ? Şi apoi n-ar fi fost păcat ?

Călugărul cel mititel îi da tîrcoale, ridicând ochii să-i privească.

înserase. Femeia cu ciorapi albi ii arătă grajdul, pitulat lîngă zidurile cari împrejmuiau biserica.

Metodie îşi dezlegă măgarul şi îl vîrî acolo. Călugărul îl urmărea mereu, privindu-1 mirat :

— Te faci călugăr, ăă ? ! .

. Mînăstirea era pe un deal. Noului călugăr îi dădură o odaie, prin podeala căreia se vedeau lespezile reci ale , unei chilii.

:• Era noapte bine.

Prin- fereastra deschisă, Metodie privea vârfurile ne- . .gre ale copacilor, seninul nepătat al nopţii înalte, albastre, zări lacul scînteind în lumina albă a lunei, şi lîngă el, satul în care se născuse îşi poleia căsuţele cu straşini de argint.

• • Acolo poate toţi dormeau... Şi pîndarul se preumbla I în împrejurimi, gîndindu-se la trecut... Murmurile unui râuleţ se auzeau limpezi în adînca linişte a nopţii. Stejarii uriaşi, îmbătrîniţi în lupta cu firea, susurau din -frunzele lor neastâmpărate...

Glasul lor îl întrista pe Metodie.

îl cuprinse dorul.

Simţea un gol în suflet.

Străin, străin fusese el întotdeauna, între necunoscuţi, urmărit de privirea cercetătoare a călugăraşului, care de mîine va începe să-i poruncească — se simţea atât de stingher !

Pe dealurile depărtate,, lucea câte o lumină galbenă, ca o stea pierdută în necuprins.

Cu capul rezămat de mîini, cu coatele rezămate de scîndura ferestrei, Metodie visa.

într-un tîrziu, simţi că plînge...

IV. ÎN LINIŞTEA MÎNÂSTIREI

Trecură luni...

Zorile aurii ale unei dimineţi de toamnă, ce năvăleau aprinse din dosul Munţilor Sfîntului Niculae, găsiră pe Metodie întins la umbra unui stejar măreţ, crescut în livada din faţa mînăstirei. Cu ochii duşi în fundul adâncimilor albastre, Metodie se gândea la viaţa lui de până acum.

Nădejdea că va rămîne el vreodată singur stăpân al averei mânăstireşti ii dădea curaj să ducă inainte traiul

de servitor prost plătit. Căci nu era decît un • servitor bietul Metodie... Nu se gîndea nimeni să-1 învețe trebile bisericeşti.

Policarpie, călugărul egumen, muncea mult. Ziua îl găsea tăind şi retezînd crengile prin pădurea mînăstirei, alteori întorcînd drumul pîrîului ce uda bostanul, uneori la ogoarele ce trebuiau semănate toamna.

Ce e drept, venitul cîmpurilor şi al celor două sute de vaci, oi şi capre, al lui rămînea. Satul nu se amesteca în trebile mînăstirei. Ajungea fruntaşilor cîte o oală de unt sau vreo oca de miere din stupul părintelui Policarpie — duse cu cîte o urare de femeia cea grasă, îngrijitoarea — pentru ca să nu le mai abată să se încurce în socoteli ce nu-i priveau.

Celălalt, călugărul Timotei, umbla în satele vecine să ceară pentru sfînta biserică şi se întorcea totdeauna cu punga plină.

Cînd venea la mînăstire se văita că e obosit şi dormea pînă a doua zi, la prînz. De-1 sculau, sărea repede în sus şi spunea vorbe pe care nu le isprăvise în somn. Nu se ştia ce face cu cele adunate prin împrejurimi, dar seara intra cu egumenul în grădină şi şedea ceasuri întregi lîngă o masă de brad, totdeauna cu ceva rachiu de dude pe ea. Pe Metodie îl botezase Todie. Cînd îl striga, îi zicea de două ori :

— Todie! Todie!... şi strîmba gura spre partea dreaptă, rîzînd. Nici el nu era om rău, dar se credea frumos. Zicea că seamănă cu Iisus Cristos.

De el nu-i era frică lui Metodie că o să rămîie în locui lui Policarpie, căci îi plăcea să cam umble, mai ales că avea un măgăruş sprinten, care îl sălta uşor, făcîndu-1 să rîdă cu plăcere, cu gura spre dreapta.

Metodie se vedea egumen.

Atunci n-o să mai pască oile şi n-o să lucreze ca Policarpie. Se gîndea la vremea cînd vreun flăcău, tot ca el, va veni, sărutîndu-i mîna, să-i ceară binecuvîntarea şi să-1 roage să intre acolo.

Omul nu se mulţumeşte niciodată cu ce are şi ar vrea mai mult, iar cînd are şi acel mai mult, îi pare că nu-i mare lucru să-1 aibă... Fericirea nu e simțită niciodată : o

dorim cînd n-o avem şi ne pare rău de ea, după ce s-a dus.

Metodie îşi ajunsese ținta, dar vrea să meargă mai departe. Visarea nu mai avea nici un farmec pentru el. Odihna, umbra, părea că le avusese toată viața. Nu-1 mulțumeau nici grămezile de nuci adunate pe furiş, şi pitulate la rădăcina vreunui pom scorburos, nici ciorchinii de tămăioasă rupți fără voie din vie, nici rachiul verzui, pe care îl lua din pivniță. Nimic. Vrea să fie călugăr adevărat, nu o biată slugă înțolită în straie călugăreşti.

Vara o petrecuse bine. îl cam necăjiseră nişte orăşeni care veneau regulat să împuşte turturele şi granguri.

Nu mai lăsaseră nici un pui de pasăre.

Cîte un mierloi prăpădit, mai sfîrîia speriat, pe ici, pe colo, la auzul crengilor trosnite. Grangurii de chihlibar plecaseră. Printre rugina frunzelor se vedea rar cenuşa turturelelor... Cîte o pupăză mai scutura moțul în verdele catifelat. Pitpalacul încetase de mult să rîdă în finul — de mult cosit — al livezilor aşternute acum cu "frunză de purpură aurită, din duzii veştejiți.

în curtea mînăstirei, e un stejar uriaş.

Acolo venea pe vremuri, în toate dimineţile, Ghervazios, cel dintîi egumen, şi acolo, dus pe gînduri, îşi pieptăna alba lui barbă, pe care vîntul o răsfirase trei sferturi de veac...

La rădăcina stejarului creşte şi acum o iarbă subțire, albă ca firele de păr ale unui bătrîn. Străinii rămîn minunați la vederea ei.

Ghervazios e azi în lumea sfinților. L-au găsit mort — povestea spune — în chilia lui, cînd soarele murise în dosul munților de la Dvoran. Deasupra capului său sfînt, plutea o candelă trimeasă din cer să-i lumineze fruntea în asfințitul vieții...

Metodie se gîndea mereu la povestea bătrînului Ghervazios.

Vremile trecute îi veneau în minte. E mult de-atunci... Satul se întindea departe, spre celelalte patru colțuri, Acum, un pumn de case mai arăta ce-a fost odată...

V. ALI-OSMAN

În noaptea aceea senină, luna nu răsărise încă. Totuşi, o ceaţă alburie învestmînta întregul cer, iar stelele, mai mari ca de obicei, răsăreau una cîte una din dosul munţilor, ca nişte ochi miraţi.

După o zi frumoasă de toamnă, urmase farmecul unei nopţi şi mai frumoase.

De pretutindeni, potîrnichile piuiau sfioase, cu glasul înăbuşit şi de pretutindeni, pîraiele îngînau cîntarea lor în fundul unei păduri depărtate...

Metodie nu putea dormi...

Era neliniştit...

Din cînd în cînd, se auzea cîte un chiuit depărtat,, al cărui rost nu-l putea înţelege ; de departe îi răspundea altul şi amîndouă vuiau în fundul văilor, se luptau cîteva clipe în prăpastie şi se zdrobeau de pereţii stâncilor... Ce să fi fost ?

Dinspre partea cîmpiei, nu putea veni nici un zgomot, căci cît cuprindea ochiul nu putea să zărească decît cîmpul sterp, întins şi drept pînă la poala celorlalţi munţi, hăt, colo... de unde venise el acum cîteva luni...

Metodie se apropiase de fereastra chiliei sale, de unde se vedea întreaga privelişte din dosul mînăstirei.

Şuierături prelungi urmară chiotelor şi tot mai fioroase răsunau în liniştea fioroasă a nopţii, parcă ar fi venit de pretutindeni...

Lui Metodie nu-i era frică. Ba simţea că-i place neliniştea aceea care vestea o primejdie.

Viaţa lui, de cînd venise la mînăstire se scursese lină, fără nici o patimă şi fără vreo zguduire în viaţa celorlalţi.

Şi acum, cînd ceva neobişnuit se apropia, un chin dulce îl făcea să aştepte cu nerăbdare cele ce urmau să se desfăşoare...

Cerceta împrejurimile mînăstirei, îşi aducea ochii în văile de la poala dealului, îi înălţa spre munţii ce începeau chiar de lîngă mînăstire şi îi gonea în fund,

acolo unde alte stînci măreţe, domneau cu semeţie pe tot lanţul munţilor.

Acolo, cîteva vîrfuri mai înalte se împreunau cu cerul, şi nu-i deosebea decît o linie subţire.

În tot cuprinsul, din deluleţul pe care-l stăpînea mînăstirea şi pînă-n zarea fundului, nu se vedea nici o făptură omenească şi nici o altă vietate nu se mişca printre pomi.

Pe alocurea, cîte o tufă lată, cîte un nuc fără multe crăci, se iveau ca nişte mogîldeţe negre, ce împiedicau netezeala povîrnişului.

Cine cutreiera dar văile şi cine le turbura liniştea ?...

Ciobanii care porneau spre Tesalia, n-aveau obicei să călătorească noaptea, nici chirigiii nu porneau cu mult înainte de ivirea zorilor.

Şi acum nu era nici miezul nopţii...

De la o vreme, chiotele şi şuierările conteniseră, dar începuse să se audă mai desluşit, cum se rostogolesc bulgări de pămînt şi cum se îngroapă cu un plescăit uşor, în undele Povrocului...

Deodată un lătrat fioros se auzi din apropiere şi cei doi cîini mari ai mînăstirei săriră gardurile şi se năpustiră ca nişte lupi albi, în jos, spre valea străbătută de pârîu.

Ei alunecară ca nişte pete luminoase pe iarba neagră a dealului şi în curînd, Metodie nu-i mai văzu.

Dar lătratul lor se făcu şi mai fioros.

O clipă numai şi pocnetul unei carabine zgudui văzduhul.

Un singur lătrat se mai auzea acum, dar acela subţire şi străpungător ca un ţipăt de deznădejde — apoi, iarăşi se făcu linişte, ca şi cum, de veacuri, nimeni n-ar fi turburat sfînta pace.

O pată roşiatică lumina pe zidurile ce împrejmuiau mînăstirea.

Părintele Policarpie se deşteptase şi aprinsese lumînarea.

Pe Metodie îl înfricoşa mai mult egumenul decît cei care se apropiau, căci aceştia, cel puţin, nu-i cereau să facă nimic.

Ştia că părintele Policarpie o să-1 scoale şi o să-1 trimeată în cercetare.

De aceea, el se depărta tiptil de la fereastră şi îmbrăcat, cum era, se vîrî în plapomă.

— Hei ! Metodie, ia vezi, ce-i p-afară ? Ce urgie ne mai aşteaptă ? !... răsună un glas de jos, un glas pe care Metodie îl cunoştea prea bine...

Felul cum fuseseră rostite cuvintele „p-afară" şi „urgie" îl făcură abia acum să se teamă de cele ce se vor fi întîmplînd în vale.

Dar tînărul călugăr se vîrî mai adînc în plapomă, nădăjduind că toate se vor linişti — şi hoţii şi egumenul.

A doua oară gemu Policarpie de jos :

— Hei ! Metodie ! Lumea ne omoară şi tu te faci că n-auzi ? Ia scoală !

Metodie se căznea s-adoarmă, dar nu putea. 11 apăsa glasul neliniştit al călugărului egumen.

Urletul jalnic al cîinilor începu să răsune iar, din vîrful unei movile.

Cu mare părere de rău, Metodie se sculă din culcuşul său călduros şi ascultă.

Părintele Policarpie urcă scările...

Ca să-1 îmbuneze, Metodie îi ieşi înainte şi dete să-i sărute mîna.

— Ce băiete ? N-ai auzit cînd te-am chemat ? Ori vrei să înăduşesc pînă să vii ? Ia vezi, ce-i p-afară ? Ia şi puşca, fiindcă nu ştii ce se poate întîmpla...

Or fi niscaiva tîlhari sau mai ştiu eu ce ? !...

— Nu-i nimic, părinte egumen... O fi fost vîntul !... Ce o să caute hoţii tocmai la noi... A fost părere... îi răspunse bietul Metodie, a cărui inimă se strînsese de frică.

Şi într-adevăr nimic nu se mai auzea. Doar valea mai buciuma din urletul dureros al cîinelui...

Tăcerea fu numai de cîteva clipe — ca prevestirea unei furtuni — căci în partea dinspre munţi a mînăstirei răsunară cîteva detunături puternice...

Cei doi călugări se apropiară de fereastră.

Patru bărbaţi cu fesurile şi fustanelele negre se iviseră de jos şi băteau cu ciomegele în poartă.

Carabinele lor lungi trăgeau umbre nesfîrşite, în bătaia de oţel a lunei.

Tot cerul se umpluse acum de o lumină limpede, căci luna urcase treptele cele mai de sus ale tăriei şi revărsa bogăţia ei de raze înspre cele patru zări.

Părintele Policarpie şi Metodie călugărul n-avură multă vreme să privească pe cei de jos, căci unul din ei îi zărise şi începu să strige :

— Hei ! Popo ! nu mai auzi ?

Ia coboară de acolo şi deschide !

— Da' ce căutaţi ? întrebară într-un glas, cei doi călugări.

— Bre Policarpie, sîntem noi... Ali-Osman... Ismail Durduş.

— Aa ! făcu popa, cu faţa luminată ! Dumneata eşti Ali-Osman ? *Thunghiatieta !* Să trăieşti, Ali-Osman...

— *Evala ! Evala!...* dar deschide mai repede!

Părintele Policarpie trase pe Metodie după sine şi amîndoi coborîră repede, treptele şubrede ale chiliei.

Puţin după aceea, egumenul strînse mîna voinică a lui Ali-Osman şi a celorlalţi tovarăşi ai săi.

Metodie îl privea foarte mirat căci Ali-Osman era mîna dreaptă a cruntului tîlhar Ismail Durduş.

Auzise el pe toţi sătenii vorbind de aceşti bandiţi.

Ce căutau la mînăstire ?

De unde atîta prietenie cu părintele Policarpie ?

într-o clipă egumenul încetă să mai fie un sfînt. Ba lui Metodie îi părea şi lui un hoţ, cu barbă şi cu potcapiu.

— Du-te de aprinde lampa în iatac ! îi porunci egumenul şi-1 scoase din visare.

După ce se făcu lumină în odaia cea mare, cei patru hoţi şi cu popa înconjurară vatra stinsă şi începură să vorbească.

Iatacul era curat, aşternut cu velinţe colorate şi văruit proaspăt. Un miros de haine preoţeşti, de busuioc uscat amestecat cu tămîie, izvora de sub icoanele^ afumate ce priveau din colţul de la răsărit şi se risipea în preajma celor patru tîlhari, ale căror fustanele miroseau a zmoală şi a praf de puşcă.

Metodie pricepu că ochiul egumenului cere pentru mosafiri rachiu, cafele şi tutun din cel mai bun, cumpărat de la nizamul turc ce dormise acum o lună la mînăstire.

•— Ce ai să ne mai spui, efendi Ali-Osman ? grăi părintele Policarpie privind cu smerenie pe fruntaşul bandei lui Ismail Durduş.

în glasul lui era supunere oarbă şi linguşire. Pe buze şi în lumina ochilor îi rătăcise un zîmbet de umilinţă.

Spătosul tîlhar se uită în jurul său, privi cu lăcomie în toate colţurile, apoi se apropie de urechea egumenului.

în iatac se făcuse o linişte adîncă. Nici răsuflările nu se mai auzeau.

Doar aşa p-afară ca prin vis, urletul cîinelui stingher, spînzura în noapte...

— Ismail e p-aproape... Ca la o jumătate de ceas de mînăstire... Vrea să ne găzduieşti noaptea asta aici, rosti Ali-Osman.

Inima lui Policarpie se strînse, dar faţa lui arăta bunăvoie.

— Ştii că mîine e sîmbătă, urmă tîlharul. Toţi bărbaţii se duc în tîrg. Noi plănuim o răpire... Ştii de cine e vorba... Băiatul cel mare al primarului face o mie de lire. Hai, ce zici ? Ne trebuie bani, părinte, ne trebuie bani...

Paşa n-a vrut să ne închirieze pădurea Liseţului. Spunea că prea puţin cinci sute de lire. Ne-a cerut două mii de lire, dar cu o mie şi cinci sute se împacă el. E-h ! De unde să-i scoatem ?

Cine o să ni-i dea ?

Ismail are strînşi bani mulţi, dar nu ne spune. De cîte ori i-am zis :

„Scoate, căpitane, că tot tu ţi-i iei înapoi." Ei, aş ! zice că n-are. Zice că s-a surpat pămîntul unde-i ascunsese şi nu-i mai găseşte !... L-a fermecat şerpoaica, părinte Policarpie...

Şerpoaica de ghiaur l-a ameţit...

Ali-Osman ar fi vrut să urmeze, dar Metodie intră cu sticla de rachiu într-o mînă şi cu ceştile într-alta.

" Rachiul luneca în unde subţiri, verzui şi pica lin în păhăruţele de cleştar.

Mirosul lui îmbătător se împrăştiase în toată odaia şi alungase şi sfîntul miros al busuiocului de sub icoane şi duhoarea de haine tîlhăreşti ale soldaţilor lui Ismail Durduş.

Călugărul şi haiducii închinară pentru izbînda desăvîrşită.

Bietul Metodie nu pricepea nimic.

Ştia numai că egumenul păcătuieşte primind în lăcaşul Domnului pe nişte tîlhari, cari mai erau şi turci.

îi venea să plîngă... Ii venea să scoată măgăruşul din grajd şi să pornească cu el pe şoseaua ce şerpuia în mijlocul cîmpiei, şi să se tot ducă spre cealaltă zare, lîngă lacul cel bătut de raza lunei... Dar nu plecă într-acolo, ci se coborî jos, unde fierbea cafeaua turcilor.

Le aduse tutun, le aduse filigeanele înnorate în aburii mirositori ai cafelei şi ieşi...

De ce nu se sfîrşea odată şi noaptea aceea ? De ce plecase tocmai atunci călugăraşul ? Dar îngrijitoarea, femeia aceea grasă, cu ciorapii albi, de ce nu se mai ivea ?

N-auzise chiotele ? N-auzise lătratul clinilor ?... împuşcătura cea grozavă ?

N-auzise pe cei patru tîlhari urcînd treptele, spre iatac, acolo unde era primit numai episcopul, la zile mari ? Simţea că ceva ascuns se plănuieşte acolo sus...

Metodie se urcă iarăşi în chilia lui, şi cuprinse cu privirile întinsul munţilor.

Să fi trecut un sfert de ceas. Uşa iatacului se deschisese cu zgomot şi doi dintre tîlhari ieşiră şi se avîntară spre vale.

Iarăşi vuiră prăpăstiile de vuiete prelungi, iarăşi se desprinse un lătrat din pata cea albă ce înmărmurise pe un colţ de stîncă.

De departe, o altă ceată, adăpostită de zidurile muntelui, striga celor ce şuierară şi după o vreme, un pîlc de alţi bandiţi răsăriră din vale.

Erau vreo cincisprezece inşi.

Toţi purtau carabine lungi şi iatagane late. Erau la fel toţi. Sub fesurile negre ochii străluceau în bătaia

lunei, ca şi ţevile carabinelor. Feţe crunte sub plete lungi şi încîlcite, mîini vînjoase ce-şi tremurau puterea sub negreala cămăşilor.

Şi aceştia veneau spre mînăstire ? Şi ei aveau să găzduiască în noaptea aceea acolo ?

Lui Metodie îi venea să se repeadă în mijlocul banditilor şi să-i omoare pe toţi, ca pe nişte pui de vrabie.

Ce să facă ?

Ca să se gîndească mai bine, Metodie se întinse în pat, se înveli bine şi închise ochii tocmai cînd grămada de hoţi intrase, unul cîte unul, pe poarta mînăstirei...

Da ! ! Trebuie cu orice chip să facă aşa. Să deştepte satul. Să strige...

Culcat, îţi vin gînduri mai multe,

Chiar acum, da, chiar acum pînă nu e tîrziu, trebuie îndeplinită fapta.

Trebuie să scoale pe săteni.

Ia să vedem... Să-1 cheme pe Gachi Cărbunarul ?

Da-da ! Acela are o puşcă bună, o puşcă nouă... Dar dacă s-ar duce întîi pe la Barba-Costa, care mai avea un frate înarmat? „Bine zic... să mă duc întîi la Barba-Costa"... se gîndi Metodie, trăgîndu-şi velinţa peste cap.

„Ba nu !... se răzgîndi el. Mă duc la conac să găsesc pe pîndar..."

Şi tot gîndindu-se pe cine să trezească mai întîi, Metodie începu să sforăie cumplit : adormise.

In mintea lui aţipită, începeau să înflorească visurile, cari de cari mai ciudate : i se părea că duce în cîrcă pe grecul ce vindea bricege şi lemn din crucea lui Cristos. Apoi vedea pe Vancoviţa crestînd un copilaş sub limbă, ca să-1 ferească de turbare.

Cele două chipuri, ale Vancoviţei şi ale grecului, trecură limpede prin somnul lui Metodie. Dar mai tîrziu, visurile începură să se încîlcească. I se năzărea satul Zvezda şi părintele Policarpie era primar, iar tîlharii lui Ali-Osman, babe cari se ceartă pentru firul de apă. Timotei călugăraşul, era şi el femeie, dar avea şi puşcă în spinare.

Toţi oamenii aceştia, parcă mergeau la biserica grecească din Corcea, să se închine unui paşă turcesc, îmbrăcat în odăjdii aurite şi în cap cu mitră scînteietoare. Biserica se topea şi se prefăcea apoi într-o şură, în care sta ascuns Metodie copil şi mînca mere necoapte şi acrişoare, cari îi strîngeau gura ca o pungă şi-i lăsau apă subt limbă.

Deodată însă, visul se limpezi. Subt un cer luminos, Metodie văzu pe călugărul spîn de la Crucea-Drumurilor.

Şi călugărul îi zise lămurit :

„Două lucruri domnesc în ţinuturile noastre : crucea popei şi cuţitul tîlharului. Dacă le ţii în soare pe amîndouă, fac aceiaşi umbră : o cruce. Nu le poţi deosebi, după umbră, care e crucea şi care e junghiul.

Alege una din ele şi le-ai ales pe amîndouă.

Dacă te faci bandit, ai să sfîrşeşti prin pocăinţă şi ai să te faci călugăr ; dacă te faci călugăr, ai s-ajungi gazdă de hoţi şi pe urmă hoţ tu însuţi."

...Călugărul spîn pieri din vis şi Metodie nu mai văzu pe nimeni. Cocoşii cîntau pe-afară vestind miezul nopţii; şi după miezul nopţii, somnul omului se linişteşte.

VI. POLICARPIE

A două zi după sfatul de la mînăstire, tîlharii lui Ismail Durduş răpiră pe feciorul primarului, după ce-i prădară casa.

Metodie ştia cine pusese jaful la cale, dar tăcea, de frică...

Şi alte luni trecură.

Nu prea era mulţumit Metodie la mînăstire. El venise acolo să se călugărească, dar pîn-acum, nici nu-1 băgaseră în tainele slujbei bisericeşti. Ştia el, dinainte de-a veni, ce va trebui să facă la mînăstire, dar se vede că prea marea obişnuinţă cu trebile de servitor îl cam scîrbiseră şi—1 îndemna la c?va mai mare.

Părintele Policarpie simţea ce năzuinţe răsăreau în sufletul lui Metodie si de aceea căuta să-i răscolească

visurile de mărire, ca să-l facă să se vadă din ce în ce cît e de mic şi cît e de mare drumul pînă la o schimbare a soartei.

Egumenul mîngîia, de multă vreme, un dulce vis : s-ajungă episcop în vilaietul Coreei.

Atîta năzuinţă mai avea pe pămîntul acesta. Altă dată, visa să fie egumen. Era de mult, dar egumenia nu mai avea nici un farmec.

Anii trecuseră repede, unul după altul,

în scurgerea domoală a vremii, stareţul Policarpie nici nu simţise cum i-a albit părul.

Cînd sta uneori la marginea pîrîului, cu ochii ţintă la pietrele din fundul apei, îşi privea fără voie chipul tremurător în creţurile undelor...

Cine ştie de cînd nu se mai oglindise bătrînul călugăr ! Farmecul frumuseţii de primăvară îl scosese din cuprinsul mînăstirii, îi dase puteri noi şi îl împinsese în ascunzişul pădurii. Acolo, sub bogăţia frunzelor tinere, lîngă pîrîul limpede, Policarpie se simţea înviorat; îşi umplea pieptul cu adieri proaspete şi răsufla mulţumit.

îi părea rău că a îmbătrînit. Ar fi vrut să mai trăiască o viaţă, să soarbă cu nesaţ întinerirea firei, dimineţile luminoase, primăverile pline de farmec.

Policarpie privea pîrîul, chipul său tremura necontenit sub alunecarea apei.

Chipul ăsta, îmbătrînit, se oglindeşte în aceleaşi unde, ca acum cîteva zeci de ani. Ce mult e de atunci şi cît de puţin îi pare ! Ca într-o noapte au trecut cele dintîi zile de cînd venise la mînăstire, lunile lui de muncă, anii de cînd, ajuns egumen, stăpînea toate avuţiile mînăstirii. Numai firea rămăsese aceeaşi, nici o schimbare în pădure, în livezi.

Acelaşi pîrîu rătăcitor printre stejari îi amintea de tinereţea lui, aceeaşi iarbă colilie, de la marginea apei, îi amintea pe bătrînul călugăr Ghervaziu care îşi pieptăna barba tocmai în locul acela unde acum cresc firele subţiri şi albe, iar soarele de primăvară furişat printre frunze îi deştepta în suflet cele dintîi nădejdii de odinioară.

Venise la mînăstire fiindcă n-avea ce face.

Sofronie egumenul îl primise cu multă dragoste acolo, iar călugării ceilalţi, îi priviseră cu ciudă întîi, dar în urmă cu prietenie.

Sofronie a murit de mult. Muriseră şi ceilalţi călugări, unul cîte unul. Timotei trăieşte încă, dar toată ziua e pe drumuri.

Pe Policarpie grija averii îl ucide. Moşiile înmulţite prin munca lui Sofronie, trebuiesc îngrijite. Timotei nu-i dă nici un ajutor, ştie numai să ceară dulceţuri. Argaţii fură mult. Şi Policarpie ştie că ei fură, dar ce să facă ? De i-ar goni, ar rămîne cîmpurile nelucrate şi el ar avea o grijă mai mult.

Ah, unde e tinereţea lui, petrecută la umbra răcoroasă a stejarului, ascultînd cîntecele pasărilor şi freamătul frunzelor ? ! Unde sînt serile lungi de iarnă, cînd cu picioarele întinse la focul căminului, asculta fermecat poveştile bătrînului egumen Sofronie ? ! Parcă-l vedea, aplecat de greutatea anilor, cu faţa aprinsă în bătaia focului, povestind rar din viaţa lui Ghervaziu.

Policarpie plîngea des. Cît n-ar fi dat să fie iarăşi tînăr ! Tot sărac, tot cioban ca înainte, dar fără griji, fără griji !

Averea l-a făcut zgîrcit, bani are adunaţi mulţi, dar pentru cine ?

Egumenul se ridică încetişor de lîngă pîrîu şi porneşte printre cotiturile stejarilor.

De aci, pînă la chilia lui Timotei nu mai e mult. Timotei stă pe un scaun în mijlocul unei pete de soare ; cînd aude paşii egumenului, tresare.

— Stai colea, părinte Meletios, suflă el obosit.

Şi îi întinde un scaun.

Bătrînii îşi amintesc de trecut, bătrînii stau ceasuri întregi de vorbă, amintindu-şi de trecut.

Asta era toată viaţa lor, de atît amar de ani.

Acum, de cînd venise Metodie la mînăstire, parcă li se mai îmbucurase traiul.

Simţeau bătrînii că va rămîne cineva în urma lor, la mînăstire. Chiliile în cari trăiseră ei atîtea zeci de ani, nu vor cădea pradă guzganilor şi paiajenilor...

VII. TIMOTEI

Metodie era şi el fericit cîteodată... Omul nu ştie de ce e nefericit.

Ne bucurăm de-o rază şi ne întristăm cînd s-abate un nor deasupra soarelui.

Metodie era cînd senin, cînd tulburat — ca lumina cerului ; zi cu zi, căuta să afle ceva din viaţa celor doi bătrîni.

Gălugăraşul Timotei se lăuda că are două sute de ani, dar nu-1 credea nimeni, fiindcă Toma Cocoşatul, învăţătorul satului, spusese că nu mai trăieşte nimeni atîta în ziua de azi.

Şaptezeci de ani însă, tot trebuie să fi avut Timotei. De cînd îl ştiau oamenii, era tot pe drumuri. Zicea că adună bani pentru mînăstire. Umbla săptămîni întregi, chiar în viforoasele zile ale iernii şi totdeauna aducea cîte ceva.

Odată, a lipsit o lună întreagă, pe-o iarnă grozavă.

Părintele Policarpie se gîndea cu bucurie că Timotei adună mereu. Trebuie să fi adunat mult !

Nu se gîndea la necazurile bietului om, care umbla prin viscole, care era, poate, pradă lupilor.

Şi, pe cînd egumenul îşi prăjea picioarele la foc, Timotei umbla prin vifornită, pe-o noapte cumplită.

Vîntul şuiera ca un haiduc. Zăpada se dădea peste cap în văzduh. Timotei zări lumină la o cocioabă, se apropie, şi bătu la uşă.

— Bucuroşi de oaspeţi, oameni buni ?

— Nu prea

...Amărît, bătrînul îşi trase căciula pe urechi şi porni înainte, prin viscol.

Haini oameni, bre, să-1 lase aşa pradă crivăţului şi lupilor ? Mai văzuse el creştini răi la inimă, dar nu într-atîta ! Cînd le zicea : „Bucuroşi de oaspeţi, oameni buni", ei răspundeau (cu glasul pe jumătate, da' tot răspundeau) :

— Bucuroşi, părinte !

Şi-1 pofteau la gura sobei. Mai întorcea ea capul, cîte o cumătră, uitîndu-se cu silă şi oftînd, ca şi cum

ar fi zis : „Ce ne mai căzu şi ăsta pe cap ? !..." dar el se făcea că n-aude şi-şi afunda şi mai mult ochii în blidul dinainte.

Acum, că-1 alungară, i se pusese un nod în gît.

Vifornită grozavă. Crivăţul chiuia, fulgii îl frigeau, încotro ? Cît putea vedea cu ochii, de se domolea viscolul, nici o lumină, nici o mogîldeaţă.

încotro, Doamne, încotro ?

îi venea să se întoarcă iar la casa dindărăt, dar îi era frică ; într-aşa fel că lui Timotei călugărul, nu-i mai rămînea decît s-o pornească înainte, uite-aşa, în neştire. Cînd în drum, iacă o circiumă. Timotei călugărul îşi făcu cruce :

— Piei ispita Satanei !

Ştia el ce e cu circiumele astea ! Mai mare păcatul ! Cît îi era lui de frig, dar tot nu-i venea să intre. Din circiumă venea cîntece şi glasuri de oameni ce se omoară. Că diavolul e vîrît în rachiu şi cînd intră în sîngele omului îl îndeamnă la moarte. S-ar fi încălzit el bietul Timotei şi ar fi ros cîţiva covrigi, din cei înşiraţi la fereastră, dar teama de ispită îl opri :

— Doamne fereşte !

El era om slab de înger şi, cum avea banii bisericii în buzunar, s-ar fi încurcat la băutură. Ştia el ce e rachiul, îi spusese şi un hoge din Tişniţa ce i s-a întîmplat lui în tinereţe, cu rachiul dracului... „Treceam printr-o pădure — îi spusese Hogea — şi cum însera, m-am pomenit cu Necuratul. «Stai ! — îmi zise el — că de nu, s-a sfîrşit cu tine !»• Am început să tremur că eram om tînăr, iar Necuratul îmi zise : «Dacă vrei să scapi de mine, să faci ce ţi-oi spune eu : Ori să ucizi un om, ori să bei rachiu, ori să necinsteşti o femeie !»• Precum vezi, trei păcate mari.

Eu am zis atunci că beau rachiu, că era mai mic păcatul ; iar diavolul mi-a dat băutura şi s-a dus. Da' să vezi ce-a fost pe urmă, că eu dacă am băut rachiu, am început să văd roşu. Mi se întunecase mintea şi-mi ardea sîngele. O femeie trecea pe drum... m-am legat de ea, încercă să se împotrivească, dar cum eram voinic am răsturnat-o şi am necinstit-o. Ea începu să-şi strige bărbatul, care veni în grabă să-mi ceară socoteală. Am

văzut iarăşi roşu, i-am răspuns înfuriat şi nu ştiu cum se întîmplă, că l-am omorît!

Şi precum vezi, frate Timotei, am făcut două păcate mai mari, fiindcă am vrut să fac unul mic. Băutura e păcatul cel mai mare, fiindcă din ea se trag toate celelalte. Aşa să-mi ajute Allah, frate Timotei !..."

Povestea hogii îi veni acum în minte călugăraşului. îşi făcu iar cruce şi fără să păşească măcar pragul cîrciumii, porni înainte, prin viscol. Nămeţii creşteau şi crivăţul urla. Nu se mai desluşea în noapte decît zborul turbat al fulgilor.

Cînd, iacă un lup. Parcă ninsese şi el ca un fulg mare şi negru, printre fulgii albi şi mărunţi.

— Ia stai colea, lupule-moşule, ia stai colea să ne chibzuim...

Lupul văzînd că Timotei nu se înspăimîntă, căscă gura şi începu să vorbească :

— Să stăm, părinte, săru' mîna, să stăm ! (Prin părţile Botoliei, dacă nu te sperii de lup, lupul vorbeşte şi nu-ţi face nimic. Ba te şi ajută, cînd eşti om de omenie).

— Cum te rătăcişi pe la noi, părinte ?

— Ştiu eu, fiule ? !... Ia cu drumurile astea încurcate. Şi apoi nişte creştini de aici din vale, n-au vrut să mă primească. Iar în circiuma de peste drum n-am intrat nici mort.

Cum o să intru în circiumă ? Precum vezi, sînt un călugăr drumeţ. Adun bani pentru o biserică nouă şi m-am zăbovit prin locurile astea. Dar dumneata, fiule, pe unde-ţi ai vizuina, că tare m-aş încălzi !...

— Pe-aci, părinte !

Şi lupul apucînd pe Timotei de pulpană, îl trase cu blîndeţe după el. Cît ţi-ai face trei mătănii, ajunseră în vizuina lupului.

Timotei se lăsă pe brînci şi intră în gaură. Taman bine pentru un om şi-o fiară. Vizuina era întunecoasă, dar era cald şi ochii verzi ai lupului luminau dulce ca două candele.

— Mare sărăcie pe la voi, taică, zise Timotei. Nici tu scaun, nici tu masă... Nimic !

— Aşa e, părinte, aşa e ! răspunse lupul, clătinînd capul cu multă tristeţă.

•— Dar cum se face că duci aşa sărăcie ? îl întrebă popa. Tovarăşii dumitale sînt tot aşa de strîmtoraţi ?

— Tot aşa, săracii ! lacrimă lupul.

— Vai de voi ! grăi Timotei călugărul.

— Vezi de aia mă gîndeam eu, taică părinte, că ar fi bine să ne dai nouă banii strînşi pentru biserică, că şi aşa aveţi d-voastră biserici destule. Cu ceea ce ai strîns sfinţia-ta, ne-am ajuta taman bine şi ne-am mai lua cîte ceva de ale casei, zău aşa, părinte, săru' mîna...

Se gîndi el ce se gîndi părintele Timotei, şi la urmă, înduioşat de necazurile mărunte ale bietei fiare, seoase punga din sin şi i-o dete lupului zicîndu-i :

— Mai bine aşa, decît s-o beau la circiumă !

Apoi se culcară şi dormiră pînă în ziuă. Cînd s-au trezit, viscolul se domolise iar soarele era sus de tot.

Şi iată de ce s-a întors cu mîna goală părintele Timotei. Cel puţin aşa i-a spus el egumenului că ar fi prăpădit banii adunaţi pentru biserica cea nouă. Aşa a spus şi îngrijitoarei cu ciorapii albi, care îl învinovăţise precum c-ar fi băut banii la cîrciumă...

Lucruri de-astea i s-au întîmplat multe călugăraşului Timotei.

într-o zi de toamnă, trebuia culeasă via de la Sfîntul Niculae.

Egumenul nu găsea argaţi şi era foarte necăjit. La urmă se gîndi să trimeată pe Timotei şi pe Metodie fiindcă tot n-aveau ce face.

Gîndul că trebuie să facă pe argatul umplu de amărăciune pe Metodie.

El îşi dezbrăcă sumanul, îl agăţă de o viţă şi se pregătea să înceapă. Timotei se văita că e obosit şi se întinse la umbra sumanului. Atunci, Metodie, văzînd isprava tovarăşului său, uită de cules şi începu să caute iepuri. Cîte unul fugea speriat, pe coastă. Văzînd că iepurele urcă spre vîrful muntelui, Metodie se gîndi şi el să se urce sus.

Timotei sforăia ; flăcăul urcă binişor coasta, mai rostogolind cîte o piatră, mai stîrnind cîte un stol de potîr-

nichi, mai ochind cîte un iepure pitulat în vreo tufă, şi după un ceas, ajunse în vîrf.

Aci se gîndi că Dumnezeu e mare. îi dovedeau asta şirurile de munţi ce creşteau mereu, spre fundul zării.

Cîmpia îi răsărea toată, înconjurată de dealuri. Munţi ciudaţi îşi dogoreau creştetele pleşuve în bătaia soarelui de toamnă.

Oraşul, la care tîrguiau împrejurimile, se vedea întreg, cu casele albe, lucind în bătaia razelor.

La poale, oameni mititei lucrau la culesul viilor. Metodie îşi aduse aminte că avea de lucru jos : un fior îi trecu prin inimă.

Simţea călduri la rădăcina părului : înţepături aorinse îi străpunseră trupul. Roşu, o luă la fugă în jos.

Avea noroc că muntele nu era prăpăstios, căci altfel şi-ar fi rupt gîtul în goana lui nebună.

Ajunse într-un sfert de ceas şi găsi pe Timotei mîncînd cu poftă.

Nici un ciorchine nu era cules.

Călugărul îl primi surîzînd :

•— Unde ai fost, mă băiete ?

Metodie se bucură de atîta bunătate şi prinse curaj :

— Urcai muntele ăsta, că nu l-am văzut niciodată şi...

— Bine ai făcut, băiete. Şi eu am fost odată. E o panoramă rară. Ia şezi colea să mîncăm.

Metodie era vesel. Niciodată Timotei nu fusese aşa de bun.

Ce era ? Pasămite, călugăraşul scotocise în buzunarul sumanului şi îi furase o jumătate de liră pe care Metodie d aduna de multă vreme.

Mîncară.

Metodie, înviorat de bunătatea călugăraşului, acesta de punga lui Metodie, începură să lucreze zoriţi.

Pînă seara, jumătate din vie era culeasă. Se pregătiră de plecare. Metodie îmbrăcă sumanul şi fără să vrea, duse mîna la buzunar. Se aşteptă să simtă plăcuta tărie a banului rotund.

Nimic !...

Mîna îi luneca în gol.

îngălbeni.

Simţi că ceva îi împăienjeneşte creierul. Ca fulgerul, mîinile îi pipăiră tot trupul : nici un nod. Hainele erau întinse pe piele. Capul îi vîjîia. Căzu pe o piatră din marginea viii.

Timotei pierise în negura nopţii, ca o nălucă, pe măgarul sprinten.

Metodie cercetă încă o dată buzunarele. Iar nimic.

Cîţiva băieţi, rămaşi să-şi păzească via neisprăvită, cîntau şi rîdeau zgomotos, la lumina unui foc de curînd aprins.

Lui Metodie îi venea să-i strîngă de gît.

Cum putea oare să rîdă cineva ?

Le ceru o luminare. Băeţii îi dădură.

Oh, de nu i-ar fi dat ! I-ar fi prăpădit în pumni. Ce noroc avuseseră, ce noroc !

Păgubaşul începu să caute în vie.

Ciorchinii mari de struguri îi rînjau. Metodie zise înăbuşit :

— Le trebuie vin la oameni... să bea.

Năuc, căuta mereu. îşi scotea necazul pe tot ce apuca, îi durea capul.

Toată greutatea trupului i se adunase în fruntea ce părea că o să-i plesnească.

Deznădăjduit, porni spre casă.

Aci, îngrijitoarea îl întîmpină necăjită :

— Hai, Metodie ! haaai odată !...

Cum ar mai fi lovit-o cu capul de piatră ! îi părea mai grasă, cu faţa mai vînătă.

Cînd toţi adormiră, el luă un felinar şi ieşi să caute sub stejarul sfînt, unde spuneau bătrînii că creştea barba călugărului Ghervaziu şi unde se odihnea Metodie de obicei.

Credea că şi-o fi pierdut banii acolo, peste zi.

Căută în iarba colilie, dar nu găsi nimic.

Pîrîul susura a batjocură.

Metodie blestema pe bătrînul Ghervaziu, care nu mai avea altceva de lucru decît să-şi pieptene barba sub stejar.

O frîntură de cîntec îl chinuia şi o cînta fără să vrea. Il scoase din fire.

Căută ce căută, dar negăsind nimic, se întoarse.

li păru că vede capul călugăraşului zburînd de la o fereastră. S-o fi găsit el ? Să i-o fi furat ?

Nu, căci de cîte ori venea vorba de cinste sau hoţie, Timotei spunea o poveste făcută de el :

„Era odată un pescar. El s-a dus pe lîngă un rîu şi a pus în undiţă un vierme. A aruncat undiţa în apă şi peştele, Văzînd viermele, s-a repezit să-1 înghită, dar s-â prins el.

Pescarul e diavolul. RM e lumea. Undiţa e ispita. Viermele este hoţia şi prinsoarea e pedeapsa pe care o primeşte omul după ce a furat.

Aşa e că e frumoasă ? Sînt eu la chip ca Iisus, dar nici mai prost nu sînt!..."

Deci Metodie nu credea că tocmai el, parabolistul, să fie peştele.

Frîntură de cîntec îl chinuia. Capul i se îngreunase.

Năuc, se trînti în pat şi începu să cugete :

„De ce sînt prost ? Ce e o jumătate de liră ? Dar cei cari n-au nimic ? Dar cei cari pierd sute de mii de lire ? Ce să facă ?

Să se înece ?

Poate a găsit-o vreun sărac. Cît o să se bucure ! La cîte nu i-ar prinde."

Aşa încercă să se mîngîie Metodie. La urmă se gîndea că cea mai bună mîngîiere ar fi... să găsească banii. Dimineaţa se sculă iar întristat.

Hotărî ceva. Păcatul lui Meletios era că lua prea repede hotărîrile.

Se duse la Timotei şi, bizuit pe bunătatea din ajun, îi zise :

— Eu am pierdut o jumătate de liră. Sfinţia-ta ai mai mult.

Dă-mi-o şi ţi-o voi da înapoi cîndva !

Timotei, de frică să nu-i abată lui Meletios să-i cerceteze buzunarele, ştiind că acesta va deveni vreodată, egumen, scoase banii şi-i dete.

r

I
jjl,

Lui Meletios i se păru că Timotei seamănă puţin cu Cristos, zugrăvit pe icoana cea nouă din altar.

Un gînd însă îl muncea : banii săi erau pierduţi !

Se căzni să alunge acest gînd întunecat. Ce va fi o. jumătate de liră pe lîngă bănetul din viitor ?

VIII. OMUL NU SE MULŢUMEŞTE CU CE ARE...

Egumenul Policarpie nutrea gînduri asemănătoare cu ale lui Metodie. Nici el nu era mulţumit cu egumenia lui şi ţinea la ceva mai mare, la un vis luminos, a căruia împlinire i se părea revărsarea tuturor fericirilor pămînteşti : să ajungă episcop. Tot ce făcea, făcea cu gîndul acesta. Pînă şi prietenia cu tîlharii, pe cari îi găzduia şi-i învăţa cum să prade pe săteni, o păstra tot pentru un ajutor în treaba episcopirei.

Nu era un vis zadarnic acesta : dintre toţi călugării din vilaietul Coreei, el era cel mai bine văzut; episcopul îmbătrînise tare şi de la o vreme, nici nu mai slujea pe la biserici.

Din zi în zi se aştepta moartea lui şi din zi în zi creştea nădejdea lui Policarpie.

în sfîrşit bătrînul trecu în lumea sfinţilor.

Părintele Policarpie sluji la înmormîntarea lui cu o nerăbdare ce nu-1 lăsă nici vorbele să le zică bine.

Abia sfîrşiră slujba de înmormântare şi gîndul său cel dinţii fu să se ducă la valiu şi să capete. încă o dată, încredinţarea că el şi numai el va fi ales în locul răposatului episcop.

Apoi, se întoarse la mînăstire şi zise lui Metodie :

•— Binecuvîntat fii tu, cel ce vei stăpîni în curînd aceste găini ce ciugulesc prin iarbă, acel măgar ce paşte acolo, acele oi ce urcă coasta dealului şi vacile ce nu se văd încă, fiindcă nu a asfinţit soarele. Binecuvîntat să fii... !

Metodie îl privi cu uimire; credea că a înnebunit. Dar cînd adînci înțelesul vorbelor sale, văzu parcă din nou strălucind în jurul potcapului egumenului acea roată de foc pe care i-o mai văzuse în ziua, cînd călcase, întîia oară, pragul mînăstirei.

într-o clipă, el uită şi de noaptea aceea cu hoți şi de toate poruncile pe cari i le dăduse popa pînă atunci.

Se vedea egumen.

Toate lanurile mînăstireşti ale lui or să fie. Toate stupurile de albine ale lui or să fie...

Şi ce n-o să fie al lui atunci? Şi cerul şi pămîntul!

O să ia şi el o îngrijitoare a mînăstirei, dar una tînără, fiindcă cea veche cam începuse să uite cum trebuie să fie îngrijită o mînăstire. O să tocmească trei turci servitori, cărora o să le poruncească mai vîrtos decît i se poruncea lui. Cu călugăraşul, o să bea şi el rachiu de dude la masă, cînd s-o întîmpla să vie vreun flăcău să se călugărească.

Şi iată de ce, în seara aceea de toamnă (o lună după ce banda lui Ismail Durduş răpise pe Niculae, fiul primarului), părintelui Policarpie şi lui Metodie călugărul, ii se păru că cerul e mai senin şi înnoptarea mai caldă.

IX. CÎND MOARE UN EPISCOP VINE ALTUL

Nici n-apucase să înceapă a putrezi răposatul mitropolit, abia se învățase bietul Metodie cu gîndul egumeniei, cînd, o veste neaşteptată se răspîndi în sat: patriarhul numise episcop pe un tînăr călugăr grec, venit de-a gata la înalte slujbe bisericeşti.

Vestea aceasta fulgeră pe Policarpie.

Cînd veni Metodie să-1 întrebe cît va trebui să plătească dijmă cînd va fi el egumen, părintele Policarpie îi răspunse necăjit:

— Tu să te duci să freci scîndurile în grajd, nu să vii cu d-astea...

Apoi, mai îmblînzit:

— Ne-am topit, Metodie, ne-am topit... A venit alt iepiscop! A venit un episcop tînăr!

Glasul său răsuna pe nas, şi cînd isprăvea vorba, o lăsa să cadă scurt, de oboseala pieptului căptuşit cu prea multă grăsime.

Metodie parcă picase din cer.

„Da' cine dracu îl adusese pe ceia p-aici? Ce ştia el cum merg afacerile la vilaietul acesta la care poate nici nu se gîndise vreodată, decît acum, cînd venea să-1 stă^. pînească?!"

După ce se potoli durerea întîielor zile, părintele Policarpie trimise pe călugărul Timotei în tîrg ca să vadă. pe noul episcop.

Episcopul era mai mult un băiat cu barbă, un slăbănog deşirat şi cu fața ca de mort. Ochii îi erau înfundați în orbite, părul foarte negru, iar fruntea, lată şi osoasă, arăta că ascunde ceva în dosul ei.

Cînd slujea şi auzea oamenii şoptind, se oprea din rugăciune şi începea să strige că în biserică trebuie să fie linişte ca în peşterile unde se rugau odinioară cei dintîi creştini,

încetul cu încetul, lumea se deprinsese cu el, toți îl cinsteau ca pe un adevărat episcop, toți se temeau de eL

Călugării de pe la mmăstiriie învecinate îşi limpezeau socotelile, căci Antim putea să pice din zi în zi, puneau servitorii să curețe toate ținuturile mînăstirei iar în biserică mai lustruiau sfeşnicele şi candelele, că prea se. înnegriseră de fum.

Ploile întristătoare ale lui noiembrie începuseră să înfrigureze văzduhul.

Pretutindeni, o ceață rece, apăsătoare, îşi desfăcuse, pînzele-i umede şi învăluia pămîntul într-un lințoliu cenuşiu.

Singur, în iatacul unde nu mai fusese de multă vreme, de cînd cu găzduirea lui Ismail Durduş, părinție Poli-. carpie îşi înfundase fața în barba apăsată pe piept, şi cu fruntea încrețită în cute groase, cu ochii întunecați subîncruntatele sprîncene, plănuia cine ştie ce faptă grozavă, într-atît îi erau de posomoriți ochii şi fața într-atît îi era de îngrijorată.

Dorurile ațipite de la o vreme se deşteptaseră mai puternice în pieptul său, mai ales acum, cînd ploile reci ale toamnei îl împiedicau să lucreze ceva, cînd frigul îl închidea în casă şi-i zăvorea mintea într-un singur lanț : izbînda visului fărămițit dintr-o dată.

Nu mai voia să fie egumen.

Grija asta îl apăsa. Mînăstirea îi şedea pe suflet, cît era ea de mare, cu toate împrejurimile ei, cu toate avuțiile ei, îl striveau subt greutățile lor. Se simțea înnăbuşit, se zvîrcolea ca un om prins într-o stîncă. Oriunde ridica ochii, nici un ajutor. Povara era tot mai grea, tot mai apăsătoare, tot mai ucigătoare şi tot mai luminos îi răsărea visul de mărire...

Şi Metodie era ros tot de aceleaşi gînduri. El însă visa bogăția.

Cît sîntem tineri, ne e frică de sărăcie şi muncim de zor s-ajungem bogați. După ce ne-am îndestulat trupul cu mîncăruri şi odihnă, după ce ne-am hrănit şi pentru anii de sărăcie şi pentru părinții noştri cari au flămînzit şi pentru strămoşii noştri cari au murit de suferință, după ce nu mai avem nimic de hrănit trupeşte, începe şi sufletul să-şi ceară hrana lui. Şi, cea dintîi hrană a sufletului e mărirea...

Lui Policarpie-egumenul, i se făcuse dor de măriri... Averea nu-i mai ajungea... Voia să fie cinstit episcopeşte, voia să vadă frunți smerite şi genunchi îndoiți în fața măciuliei de fildeş a cîrjei sale.

Un om slab o duce cum poate cu însărcinarea umilă ce i-a dat-o soarta. E nemulțumit, geme, ar vrea să scape de dînsa, nu moare însă.

Dar cînd şi-a înălțat cîteva clipe gîndul spre o culme mai înaltă şi piciorul n-o poate ajunge, atunci lumea asta e prea îngustă, valea în care se tîrăşte e adîncă, fără fund, plină de miasme otrăvitoare care îi string gîtlejul, îl îneacă, îl fac să se zbată strîns de nevăzuta mînă a morții şi să-şi pironească ochii către scăparea de sus : frumoasa culme verde. Egumenul nu mai voia să fie egumen ; Metodie nu mai voia să fie servitor.

Umilirea asta îl apăsa. îngrijirea mînăstirei îi şedea pe suflet, îl strivea sub greutatea ei. Şi el se simțea înăbuşit, se zvîrcolea ca un om prins subt o stîncă ; oriunde ridica ochii, nu vedea decît un întuneric adînc şi numai într-un colț, pe un petec de cer senin i se arăta mintuirea : frumosul vis scăldat în raze.

Numai călugăraşul Timotei n-avea să se plîngă de nimic. El nu visa nici o mărire... Poate că în sufletul său nu erau deşărtăciuni pămînteşti ; or, poate că-i era prea lene să umble după măriri. De obicei, multe lucruri pe cari nu le facem din lene, ni se pare că nu le facem din lipsă de deşertăciune... Timotei era mulțumit... îl cam supăra, nu e vorbă, ploaia asta tristă fiindcă îl împiedica să colinde satele. Dar şi la mînăstire era bine. Făcuse focul şi tolănit pe velințele curate de lîngă vatră, îşi prăjea picioarele cu gîndul numai jumătate aici, căci cealaltă jumătate îmbrățişa încă pulpele albe şi goale pînă deasupra genunchilor, ale unor fete ce spălau rufe la o fîntînă dintr-un sat depărtat : nevinovată privelişte prinsă în poleiala unui amurg de aur.

Le văzuse în treacăt, înainte de a-1 băga ele de seamă.

•— Ce frumoase glezne aveți, fetelor !

Ele se ascunseseră rîzînd una la spatele celeilalte, iar el trecuse înainte, în săltaturile măgăruşului sprinten. Acum, se gîndea ce treabă să iscodească în satul acela, ca să mai treacă o dată pe lîngă fîntînă...

Pe Metodie îi frămîntau alte gînduri. Şedea în aceeaşi chilie unde plînsese în cea dintîi noapte petrecută la mînăstire, şedea cu ochii resfirați pe întinsul cîmpului şi cu gîndul dus la soarta lui tristă şi la satul său depărtat... satul ce nu se vedea prin sita deasă a ploii.

Ca prin minune, în ceasul acela nu se mai gîndea la egumenie. Ploaia, care înnopta ținuturile, îi lenevea sufletul şi-il liniştea.

îi era bine în singurătatea gîndurilor... Simțea ceva cald, o fericire tainică în tristețea sufletului său.

Altă dată, de cîte ori era singur, dorul de a se vedea egumen, de a nu mai fi sluga tutulor i se bătea în piept cu o furie nebună. Cînd era obosit, mîinile i se înălțau ca un blestem spre cer, fața-i era roşie, iar ochii seînteiau în focul unei mînii fără margini.

Acum însă, era liniştit şi nu se gîndea la soarta lui ticăloasă decît aşa, cu o tristeţe blîndă, care-i storcea ochii în lacrimi încete, şi-i amesteca năzuinţele viitorului, cu amintiri duioase din trecutul său plin de suferinţe. Se pomenise băiat mare şi fără să ştie al cui era şi ce rost avea pe lumea asta.

Azi argat la unul, mîine servitor la altul, uneori îmbucînd ceva în grabă, alteori răbdînd de foame ziua întreagă şi dormind prin cîte un colţ de pădure, se pomeni că vine vremea castei fără să fi făcut nimic pînă atunci.

îşi amintea de nopţile dormite în pădure în mijlocul celorlalţi băieţi din sat, care îl ascultau ca pe unul mai înţelept, de luna ce lumina cozile peştilor din lac, de ascunzişurile tainice de unde pîndeau turturelele rătăcite în amurg pe o creangă uscată şi mai ales de grădinile^ oamenilor unde sărea mai în toate nopţile de la capătul verii, ca să fure poame şi trandafiri mari si galbeni.

Cînd plecase din sat credea că pentru totdeauna părăseşte acele locuri... Se bucura închipuindu-şi că atîta vreme cît va fi la mînăstire nu se va mai reîntoarce nici cu gîndul la colţul de pămînt unde-şi petrecuse copilăria.

Dar acum ! Cît de mult ar fi vrut să fie în satul său, acolo unde îndurase multe necazuri, dar şi fericiri multe, pe malul lacului albastru, în pădurea cu fagi scurţi, la poala dealului cu vii şi să vadă iarăşi feţele mai îmbătrînite ale celor ce-1 ajutaseră sau poate îl şi bătuseră odinioară. Cît n-ar fi dat să audă iarăşi poveştile cu hoţi ale pîndarului şi basmele din vremea veche povestite de vreo bătrînă încovoiată, cu capul înfăşurat în ştergare albe ! Toate împrejurările vieţii trecute îi perindau pe dinaintea ochilor şi cu cît isprăvea mai multe gînduri cu atîta îi veneau alte şi mai multe... începuse să distrame întregul fir al vieţii sale de pînă acum şi gîndul alerga pe suişul anilor, alerga sus, tot mai sus'ca să se zdrobească de culmea aceea atît de dorită.

Şi iarăşi începu să gîndească la speranţele lui înşelate, la fericirea zilelor cînd egumenia îi surîdea ca o lumină la capul vieţii sale întunecoase.

Amurgul sur începu a deosebi luminile tremurătoare ale unei candeli, cînd glasul părintelui Policarpie se auzi de dincolo,

îl chema.

Smuls din lumea sa de visuri, Metodie se ridică greoi de la fereastra de unde privise pînă acuma cîmpul şi trecînd pe lîngă cîteva uşi închise de veacuri, ajunse în iatacul unde sta egumenul.

Acesta îl învălui în privirea blîndă a ochilor săi fără culoare şi apoi îl îndemnă :

— Şezi colea, lîngă mine...

O tăcere de cîteva clipe domni în odaie. Apoi Policarpie începu să vorbească. Vorbea domol de visele-i trecute şi de ceea ce-1 rodea. Metodie asculta pe gînduri... Avea dreptate egumenul !... Binenţeles c-avea dreptate !... Nu-i era necaz atît fiindcă nu e el mitropolit ci, se gîndea cu ură la acel tînăr slăbănog, care nu năzuise atît amar de ani la o mărire pe care acum era stăpîn, ci venise de-a dreptul să domnească, înainte de a cunoaşte umilinţa, înainte de a fi cunoscut pe de rost tainele unei împărăţii pe care o stăpînea acum.

Şi acum, cînd după obiceiul tutulor episcopilor de a se duce în fiecare primăvară şi toamnă în cercetarea mînăstirilor din vilaiet, trebuia să vie Antim şi la el, părintele Policarpie roşea de umilirea ce-1 aştepta şi frămînta gînduri de răzbunare.

— Metodie, tu ştii că nu mai e altceva de făcut : trebuie să ne scăpăm de el... nu îngălbeni... altfel, tot aşa vei rămîne : un servitor de rînd, pe care-1 scuipă oricine îi iese în cale.

N-o să-1 omorîm noi, fireşte ! Asta e treaba lui Ismail.

Tu trebuie să dai o goană pînă la Liseţ şi ai^ să preveşteşti pe căpitan că diseară vine Antim şi că Antim n-ar trebui să mai vină diseară,

Azi-dimineaţă Ismail a fost iarăşi pe la_mînăstire. A trecut în zori, dinspre drumul Ianinei şi mi-a cerut merinde pentru o săptămînă. I-am dat şi nu i-am cerut bani. Şi avea. Avea galbeni mulţi. Era vesel la faţă, şi cu el, toţi ceilalţi turci. Le-am spus că un ceas înainte de a veni el, trecuseră pe sub mînăstire o sută de inşi

cari au luat drumul pădurei. El mi-a spus că trebuie să fie niscaiva antarți şi au pornit să-i caute.

Acum Ismail trebuie să fi ajuns acolo. S-o fi întîlnit cu antarții, s-o fi luptat cu ei, poate. Vezi, mi-e dator mulțumire, fiindcă i-am spus să se ferească. Dacă nu-l înştiințam eu, îl înconjurau o sută de inşi şi poate îl omorau, cu bandiții săi cu tot. De aceea du-te cît poți mai repede şi spune-i că, un ceas după asfințitul soarelui, să fie în potecile de la marginea viilor, fiindcă pe acolo vine Antim... Spune-i că nu trebuie să-l fure, ci să... şi părintele Policarpie făcu un semn de ucigaş.

Metodie şovăia.

Să îndemne pe nişte bandiți la omor ? Să se facă părtaşul egumenului ? Să omoare el pe un episcop ?

Nu, mai bine pleacă. Da' pleacă înapoi, de unde venise înainte de a fi călugăr, O să-şi ia măgăruşul şi, in loc să se ducă la Liseț, o să apuce o altă cale : drumul Coreei, şi de acolo la satul său, pe care de atîta vreme nu-l văzuse.

Da' ce-i trebuie lui egumenie ?

Da' ce-i trebuie lui popie ? O să-şi rază barba, o să lepede potcapiul şi o să înceapă să muncească. Poate că în sat s-or fi schimbat lucrurile.

Cine ştie, cînd a plecat el, s-or fi răzgîndit oamenii că au pierdut un băiat de treabă, care mai era şi deştept — şi-l vor primi acuma cu brațele deschise. I se urîse tot printre străini. I se făcuse dor de pîndarul cel cu dinții mîncați, care povestea despre isprăvile lui de vînătoare. Pe acolo, nu erau hoți ca aici, la mînăstire. Popa de acolo era mai puțin învățat decît părintele Policarpie, dar era om cinstit. Nu umbla cu dragostea hoțească. Şi era bătrîn popa din satul lui... nu, Metodie n-o să-şi mai radă barba ci o să se facă popă acolo; în satul lui, unde îl vor cinsti oamenii, ca pe un băiat de treabă, care mai e şi deştept. Aşa gînduri îi treceau prin cap bietului flăcău, cînd Policarpie îl îndemna să se ducă în mijlocul hoților.

Egumenul vedea că Metodie se îndoieşte şi începu să-l deseînte, la început mustrător, apoi blind.

— Măi omule, de-aia eşti tu de rîsul lumii, fiindcă ți-e lene să faci ceva. Ce e un drum pînă la pădure ? Două-trei ceasuri acolo... Şi de aia mai stai pe gînduri ? Bine mă, nu vezi că pentru tine le fac toate astea ? Nu înțelegi că mi-e milă să te văd aşa, bătaia de joc a tuturor copiilor ?

Du-te, bre, şi fă ce ți-am zis ! Nu te gîndeşti că toată viața o să te tîrăşti ca slugă, tu om deştept, cum nu prea am văzut mulți ? Ce să-ți fac... Aşa soartă ai avut şi acum, în loc să apuci norocul de mînă, tu îi dai ca piciorul.

Păi nu e drept să te chinuieşti ? Păi nu e drept să freci lespezile mînăstirei şi să cari lemne ?

Metodie, băiete, gîndeşte-te că scapi norocul. Nu te duce, stai aici. Lasă... Nu mai facem nimic lui Antim. Să fie sănătos şi să ne stăpînească în voie. Bravo lui c-a fost deştept şi-a venit de-a gata la episcopie... Nu te mai duce...

— Ba mă duc... îngînă Metodie cu jumătate de glas.

— Aşa de ! izbucni Policarpie înveselit. Ştii pe unde sînt ei ? La vîrful Lisețului. Spune-i lui Ismail că mai am vreo cinci sute de lire, pe care i le-aş da bucuros lui, mai ales dacă Antim s-ar duce să pupe mîna răposatului arhiereu din cer !

Metodie ieşi de acolo cu capul aplecat, ca un osîndit.

El îşi luă măgarul din grajd, îl bătu pe ceafă şi-i trînti samarul pe spinare. După aceea îl apucă de căpăstru şi îl trase după sine, ieşind din mînăstire pe poarta de din dos, care dădea în valea Provrocului.

Coborî treptele de piatră ale dealului, coti în susul rîului pînă îl urmări egumenul cu privirea şi cînd umbra stîncilor l-ascunse, întoarse frumuşel măgarul şi în loc să urce spre munte, o luă în josul apei şi după vreun sfert de ceas era pe cîmp.

Se văzu iarăşi în mijlocul şoselei pe unde venise odinioară — aceiaşi pomişori suspinau din crengile goale, în bătaia vîntului de toamnă, aceleaşi rîulețe alergau sub podurile de seînduri.

Era hotărît Metodie : se reîntorcea în satul său, să ducă acolo traiul tihnit al unui om care n-are a face cu hoții.

Mii de gînduri îl frămîntau mai mult decît totdeauna.

Nici nu simţi cînd ajunsese la Corcea. Zgomotul oraşului îl smulse din gînduri.

Privi în jurul său şi deodată, fără voie, ochii i se opriră pe crucea mitropoliei.

Un gînd bun prinse inima lui Metodie şi o ţinu ca într-un cleşte. Începu s-alerge în neştire, trăgîndu-şi măgarul de căpăstru, prin uliţele oraşului. Nişte bărbieri în papuci, care jucau arşice în faţa prăvăliei, se opriră din loc şi începură să-1 strige din urmă, batjocorindu-1.

Fără să întoarcă ochii, Metodie fugea mereu. Ajunse, îşi lăsă măgarul nelegat, în curtea bisericei şi năvăli spre locuinţa episcopului. Antim şedea singur în iatac. Era îmbrăcat cu pantaloni şi cu o hăinuţă scurtă, ca oamenii din oraşe. Lucrul acesta îl miră foarte mult pe Metodie. Nu-i venea să creadă că acela este înalt-preasfinţitul.

Roşu, nerăbdător, Metodie dete să-i sărute mîna.

— Lasă, fiule, lasă ! Ce e fiule ?

— M-a trimes popa Policarpie... m-a trimes. Mi-a spus să nu vii la mînăstire... că sînt nişte hoţi în drum... aşa mi-a spus...

— Mulţumesc fiule... Spune-i că vin mai tîrziu...

Şi fără să mai aştepte răspuns, Metodie ieşi în curtea bisericei şi înainte de a-şi căuta măgarul, începu să se întrebe dacă a făcut bine... sau dac-a făcut rău...

Amurgul cobora... Şi Metodie îşi găsi măgarul şi porni, gînditor, întrebîndu-se mereu : „Ce-am făcut ?"

X. CALUGAREŞTILE PLANURI ALE EGUMENULUI POLICARPIE

Acelaşi amurg prinse pe părintele Policarpie la ferăstruica unde văzuse Metodie pe Ali-Osman.

Razele aurii poleiau cu lumina lor tristă creştetele munţilor şi cerneau parcă zgura lor cenuşie la poale şi în adîncul tăcutelor văi.

Nici un om nu se vedea pe tot cuprinsul zarei.

Unde să fi fost Metodie ?

De ce întîrziase atîta ? S-o fi dus oare să vestească pe Ismail de sosirea mitropolitului ? S-or fi întîlnit hoţii cu cei o sută în Liseţ ?

Spuneau cîţiva băieţi care fuseseră în pădure că auziseră împuşcături, dar li era frică să se apropie. Pe Metodie nu-1 văzuseră nici unul. Dar dacă plecase Metodie ! Dar dacă, în loc să se ducă la Ismail, s-o fi dus să-ldea de gol, pîrîndu-1 episcopului ?

Părintele Policarpie se căia că încredinţase lui Metodie taina ce-1 rodea.

Poate că servitorul său nu mai voia să fie părtaş la uciderea lui Antim şi atunci cum rămîne cu planul episcopirei ? Ce avusese el să trimeată pe Metodie la Ismail ? El singur nu se putea duce ? Nu putea să-şi înăbuşească dorul de a se vedea arhiereu ?

La urma-urmei nu era bine şi aşa ?

Felurite gînduri se rostogoleau în capul lui Policarpie.

Noaptea, care cobora tot mai mult, începuse să-1 scoată din sărite. Fierbea. îi venea să dărîme tot, să dea foc la toată mînăstirea, la munţii toţi. Ah ! Dacă, l-ar fi avut în mînă pe ticălos ! Cum i-ar fi smuls unul cîte unul firele din barba lui galbenă şi rară !

Că aşa barbă avea Metodie : galbenă şi rară. La ea se gîndea acum părintele Policarpie.

— Eu i-am dat-o, eu am să i-o tai. Ticălosul!

Pe unde o fi ? Unde l-a îndemnat dracul să se ducă ?

într-un tîrziu, poarta grea şi vechie a mînăstirei se auzi bătîndu-se de perete şi un zgomot de copită hui în tăcerea curţii.

Egumenul sări de la fereastră şi alergă din chilie, ocolind o sală lungă şi coborîndu-se jos acolo unde auzise sunînd lespezile.

O umbră călugărească ce părea călare pe un dobitoc cu urechile lungi, se zugrăvea în negreala nopţii şi mişca potcapiul în semn de moţăiala.

Nu era Metodie.

Era călugărul Timotei. Venea după o călătorie lungă, pe drumuri şi sate depărtate şi îi era lene să descalece.

— Hei ! Pe Todie l-ai chemat ? Nu e Todie, nu... E argatul care umblă din sat în sat şi se chinuieşte să

adune bani pentru mînăstire. Eu sînt, părinte, şi sînt obosit, că toată ziua m-a bătut vîntul munţilor...

— Du-te dracului ! parcă îngînă egumenul. Dar nu-l auzise nimeni. Timotei descălecase, îşi frecă mijlocul şi după aceea urcă scările putrede ce duceau spre chilii, ca să se culce, fără să mai aprindă lumină, fără să se mai dezbrace. Dar popa Policarpie nu-l lăsă singur, ci veni să-i ţie de urît.

îl întrebă pe unde fusese ca să-şi mai uite necazurile cu Metodie. Călugăraşul răspundea alene, pe jumătate adormit. Glasul egumenului răsuna ca un cîntec adormitor, tărăgănat, iar lui Timotei îi părea că e un cîntec de leagăn.

Tocmai cînd egumenul părea că uită de cel care-l necăjise atîta, Metodie veni şi el, legă măgarul în grajd alături de al călugăraşului şi intră unde văzu lumină.

Era sfios şi mai galben decît atunci cînd venise întîia oară la mînăstire...

Pe drum se răzgîndise iar... Metodie era un om foarte nehotărît... Suferinţele de odinioară din satul său îl făceau să părăsească gîndurile de plecare să-şi închipuie mai bine, fericirea vieţii de călugăr, acolo, la mînăstirea Sfînta Maria.

Făcuse binele, acum se putea întoarce liniştit, fie ce-o fi să-i zică egumenul.

Cînd acesta îl văzu intrînd pe uşe, o lumină de bucurie îi străluci în ochii bolnavi şi cu glasul mai limpede îl întrebă :

— Ce-a zis Ismail ?

Metodie îşi frămînta degetele. El credea că egumenul îi cunoaşte toate gîndurile ce-l munciseră în ziua aceasta şi cînd colo, bietul om nici nu bănuia.

— Iartă-mă ! Iartă-mă ! zise vinovatul, cu un glas înecat în lacrimi şi îngenunchind la picioarele părintelui Policarpie.

— A ! ce e mă, Todie, sări Timotei, care era om milos din firea lui şi nu putea să vadă lacrămi.

— N-am fost la Ismail preasfinte egumene. Mi-a fost frică. Ismail a omorît nişte oameni din sat de la noi şi

dacă m-o cunoaşte că sînt de acolo, mă omoară şi pe mine. Am fost... la Corcea, la episcop...

I-am spus că e teamă de hoţi şi că sfinţia-ta m-ai trimes să-l rog să nu vie astă-seară, ci să lase pe mîine...

Metodie aştepta să cadă doborît de loviturile părintelui Policarpie. Simţea că-i sosiseră cele din urmă clipe.

Da nu fu aşa.

Egumenul se însenină la faţă şi îl binecuvîntă. într-o clipă, el cumpănise toate faptele şi se gîndea că e mai bine aşa.

i — Iertat fii de faptele tale, fiule, şi să mă ierte Dumnezeu că am ridicat gînd cu împotrivire cinstitului episcop !... Stăpînească el în pace împărăţia Domnului şi noi, cu robire ne vom supune lui, precum dat i-a fost. în numele Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, amin !

Pentru a treia oară îi păru lui Metodie că cel ce-i vorbise era un sfînt. Vedea chiar, strălucind în preajma chipului său, acea cunună de foc şi aur, pe care o poartă cel zugrăvit pe icoane.

îi părea rău de toate neajunsurile ce îi adusese egumenului şi se gîndea să-l slujească de aci înainte, cum va fi mai bine.

Dacă părintelui Policarpie îi trecuse pofta de înalte rînduieli bisericeşti nici el n-o să se mai amestice în trebi cari nu-l privesc. O să ducă înainte viaţa lui de serv... de călugăr, viaţa care-şi va avea şi ea farmecile ei...

Părintelui Policarpie însă, nu-i pierise deloc pofta dea sta el pe scaunul copleşit de Antim.

Ba gînduri şi mai groaznice îi treceau prin minte : voia să-l omoare el singur, fără ştirea nimănui, pe tînărul mitropolit.

Metodie parcă făcuse o minune cînd îi trăsnise prin cap să înştiinţeze mai dinainte pe Antim.

Acesta mulţumise chiar părintelui Policarpie, fiindcă şi-a trimes vestitorul care-l oprea să vie.

După ce l-o ucide în taina nopţii pe Antim, o să arunce vina asupra hoţilor. Cine n-o să-l creadă ? Cui o să-i treacă prin minte că el, bunul călugăr, care i-a spus mitropolitului să se ferească de hoţi, tocmai el să-l omoare ?

Cea din urmă zi a toamnei trecuse şi episcopul Antim nu venise încă la mînăstirea Precista. Era mai mult de o săptămînă de cînd îi spusese un călugăr că sînt hoţi prin pădure şi de cînd prevestirea aceasta se împlinise printr-o groaznică luptă în aceiaşi zi, în pădure.

Părintele Policarpie părea că trăieşte într-un vis. La fiecare bătaie de clopot, sărea să se uite spre cîmpie ca nu cumva să se arate episcopul. Dar clopotele răsunau de vecernie sau de înmormîntare.

Cînd era să vină Antim ?

De ce mai întîrzia ? Sau presimţise că i se plănuia moartea ?

Cînd cerul începu să fulguiască, vestind că iarna e acum stăpîna firii, linişte deplină cuprinse poalele Lisețlului. După cum toată lumea se aştepta, o dată cu toamna plecase şi Ismail, lăsînd cel puţin ca iarna să doarmă în pace aceia care tremuraseră atîta.

însuşi paşa din Corcea fusese în munţi ca să adeverească episcopului şi întregului oraş că nu mai e nici o primejdie din partea hoţilor.

Antim putea să amine plecarea pentru la primăvară, dar fiindcă era un om care voia să-şi facă cu orice preţ datoria, şi mai ales fiindcă ţinea să cunoască mai de aproape gospodăria părintelui Policarpie — a acelui călugăr prevăzător, care-şi cinstea cu adevărat pe cel mai mare, veghind ca sfînta lui fiinţă să nu fie în primejdie — hotărî ca, atunci cînd n-or mai fi decît zece zile pînă la Crăciun, să învingă greutăţile iernei şi să dea pildă credincioşilor de felul cum îşi îndeplinesc menirea, adevăraţii apostoli ai lui Cristos, părăsind căldura şi pacea reşedinţei lui ca să urce spre satul nevăzut încă, unde ştia că e iubit mai mult decît oriunde.

Şi cum nu mai erau decît cîteva zile pînă atunci, el trimise un călăreţ care să-1 vestească pe egumenul mînăstirei şi să-i arate, cu prilejul acesta, cîtă dragoste îi poartă înalt preasfiinţa-sa...

Călăreţul sosise la mînăstire şi fusese primit cu mare cinste de către cei trei călugări.

îl ospătară ca pe un sol împărătesc — căci arhiereii sînt nişte adevăraţi împăraţi pentru creştinii de sub stăpânirea sultanului.

La ei vin să se roage cei apăsaţi de perceptori sau de alţi slujbaşi ai împărăţiei, numai ei le fac dreptate.

Antim era un grec înfocat şi, pe cît îşi iubea credinţa, pe atît lupta pentru ţara al cărei fiu era.

De aceea noul episcop nu era bine privit de către creştinii cari n-aveau sînge grecesc în vine.

Dar, oricît erau aceştia de încredinţaţi că el pusese să fie ucişi nişte preoţi cari nu voiseră să slujească decît în limba lor, n-aveau ce face, căci ar fi pierdut orice sprijin dacă ar fi încercat să se răzvrătească împotriva pornirilor sale.

Părintele Policarpie nu-1 ura fiindcă era turc sau grec, ci fiindcă era episcop.

Totuşi la plecarea călăreţului, îl încarcă cu plecăciunile cele mai umilite pentru înaltul stăpîn şi îi spuse că tot satul şi mai ales cei de la mînăstire îl aşteaptă pe mitropolit ca pe Iisus Christos.

Egumenul începuse să-1 iubească pe Metodie ca pe un fiu de cînd cu minunea ce făcuse la Corcea. îi părea că într-adevăr se cuvine ca tînărul călugăr să-i fie urmaş la egumenie.

Călugăraşului Timotei nu-i spusese ce doruri îl mistuie, dar acesta, pe lîngă că era frumos, mai era şi deştept. Mirosise cam în ce fel bat gîndurile egumenului, dar cum el plutea deasupra patimilor omeneşti nu prea se amesteca în lucrurile acestea.

Ce e drept, era şi el de partea egumenului. Cum adică ? Băiatul acela, cu faţa ca de stafie să vie de-a gata să stăpînească bisericile din vilaiet, iar bietul egumen, care de atîţia ani se muncea şi îmbătrînea în slujbe bisericeşti, să rămîie tot acolo ? Nu, asta nu se face.

De aceea nu se îngrozea la gîndul că Policarpie să-1 omoare chiar atunci pe Antim.

Metodie se dezvăţase cu gîndul de a fi egumen, căci îi părea că părintele Policarpie se pocăise şi nu mai nutrea planul de a ucide pe episcop.

Dorul acela ce-1 chinuise atîta vreme i se topise încetul cu încetul, pînă nu mai rămase decît o amintire,

mai ales că acum erau în vreme de iarnă, cînd n-avea nimic de lucru, nici pe cîmp nici în mînăstire.

Şi cum el era unul din acei care nu prea se gîndesc la ziua de mîine, nici nu-şi închipuia că va veni primăvara, cu munca ei obositoare, cu reînceperea suferințelor din primăvara trecută.

XI. ÎN DANGĂTUL CLOPOTELOR

Cîmpul tot albise pînă în colțurile cele mai ascunse iar ninsoarea se aşternea domol pe valurile de zăpadă ce îmbrăcau pămîntul.

Satul dormea sub pătura albă a iernii şi numai fumul ce se înălța din ogeacuri, mai viețuia parcă, în adormirea aceea a firii.

Era o iarnă blîndă, caldă.

Venise pe tăcute ; întîi cu cîțiva fulgi mari, leneşi, ce se desprindeau din văzduh ca nişte stele înghețate, şi apoi, cu un noian de fluturi zglobii ce dănțuiau cîteva clipe, ca să se facă totuna cu cei ce sărutaseră pămîntul şi nu se mai dezlipiseră.

Pe o aşa ninsoare porni Antim din Corcea, însoțit fiind de un diacon, şi de cîțiva soldați.

Unii din soldați fugeau înainte să vestească pe săteni că episcopul e pe drum. Cei din sat însă ştiau că Antim trebuie să vie în ziua aceea şi se pregătiseră cum nu se putea mai bine.

Preotul Economu venise şi el la mînăstire, împreună cu ceilalți fruntaşi ai satului, printre cari se ivea şi capul viclean al profesorului Toma şi ochii vioi ai lui Nisi Pîndarul.

Cîțiva erau duşi jos, la livezi, pe unde trebuia să intre în sat episcopul.

îl aşteptau acolo cu capetele descoperite, cu inimile tremurînd de nelinişte.

Ninsoarea se cernea necontenit, încărunțindu-le creştetele şi îmbrăcîndu-i ca într-o haină de sărbătoare ; pe

la ferestre, capetele femeilor, pieptănate cu mai multă grijă ca de obicei, îşi țineau luminile în văzduh, încercînd să zărească, prin pîcla fulgilor, fesurile roşii ale soldaților ce însoțeau pe episcop, dar afară de ninsoare şi de cîțiva pomi ce umpleau fundul zării, nu se mai vedea nimic.

De la o vreme, se vede că cei de sus, de la mînăstire, zăriră ceva, căci clopotele începură să bată cu putere, şi să înfioreze liniştea văzduhului. Nu trecu mult şi pe . şosea se zugrăviră nişte umbre negre ce zburau pe deasupra pămîntului, purtate de nişte alte umbre, mai lunguiețe.

Inimile celor de la poarta satului începură să bată cu mai multă putere, ca şi cum vedeau a doua oară pe Mesia.

Episcopul sosea călare pe un armăsar negru, care păşea falnic în mijlocul acelui sat, nevăzut încă, diaconul îl urmărea țanțoş, iar ceilalți oaspeți, soldații, veneau mai înapoi, călărind nişte roibi neastîmpărați.

De se întâmpla cîte un om pe drum, acesta se apropia sfios de episcop, îşi scotea fesul de Ia cîțiva paşi, şi venea apoi lîngă el, ca să-i sărute mîna.

Episcopul păşea falnic, cu frîul calului în mîna dreaptă şi cu toiagul în stînga, pînă cînd, după ce străbătu tot satul, ajunse lîngă pragul mînăstirei, unde-1 aşteptau alte perechi de săteni.

Şi aceştia se îndoiau, tot atît de umiliți, şi-şi arătau •—-prin plecată atingere cu buzele, a sfintei mîini — supunerea ce o poartă stăpînului lor atotputernic.

Lui Antim îi plăceau toate aceste semne, căci se proptise foarte țeapăn în şa şi primea cu îngîmfare plecăciunile supuşilor săi.

Părintele Policarpie se uita la el şi se închipuia episcop. Mai mult decît oricînd, ar fi vrut ca în clipele acestea, cînd se risipea atîta umilință, să fie el cel căruia i se închină o lume.

La gîndul acesta se cutremură, căci vedea înainte-i noaptea ce trebuia să vină...

îşi făcuse bine socotelile părintele Policarpie.

Arătase tuturor cît de mare e bucuria pentru noul episcop şi cîtă grije pune ca să nu i se întîmple nimic cînd va Veni la mînăstire.

Apoi, după ce episcopul va fi fost ucis, el ar fi aruncat vina asupra lui Ismail Durduş, care se ascunsese dinadins ca să pîndească sosirea preasfântului.

Deoarece pe capul lui Ismail se pusese un dar şi mai mare, căci fiorosul bandit era greu de încolțit, părintele Policarpie ar fi vorbit cu valiul ca să i-1 dea el pe mînă, numai dacă ar fi pus acesta o vorbă bună, dacă l-ar fi încredințat că el va veni pe scaunul de unde se va prăbuşi Antim.

Era o socoteală bună, căci valiul ar fi fost foarte mîndru să fi prins pe acel drac în chip de om pe care nu-1 putea prinde nimeni.

Şi ca răsplată pentru ajutorul dat, nu se cădea oare ca părintele Policarpie, cel ce făcuse atît de mult pentru prinderea hoțului, să fie ales în locul celui omorît ?

XII. ÎNALT-PREASFINȚITUL

Noaptea coborîse de mult în jurul mînăstirei.

Ninsoarea, care pînă acum se lăsase tăcută pe toată cîmpia, începu să se zvîrcolească în văzduh, chinuindu-şi roiul de fluturi în bătaia unui vînt geros, care se pornise de cu seară. Din ce în ce tot mai tînguitoare se făcea bătaia crivățului, pînă se lungi deodată într-un suspin dureros, înecat de mînie...

Apoi, vîntul începu să urle năprasnic, răscolindu-şi toată ura înăbuşită de atîta vreme şi lovind în zidurile munților parcă să le dărîme.

La mînăstire era încă lumină.

Sătenii care întîmpinaseră pe episcop, şedeau acum împrejurul său, în iatacul curat şi acoperit cu velințe nouă. Fie că le plăcea cum vorbeşte Antim, fie că nu le venea să plece pe noaptea aceea înfricoşată, ei rămăseseră la mînăstire şi ascultau pe înaltul oaspe, care le spunea despre furtunile din țările înghețate, unde tot anul e iarnă şi unde soarele e mai rece decît luna noastră.

Apoi, după ce isprăvea de vorbit ceva, sărea la altceva, cu totul deosebit de cele ce vorbise pînă acum, ca să spuie după aceea că la brîul pămîntului e o căldură cum numai în iad o mai fi.

Cei vreo zece săteni şedeau pe jos, cu picioarele încrucişate şi ascultau doar aşa, ca să nu zică oaspeîe că nu-i fac atîta cinste, căci lucrurile acestea le ştiau ei de mult... le povestise mult mai frumos Toma Dascălul.

Antim care sta lîngă foc, țapăn pe nişte perne cît o movilă, avea lîngă el pe egumenul mînăstirei, iar in față, de cealaltă parte a vetrii, avea pe preotul Theodor Economu, de la biserica de jos.

Acesta ținea ochii spre episcop şi-1 asculta ca pe unul care le vesteşte lucruri pururea nouă.

După ce isprăvi sacul de învățături, Antim începu să le vorbească ele viitorul Macedoniei, îndemnîndu-i să se dea de partea grecilor, căci aceştia sînt adevărații stăpîni ai zilei de mîine — numai lor li se cuvine să fie moştenitorii lui Alexandru cel Mare.

— Nu vedeți — le spunea el -— că în orice parte a Macedoniei vă veți duce, toți cei care se întîlnesc îşi spun „Bună ziua !" în greceşte ? E sat unde să nu se vorbească această limbă ? Şi apoi, nu tot grecii ne plătesc pe noi, pe mine ca episcop, pe dumneata, cinstite Econome, ca preot al satului, pe chir Toma ca învățător ? Nu slujiți voi greceşte în biserică ? La şcoală nu învățați ca şi în şcolile din Atena ?

Dar. învățătorul Toma Cocoşatul, abia îşi putea ține rîsul într-un colț unde se înfundase.

Hohotele, pe cari le înăbuşea în piept, se umflau acolo şi-i săltau umerii strîmbi, zguduindu-i întregul trup. Apoi cînd se mai potoli, şopti ceva unuia de la spate şi se puse iar pe rîs. Cîțiva hi ! hi ! hi ! pătrunseră pînă la urechia episcopului, dar acesta se făcu că nu-i aude şi nici nu întoarse capul să vadă dincotro veneau.

Theodor Economii ştia că neastîmpăratul său de nepot e cel care hohoteşte şi-i aruncă iarăşi o privire mustrătoare.

într-un tîrziu, sătenii se ridicară unul cîte unul şi, sărutînd mîna episcopului, ieşiră din iatac, împărțindu-se fiecare pe la casele lor.

XIII. CUM L-A IERTAT DUMNEZEU PE EPISCOPUL ANTIM ŞI PE CĂLUGĂRII POLICARPIE ŞI METODIE

După ce plecară sătenii, Metodie însoți pe episcop în odaia unde trebuia să se odihnească în noaptea aceea, o odaie tot atît de curată ca iatacul.

Antim, după ce-şi făcu rugăciunea, cercetă cu ochii încăperea ca să se încredințeze că pe nicăierea nu puteau veni hoții.

Fereastra — singurul loc pe unde ar fi intrat — era deasupra unei prăpăstii fioroase.

Pe acolo, ar fi fost cu neputință cuiva să pătrundă în odaie. Uşa dădea în chilia unde era să doarmă părintele Policarpie, aşa că banditul trebuia să-1 deştepte întîi pe acesta, pînă să intre la episcop.

Antim se culcase pe saltele moi şi, înfăşurat în pătură călduroasă, cu ochii la focul ce pîlpîia vesel pe vatră şi se gîndea.

Părintele Policarpie pîndea. Cînd simți că episcopul a adormit, el îşi înăbuşi bătăile inimei, încercă să potolească zvîcnirea tîmplelor şi, uşor, în vîrful degetelor, trecu pragul porții ce-1 despărțea de Antim.

Episcopul dormea adînc, cu fața scăldată în lumina vetrii. Strecurîndu-se ca un şarpe, egumenul se apropie de el şi încercă să-i tragă plapomă jos, ca să-1 ţintească în inimă. Dar episcopul se deşteptă dintr-o dată şi scoase un strigăt puternic. Fu țipătul său cel din urmă, căci egumenul se năpusti cu furie asupra lui, îi strînse gîtul

în mîna vînjoasă, iar cu dreapta, care ţinea cuţitul strălucitor, începu să-1 lovească în faţă, găurindu-i-o de răni.

Antim se zvîrcolea sub apăsarea acelei mîini de fier, şi în zadar încerca să ducă mîinile spre gîtlej, ca să scape de strînsoare. Toată fața lui era un lac de sînge — un ochi neînsîngerat încă, se rostogolea în orbită, parcă cerînd milă, parcă.blestemînd.

Ochii popei străluceau ca ai unei fiare. Cînd îi păru că destul sînge cursese, ca să poată lua puterile unui om, el ridică trupul încă însuflețit al episcopului şi îl tîrî spre fereastră.

O rătăcire de lumină din mijlocul jeraticului se răsfrîngea pe fața lui Antim şi i-o zugrăvea ca pe a unui mort sculat din criptă.

Sîngele care-i curgea şiroaie din răni se prelingea pe fața lui de mort, păta cămaşa albă şi i se lipea de mîinile galbene şi subțiri.

Pe afară vîntul gemea — se lovea de fereastră, parcă să dărîme tot şi să-1 scape de mîna ucigaşe...

Popa Policarpie credea că înnebuneşte.

El strîngea cu putere, în mîinile încordate, brațele slabe ale lui Antim şi se căznea să-1 ducă lîngă fereastră.

Ochii ucigaşului înotau în sînge, fața lui era învinețită.

Dar tot mai avu putere să deschidă fereastra şi să apese pe Antim împingîndu-1 spre pieire.

Trupul episcopului alunecă în jos, ca un fulg mare, mai greu şi mai alb decît fulgii ce dănțuiau în vînt.

O răbufneală de viscol pătrunse prin fereastră, înfrigurînd odaia.

Popa Policarpie tremura din creştet pînă în tălpi.

îi era frică.

Voia să fugă de acolo şi să se vîre în plapomă, să nu mai vadă, să nu mai gîndească la nimic.

Dacă ar mai fi stat acolo, simțea că ar fi murit şi el, căci prea suferea mult, prea îi bătea inima.

Nici episcopul poate nu suferise atîta !

îl vedea în sute de colțuri, cu mii de ochi care se învîrtesc în orbite.

— Cine e acolo?... s-auzi un glas, pe afară. Cine a strigat ?

Şi în prag apăru o lumină, purtată de un om pe care egumenul şi-l amintea de undeva... de mult...

Era Metodie...

El nu putuse să doarmă, căci îl chinuia un gînd înfricoşat.. Auzise, chiar, glasul răguşit al lui Antim cum înfiorează tăcerea mînăstirei... Venea să dea ajutor, dar era prea tîrziu.

Egumenul sta singur, cu ochii în aiurarea nebuniei, cu mîinile pline de sînge...

Metodie îl zgudui de umeri.

— Cine a strigat, cine a strigat ? !

O tresărire — şi Policarpie îşi veni în fire.

— Ne-au omorît hoţii, Metodie... Pe episcopul l-au furat...

— Unde sînt hoţii ?

— Pe aici au fugit... Pe aici — şi egumenul îi arăta fereastra.

Metodie îşi scoase jumătatea din trup afară, încercînd să vadă ceva... Atît aştepta egumenul : cît ai clipi din ochi, înfipse mîna între umerii lui Metodie şi voi să-l arunce pe fereastră. Dar Metodie se ţinu bine. Se dădu cîţiva paşi înapoi şi se repezi la părintele Policarpie.

— Ucigaşule... Vrei să mă omori şi pe mine ? Nu ţi-a ajuns episcopul ?

Glasul său era răguşit, ochii i se topeau în flăcări.

Voia să-l ţină bine pe egumen, pînă ce se vor deştepta oamenii din mînăstire şi să-l dea pe mîna lor. Amîndoi se zguduiau în luptă, cercîndu-se să se biruiască unul pe altul. Pe fereastra deschisă, crivăţul năvălea cu putere, aducînd după sine tot viscolul de afară.

Vîntul biciuia pe cei doi călugări care se luptau acolo, ca nişte duşmani de-o veşnicie.

O dată, păru că Metodie şovăieşte.

Atunci egumenul îl trase spre fereastră, încercînd să-l arunce iarăşi după episcop.

La fereastră, lupta fu şi mai înverşunată : nu se mai vedeau decît două trupuri ce se zbat, se frămînfă, parcă se topesc într-unui singur, pînă cînd amîndouă se încordară cu avîntul clipei din urmă şi se rostogoliră în prăpastie...

XIV. ÎN CARE PĂRĂSIM CÎTVA PE CEI DOI CĂLUGĂRI ŞI VEDEM PE AUTORUL ACESTEI POVESTIRI, ÎN DRUM SPRE BOBOŞTIŢA

Pînă la Steina, mai avem de umblat vreo jumătate de ceas. O dată cu lumina turbure a amurgului, se lăsa de pe vîrful munţilor un ger crîncen, care ne sfîrcuia vîrfurile urechilor şi încetinea mersul cailor.

Hanul înota în negură, ca o mogîldeaţă ghemuită la poala muntelui, iar dimprejurul său, o ceaţă mai deasăi şi mai întunecată decît a înnoptării venea spre noi, aducînd o adiere căldicică şi un miros de fum.

Cele din urmă raze luminau ciudat aburii reci ce se ridicau de pe spinarea cailor, iar pe Rapi — căruţaşul cel gros şi cu capul mic — ni-l înfăţişau ca pe o nălucă din vise.

Din toate părţile, ne ameninţau nişte munţi îmbrăcaţi în zăpadă, cari, în lumina aceea tremurătoare, păreau că se mişcă ; şi cu cît scădea ziua, se apropiau de noi, gata să ne sugrume.

Poştalionul scîrţîia pe zăpada bătătorită a şoselei, şi parcă dinadins, mergea mai încet decît toată ziua.

— Bre Rapi, — încercă să îngîne unul din noi — dă bice cailor, bre Rapi, că rămînem pe drum !...

Dar căruţaşul se făcu că n-aude, căci nici nu-şi desfăcu mîinile de la piept; cel care vorbise se ridică peste umerii lui Rapi, privind spre han şi clătină capul cu tristeţe.

Nu trecu mult şi ajunserăm. împrejurul hanului era întuneric adînc, iar pe nişte vîrfuri de munţi dinspre răsărit, tot mai călătoreau cîteva raze roşiatice.

Era întîia oară cînd treceam iarna prin Steina.

Nimic din frumuseţile de cari îmi aduceam aminte nu mai rămăsese acolo : nici munţii verzi, îmbrăcaţi în tufe cu frunză multă, nici trestiile mlădioase de pe malul lacului şi nici cerul înalt, albastru şi răsfrînt în apa din faţa hanului.

Zarea îmi părea mai străină, mai neprietenoasă. Totul era pustiu. Lacul, cîmpul, munţii erau îngheţaţi. Pe stuful care acoperea hanul, zăceau grămezi late de zăpadă tare

şi nici o ciripire nu mai răsuna sub crengile celor trei salcîmi pitici, de la marginea şoselei.

Cînd fusesem cea din urmă oară acolo, era un început de toamnă. Nu era atîta linişte ; se auzeau undele plescăind uşor, un foşnet prelung de frunze, şi un alt glas tainic, ce se mlădia ca o melodie duioasă : aci părea cîntecul unor păsări risipite pe tot întinsul cîmpiei, aci o muzică depărtată de tambure.

Acum, un răsunet ciudat plutea ca un duh rău de la un munte la altul, iar pe pămînt se desluşea ca prin vis, un oftat de care, ce se mişcau alene de partea cealaltă a şoselei.

Eu rămăsesem cu ochii duşi la lunecuşul lacului şi a trebuit să aud gălăgie înăuntru, ca să mă trezesc din visare.

Se certa Rapi cu nişte turci, ce se tolăniseră în singura odaie pentru oameni şi nu voiau cu nici un preţ să ne facă loc şi nouă.

Erauvreo zece inşi. Făcuseră focul în mijlocul odăii şi-şi prăjeau picioarele în dogoare.

Odaia era plină de fum, căci n-avea nici un ogeac, iar ferestrele erau bătute în cuie.

Crîmpeiele de fum ce se puteau strecura cînd se deschidea uşa, înveleau hanul în ceaţă şi se pierdeau în răsărit, spre partea pe unde veniserăm noi.

Cu multă caznă ne făcurăm loc într-un colţ ; întinşi pe rogojini, cu fesurile şi geamantanele drept căpătîi, ne căznirăm să închidem ochii înlăcrămaţi de atîta fumărie.

Peste putinţă. Turcii aveau poftă de cîntece, iar cei cari nu cîntau, tuşeau, sforăiau şi se î-oşeau la faţă, ca nişte spînzuraţi.

Un băiat cîrn şi cu fruntea îngustă, vîrîse capul pe o gaură din zid, ce dădea în grajd, şi făcea *cucurigu !* de cîte ori cînta un cocoş de-acolo.

Apoi, scotea capul şi rîdea la un bătrîn de lîngă el.

Multe ceasuri din noapte le trecurăm aşa. De la o vreme, cîntecile încetară, dar cei bolnavi tuşeau cu mai multă îndîrjire.

Nu ştiu dacă am putut dormi în noaptea aceea.

în zori, cu gîtul strîmb şi o falcă încleştată, m-am făcut ghem în poştalion, alături de cei doi tovarăşi, cu care venisem din Bitolia, şi am plecat mai departe.

Şoseaua o ţinea tot pe marginea lacului Prespa.

Rezemat cu fruntea de geamul rece al poştalionului, vedeam, nedesluşit, cîte o culă ruinată, iar în zare, dincolo de marginea lacului, şiruri de munţi ce se schimbau mereu, luînd înfăţişarea de urşi albi şi alte dihănii.

Răsăritul începuse să deosebească liniile vîrfurilor ; negura se dezlipea de pe pămînt şi toată priveliştea din drum plutea într-o lumină albăstruie şi limpede.

Cerul se înseninase peste noapte.

Era să avem o duminică frumoasă, o duminică din cele de iarnă, cînd pămîntul pare învelit într-o pătură albă, plină cu flori de argint, iar cerul o apă senină din care ţîşnesc raze.

Coteam acum pe lîngă deal ; fereastra despre partea mea era tocmai în faţa soarelui şi se limpezea încetul cu încetul.

în sticla verde a lacului, băteau razele dimineţei şi o prefăceau într-un soare scînteietor.

Era în dimineaţa aceea o lumină orbitoare peste tot locul, dar bătea pe ţinuturi sterpe.

Codrii prin care treceam, erau pustiiţi de urgia iernii, rîurile îngheţate, iar tufele, dezbrăcate de podoaba frunzelor, zăceau în marginea drumului, ca nişte sfori încurcate.

Ce frumos era pe aci odinioară !

Cerul înalt şi adînc, munţii verzi, falnici, oglindindu-se în apa curată a lacului, codrii plini de umbră şi răcoare, cîmpiile îndoindu-şi mătasa verde în bătaia unui vînt dulce...

Urcam dealuri cari trebuiau să ne deschidă totdeauna o zare plină de privelişti minunate. Ne pierdeam sub bolţi de tei. Ieşeam în cîmpuri unde tutunul creşte în flori înalte ; străbăteam sate înecate în grădini.

Uneori ne afundam pe lîngă o margine de munte, în umbra căruia părea că trebuie să meargă o veşnicie. Alteori ne pomeneam că avem în faţă un cîmp nesfîrşit, împrejmuit de munţi şi presărat cu case albe şi roşii.

Cînd intram în vreo pădure, stîrneam stoluri de potîrnichi. O căprioară ne privea cu ochii mari, mirați, din vreun colț înalt de stîncă.

întîlneam în cale izvoare largi, în jurul cărora se adăpau cîrduri de cerbi... Capetele se ridicau speriate, iar din boturile trandafirii se prelingeau boabe rotunde de mărgăritar, ce picurau cu sunet lin, în apa izvorului. Și într-o clipă, nu mai vedeam nimic. Numai cîte o rază furişată printre frunze, alerga în apă, să caute chipurile celor afundați în desiş, numai un zgomot de crengi trosnite se mai auzea, ca prin vis, din adîncimile pădurei.

Acum, în amorțeala aceea a firei, cînd toate pasările porniseră prin alte zări, cînd nici o vietate nu cuteza să-şi arate chipul, numai un vultur mai rătăcea prin cîmpiile albastre ale văzduhului, deasupra munților acoperiți de zăpadă.

XV. BABA CU CIORAPII PENTRU METODIE

Pe la amiatei, ajunserăm în culmea unuia din Munții Pădurea-Uscată.

Poştalionul urcase pe nesimțite, de dimineață şi acum, ieşind din învălmăşagul dealurilor ce ne tăia calea la orice pas, ne pomenirăm stăpîni pe măreața cîmpie a Coreei, largă şi netedă, pînă la poala munților ce o împrejmuiesc.

Deşi ştiam că în curînd vom ajunge deasupra aşteptatei cîmpii, vederea acelei privelişti, răsărită dintr-o dată în fața noastră, ne făcu să tresărim de mirare şi de bucurie. Știam că în fund... departe, e satul la care năzuiam de atîta vreme ; uimirea că ne aflăm înaintea unei vederi cum nu ni se mai arătase pe tot drumul, de la Constantinopol pînă acolo, ne făcu să uităm că sîn-. tem lîngă satul drag şi să privim ca în fața unei minuni, la dealurile şi munții albi ce seînteiau în lumina bogată a amiazei, la rîurile înghețate ce se strecurau ca nişte şerpi de argint printre cîmpiile înzepezite, la şoselele negre care tăiau zăpada, pierzîndu-se în cotitura unor dealuri depărtate.

Oraşul Corcea, prelungit pînă la jumătatea cîmpiei, se întindea la poala unor dealuri ce nu se vedeau decît puțin, în partea stingă. La dreapta, cîmpia se prelungea la spatele nostru; în fund, se vedea lacul Ohrida, de la marginea căruia cresc munții ce închid, ca într-un zid, partea dreaptă a cîmpiei.

Poştalionul începu să coboare în şerpuiri repezi.

Pe drumul nou al căruțelor nu se cunoştea nici o urmă de roate sau de paşi ; se vede că în noaptea aceea viscolise grozav în toată cîmpia, deoarece caii noştri se afundau pînă la genunchi în zăpadă şi o răscoleau cu picioarele, spulberînd-o în nenumărate fire de nisip înghețat.

Uneori trebuia să ne oprim (într-atîta troienise crivățul zăpada) şi să aşteptăm pînă cînd să se desfunde drumul.

Cu cît coboram, cu atît creşteau dealurile din jurul -cîmpiei, pe care le stăpîniserăm pînă atunci, şi ne priveau din înălțimea lor, mîngîiată de revărsarea razelor.

Soarele, urcat în creştetul cerului, părea că-şi topise marginile, într-atîta era de aprins ; nouă însă ne era frig, căci un vînt uscat bătea cam dinspre cîmpia Devolului — cîmpia aceea tot atît de mare ca a Coreei, •œ se zărea uneori, cînd poştalionul ieşea în fața a două dealuri din stînga. într-un ceas, eram jos, la Zvezda.

Acum, nu mai aveam nimic, decît o muchie de munte, ce se urca din dosul hanului şi cîteva ridicaturi albe, ce se strevedeau printre nişte copaci zgribuliți, de lîngă drum.

Pînă la Corcea, hanul Zvezda era popasul cel din urmă. Era să ținem drumul tot pe marginea muntelui si în trei sau patru ceasuri ajungeam în tîrg.

Cu cîtă fericită nelinişte n-aşteptam noi să treacă ceasul cel de odihnă al cailor !

Intram în han şi ieşeam. Nu ne venea să stăm locului, în han era cald, dar prea mirosea a rachiu şi a tutun prost, iar afară era frig. O răbufneală de vînt însă ne împinse înăuntru.

Cei doi tovarăşi ai mei îşi găsiseră de lucru să rînduiască darurile ce le duceau rudelor ; eu stam gînditor în prag. Nu ştiu de ce, hanurile mă întristează totdeauna. Priveam în zare, cu ochii pe jumătate închişi, cînd auzii pe Rapi, scuturînd hamurile cailor şi pregătind de plecare.

Mai aveam cîteva clipe pînă s-o pornim ; eu avusesem grijă să mă aşez în locul cel mai bun al poştalionului.

Deodată, auzii de departe un glas ; o bătrînă, care răsărise parcă din pămînt, se apropie gîfîind.

în mînă ţinea o traistă umflată.

— Plecaţi spre Corcea ? ne întrebă băbuşca, în ochii căreia rătăcea o licărire de bunătate.

— Da.

•— V-am văzut eu de cînd eraţi sus, zise ea surîzînd, cu degetul spre vîrful muntelui... Poate că vă duceţi la Boboştiţă ?...

— Mă duc eu acolo, îi zisei.

Faţa blîndă a bătrînei luă o înfăţişare de rugăciune şi, cu glasul tremurat îmi zise, întinzîndu-rni traista.

— Să i-o dai lui Metodie.

Cum eu o priveam nedumerit, băbuşca îmi zise, parcă mirată de mirarea mea.

— Lui Metodie, nu ştii ? Metodie călugărul ! (Eu ştiam că în Boboşiţa erau trei călugări : bătrînul Crisanth, de la Sf. Niculae şi ceilalţi doi, de la Precista : Policarpie şi Timotei.

Bătrîna mă descurcă.

— Metodie e un nepot al meu... A plecat de astă-primăvară de acasă şi s-a dus tocmai acolo. S-a făcut călugăr. Nu mi-a scris nimic, dar mi-au spus nişte oameni că a ajuns bine.

Uite, îi trimet aici nişte ciorapi. I-am împletit eu singură. Dă-i. Şi spune-i că mă gîndesc mereu la el. De ce m-a uitat, acum la bătrîneţe ? Eu l-am iubit ca pe un copil al meu... Şi cînd l-am văzut mare, atunci a plecat...

Bătrîna ridică un colţ al şorţului ei verde şi-şi şterse o lacrimă...

Aş fi vrut să stau muit de vorbă cu dînsa, dar Rapi începu să bată din picioare, nerăbdător.

— Păi... rămîi cu bine, îngînai eu, strîngînd cu putere mîna uscată a bătrînei.

Poştalionul se clătină şi porni scîrţîind pe zăpadă. Cînd am întors o dată capul, bătrîna sta în drum, privind cu ochii pierduţi în urma noastră.

Pe înserat, ieşeam singur din Corcea.

Satul Boboştiţă se desluşea pe cele două dealuri ale Galinatei, ce se prelungeau apoi şi se înălţau, prefăcîndu-se în Munţii Ţurţurilor.

De la locul unde se încrucişau cele două drumuri, vedeam bine plopii ce deschid calea în sat, şirurile de grădini albe şi duzii din livezi.

Trecuserăm prin Corcea fără să ne oprim, decît pentru cîteva clipe ; tovarăşii mei rămîneau acolo...

Eu n-am mai luat poştalionul, căci nu voiam să intru cu zarvă mare în sat, ci am plecat din Corcea pe jos, ocolind prin uliţele unde-mi închipuiam că n-o să întîlnesc cunoscuţi (nu e vorbă, eu nu mai fusesem de zece ani pe acolo : cine era să se gîndească la străinul acela sfios, care mergea cu fruntea în pămînt ?).

Pe drumul spre sat, nimeni.

Şi doar erau numai două zile pînă la Crăciun !

în zăpada proaspătă, vedeam urme multe de cai : m-am mirat mult văzînd că în loc să ţie pe şoseaua cea mare, spre Ianina, călăreţii se abătuseră pe poteca ce ducea spre sat.

Eram la jumătatea drumului abia, la Încrucişarea-Cailor, Krestati-Pat, cum zic locuitorii din Boboştiţă, şi obosisem. Cam îmi părea rău de vitejia ce făcusem, neluînd poştalionul, dar acum n-aveam ce face : trebuia să ajung în sat înainte de a înnopta.

Cu cît mă apropiam, inima îmi bătea mai tare. Simţeam o bucurie, o teamă ascunsă.

Cum o să intru în sat ? Cu cine am să mă întîlnesc întîi ? Mă vor cunoaşte oare ai mei ? Dar trăiesc cu toţii ? Cine o fi murit din bătrîni ? Dar din copiii cu care ne făcuserăm planuri de pribegie, va mai fi vreunul în sat ?

Şi, furat de gînduri, mă pomenii sub ferestrele celor dintîi case.

în sat era pustiu ca într-un codru. Nici o ființă omenească nu se ivea pe la uşi sau pe uliți.

Urcai pînă aproape sus, lîngă casa noastră şi nu intimii pe nimeni. Ferestrele erau deşarte... Ce se întâmplase ? Nici nu-mi dădeam seama că revăd locurile copilăriei. Urcam mereu.

în neştire, trecui pe lîngă casele învățătorului Toma Cocoşatul, pe lîngă a preotului... Mă împingea ceva în sus, spre mînăstirea Sfînta Maria.

Parcă nici nu călcam pe pămînt. Trăiam ca într-un vis. Cînd ieşii din sat, deasupra grădinilor, zării nişte soldați turci, ce se coborau de la mînăstire, ținînd caii de căpăstru.

O clipă, îmi fu frică.

Apoi, prinzînd curaj, întrebai pe unul din ei :

— Da' unde sînt oamenii ?

Altul mă privi din cap pînă-n picioare, şi apoi, alene, îmi făcu semn să intru în curtea mînăstirei.

Aci, se strînsese tot satul.

în mijloc, zării fesuri de soldați, iar printre ei, un loc gol.

Nimeni nu vorbea. Numai de lîngă locul acela gol, se auzeau şoapte.

Nici nu îndrăznii să întreb pe cineva, ceva.

Mă strecurai printre oamenii pe cari îi vedeam după zece ani, dar cu cari parcă trăisem toată viața.

Mă apropiai de soldați.

Tresării.

Jos, în mijlocul lor, întinse pe nişte velințe, zăceau trei morți zdrobiți, înghețați.

Cîteşitrele cadavrele erau groaznice.

Unul îmbrăcat numai în cămaşă, galben, cu fața plină de răni, cu un ochi scos, cu altul holbat şi limpede, strîngea buzele, cu mustățile şi barba împreunate.

Celelalte două trupuri strivite, se țineau de gît, cu gurile căscate într-un blestem, cu ochii deschişi şi amenințători. Ai fi aşteptat să-i vezi încăierîndu-se, atîtea flăcări aruncau ochii lor vii.

Pe unul din ei, îmi păru că-1 recunosc : era Policarpie, egumenul mînăstirei Precista. Ceilalți, erau mitropolitul Antim şi Metodie călugărul, un băiat care venise de cîteva luni la Precista.

Fuseseră scoşi cîteşitrei din prăpastia de la spatele mînăstirei.

Nimeni nu ştia cine-i aruncase acolo şi nu-i plîngea nimeni.

Abia tîrziu, cînd amurgul de iarnă se întinsese de mult în dosul munților de la Drenova, soldații scoaseră dintr-o chilie pe călugărul Timotei, jumătate mort de frică. El tremura tot.

Fericiți că descoperiseră pe unul care ştia ceva, soldații îl legară şi porniră spre Corcea, lăsînd pe morți în paza sătenilor.

Cîteva luminări fură aprinse, iar clopotele începură să bată jalnic, ducînd vestea celor din Corcea că mitropolitul Antim a fost ucis ia poala Țurțurilor, iar bătrînei din Zvezda răspunsul că darurile ce-mi dăduse lîngă han, nu vor mai ajunge în mîna lui Metodie...

Cîteva săptămîni în urmă, ca un fel de glumă a soartei, fu ales episcop Timotei Călugăraşul, bunul şi leneşul călugăr Timotei, care nu se gîndise niciodată la episcopie...

1

ELFIONA

ROMAN

[1925]

I. NOAPTEA EXASPERANTA

Poetul şi Doctorul stau faţă-n faţă. Sînt vechi prie-v teni. Se cunosc din liceu. Prieteni ? Poate. E, totuşi, o ură surdă între ei. Sînt două firi cu totul opuse. De-aceea, poate, se caută mereu unul pe altul şi nu se pot suferi. Nu-i desparte nimic : nici ambiţia, nici inegalitatea averei, nici o femeie. Totuşi, între ei va fi o luptă. Unul va ucide pe cellalt. Sau îi va fura ceva foarte-scump, poate sufletul. Care din ei va fi învingătorul ? Şi va fi, într-adevăr, o victorie ?

Poetul e din rasa oamenilor slabi : bun, politicos, pre-, ocupat să nu jicnească pe nimeni, rănit în permanenţă, de indelicateţea celorlalţi. A moştenit mult.

Îşi cheltuieşte averea cu nehotărîre. Faptul că n-a-muncit niciodată ca să trăiască a făcut din el un dezarmat, un *„desoeuvre"*... Are ceva din melancolia prinţilor cari se simţeau străini şi neurastenizaţi, în singurătatea, marilor castele strămoşeşti.

Doctorul — om tare. S-a ridicat de jos. A avut de-luptat cu viaţa, a muncit şi a învins. Dar această îndîrjire i-a lăsat în suflet o amărăciune care ia forma sarcasmului — şi a negaţiunei orcărui ideal abstract.

Are, însă, o forţă morală, neclarificată încă, pe care,, dacă o va adînci vreodată, o va putea pune în slujba unor mari idei. O va adînci vreodată, oare ? Şi-n slujba căror idei o va pune ? Poate în ştiinţă. Dar nu-şi iubeşte bolnavii. E doctor de nebuni. Şi nebunii sînt tipuri cari pot fi pitoreşti, comice sau dureros de impresionante — numai în literatură. In realitate, sînt dezagreabili, atunci cînd n-au devenit anosti şi obositori prin repetarea aceloraşi manii. Şi sînt murdari, fiziceşte.

Doctorul însă îşi iubeşte arta. Şi acolo va învinge, fără îndoială. Această menire îi aprinde scîntei de geniu In priviri. Geniul poetului este în ochii catifelaţi, plini de visul depărtărilor.

Doctorul şi Poetul stau de vorbă în biroul de-acasă, al celui dintîi. Un birou simplu, cu mobile noi şi tablouri fără gust.

Deasupra capului, pe peretele de la spatele său, Doctorul are fotografia unei femei frumoase, în rochie deschisă. E un colţ de primăvară.

— Nevastă-mea ! spune el Poetului, care pare că-1 întreabă, pironindu-şi ochii pe acel portret.

E departe acum. Mi se pare că e-n Japonia.

Călătoreşte mereu... Vine-n ţară numai o dată pe an. îşi încasează veniturile, pe urmă iar, *zvrrr !* spre orizonturi depărtate... E un suflet curios. N-a găsit în căsnicie afecţia visată şi călătoreşte mereu...

•— O-nţeleg foarte bine. Cred că numai în călătorii e fericirea.

Şi eu am vrut să plec de-atîtea ori !... Mi se pare că-n ţări străine, sub alte stele, mi-aş găsi norocul... acea fericire pe care n-am întîlnit-o aici.

— Dragul meu, fiecare om îşi duce destinul în propriul său suflet. Nu există peisagii : există numai ochiul care le vede. Zadarnic ai pleca spre alte ţărmuri, căci nemulţumirea din tine te va urmări pretutindeni.

Caută de-ţi fă educaţia voinţei, ocupă-te cu pasiune de ceva, încordează-te, entuziasmează-te, munceşte şi vei vedea ce frumoasă este viaţa.

— Nu pot. N-am nici un fel de energie. Nu vezi ? N-am nici măcar curajul să plec. Sînt incapabil de orice iniţiativă. Sînt singur, am destui bani, mi-e dor de ducă şi nu pot să mă urnesc din loc. Mă mulţumesc să dorm ziua, să lucrez puţin, fără credinţă, şi să plec la club. Am pierdut o grămadă de bani, la cărţi.

Nopţile petrecute la masa de joc mă demoralizează, îmi dau bine seama, îmi făgăduiesc să nu mai calc pe acolo, iar cînd vine noaptea, încep să am emoţii şi, sub pretext că trebuie să respir aerul mării, iau trenul şi

mă duc la Cazino... Astă-seară am poftă de o partidă violentă. Vii?

— Viu.

— La revedere. Ne vedem acolo.

— La revedere.

Noaptea, în Ca2ino. Domni în frac, livizi, femei enervate şi descompuse, crupieri şi lachei calmi, cu faţa roză. i Crupierii şi lacheii din cluburi au un ten virginal. Se vede că le prieşte această viaţă. Trăind din emoţiile altora, ei nu cheltuiesc nervi. Jucătorii sînt verzui la faţă : toată frăgezimea le-a trecut în obrajii personalului de serviciu... Fum de ţigară, gros, acru, amestecat cu parfumurile multelor femei decoltate.

Poetul, Doctorul şi doi cunoscuţi joacă pocher la o măsuţă, în vreme ce lungile mese par catafalcuri verzi, în jurul cărora stau aplecaţi zeci şi sute de oameni, bocind un mort imaginar.

Pocherul de la măsuţă a început în glumă, cu obiectivitate, cu chipuri odihnite şi surîzătoare. încetul cu încetul, s-a înteţit. Acum e o bătălie surdă : mîini enervate, ochi încruntaţi, maxilare strînse, frunţi preocupate.

Au trecut cîteva împărţiri de cărţi şi n-a deschis nimeni. Se presimt cîteva întîlniri fatale.

Doctorul dă cărţile. La schimbarea lor, Poetului i se pare că cel ce împarte a avut unele mişcări puţin clare. Poate să fie numai o părere. Un domn deschide. Poetul triplează. Al doilea domn, care e între Poet şi Doctor, spune : „De nouă ori". Doctorul ţine. Ţine şi domnul care a deschis. Ţine şi Poetul. Jocul devine violent. Cei doi domni se retrag. A rămas Doctorul şi Poetul. Se luptă. Cîştigă Doctorul. Vreo douăsprezece mii... Poetul păleşte. O sudoare rece îi gîdilă tîmplele. în vreme ce Doctorul şi cei doi domni cer sandvişuri şi vin roşu, Poetul se scoală, renunţă la joc şi iese pe terasă. E o minune de noapte, un cer de iunie adine şi albastru, stele multe şi un aer curat, răcoritor ca o apă de munte. Grădina dm jurul Cazinoului e plină de miresme. Şi valurile sînt parfumate.

O femeie cîntă pe mare, aproape de tot, pe marea liniştită ca un lac. O mică orchestră o acompaniază. E o romanţă languroasă, care obsedează de cîteva luni grădina, marea, oraşul, pe Poet :

Car il est bien loin le temps des cerises...

Poetul ascultă şi respiră. Pe terasa Cazinoului nu e nimeni. Cîteva mese de fier, cîteva fotolii de paie. Ici şi colo, un vas de flori, roşii, pe o coloană, pe o margine de uşă. O fereastră mare, verde, spre sala de joc.

Prin ea se văd, ca-ntr-un acvarium, cei dinăuntru. Mai sînt cîteva uşi cu geamuri. Umbra unui om, care suge cu un pai lung dintr-un pahar şi mai lung, se profilează pe sticla verde. A trecut un ceas şi jumătate după miezul nopţii. Doctorul iese, pe una din uşile cu geamuri spectrale. îşi caută prietenul. L-a găsit. Fumează amîndoi şi vorbesc fără să se privească.

Doctorul fredonează cîntecul femeiei care pluteşte pe mare, cu lăutarii.

— Asta e Morfinomana mea... Ce-o fi păţit ? spune Poetul.

— Un acces de romantism !... răspunde Doctorul. Şi iarăşi tac. Şi iar vorbeşte Poetul.

— Ce noapte blondă, caldă, leneşă, parfumată !

— Ca o cocotă...

— Doctore, ştii că astă-seară nu-mi arde de glume...

— Cît ai pierdut ?

— N-are a face...

— Ba da ! Altminteri, găseai comparaţia mea pitorească, într-adevăr, e o noapte superbă...

— Mai mult...

— Sublimă...

•— Banal...

— Atunci ?

•—• E o noapte exasperantă...

— într-adevăr, toate sînt la paroxism.

— De la parfumul apei şi al pădurei, pînă la lumina de lună, atmosfera e supraîncărcată... E o poezie intensă, care-ţi încordează sufletul ca o strună... Şi cum noaptea

asta sînt mai trist decît oricînd, durerea mea se face şl mai mare !

Poetul visează. Un lung suspin interior îl zbuciumă. Tăcere...

Doctorul se aşează pe masă, se uită la cer, la mare, la prietenul său, apoi, ca şi cum ar ţine o conferinţă, monologhează :

— Există fenomene de-acestea atmosferice cari duc nervii noştri la exasperare : serile de toamnă, e ştiut, predispun la melancolie, iar vremea furtunoasă te-mpinge Ia crimă.

Nopţile de iunie, de obicei sînt optimiste. Auzi ce sentimentală e morfinomana ta ?

Pînă şi cărăbuşii sînt exaltaţi, uite, Uite cum dansează chelnerul de colo, cu farfuriile în mînă : îşi simte şi el, probabil, un suflet de arhanghel. Mă mir că eşti abătut...

Probabil, fiindc-ai pierdut... Cît ? Cincisprezece mii, douăzeci ?... Numai eu ţi-am luat, într-un pot, zece mii... La mine s-a încordat bucuria de a trăi. Sînt fericit... Răsuflu cu plămînii unui leu...

— Probabil fiindc-ai cîştigat !... îi spuse Poetul, surîzînd.

— Desigur... desigur !... răspunde Doctorul, fără să-şi ascundă mulţumirea.

Pe Poet, această satisfacţie meschină, această veşnică preocupare bănească a camaradului său de liceu îl indispune. Cum e enervat, ar vrea să fie brutal. Nu răuşeşte, însă. Brutalitatea lui se poate transforma, cel mult, în ironie.

•— Şi... ţi-ajunge atît ?

— Fireşte... ce-aş mai dori ?

— Doctore, am remarcat că voi, medicii, sînteţi, în general avari şi încornoraţi...

Doctorul e foarte calm : portmoneul încărcat îi dă o minunată stăpînire de sine.

Aceasta îi permite şi luxul de-a face pe înţeleptul, gata să discute oricînd, cu seninătate, cele mai delicate chestiuni.

— Se poate ! spune el, după o reflecţie de cîteva secunde.

Apoi continuîndu-şi conferinţa de-adineauri :

— Avar, sînt; un avar conştient : banul e singura certitudine, singura realitate... E izvorul tuturor posibilităţilor, în ban e concentrată toată poezia lumii. E o armă, şi-n acelaşi timp, un scut. Ştiu că sînt avar şi nu mi-e ruşine s-o spun. încornorat, nu cred. Nevastă-rnea, despre care ţi-am vorbit azi atîta, mai este şi o femeie bravă, care nu-mi ascunde nimic. Şi nici n-are de ce : îi dau toate libertăţile şi nici nu-i cer nici un fel de socoteală. Mi-a spus că nu mă va înşela decît atunci cînd va găsi un om vrednic de dînsa. O s-o aflu cel dintîi... De ce zîmbeşti ? Eşti stupid ! Te-ai gîndit că vorbesc ca toţi oamenii însuraţi... Dragul meu, ştii că nu trăiesc cu nici o himeră, ca tine. Aşa că poţi să mă crezi. Sînt ani întregi de cînd între soţia mea şi mine, nu mai e comun decît numele.

Dînsa e totdeauna departe de mine. Călătoreşte mereu... N-o văd decît o dată pe an. Observi, dar, cît mi-e de indiferent...

Conferinţa Doctorului începe să intereseze pe Poet. El a lăsat să-i cadă surîsul ostil cu care-1 întîmpinase pîn-acum şi ascultă, ca un copil bun ce vrea să se instruiască. Cu o mare milă, aproape cu durere, întreabă pe Doctor :

— Nu vă mai iubiţi ?

— Mi se pare că nu ne-am iubit niciodată... La început, avea oarecare admiraţie pentru mine — cred că i-a rămas şi acum — dar, după cîteva luni de căsnicie, s-a înstrăinat mult. Nu ne potrivim. E o fire visătoare, foarte sensibilă ; dornică de-o afecţiune permanentă, pe care eu n-am putut să i-o dau, căci n-o simt, n-o înţeleg. Pe mine mă găseşte un spirit prea pozitiv, prea rece.

— De ce nu vă despărţiţi ?

— Fiindcă nu ne jenăm unul pe altul. Fiecare are averea lui şi face tot ce vrea. Sîntem chiar foarte buni prieteni, sîntem foarte mulţumiţi, fiecare...

— Eşti sigur că şi dînsa e mulţumită ? Dacă s-ar şti liberă şi-ar face o viaţă nouă...

—• Cu altul ? Nu, dragă ! Are prea mult dispreţ pentru bărbaţi — am dezgustat-o eu, pentru totdeauna, de noi toţi !

Cu un gest larg şi calm, Doctorul duce mîna la buzunarul de la spate al pantalonilor şi scoate o tabacheră lată de argint :

— O ţigară ?

Poetul a tresărit. I s-a părut că Doctorul scoate din buzunar un revolver, pe care i-1 întinde.

Cu glasul alterat, el răspunde :

— Mulţumesc, nu... Sînt emoţionat : de cîte ori duci mîna la spate mi se pare că scoţi un revolver... îmi bate inima...

— Am şi revolver... îl ţiu în stînga : partea inimei !

Doctorul, cu acelaşi gest larg şi calm, scoate un browning pe care, cu un zgomot metalic, enervant, îl freacă de tabacheră. O lucire stranie trece-n ochii Poetului.

— împrumută-mi-1, noaptea asta !

Doctorul a ghicit că prietenul său vrea să-şi zboare creierii. Aceasta nu-1 emoţionează. îi întinde arma ca şi cum i-ar fi întins o ţigaretă.

— Poftim. Dar am să te rog un lucru : să nu tragi în tîmplă, căci ar fi păcat să strici un creier aşa de frumos. Trage-n inimă. îmi făgăduieşti! ?

Poetul îi întinde mîna şi-i răspunde cu simplicitate :

— îţi făgăduiesc !

O mare pauză se face. Doctorul îşi dă abia acum seamă că jocul acesta e un lucru foarte grav. O-nduioşare subită îi urcă din inimă pe buze.

îşi dă seama că ţine-n mînă mîna prietenului său. Adăugind şi stînga, ca o mîngîiere, peste dreapta poetului, el îl strînge puternic, îl priveşte în ochi :

— Ai pierdut tot, nefericitule ?

— Tot... De mult !

— Atunci... din ce mai trăieşti ?

— Numai din bani !

— Spuneai că i-ai pierdut...

— Averea ? Nu ! Slavă Domnului... Dar am pierdut tot ce visam, toate năzuinţele mele. Nu mai cred în nimic. Nu-mi mai place viaţa !

Poetul are glasul plin de lacrimi. Un mare dor de spovedanie l-a cuprins. Ar vrea să plîngă în braţele cuiva.

In brațele unei femei, fără-ndoială, o soră, o mamă, o iubită. Dar n-are pe nimeni. Doctorul e un om rece, cumpănit, care ar rîde de un geamăt.

—- Sînt singur... sînt prea singur !... spune Poetul, înfrîngîndu-şi elanul de durere... Trăiesc între un ofticos şi o morfinomana, fără prieteni, fără dragoste. Eu, care-am crescut numai în alintări. Am dormit pînă la doisprezece ani, cu mama într-un pat, atîta mă iubea...

Şi-acum sînt atît de singur ! Mama a murit, şi-n locul ei, s-a instalat femeia asta care cîntă acum — de ce-o fi cîntînd, nu ştiu ! — şi un poet ratat, care fumează mereu şi-şi scuipă ftizia pe covoarele părinteşti... un nenorocit care nu poate să mă sufere şi pe care nu-1 pot goni, căci n-are" pe nimenea, nici ei... Numai moartea ne-ar despărți...

Şi cum ei n-or să moară amîndoi dintr-o dată, prefer să-i părăsesc eu pe ei... Te rog, lasă-mi revolverul !

— Prostii !... Ți-1 las... N-ai să te împuşti, fiindcă numai boalele incurabile, în frunte cu sărăcia, duc la sinucidere. Eşti enervat fiindc-ai pierdut. Mîine o să-ți treacă. în orice caz, scrie colea că revolverul îmi aparține şi că-mi laşi mie creierul tău... Mi-ai făgăduit : ai să tragi în inimă !... Eu mă duc să mai joc. Am o venă nebună astă-seară... N-ar fi mai bine să-ncerci să te refaci ?

— Nu, mulțumesc !

Doctorul iese. Poetul îşi scoate *porte-cartes-ul* pe care-1 examinează, îl aşează lîngă revolver şi scrie ceva pe foaia de hîrtie lăsată de doctor.

Maestrul, care toată vremea şezuse în dosul geamului verde, imobil, la masă, cu o femeie imobilă şi dînsa, fiecare cu cîte un pahar lung înainte şi un pai în gură, intră şi-şi examinează prietenul.

— Desigur, desigur ! izbucneşte el. Gestul clasic : deoparte portofelul gol, de alta, revolverul plin... Scenă de Cazino — sfîrşitul miliardarului cu *spleen.* Ha, Ha !...

— Ce e, dragă ? îl întreabă Poetul, liniştit.

— Nimic, ce să fie ?... Am venit după tine. Acasă nu erai... Te-am aşteptat pînă la unu şi jumătate !

— M-aş fi întors...

Sub formă de macabeu ha ! ha ! Era să te aştept pînă la judecata din urmă... Ha ! ha !...

Maestrul, e un poet ratat, fie din cauza mediului, fie din cauza ftiziei, fie din insuficiența-i intelectuală.

Unul din sutele de nemulțumiți ai cafenelelor literare, dispreţuitor al tutulor gloriilor recente, tiran care impune prin forța destructivă a argumentației sale. N-a scris nimic de seamă : a fost întotdeauna un complot care l-a împiedecat, o nedreptate ce i s-a făcut : dar va ; seri lucruri geniale, cari vor uimi pămîntul.

Subiectele sale alegorice sînt, într-adevăr, extraordinare. Maestrul le prezintă cu vervă covîrşitoare, aureolată de boala care-1 minează şi care adaugă prestigiului său sentimentul de milă al celorlalți. E un orator uluitor. Spre deosebire de muncitorii scrisului, cari-şi pun toată fantezia în cărți numeroase şi nu mai păstrează nimic pentru conversațiile cotidiane, devenind astfel, comeseni mediocri, fără pitoresc, reci şi sterpi, el e o comoară de spirit şi emoțiune.

Maestrul e îmbrăcat ca toți boemii şi are o vîrstă nehotărîtă ; poate avea şi 25 de ani şi 70, haine prea mari, roase, lavalieră mototolită. Poartă părul foarte lung, un păr pe care nu-1 ştii dacă e blond sau cenuşiu. Se crede frumos ca un zeu antic, deşi e mereu neras, scofîlcit, în ultima etapă a tuberculozei. Vorbind, răsuflă greu, şuierător ; deschide gura cu un gest asemeni peştelui aruncat pe mal şi care nu poate respira. Febril, el îşi apostrofează prietenul de pe urma căruia trăieşte şi pe care îl detestă, căci i se pare că i-a uzurpat toate bunurile vieții.

Poetul se uită la el cu o mare compătimire. Nu-1 iubeşte, căci e rău şi murdar, veşnic nemulțumit. îl ține totuşi, pe lîngă el dintr-un fel de milă şi dispreț şi, oare*cum,* de frică. Sînt ani întregi de cînd îl întreține. Aceasta a devenit un fel de obligație.

— Ce e cu tine ? îti arde mîna ! îl întreabă Poetul, blind.

— E viața, dragă ! spune Maestrul. Viața care bate-n mine cu toate ritmurile ei. Uite ce noapte !... Simt c-am să mai trăiesc o sută de ani !... Pulsul e vesel, sîngele e plin de alegretă, Ah ! trebuie să fii sărac ca mine, ca să

simți binecuvântarea cerului și bucuria de a trăi !... Noapte divină !... Ploaie de inspirații !... Trăiască viața ! !...

Maestrul șuieră din plămîni, nemaiputînd să respire.

— Ai luat ceva ? îl întrebă Poetul.

— Un rosbif cu sînge și-o oranjată. Dar proaste amîndouă... E un local infect. Chelnerii au niște fracuri demodate... Ah ! cînd am să scap de mizeria asta !... Vreau să plec, să nu mai viu înapoi !

— Maestre dragă, să nu-ți închipui că aiurea e mult mai multă strălucire. Fantezia ta înfierbîntată își închipuie, că-n alte țări, Cazinourile sînt locașuri de feerie... Tot aceleași fracuri demodate, tot fier și sticlă, pretutindeni, tot femei fardate, unele mai elegante, altele mai puțin...

— Asta mi-o spui, probabil, fiindcă iar ai de gînd s-o ștergi singur... Te cunosc eu. Cum vrei să pleci, începi să mă dezguști de străinătate.

...Ți-e frică să nu viu și eu. Nu, dragă nu-ți fie frică ! Nu viu !...

.— Te-am rugat eu singur, astă-iarnă...

— Astă-iarnă-ți convenea ție, nu mie. Eu aveam de scris...

— Dar n-ai scris nimic...

Maestrul îl privește lung, cu milă, apoi, îndreptîndu-se, își bate fruntea cu un gest august și-i spune mîndru :

— *Aici* e scris tot, așa să știi ! îmi trebuie o lună de completă atmosferă și...

— Instalează-te vara asta într-o mînăstire... îți fac eu rost... Ai să stai admirabil !...

Această propunere cade-n vînt : bănuitor, Maestrul vede într-însa un exil, o formă prin care bogatul său confrate, pe care-1 socotește lipsit de orice fel de talent, caută să se dezbare de el. Refuză cu asprime :

— Nu, mersi ! Pustietatea !... Tu știi ce vreau eu : o lună de vis... o lună de feerie... si *asta* nu vrei tu să-mi dai !...

— Dragă, așa cum îți imaginezi tu luna asta, eu n-am nici mijloacele, nici posibilitatea... Tu vrei un apartament oriental, cu baie de marmoră roză și cu doisprezece sclavi negri, nu ?

— Desigur... Desigur !

— Vrei o muzică permanentă, cîteva baiadere autentice, cari să te poftească la masă, dansînd, cu gesturi lascive... E greu, dragă... E, omenește, imposibil...

— Recunosc, nu e un lucru ușor, dar pentru tine, cu averea ta... Numai așa voi putea să scriu *Crinul mistic...* Cadrul pe care ți-1 cer eu e poate extraordinar, dar nici romanul meu nu e un lucru de toate zilele... Simt că numai atunci cînd îmi voi putea realiza visul, opera va țîșni din mine, biruitoare. E o obsesie care mă va ține șzeci și zeci de ani, pînă la moarte !...

Eram copil... Nu știu dacă am văzut cei doisprezece sclavi negri printr-o piatră de inel sau într-un panopticum... Dar știu că treceau printre coloane de marmoră roză, spre o sală unde dansau baiadere... Și de atunci, nu mă văd decît, acolo, între coloanele de marmoră roză... Vreau să-mi trăiesc visul!... De ce nu-mi ajuți? De ce nu faci atîta lucru pentru mine ? Sau ești. gelos, spune ?... Nu-i așa că ești gelos de geniul meu... Asta e !... Asta e ! Ha ! Ha !...

Maestrul se pune pe un rîs sarcastic, ca să nu se remarce că se îneacă. Dintr-o stranie cochetărie, sau ca să-și ascunză lui însuși că e bolnav, de cîte ori simte că nu mai poate respira, el începe să rîdă. Aceasta îl obosește și mai mult.

Tușea lui răsună macabru sub cerul de sticlă albastră, lîngă marea parfumată.

O voce metalică de femeie, o voce care de obicei îl crispează pe Poet, taie, binefăcător, noaptea. E Morfinomana, tovarășa de viață a Poetului, femeie pe care o suportă din lașitate, ca pe Maestru. Morfinomana s-a săturat de plimbat singură și-acum s-apropie de țărm, strigîndu-și amantul.

— Alio ! Alio !...

— Bună dimineața ! răspunde Poetul, drăgălaș. El se poartă cu multă blîndețe și cu această nefericită, una din acele femei slabe, nevropate, fără busolă, capabile de mari clevotamente instinctive, femei a căror plecare o aștepți necontenit... închipuindu-ți viața fără ele, în suflet ți se deschid imense orizonturi depărtate, planuri

de viață şi de fericire pe cari numai dorurile copilăriei le puteau imagina.

— Te-am auzit. Ştii, cînți foarte frumos ! îi aruncă Poetul, de pe țărm.

— Vii ? Hai, vino pe mare cu noi...

— Mai tîrziu, da ?

— Mai lasă Cazinoul ! Vino pe mare ! Ce fel de poet esti, tu ? Viu să te iau, da ?... Alio !...

— Da...

— Ai auzit ? Viu să te iau !

— Nu, mai tîrziu...

— Ba da ! Ba da ! Acum !

Barca trage la marginea terasei. Maestrul n-o poate suferi pe Morfinomana. Nici dînsa, dealtfel, nu-l poate suferi. Fiecare- vede în cellalt ființa care-l împiedică să beneficieze total de nehotărîrea poetului. De cîte ori le vine bine, se bîrfesc unul pe cellalt.

— Uite şi scîrba asta !... Face pe sentimentala ! scrâşneşte Maestrul, scuipînd. (El scuipă de nevoie, dar vrea s-arate că scuipă din simplu dispreț.)

A găsit-o dragostea ! Iar are vreo notă de achitat ! Te înşeală cu toți lăutarii. Şi cu doctorul te-nşeală... Eu nu ştiu la ce-o mai ții ! O bestie ! Nu mai are nici o lună de trăit ! Un cadavru ambulant ! Stafie !... Parcă-şi bagă-n ea numai var, aşa a făcut-o eterul, cocaina, şi morfina !

— O nenorocită, săraca !...

— Să se ducă dracului !... Să plece !...

— Unde ? Unde vrei să se ducă ?...

— La dracu ! Ce, ți-e copil, ca să-i porți grija ? Eu nu înțeleg atîta laşitate !... Cu un sfert din ce-i dai ei, mi-aş putea tipări toată opera — aş avea linişte un an, nu o lună, să-mi scriu capodopera... Femeia asta mi-a mîncat peisagiul meu de feerie !... Din pricina ei, da, da ! Din pricina ei n-a răsărit pîn-acuma *Crinul mistic*

Morfinomana s-a dat jos din luntre, a spus lăutarilor să mai aştepte, s-a apropiat de cei doi poeți.

Vederea Maestrului o irită. Simte crescîndu-i unghii de pisică, pe cari le-nfinge-n palme, îndurerîndu-le. Nu mai are glasul muzical şi metalic de-adineaori. Nu mai

are nici-o vorbă bună pentru amantul ei. Se încruntă, privind spre Maestru, căruia îi aruncă un disprețuitor :

— Aici erai ?

— Pe mare nu eram, sireno, nici în apă !... Cred c-ai remarcat !... rînjeşte Maestrul.

Discuția se înfierbîntă.

— Ştii c-ai face mai bine să-ți petreci nopțile în pat... Ai nevoie de linişte, de multă linişte !

— Da' tu!... Tu crezi c-ai să moşteneşti pămîntul? Nu te-ai uitat în oglindă ? Parcă eşti de var ! Nu vezi că te omori, nefericito !

Brutală, femeia palidă îl loveşte unde-l doare :

— Mai bine să mă omor eu singură, decît microbii ofticei... Ți-ai făcut testamentul ?

Maestrul nici nu ia în seamă această răutate :

— Ha-ha ! Cine vorbeşte ! ride el. (Se ştie perfect sănătos.)

Morfinomana şi-a scos din palmă unghiile însîngerate şi se repede la el, să-i sfîşie obrazul : e o noapte exasperantă. Poetul intervine, împăciuitor :

— Dragii mei, dragii mei!... Lăsați vorbele astea grele... Iei o oranjată ?... Maestre, bem un ceai ?

— După ce va pleca doamna pe mare, cu lăutarii dumisale...

— Ba eu n-am nici o poftă ! Pleacă tu, dacă vrei !

— O, ce nesuferit !... Doamne Dumnezeule, pînă cînd ai să...

— Destul ! Să lăsăm bocetele !... spune Maestrul. Nu vă stric eu idila, n-aveți grijă. Mă duc să-mi iau ceaiul înăuntru... cu doctorul... Multe complimente de la doctorul de nebuni, sireno!... Te-aşteaptă! Ha! Ha!...

Şi face o ieşire teatrală. De la uşa cazinoului mai aruncă un : „Ha-ha !" satanic şi intră repede, căci are nevoie să tuşească mult : pe geamul verde i se profilează silueta curbată, mîinile la gură, zguduiturile umerilor.

Morfinomana explodează :

— Ți-am spus că nu mai pot, că nu mai pot, că nu mai pot ! Alege : or' eu — or' el. Mi-a otrăvit viața. Am plecat de-acasă fiindcă era el acolo : toată casa e plină de fum rece şi de țigări stinse. Şedea pe sofa şi fuma,

cu picioarele pe pat; da, pe cuvertura de mătasă, care am brodat-o eu... cu ghetele murdare... acum e iar aici !... Da' ce atîta prietenie ? Nu ştii că nu te poate suferi ? Nu ştii că-ţi invidiază talentul, averea, sănătatea ? Nu ştii că te bîrfeşte mereu, oriunde intră ? Vrei să ne otrăvească şi pe noi ? Vrei să luăm tuberculoza, spune ? De ce n-o rupi odată ?

— E un nenorocit, săracul !... Ce vrei să facă ?

— Treaba lui ! Să muncească ! Din pricina lui, nu mai ai nici o atenţie faţă de mine !... Dacă nu era el, care-ţi mănîncă toţi banii, mi-ai fi cumpărat de mult colierul... Atîta lucru ţi-am cerut şi eu... Dar tu-ţi cheltuieşti averea cu poeţii... Fireşte, ai nevoie de glorie... eşti ambiţios şi, cum nu poţi să scrii singur, îl plăteşti pe el să-ţi lucreze... Da ! da ! Aşa spun toţi... aşa spune şi el... da, da ! Aşa e !

Şi deodată, schimbînd tonul, cu vocea iarăşi plină de sonorităţi metalice şi muzicale, ea se extaziază, beată de farmecul straniu al cerului de iunie.

— Ah ! Ce frumos e ! Ce frumos ! Nu ştiu ce am noaptea asta... Mergi să ne plimbăm pe mare cu barca ?...

— Nu, mulţumesc... Mai stau puţin pe terasă şi pe urmă plecăm... Vrei ?

Morfinomana îi întinde mîna. Surîde cu graţie, unul din rarele ei surîsuri bune, şi vrea să plece. Poetul e înduioşat : o vede ultima oară. Cînd va fi pe apă, el îşi va trage un glonte. Scena dintre ea şi Maestru, perspectiva de a trăi veşnic între aceşti doi duşmani i-a întărit şi mai mult gîndul sfîrşitului. Ii ţine mîna, cu dragoste, cu emoţie. Cu stînga scoate din buzunarul de afară al hainei toţi banii ce-i mai avea : cîteva bancnote de cinci sute, mototolite. I le întinde :

— Stai, uite, ţine. Să-ţi iei mîine colierul. Dar să nu mai fii supărată pe mine... Bietul Maestru !... E aşa de nenorocit !... Toată răutatea lui vine din boală... E bolnav greu, ştii?... Cred că n-apucă iarna... Săracul!...

Sărutînd-o pe frunte :

— La revedere !...

Morfinomana ia banii şi-1 răsplăteşte cu un : „Mersi !" alintat, plin de drăgălăşie.

— Am să-ţi cer şi eu ceva !... îi spune el, uşor mişcat.

— Da...

— Nu te mai injecta azi. îmi făgăduieşti ?

— Am să încerc !... Şi Morfinomana coboară iar spre lăutarii cari o aşteaptă, spre barcagiul imobil, cu ochii la stele.

Poetul se uită lung pe urma ei, se apropie de fereastră, se uită înăuntru, se reîntoarce. Pe mare a reînceput cîntecul :

Car il est bien loin le temps des cerises...

Orchestra e mai languroasă, parcă, decît adineauri... Uşor-uşor, muzica se depărtează. Cu gesturi sacerdotale, Poetul scoate revolverul şi-1 duce la tîmplă. Se opreşte : îşi aduce aminte făgăduiala dată doctorului.

Ia două fotolii, aşează între ele un scaun şi se întinde pe patul improvizat. Apoi, duce arma la inimă.

Dar se-ntîmplă ceva ciudat. Un foşnet trece prin văzduh, ca bătaia unor aripi de înger. Un parfum necunoscut se răspîndeşte-n aer, un dulce parfum, de iasomie şi pădure, un nume trece ca un fîlfîit de goelanzi : Elfiona !... O presimţire de noroc şi de bucurii viitoare. în faţa lui a apărut o fantomă. O femeie în rochie albă, în mînă cu o creangă de cireş înflorit. Fantoma se apropie de el, plutind, parcă... E un chip cunoscut, deşi nu l-a văzut niciodată... E una din cele trei femei ale visării sale : Olgunda, Cleano şi Elfiona.

în aer pluteşte parfumul Elfionei.

— Elfiona !...

E visul său de totdeauna, e dragostea dorită, e multaşteptata linişte, cîntecul singurătăţilor, chemarea depărtărilor... Olgunda şi Cleano erau năluci de voluptate... Fantome trecătoare... Elfiona, cu parfum de iasomie şi pădure e lîngă el, îi apucă mîna înarmată, surîde trist, îi lasă jos braţul rezemat de inimă... îi vorbeşte... îi vorbeşte de departe, cu glasul tutulor durerilor şi bucuriilor lumii :

— Nu încă !... Ceasul morţii tale n-a sosit... Nu s-a sfîrşit cîntarea vieţii tale. Cuvîntul cel mai frumos nu

l-ai rostit încă. Depărtarea dintre noi nu însemnează veşnicie !

Poetul îşi lasă jos braţul şi-o priveşte lung, în extaz. Conturele s-au limpezit. Femeia-n rochie de primăvară e lîngă el. Dac-ar întinde mîna, poate c-ar atinge-o. Dar nu vrea să-ntindă mîna. Nu vrea să sperie fantoma dragă, fiinţa din viitor, multaşteptata.

A văzut-o de multe ori pîn-acum, dar niciodată atit de aproape, atît de luminoasă, atît de clar profilată pe cerul de sticlă albastră al lui iunie. A văzut-o, umbră fugară, într-un pahar de vin rubiniu, în rcmbii de cristal ai unui policandru, pîlpîind într-o flacără viorie, în cămin, iarna şi-a văzut-o pe zborurile de lună, în vîrfuri de val, noaptea, pe mare.

I s-a părut uneori ca-i luminează între două rame de aur ruginit şi-n ochii de străbună, din vechile portrete, cu chemări şi fîlfîiri de năframă, peste generaţii. Dar niciodată n-o văzuse atît de aproape ! Cu un chip atît de omenesc, atît de femeiesc, vestitor de bine.

Abia poate să murmure, într-un dulce delir :

— O, cine eşti, necunoscuta mea ?... Lumină nouă, de ce mi te iveşti ? Ispită a paradisului, de ce mă uimeşti ? Nici bobul de rouă ce răsfrînge nemărginirea cu toate stelele nu e mai uimit şi mai copleşit decît inima mea, răsfrîngîndu-te... O, cine eşti, necunoscuta mea ?

•— Un sunet lin într-al vieţii greu tumult. Nu sînt aici, deşi sînt lîngă tine... Nu mă cunoşti, dar mă iubeşti de mult... Sîntem ursiţi aceloraşi destine...

Sînt toate mîngîierile visate acum şi mîine şi-n atîtea daţi... Şi-n ora melancolicei singurătăţi, sînt mîna blîndă peste tîmplele înfierbîntate...

Icoana mea din minte n-o goni...
Recheam-o-n ceasul cel mai greu de suferinţă.
Aşteaptă-mă cu gînd şi suflet pline de credinţă :
Eu sînt fantoma celei care va veni !.'..

Glasul se pierde, dus pe vînt, păleşte, nu se mai aude. Chipul precis şi luminos al Elfionei tremură, conturele palpită, se lărgesc şi tot desenul de alb pe albastru întunecat se estompează, se face fum, se resoarbe-n noaptea de iunie.

Revolverul alunecă din mîna Poetului,

în dosul geamurilor verzui ale Cazinoului, ca într-un acvarium, trec umbre chinezeşti... Jocul continuă.

II. O CONSULTAŢIE MEDICALA

în noaptea aceea, Poetul nu dormi. Halucinat, se preumblă pînă-n zori pe malul mării, singur, într-un vis. Un vis de fericire, beţia unor bucurii apropiate îl întraripa.

Răsărise bine soarele cînd trenul dimineţii îl duse-n oraş.

Acasă plutea fum acru de ţigară şi mirosea a eter : însemnau prezenţa, pînă tîrziu, a Maestrului şi a Morfinomanei în odăile mobilate, bogat şi bătrîneşte, în odăile făcute să miroasă a mere şi a sulfină.

Vechea dezolare îl cuprinse. Realitatea îl sugruma. Făcuse imprudenţa să dea atît prietenului, cît şi amantei sale, cîte o cheie a apartamentului şi cei doi duşmani plecau şi veneau ca la ei acasă. Nu-i respectau nici o intimitate a sufletului şi-a locuinţei. Veneau şi plecau indignaţi că Poetul permite celuilalt să-i violeze domiciliul. Fiecare, însă, îşi închipuia că are tot dreptul să circule, la orice oră, prin apartament, care, din pricina asta nu era destul de. strălucit întreţinut.

— Astăzi or să vină iar... şi mîine iar... şi toată viaţa iar !...

înecat de scîrbă, Poetul pipăi din nou revolverul. Şi, din nou, se ivi fantoma. De data aceasta nu-i vorbi. Trecu prin luciul plumburiu al unei oglinzi, îi surîse şi pieri... oglinda aceea avea melancolii de baltă în desişuri de pădure : nu putea să răsfrîngă lumina soarelui, căci era prost plasată, ascunsă, de alte mobile. în dimineaţa aceea, întîia oară de cînd o ştia, oglinda plumburie fusese cercetată de-o rază.

Poetul suspină adînc, deschise toate ferestrele şi adormi în ciripit de vrăbii.

Aceeaşi lumină de vară copleşeşte ferestrele sanatoriului, pereții vopsiți în alb, grădina cu nebuni.

în biroul său, Doctorul, calm cu fața odihnită, stă de vorbă cu paznicul. E şi o bolnavă lîngă fereastră : o fată care se crede asasinată de Othelo. I se zice Desdemona şi-i place. Se uită la două pisici cari se alungă pe crengile copacului din față.

— Numărul 2 cum a dormit ? întrebă Doctorul.

— Noaptea, bine. Spre ziuă însă a început să se bată cu capul de pereți. L-am pus în cămaşa de forță şi l-am scos din odaie, ca să putem face curățenie. Nu se scuturase de o lună. Era o murdărie !

Paznicul a tăcut : s-a apropiat Desdemona...

•— Domnule Doctor... Eu am să plec de-aici !

•— Ia şezi... colea, cuminte, lîngă mine şi spune-mi cine te-a supărat ?

— îngrijitoarea. N-a vrut să-mi dea supă. Zicea că n-o să mai vie nimeni să mă vadă. Parcă o s-o întrebe pe ea. Ştii c-am mai învățat o poezie ? i Toate surorile plîngeau cînd le-am spus-o. Vrei să ți-o spui ? Ştii, azinoapte n-am dormit deloc. Eu am să mor, domnule doctor, zău, aşa ! Ce să vă mai supăr pe toți ? Tata e un om bun, dar nu se face ce-a făcut. Cînd mă duci odată la teatru ? N-am mai fost de cînd am murit. A, ce frumos calendar ! Domnule Doctor, nu-i aşa că Desdemona era nevinovată ? De ce a omorît-o ? Vai, cum se joacă bărbații cu un suflet de femeie ! Domnule Doctor, dă-mi doi lei, zău. Nu spun la nimeni. A, cum mă doare capul! Cum mă doare !'...

Nebuna îşi lasă fruntea pe birou şi plînge ; s-aude soneria. Paznicul iese :

•— Vezi... Dacă nu vrei să m-asculți pe mine !... Stai cuminte, nu te mai certa cu surorile. Ele te iubesc !... spune Doctorul.

— De aceea mă leagă mereu...

— Dacă vrei să le scoți ochii !...

— Nu-i adevărat! Ele vor să mă omoare. M-au urcat într-o fereastră cu gratii, ca să nu mă uit şi eu cînd vine baba cu papagalul...

Intră paznicul cu o carte de vizită.

Se anunță Poetul. Doctorul are un gest de plăcută surpriză. îl aştepta.

— A ! Pofteşte-1 !... Apoi Desdemonei :

— Acuma, dute-n grădină şi nu te mai supăra... O să vie sora Onorina să te pieptene frumos şi să te-nvețe poezii...

O petrece pînă la uşe. Intră Poetul.

Doctorul îl primeşte cu mîna întinsă :

— îmi pare bine că te văd.

Vream să-ți dau înapoi banii pe care ți i-am luat aseară...

— Ce bani ?

— Cei 10 000, de la pocher.

— De ce.?

— Findc-am trişat...

•— Spui prostii !...

Doctorul îi întinde banii :

— Poftim ! Aseară am trişat ca un simplu începător... Eram lacom de câştig : mă fermecase noaptea, noaptea exasperantă. Dar azi-dimineață mi-a părut rău şi....

— Nu-nțeleg nimic...

— Ți-am mai spus de cîteva ori teoria mea... care nu se potriveşte cu cea obişnuită. Eu cred că omul se naşte plin de instincte rele, pe cari societatea, civilizația, i le îndreaptă. Aseară, instinctul m-a împins să trişez, iar astăzi rațiunea mă îndeamnă să-mi repar greşeala ! Ține-ți banii...

Poetul protestează.

Doctorul insistă ;

— Ține-ți banii ! şi să nu mai vorbim de asta !

Dă-mi revolverul !

Poetul ia banii, îi bagă-n buzunar, răsuflînd din plin :

— îți mulțumesc... Mi-ai luat o piatră de pe inimă...

— Băgaseşi de seamă ? îl cercetează vechiul său prieten.

— Mi s-a părut. Şi, îți spun drept, era unul din motivele disperării mele de-astă-noapte. îmi ziceam : „Cum se poate ca singurul om pe care mi-1 credeam prieten, pe care-1 stimam, să facă un lucru atît de urît ?« Nu voiam să cred... Căutam să mă conving că m-am înşelat,

dar drojdia îmi rămăsese în suflet : eram. foarte amărît. îmi sporise dezgustul de viață, de oameni — era un pas mai mult spre sinucidere. Acum, m-am înseninat. Să nu mai vorbim de asta...

•— Să nu mai vorbim, — dar nu fiindcă mă jenează. Eu socotesc mărturisirea mea ca un triumf, ca o biruință asupra mea însumi, asupra brutei milenare. Am dominat instinctul! încă un succes al științei, al civilizației, al spiritului asupra materiei. Sînt foarte mîndru de această nouă experiență, sînt foarte mîndru !

Toate sforțările, toate sacrificiile omului modern, trebuie să tindă spre regăsirea conștiinței sale. Conștiința e suprema civilizație. E diamantul pur ce zace-n noi ; sîntem datori să-1 șlefuim neîncetat. E filtrul magic prin care trebuie să trecem toate acțiunile noastre.

Altminteri, în zadar am mai ieșit din caverne !

Și-acum, spune-mi : de ce-ai venit 7

— Doctore, mi se pare că înnebunesc...

— Dac-o spui, înseamnă că nu e nici un pericol. Nici un nebun nu crede că e nebun.

— Doctore, mi se pare că înnebunesc și am venit să-ți cer o consultație.

— Cinci sute !...

Poetul scoate o hîrtie din cele înapoiate de doctor și, cam surprins, i-o întinde.

— Poftim !...

Doctorul se așează la biroul său, îl poftește pe un scaun bine luminat, se concentrează, îl invită să vorbească.

•— Doctore, d-ta crezi în fantome ?

— Acuma văd și eu că începi să-nnebunești...

— Să vorbim foarte serios. Crezi în fantome ?

— Nu, firește că nu.

— Dar știința ce spune ? Le admite ?

—• Nu. Fantoma e o gînganie pur literară.

— Există oameni cari văd fantome ?

— Destui...

— Și cum explică știința aceste viziuni ?

— Cei ce văd fantome sînt de două categorii ; nebunii și escrocii, aceștia din urmă ca să exploateze nebunia celor dintîi.

Mai sînt și semi-escrocii, cari sunt și semi-nebuni. Aceștia se sugestionează să vadă fantomele, dar nu cred în ele decît pe jumătate. Fenomenul e foarte frecvent, mai ales la ședințele de spiritism.

— Cei ce nu mint, cei ce-ntr-adevăr au halucinații, cum sînt priviți de voi ?

— Oameni cu nervii detracați. în special, cei ce au omorît. Remușcarea ia forma unui spectru. Cred, de pildă, în apariția postumă a lui Banco. E foarte firesc ca Macbeth, care l-a ucis și e supraneurastenizat, să-i vadă umbra foarte des. Nu admit însă spectrul lui Hamlet. Aș fi înțeles dacă bătrînul rege ar fi apărut lui Claudiu, asasinului. El. apare însă tînărului Hamlet, care era cu totul nevinovat. Mai mult, îl văd și alții : Horațiu, santinelele. Neavînd o explicație logică, această fantomă nu poate suscita decît un interes pueril.

•— Așadar, toți cei ce văd fantome le-au cunoscut, odată, aievea... Fantomele sînt proiecțiuni ale' trecutului...

— Da. De multe ori, oameni afectați de moartea unei ființe adorate, o văd și mai ales o aud. Sau li se pare că o aud — și asta e totuna. E o epuizare nervoasă, care se vindecă o dată cu ivirea unor noi afecțiuni, distracțiuni sau, numai, prin simplă trecere de vreme... De obicei, victimile spiritismului se aleg printre oamenii cari trec prin aceasta mare criză de durere...

— Doctore, eu am văzut azi-noapte o fantomă.

— Posibil. Erai supraexcitat. Mi-ai vorbit de mama ta. Se prea poate s-o fi văzut pe dînsa...

— Nu, doctore, nu era nici mama și nici vreo altă ființă de demult... Era o necunoscută...

Era o femeie palidă, pe care n-am întîlnit-o niciodată, dar pe care o simt foarte aproape... făcînd parte din mine, din toate melancoliile, din toate speranțele mele, din viitorul meu, cu care se contopește. E femeia predestinată. Eu cred că fiecare dintre noi e sortit unei alte ființe, care va trebui să vină odată și fără de care nu poți trăi, cum nu poți trăi fără inimă...

— E foarte frumos ce spui, dar n-are nici o legătură cu fantoma.

— Ba da. E unul şi acelaşi lucru.

— Susţii ?

— Cu încăpăţânare !

—• Atunci e grav. Ia spune-mi : ai avut vrun dement în familie ?

— Nu...

— Adu-ti bine aminte...

— Nu... '

— Nici vro somnambulă... vrun unchi vizibil maniac... vro mătuşă bigotă, care vorbea cu Maica Domnului ?

— Eşti idiot, doctore ?

— Nu rîde : te-ntreb foarte serios ! N-ai auzit, în familia ta, povestindu-se de vrun spirit fantast, plecat să caute aur în California, s-ajungă general în armata ţarului sau să cucerească vrun ţinut polar ? în sfîrşit vrun aventurier, un excentric...

•— Nu, afară de bunicul dinspre mamă, care era un pasionat colecţionar de fluturi...

—• A-ha ! Te-apropii...

— Dar care a murit în toate minţile, la nouăzeci de ani, după ce scrisese cartea sa celebră despre *Insectele Europei...*

—• Te depărtezi...

— Afară de el, toţi în familia mea, au fost făpturi normale, aproape mediocre...

— .Ia spune-mi : cînd erai mic, vedeai stafii ?

— Nu ; vedeam îngeri.

— Poet...

—: Da. Dar nebun nu ! Remarci cît sînt de lucid. M-ai interogat ca pe-un asasin — şi n-am spus nici o elucubraţie. Sînt în toate minţile şi ţi-o spun : am văzut o fantomă.

— Atuncea nebunul sînt eu, care nu vreau să te cred !

— Nu eşti nebun, dar mi se pare că după cum eu, care, ca orice poet, mă nutresc cu himere şi sînt puţin cam exaltat, din pricina îndelungatei îndeletniciri a meseriei, tot aşa şi tu, clin pricina meseriei, eşti exaltat în sensul contrar.

— Nu te înţeleg...

f'
*'

— Avînd a îace numai cu nebunii, vezi un nebun sau cel puţin un maniac, în fiecare om ; nu vrei să crezi nici un lucru pe care raţiunea nu-1 poate controla şi admite.

— Maniac, da. Fiecare om are o mică manie.

— Afară de tine, bineînţeles.

— Bineînţeles ! în lupta spiritului cu materia, cred că la mine raţiunea a învins... Nemaifiind pradă instinctelor, n-am cum să fiu maniac. Maniile aparţin instinctelor.

— Admirabil. Logica ta nu admite, deci, lucruri cari sînt dincolo de viaţă, dincolo de lume, dincolo de percepţiunea imediată, a celor cinci simţuri.

— Fireşte că nu...

— Nu crezi nici în glasurile celor de departe, nici în presimţiri, nici în semnele misterioase din lumile imaginare, în nimic din ceea ce face frumuseţea acestei vieţi aride şi obositoare ?

— Literatură, monşer, literatură... Eu aş spînzura pe toţi fabricanţii de ficţiuni, cari tulbură omenirea şi o abat din calea dreaptă a realităţilor.

— Fantoma pe care am văzut-o eu astă-noapte, nu este literatură. Te-asigur ! E o realitate !

— Dacă într-adevăr ai văzut-o, numai ştiinţa îi poate explica rostul : chestie de nervi.

— Da, doctore, dar după cum singur mi-ai spus, voi, cu ştiinţa voastră n-aţi înregistrat pînă acum nici un fel de fantomă care să nu fie o remuşcare sau o durere a trecutului. Fantoma mea e o fantomă de viitor... Te-am învins !

— Triumful poeziei !... surîde Doctorul, cu multă ironie şi mai mult dispreţ.

— Unde e scris să triumfe numai ştiinţa ? îi răspunde Poetul, iluminat, sigur de o apropiată victorie asupra Doctorului.

— Ai să vezi, pînă la urmă, că tot ştiinţa are să triumfe'. Să consultăm, dealtfel un savant ceva mai mare decît mine.

Doctorul sună. Intră Paznicul.

— Domnul profesor Paulini a ieşit ?...

— Era prin grădină...

— Spune-i că-l rog să poftească pînă la mine !...
Doctorul Paulini, este un învățat cu reputație europeană !... E profesor la Universitate; locuieşte la mine, în sanatoriu, din pricina scumpetei din oraş ; îi datoresc măcar atîta ! I-am fost elev, m-a protejat foarte mult şi mi-a făgăduit catedra sa de neurologie.,.

Dacă nici el nu va dezlega enigma, să ştii că toti trei sîntem buni de dus la balamuc !...

Ah ! domnule profesor, te rog să mă ierți că te-am deranjat... spune Doctorul profesorului, care' intră, urmat de Paznic, prin uşa deschisă ceremonios. Profesorul Paulini e un om cărunt, cu o privire vie sub o frunte grea, cu o aparență oarecum sălbatecă, dar foarte blînd la vorbă, la apucături.

Fostul său elev se scoală, cu atitudinea respectuoasă a şcolarului care oricît ar îmbătrîni, oricît ar fi ajuns de sus, păstrează pînă la sfîrşitul vieții, o mare timiditate, o admirație infinită, dascălului de odinioară...

— Vă rog să mă iertați, domnule profesor, dar e un caz foarte interesant. Dați-mi voie să vă prezint pe cel mai bun prieten al meu, autorul poemelor *Prințesele îndoliate...*

— A, le cunosc... E o carte rară. Multă fantezie !... spune Paulini cu o voce gravă, întinzind mîna Poetului.

— Nu-i aşa ? Foarte multă fantezie ! subliniază Doctorul, apăsînd ultimul cuvînt.

Ei bine, prietenului meu i se întîmplă ceva foarte ciudat : astă-noapte a văzut o fantomă.

— Fantoma celei care va veni... lămureşte Poetul, în vreme ce profesorul Paulini se uită la el, surprins, dar calm, surîzător.

Era o femeie îmbrăcată în alb, purta în mînă o creangă de cireş înflorit... Mi-a spus că va veni într-o zi în viața mea, ca o mîngîiere supremă !...

Profesorul Paulini, pe care nu-l mai miră nimic — a cunoscut atîtea fenomene de dezordine cerebrală ! — spune simplu :

— Foarte gentil!... De obicei, fantomele anunță lucruri sinistre. Ah ! poeții !... Pînă şi coşmarurile lor iau forme de idilă...

Intervine Doctorul :

— Domnule profesor, prietenul meu e foarte îngrijorat de cea ce i se-ntîmplă... Ar vrea să scape de obsesia ei. îl tulbură.

Paulini, tot glumeț, tot calm, sfătuieşte pe Poet :

— Mă rog, dacă această fantomă nu se manifestă violent, dacă nu e indiscretă, zgomotoasă, inoportună, n-are de ce s-o gonească. Consider-o, scumpe poete, ca un vis plăcut, iar dacă visului îi urmează simptome fizice neplăcute, atunci ai toată vremea să-ți cauți sănătatea.

Esti poate surmenat ? Ai lucrat mult ?

— Nu...

•— Atunci, ai petrecut mult...

— Nici asta...

— Prietenul meu face puțină neurastenie, lămureşte Doctorul.

Trăieşte singur, printre companioni dezagreabili. E o fire sentimentală, are nevoie de multă afecțiune ; eu cred că lipsa de afecțiune îi provoacă aceste tulburări nervoase.

— Desigur... desigur!... confirmă profesorul Paulini.

Poete, cred că cel mai bun lucru e să călătoreşti puțin, pe mare, mai ales pe mare. Schimbă aerul şi dacă vezi că tot nu te-ai vindecat, însoară-te : e leacul suprem !...

D-ta ce zici, Doctore ?

— Sînt absolut de aceeaşi părere, domnule profesor... Cu atît mai mult cu cît amicul meu are, asupra căsătoriei, o concepție cu totul creştină.

La auzul euvîntului *creştină,* spus parcă intenționat, profesorul Paulini, se tulbură. O uşoară iritare îi colorează fruntea.

— Creştin ? Ce înțelegi dumneata prin acest cuvînt ? vorbeşte el, aprinzînd'u-se încetul cu încetul, luînd un ton care contrastează violent cu liniştea surîzătoare de pînă-acum.

Creştinismul popilor, al Inchiziției ? Dar nu vi se pare că religiile batjocoresc credința ? Nu vedeți abuzurile cari se fac in numele crucii? De aproape două mii de ani, ceea ce am predicat noi în pustiurile Iudeei şi pînă la Roma, de două mii de ani, toate s-au prefăcut în cenuşă, erezie, prostituție. Ruşine ! Mi-am ros tălpile pe pietrele

drumurilor, mi-am sîngerat mîinile de toți mărăcinii, am răguşit urlînd perceptele lui Iisus, ca să văd opera mea schimonosită de popi şi de episcopi, de mitropoliți şi de țîrcovnici ?!

Creştinism ? Infamie ! Citeşte epistola mea către Corinteni şi vezi ce face azi Corintul !

Ha ! ha ! îmi vorbiți de creştinism. Nebuni ! Sărmani nebuni ! Torquemada şi Sinodul de la Petersburg ! Sinodul care a excomunicat pe Tolstoi şi-a îmbrățişat pe Rasputin. Mi-e scîrbă... Mi-e scîrbă !

Furia profesorului Paulini atinge culmea. E roşu tot. Iese supărat, zgomotos, trîntind uşa.

Poetul e consternat.

— Ce-nsemnează asta, doctore ? Ce e farsa asta sinistră ?

Doctorul surîde enigmatic :

— Nu e nici o farsă, dragul meu. E o experiență.

— M-ai pus față-n față cu un nebun ?

— Nu e nebun. E chiar doctorul Paulini, profesorul de la Universitate, care e-n toate mințile. Judecă orice lucru, cu o luciditate perfectă. Ai văzut..'.

— Da... Tot ce-a spus pîn-adineauri, era foarte logic...

— Ei bine, profesorul Paulini are o nebunie : se crede Apostolul Paul. E singura lui sminteală. Am adus vorba înadins de creştinism •— e resortul care-i pune în mişcarenebunia...

— Şi de ce-ai făcut asta ?

— Ca să-ți dovedesc că cineva poate să fie foarte echilibrat, în toate privințele şi să aibă, totuşi, un grăunte de nebunie. Ca să-ți dovedesc că tu, care eşti un om întreg la cap, ai totuşi o marotă : fantoma.

Ai văzut o fantomă —- după cum doctorul Paulini e Apostolul Paul — încolo sînteți perfect sănătoşi, amîndoi !

Poetul se cutremură. îşi dă seama că înțeleptul său prieten are* dreptate.

— Doctore, Doctore, mă înspăimânți... Mi se pare acum că înnebunesc de-a binelea...

— Nu ! îl asigură Doctorul, sunînd ; şi ca să-ti dovedesc, vom mai face o experiență.

Paznicul intră.

— Adu-mi aici pe numărul 17.

Paznicul iese.

— Numărul 17 este un inginer foarte reputat, foarte bogat, care a călătorit mult. S-a întors din Extremul Orient cu ferma convingere că e împăratul Japoniei, încolo e omul cel mai bine echilibrat din lume. Boala lui însă e incurabilă. îl am de trei ani aici — şi nu e nici o speranță de scăpare. Vrei să vorbeşti tu singur cu el ?

Mi-e penibil...

— încearcă, totuşi... Are o conversație foarte agreabilă. Când vei crede de cuviință, adu vorba de Japonia. Să vezi !...

Cîteva minute trec. Paznicul sanatoriului introduce pe „împăratul Japoniei" ;

— M-ai chemat, doctore ? întrebă el cu tonul cel mai simplu din lume...

— Da... Am întrebat de dumneata şi mi s-a spus că eşti liber... Voiam să-ți prezint pe amicul meu, poetul...

— A, îl cunosc pe domnul, după fotografie... îmi pare bine !... Oamenii celebrii nu-i întîlneşti pe toate cărările — mai ales în ospiciile de nebuni !

împăratul Japoniei, care ştie că Doctorul primeşte tot felul de candidați la cămaşa de forță, face un semn doctorului, întrebîndu-1 din ochi dacă Poetul e nebun. Doctorul îi răspunde, tot printr-un semn, că nu.

Asigurat, împăratul Japoniei, îşi propune să vorbească noii sale cunoştinţe ca unui om normal şi-1 ascultă cu bunăvoință :

— Şi eu sînt încîntat că vă cunosc, spune Poetul. Am auzit de lucrările d-voastră, de inginerie, ştiu că sînteți un călător pasionat...

— Da,... am umblat tot pămîntul, i-am văzut toate minunile, dar regret că n-am fost în Africa Centrală, unde se găsesc cei mai bătrîni arbori din lume. Sînt nişte cedrii gigantici, rămaşi dinaintea potopului... îmi pare foarte rău...

-— Ce vă împiedică să vă duceți ? !

— A, nu cred să mai plec din țară... Am îmbătrînit... N-aş mai putea suporta o călătorie lungă. Şi-apoi nici nu mă simt prea bine. Am muncit prea mult în tinerețe.

Sînt istovit... Nu mă lasă nici Doctorul... zice că trebuie să mai stau un an în sanatoriul lui. îmi face băi de electricitate. Ştii că nici d-tale nu ţi-ar strica o cură de cîteva luni... Pentru intelectuali, electricitatea e foarte bună. Calmează, regenerează...

Doctore, ştii că tratamentul d-tale e inutil pentru biata copilă de la nr. 7.

Am vorbit cu ea pînă mai adineauri. Aiurează. E foarte drăgălaşă, dar starea i se înrăieşte pe zi ce trece...

Azi-noapte...

— Da... A strigat... toată noaptea !... O să trebuiască s-o punem în cămaşa de forţă ! completează Doctorul.

— Nebuniile din dragoste par a fi cele mai cumplite... Simţirea e mai gingaşă : primeşte mult mai âdînc o rană, continuă împăratul Japoniei, trezind via curiozitate a Poetului, care întreabă :

— De cine e vorba ?

— De fata care era la mine cînd ai venit!... răspunde Doctorul.

Iar împăratul Japoniei lămureşte :

-— Iubea un tînăr — părinţii n-au lăsat-o să-1 ia, el s-a însurat cu alta, fata a înnebunit. Acum vrea să se facă actriţă, să joace pe Desdemona şi să spuie lui Othello că nu l-a înşelat, să n-o omoare. Sărmana ! A aflat de trădarea iubitului seara, la teatru, pe cînd se juca *Othello...* De atuncea nu şi-a mai venit în fire...

— în Japonia aţi fost domnule inginer ? întrerupe Poetul, emoţionat.

Surîzînd, inginerul se adresează Doctorului :

— întreabă dac-am fost... Doctore, spune-i d-ta dac-am fost şi mai ales, cine am fost... Pe mine nu m-ar crede !... Spune-i doctore, spune-i, să vedem ce cap o să facă...

Se apropie de urechea poetului, îi şopteşte ceva.

— Da, da ! Asta am fost eu acolo — şi de asta. nu plec în Africa Centrală. Cînd o fi să plec — plec la Tokio, să-mi reiau tronul strămoşilor. Da, da, tinere... Degeaba te uiţi lung la mine... ţi se pare că dacă sîntem într-o casă de nebuni, sînt nebun şi eu... Nu, Poete. Vezi cît de calm ţi-o spun — dac-aş fi nebun, aş urla şi m-ar pune Doctorul în cămaşă de forţă, ca pe Desdemona... Aşa e doctore ?

— Desigur... desigur !... îi răspunde Doctorul, care începe să se plictisească ; a doua experienţă i-a răuşit: împăratul Japoniei nu-1 mai interesează.

— Dar n-aş vrea să te reţin !... adăugă el, întinzîndu-i mîna. Ne vedem la patru, nu ?

împăratul Japoniei i-o strînge cu efuziune :

— Exact! Numai un inginer şi un medic pot fi atît de precişi... Scumpul meu poet, omagiile mele !...

Salută cu un aer de uşoară superioritate şi iese. Pauză. Clipe stranii fîlfîie-n văzduh. Poetul e desfiinţat. îşi dă seama că şi el a pornit pe calea nălucirilor.

— Ei, ce zici ? întreabă Doctorul, cu o demonică satisfacţie-n privire.

— E grozav ! Oare în halul lui să fiu şi eu ?

•— Nu încă ! Dar ascultă-mă... Eşti ameninţat... Ca să scapi, fă ce ţi-a spus profesorul Paulini : pleacă !... schimbă aerul şi mai ales, schimbă-ţi prietenii... Iar dacă tot nu te linişteşti, însoară-te !...

— Am să fac tot ce mi-ai spus...

Poetul ascultă ca un copil. Nu mai are nici un răspuns, nici o părere. Trebuie să se supună. Chiar azi va pleca, da-da !... Departe... cît mai departe...

•— Asta e semn bun. Faptul că te-ndoieşti, că vrei să reacţionezi, e cel mai bun indiciu că nu mai crezi în apariţii... că nu mai e nimica grav.

Doctorul are aerul uşor plictisit şi de prietenul său. De cîte ori i se prezintă un bolnav, el se pasionează, îl cercetează cu grijă. îndată ce a pus diagnosticul şi a prescris remediul, nu-1 mai interesează, se gîndeşte la altceva...

— Mi-ai dat revolverul ? !

— Da !... spune Poetul, trezit din prostraţiune.

îi dă revolverul.

Simte că nu mai are nimic de vorbit,

îşi ia rămas bun.

— îţi mulţumesc, doctore. Mă duc chiar acum să-mi fac geamantanul. La revedere !

Doctorul a rămas singur. Cercetează nişte hîrtii. A şi uitat pe cei de pîn-acum. Sună.

Intră Paznicul, cu care înfiripează un dialog cotidian :

— Numărul două s-a potolit ?
— Da. I-am scos cămaşa.
— Bine. Adu-l aici.
— Am înțeles.
Şi conversația se întrerupe sau urmează cam tot aşa.

III. „SUNT LACRIMAE RERUM..."

Casa Poetului — apartamente spațioase, interior vechi şi bogat, în care au murit cel puțin trei generații — şi-a pierdut mireasma de sulfină şi de mere domneşti, de cînd uşile s-au deschis Morfinomanei şi Maestrului.

Fum gros de țigară, înecător, şi abur de eter s-au risipit în odăi, îmbîcsind covoarele, perdelele, stofa jilțurilor, broderiile bătrîne, odăjdiile unui odihnit episcop. Praful a copleşit portretele cu rame de aur late şi înflorite, de unde privesc, ca printr-o ceață, bunice tinere, moarte de mult, ofițeri de-acum o sută de ani şi strămoşi cu cravate răsucite, cu părul adus pe tîmple şi cu pîrguieli surîzătoare în obrajii rumeni. Decorațiile, lor lucesc în focuri vii, cu toți anii, cu toate moliile, cu toată funinginea şi ațele de păianjeni aninate de pereți, mînjite pe tablouri.

O mînă bună de femeie — ah, mîna femeiei multaşteptate — cum ar trece, ca o minune, ca o fîntînă de apă vie şi ar trezi toate, din somnul lor greu, plin de vise urîte !... O bună mînă de femeie — ah ! alba şi tînăra mînă a soției visătoare ! — cum ar deschide ferestrele, ar scutura praful, ar unge cu unt de nucă stejarul vechi al mobilelor, cu felii de măr ar curăța tablourile de mîlul anilor, ar afuma cu iarbă-mare prin casă, apoi ar înşira gutuile rînduri-rînduri pe bibliotecă, pe sobele vechi de zid şi ar aprinde candela stinsă de mult, în fața iconostasului ! Ah, mîna albă şi liniştită şi bună !

Dar n-a venit încă şi casa e pustie. Mai rău. Casa e năpădită de duşmani. Un poet sărac stă înfundat într-un divan, cu un picior pe altul. E singur, fumează şi ține ochii în tavan ; deasupra cineva cîntă la pian.

Soarele începe să se plece. S-aud paşi. Sînt paşii nervoşi ai cuiva care trînteşte uşile şi intră autoritar : Morfinomana. După fumul proaspăt şi abondent al țigărilor, a recunoscut pe Maestru. E supărată că l-a găsit iar. Tuşeşte, mormăie ceva, apoi îi aruncă un :

— Eşti aicea, nu ?

— *Eu* sînt aici ! răspunde Maestrul apăsînd pe-ntîia vorbă.

Agitîndu-se mult, lovind mobilele, bodogănind, Morfinomana se duce spre fereastră, o deschide, trîntind-o. Aerul începe să se limpezească. E un amurg de vară plin de aur şi de zorele. Un miros de grădină stropită năvăleşte-n casă şi se luptă, biruitor, cu fumul.

— De tine întrebam şi eu!... Numai tu eşti în stare să otrăveşti aşa odaia !...

Maestrul face „hî ! hî !", rău. E un rîs stupid, provocator. Ştie că asta o exasperează. Morfinomana fierbe. Se repede la el, îl apucă de picioare, i le aruncă de pe fotoliu. încăpățînat, poetul bătrîn şi sărac le pune la loc şi rînjeşte :

— S-o scurtăm !

Tu n-ai să intri niciodată aici ca femeie legitimă, ai auzit? Eu ştiu ce ştiu... Aşa că te superi de pomană. Aerele astea de gospodină nu te prind. O ştiu şi eu, o ştie şi amicul... De nevastă nu te ia ! Mai bine lasă-mă-n pace, ca să te las şi eu... O mînă spală pe alta. Hi ! Hi !

— Nu-mi fac iluzii, n-avea grije. Dar nu-mi place să te văd cu picioarele pe divan, or' al cui ar fi ! E ceva urît — asta numai o femeie o poate pricepe. Bărbații nu-şi dau seama că şi lucrurile au un suflet şi le calcă în picioare...

„Sunt lacrimae rerum"...

— Da' de unde ştii tu proverbul ăsta latin ?

— Nu ştiu nici un proverb... Asta o simte orice femeie.

— Femeilor le e milă numai de lucruri, nu şi de ființe.

— Cînd vei fi şi tu un lucru, are să-mi fie poate milă şi de tine... Dar pîn-atunci nu pot să te sufăr. Nu pot să sufăr nici un bărbat !

Pornită pe calea destăinuirilor, Morfinomana începe să uite că stă de vorbă cu duşmanul ei neîmpăcat. Generalizează. In definitiv, Maestrul nu-i este cu totul străin. Contactul lor zilnic, veşnicile lor certuri au creat între ei un fel de intimitate ! Dezagreabilă, fără îndoială. Dar totuşi, intimitate. Ceva din nemulţumirile cotidiene, din mizeriile împărtăşite ale unei căsnicii, care, oricît ar fi de urîcioasă, rămîne căsnicie.

Sînt clipe cînd se-nţeleg : atunci cînd au să se plîngă de protectorul lor. Fiecare se-ntrece să-i găsească neajunsuri. Nu se opresc, nu-şi reiau duşmănia decît atunci cînd unul din ei s-a întrecut lăudîndu-se şi ocărind pe Poet.

Atunci redevin duşmani. Maestrul e şi el un bărbat. Iar Morfinomana nu-i poate suferi.

— Sîntem sclavele lor... Uite, ce viaţă am eu ? !... Trebuie să stau aici zi şi noapte ! Şi mama îmi scrie mereu să mă duc s-o văd... Ah, ce bine mi-ar prinde cîteva luni, la ţară, cu mama !

Morfinomana are o mamă. Ah, mamele femeilor cărora nu le-a văzut nimeni mama, vreodată !... Mame sfinte, cari stau undeva, departe, în singurătăţi de castel, în reculegerea unei mînăstiri, în bogăţia unei ferme, printre găini grase şi vaci de peisagiu elveţian !...

Mamele acestea pe cari un colonel le-a înşelat odinioară şi-acum îşi ispăşesc greşeala în contact cu natura purificatoare, plîngînd de dorul fetii care face teatru, în oraşul tentacular !... Mamele acestea cari n-au alt vis decît să-şi vadă copila măritată cu vecinul de moşie, tînărul bogat şi nobil, îndrăgostit de ea de cînd se juca printre cireşii din parc, ca o zînă din poveşti!

Mame cari pot fi şi mătuşi, sau simple doici, sau o bunică improvizată, mame uneori mai tinere decît copila lor, mame cari nu apar decît în momentele fundamentale .ale vieţii, şi cari, asemeni acestor momente, nu sînt niciodată aceleaşi, de cîte ori sînteţi evocate, o mame iluzorii, cît loc ţineţi voi în viaţa unui om îndrăgostit de-o femeie a cărei mamă n-a văzut-o niciodată !...

Morfinomana e zguduită şi dînsa, foarte des, de acest fior filial. Dealtfel, e singurul sentiment pe care i-1 respectă Maestrul : a avut şi el o mamă, dar n-a cunoscut de la dînsa decît certuri şi bătăi şi privaţiuni.

în mama Morfinomanei, el vede fiinţa ideală, de care vorbesc toate cărţile, mama pe care el n-a avut-o, venerabilă fiinţă care e surîsul copilăriei. Maestrul nu rîde acum. îşi pleacă fruntea, pios. încurajată, Morfinomana continuă să-şi plîngă soarta :

— Poţi să pleci ?... Mi-am sacrificat toată tinereţea pentru omul ăsta... Şi n-am nici măcar două-trei luni de libertate...

Maestrul are şi el un calvar. Bocetele celeilalte nu-1 interesează : ce e dînsa decît o biată femeie, fără rost în viaţă, fără nici o importanţă ? Centrul acestei case este el. Pe Ierusalimul său pierdut plînge acest nou prooroc Irmiah :

— Dar eu ? Pe mine nu mă plîngi ? în loc să-mi văd de opera mea literară, trebuie să fac pe „secretarul" dumisale... Să-i duc poeziile la reviste... să-i fac corecturi... să-i scot cărţile. El a tipărit pîn-acum opt volume, auzi, opt — şi eu nici unul.

— Lasă, nu te mai plînge... Cu tine a fost gentil. Nu mai găseai tu altul ca el... Spune mai bine că ţi-e lene să scrii... El te-a luat secretar aşa de formă, ca să nu-ţi dea bani degeaba. Dragă, tu nu trebuie să te plîngi ! între noi trei, eu sînt singura victimă, aşa să ştii !

Acest colocvium, lipsit de unitatea preocupărilor lor e întrerupt de zgomotul civilizat al paşilor Poetului.

— Ia mai taci, mi se pare că vine !... anunţă Maestrul.

Şi amîndouă figurile devin grave, nemulţumite, înţepate.

Poetul intră, surîzător. Vorbeşte repede, simpatic, aproape glumind, ca un om care şi-a făcut curaj şi dă o mare bătălie : e terorizat.

Ştie că hotărîrea lui de a pleca va fi primită, ca orice hotărîre a lui, cu mîrîieli.

Cele două fiinţe, de care n-are curajul să se scuture, sînt cumplit de unite cînd e vorba să-1 judece.

Scoţînd din buzunar un carnet cu foi verzi şi roşii, el îl agită :

— Copii, ghiciţi ce-am eu aici ? A, imposibil să ghiciţi ! Staţi jos, ca să nu cădeţi... Aşa ! Am un bilet circular....

— Circular, cum ? Unde circulă ? întreabă Maestrul, acru.

— In jurul pămîntului... Un bilet de clasa I, în care intră şi masa : ultima invenţie a unei companii americane.

— Şi tu vrei s-o brevetezi ? aruncă Maestrul, mai acru.

— Nu... Vreau s-o folosesc.

Maestrul nu înţelege :

— Şi cum vrei s-o foloseşti ?

— Foarte simplu : mă duc să fac ocolul pămîntului!

Zarurile s-au aruncat : fraza hotărîtoare a fost spusă. Morfinomana, care a tăcut pîn-acum, sare dintr-o dată, ca un leopard :

—• Da' ce te-a găsit ?

Văzindu-i agresivi, Poetul schimbă tonul. Devine imperios şi el. Pe un ton mai potolit ca al lor, bineînţeles, dar plin de energie, de mustrări, de dor de ducă, el le vorbeşte fixîndu-i rînd pe rînd.

— M-a găsit, dragii mei, o neurastenie cumplită...

N-o pot vindeca decît aşa. M-am săturat de toţi, de toate, m-am săturat de mine însumi... nu mai pot sta aici !...

Maestrul nu se lasă bătut. Tot sarcastic, silabisind, el întreabă :

— Şi... ţi-a venit aşa... dintr-o dată ?

— Aproape !... murmură Poetul.

— Şi mie să nu-mi spui nimic ? ! intervine Morfinomana.

— V-o spun acum, la amîndoi, se scuză el, roşind uşor, slăbind în faţa dublei agresiuni.

— Ne-o spui cam tîrziu, dragă !... rînjeşte Maestrul, simţindu-1 că şovăieşte.

Poetul se încordează iar :

— Trebuia să vă cer voie ?

De data aceasta, Maestrul lasă el tonul.

— Nu asta, dar...

— Dar ?

— Il pregăteşti pe om... îl anunţi cu o săptămînă înainte...

— Nici eu nu eram pregătit! spune Poetul, care nu poate să ducă lupta înainte. Şi-a adunat toate puterile ca să-şi anunţe plecarea. A anunţat-o. S-a sfîrşit. Acum, răsuflă uşurat şi vorbeşte iar cu glasul său obişnuit : blînd, să nu supere nici o ureche, alegînd cuvintele, să nu rănească nici un suflet.

•— ...Mi-a venit aşa... deodată... Adică nu...

Drept să vă spun, nici nu mă gîndeam. Doctorul mi-a spus. întrebaţi-1 !

Maestrul face un semn cu mîna :

— Dragă, asta te priveşte...

Apoi, nu mai spune nimeni nimic. Poetul se uită împrejur. Ar vrea să rămîie singur. Dar n-are curaj să le-o spună. Insinuează :

— Aşa... Şi-acum să-mi fac geamantanul...

Femeia se trezeşte în Morfinomana, gospodina :

— Să te ajut şi eu...

Şi se repede la un dulap. Caută geamantanul. L-a găsit. îl scutură. începe să-1 înfunde cu rufe. Apoi îl lasă : caută cufărul...

—• Ştii, nu iau cufăr : un rînd de haine şi şase de rufe. Un geamantan de mînă şi atît !

Morfinomana începe să împacheteze lucrurile desemnate.

Obosit, Poetul se lasă într-un fotoliu :

— Aşa am visat eu întotdeauna să fac o călătorie mare : fără grija cuferelor ; o valiză, în mînă şi cîteva cecuri în buzunar : ca pasările cerului.

— Pasăre cu cecuri n-am mai pomenit! spune Maestrul, ca să nu tacă.

Poetul se agaţă de această replică şi încearcă să deplaseze interesul plecării sale :

— Apropo de pasări : ştii că s-a reîntors rândunica proprietarului : avea la un picior un inel şi numele unui fermier din Noua Zeelandă. Curios, nu ? Plin de nostalgie.

— Lasă, nu mai schimba vorba, îl taie Maestrul care se ridică, aproape ameninţător.

Zi, pleci, hai ? Cum ?

Uşor enervat, în vreme ce alege nişte ghete, Poetul vorbeşte cu calapoadele :

— Cum! Cu vaporul! Pe urmă cu trenul, pe urmă cu trăsura, pe urmă cu cămila, pe urmă, poate, cu aeroplanul, pe urmă cu elefantul...

— Pe urmă pe un crocodil, nu ?

Dezarmat, Poetul surîde. E mai bine să le ia toate în glumă.

— Cum se călătoreşte, Maestre ! Se prea poate ca trecerea Nilului s-o fac pe un crocodil !

Maestrul n-are poftă de glume.

— Da' Niagara, cum ai s-o treci ?

Tot glumind, Poetul îi aruncă :

— După sistemul clasic, în butoi !

Furios, Maestrul îşi ia pălăria şi vrea să plece :

— Drum bun, scumpe amice. Să ne vedem cu bine !

Poetul îl opreşte. Nu-1 rabdă inima să se despartă supăraţi.

•— Da' de ce pleci ? Mai avem de vorbă !

— Acum e prea tîrziu... Ce să mai vorbim ? Şi iar se îndreaptă spre uşă.

— Stai, dragă... Mai avem de aranjat situaţia ta. Vreau să te ştiu liniştit...

— Cîte gulere ? intervine Morfinomana ca s-aducă aminte că mai există şi dînsa.

— Zece. Unu pe zi mi-ajunge. La primul port cumpăr altele şi pe cele purtate le arunc. E un sistem englezesc... Cel mai bun !

Dar nici Maestrul nu vrea să fie uitat, pierdut printre rufe şi aruncat ca un simplu guler :

— Da' ce să-ţi mai baţi capul cu situaţia mea ? ! Să lăsăm ipocriziile !... pledează el.

— Nu e nici o ipocrizie. Eu nu lipsesc mai mult de un an. Trecem acuma pe la bancă şi-ţi las să ridici lunar...

— Mă scoţi la pensie, cu alte cuvinte !

— Da' unde dracu tot găseşti răspunsurile astea, frate ! în fiecare vorbă a mea, în fiecare gest, vezi ceva jignitor. îţi dau şi de buzunar lasă !

— Cravate iei ? întreabă, cu capul în dulapul deschis, femeia care-i face geamantanul.

— Şase. Dar numai lavaliere.

Maestrul rînjeşte :

— Să-i fluture pe bordul vaporului, ca la cinematograf.

— Exact. Cum ai ghicit ? rîde fugarul.

— Nu mi-ai spus tu singur, la un film ?

— Cum aş vrea să fiu în locui tipului care stă pe bord şi-i flutură vîntul lavaliera.

De mult te bate pe tine gîndul să te duci... Ştiam eu !... Da' odată nu te-ai gîndit să mă întrebi şi pe mine • dacă n-aş pleca ! Eu n-am drept, fireşte. Eu sînt sărac... n-am moştenit milioane... Ah ! dar mi-o veni şi mie ziua libertăţii ! Am să-mi cumpăr şi eu un bilet circular — ba am să iau două-trei, fiindcă eu nu sînt egoist ca tine. Eu am să mai iau şi pe alţii !

Gospodina din Morfinomana a murit, o dată cu completarea geamantanului. Acum se trezeşte într-insa femeia abandonată, care găseşte că are dreptul să se supere şi ea. Nu peate renunţa la dulcele cuplet final.

(Poetul tocmai se-ntreba cum de-a găsit-o resemnarea, aşa, din senin.)

— Da, desigur, cum o să ia pe alţii ? Eu sînt bună să-i fac bagajele, să-1 întreb dacă-1 doare capul şi să-i fierb ceai de tei cînd (nu) poate să doarmă !

înaintînd spre Poet care nu ştie cum să se-ngroape în jilţ, îl atacă elocvent :

— Din pricina ta, să ştii, din pricina ta m-am învăţat să iau morfină... m-am detractat... am ieşit din rîndul oamenilor... Şi acuma pleci, fireşte, şi nu mă întrebi ce mă fac...

— Dar, scumpa mea, crezi că nu m-am gîndit la tine ? Ai să ai tot ce-ţi trebuie...

— Nu e vorba de asta... E vorba ce fac eu singură... aici ?!

— Du-te la ţară, la mama ta... Mi-ai spus de-atîtea ori c-ai vrea s-o vezi, să stai cîteva săptămîni acolo... Acuma e momentul cel mai potrivit !...

Această subită evocare a sfintei fiinţe de la moşie, aruncă un duş calmant pe furia Morfinomanei. Nu mai are nici-o replică la îndemînă. De frică să nu fie şi el

expediat în vro mînăstire sau la sanatoriu, Maestrul a tăcut. O lungă tăcere se face. Poetul ar vrea să-ncuie casa. Plecînd, n-o poate lăsa cu uşile şi ferestrele deschise. Cei doi prieteni ai săi au cîte-o cheie, fiecare. Ar vrea ca ei să i-o dea de bunăvoie. Le bănuieşte, încă, delicateţe sufleteşti. Nici unul, însă, nu mişcă. întinzînd mîna, Poetul îngînă, roşind iar :

— Îmi daţi cheile ?

— Ce chei ? ! sare Morfinomana.

— Cheia de la apartamentul meu... Nu de alta, dar, plecînd, aş vrea să-1 ştiu încuiat... Voi tot n-o să mai veniţi p-aici ! Aşa că...

Cel dintîi, Maestrul, mai acru ca oricînd, foarte jicnit, scoate din buzunarul de la spate al pantalonului o cheie. I-o întinde într-o mare linişte : se aude clar pianul deasupra...

— Mă rog, mă rog... nu e nevoie de explicaţii... Poftim !...

— Poftim!... i-o-ntinde Morfinomana cu acelaşi joc.

O mare pauză, penibilă. Poetul se simte foarte jenat, aproape ruşinat de gestul său. Ceilalţi doi sînt ofensaţi şi au luat poze de cea mai desăvîrşită distincţiune.

Ca să rupă gheaţa, Poetul îşi freacă palmele, îi bate pe umăr, mîngîie pe Morfinomana, aranjează cravata Maestrului.

— Aşa !... Şi-acum — gata !... Mergem la masă, cîteşitrei, nu ? !... pentru ultima oară... Curios ! Parcă plec numai pentru o zi-două... N-am deloc sentimentul înstrăinării !

Această expansiune lasă absolut indiferenţi pe ceilalţi doi pateneri. Şi iar se face o pauză, mobilată numai de notele clavirului cari poate că aleargă dincolo de tavan, pe podele. Cîteşitrei ascultă.

— E o muzicantă excelentă !... spune Poetul.

Maestrul rînjeşte iar :

— Cine ? înstrăinarea ?...

— Nu, pianista de sus. Să vedeţi ce mi s-a-ntîmplat cu ea.

Celorlalţi doi, le e cu totul egal ce s-a întîmplat Poetului cu pianista de dincolo de tavan.

— N-ar putea nimeni să spună că n-are talent.

Cîntă frumos, nu-i aşa ? Eu, cel puţin, îi datorez multe din poeziile mele... Seara, cînd sînt singur şi-o aud... fără să vreau, simt în suflet acea atmosferă simpatică, acea adunare de nouri interiori încărcaţi şi fecunzi, pe care unii au numit-o inspiraţia... şi-atuncea scriu... Poeme pe cari nu le sfîrşesc... le reiau a doua zi — bineînţeles nu-mi mai plac, căci ceea ce adaug e artificial, mecanic... Multă vreme, am crezut-o cea mai frumoasă, cea mai ideală fiinţă din lume... Ceva, aşa, în genul muzei clasice.;, nu voiam s-o cunosc prea curînd — aşteptam clipa asta ca o încununare a tuturor aspiraţiilor mele... Ţi-aduci aminte, maestre versurile *Femeia care cîntă...* E una din puţinele mele poezii cari ţi-au plăcut.

— Nu... Nu mi-aduc aminte.

— începe aşa... Stai... Da...

Femeia care cîntă deasupra mea, la pian
E, poate, fericirea de-atîtea ori visată...
O văd înaltă, pală, cu zîmbet diafan,
Cuminte, visătoare şi mult îndurerată...

Ei bine, monşer, n-am apucat să public bine versurile astea, şi muza mea s-a prezentat : bătrîioară, surîzătoare şi cu ochelari ! Mi-a mulţumit pentru poezie şi mi-a mărturisit că e dispusă să se mute aici, ca să-mi consoleze singurătatea... vedeţi, o iluzie mai puţin... De ce ţin oamenii cu orice chip să ne strice iluziile ?... Cine a pus-o să se dea jos ? Cine-a pus-o să-mi citească poezia...

Ca şi cum n-ar fi auzit nimic :

— Şi... cînd pleci, întreabă Maestrul ?

— Diseară....

— Expeditiv, om, n-am ce zice... în orce caz frumoasă farsă ! Bine ştii să te ascunzi !

Nervii poetului s-au crispat. Nu poate să mai reziste.

Lupta pe care o duce de o jumătate de oră cu cei doi inamici l-a covîrşit. Ar vrea să strige, să agite scaune, să-i gonească pe-amîndoi, aruncîndu-le, în cap, volumele marii enciclopedii, precedate de cîteva vase antice, persane. Dar se stăpîneşte. I-a trecut. O extenuare infinită a luat locul furiei —' într-o jumătate de minut. Exasperat, el îşi lasă braţele de-a lungul corpului, îşi loveşte palmele de coapse.

— Da' nu m-ascund ! Da' nu e nici o farsă!...

Sînt extenuat... Nu mai pot, credeți-mă... Nu mai pot !... Mă duc, fiindcă am mare nevoie să fiu singur... uite, dac-ați ştii cît mi-e de rău. Eu n-arăt... îmi ascund nervii... glumesc... dar sînt foarte istovit... îmi vine să plîng de rău ce mi-e... Crezi că nu mi-ar fi plăcut să am tovarăşi de drum ?

Te-aş fi luat pe tine şi pe ea, fiindcă eu pe altcineva n-am... Voi sînteți familia mea... Dar e mai bine să ne despărțim cîtva timp... îmi dau seama, încep să fiu dezagreabil... vă supăr... cînd mă voi reîntoarce însă, am să fiu foarte drăguț... să vedeți... Dar acum... sînt bolnav... mi-e rău... mie foarte rău... Iertați-mă pentru neplăcerile pe cari vi le fac... uite, abia acum simt ce mult vă iubesc, pe amîndoi... dar trebuie să plec... Ah, cum mă doare capul ! Cum mă doare capul !

îşi pleacă fruntea-n palme şi plînge. Maestrul se duce la fereastră şi rămîne acolo, cu ochii în stradă. Morfinomana închide un sertar, se reazemă cu spatele de el, şi, imobilă, ascultă notele pianului, cu ochii în sus.

Amurgul copleşeşte odaia cu raze roşii, apoi cu umbre din ce în ce mai compacte.

Cu fața-n palme, Poetul a-ncetat să plîngă. Stă cufundat în jilț. Nu se mai vede.

Maestrul dă din umeri, îşi ia pălăria, se duce spre uşă, unde se opreşte, crezînd că va fi rechemat. Dar nu-1 reține nimeni. Iese. După cîteva minute pleacă şi Morfinomana.

Noapte...

O noapte bună, odihnitoare, după atîta zbucium. La capătul ei mijesc zori de-argint, vestitoare de bine.

IV. ÎNTRE PĂMÎNT şi APA

Scoaterea paşaportului, vizele la diferitele şi numeroasele consulate, aşteptarea zilei de plecare a transatlanticului i-au luat o săptămînă, în care timp Poetul a fost mai liniştit ca pînă-acum, mai senin. Faptul de a-şi şti

casa închisă, cînd pleca, de a nu găsi nimic dezagreabil la reîntoarcere, i-au dat un fel de certitudine, de autoritate, de senzație a căminului, a intimității, a propriei sale regăsiri.

De cînd apartamentul său nu mai este un culoar de hotel, Poetul calcă ferm pe pămînt. Pîn-acum, de mulți ani, se simțea în spațiu. Acest triumf asupra amicilor săi — luarea cheilor — i se pare o rară izbîndă ; i-a dat o mare încredere în el însuşi.

Perspectiva plecărei îi umple inima de bucurii. Se vede pe mări străine şi colorate, în oraşe cu palmieri şi cupole, pe fluvii abondente, plutind, cu oamenii necunoscuți şi amabili. Răsfoieşte marea enciclopedie, cu ilustrații vechi, pline de pitoresc : sînt oraşe desenate cu penița, turnuri şi ziduri de cetate. Studiază drumul, citeşte descripția şi curiozitățile provinciilor pe cari le va străbate, rasele cu cari va veni în contact, flora de sub cerurile cu alte stele, cu alt climat, cari îl aşteaptă, înrourate.

11 obsedează gîndul Indiilor şi al Japoniei. Sînt primele locuri ce vin în mintea cui se gîndeşte să ocolească pămîntul.

Şi fiecare peisaj e văzut alături de-o femeie. Ştie prea bine că vă întîlni, în calea lui — cea mai lungă cale din viața unui pămîntean — multaşteptata ființă, nimfa gindurilor sale.

Acum, viziunea sa de iubire e triplă iar. Atîta cer albastru, atîtea ape însorite, atîtea miraculoase grădini exotice din viitor îi alimentează fantezia cu bogăție. E inspirat. E plin de năzuințe.

Sînt iarăşi trei femei la orizont : Oglunda, Cleano şi Elfiona. Sînt femeile pe cari le-a cîntat în versurile sale, necunoscute femei, fără țară, fără nici o realitate în jurul lor.

Oglunda e brună şi rîde mereu, cu dinți albi şi buze roşii. Are umerii rotunzi, sînii goi, tineri ; un inel negru îi strînge bine brațul drept. Şi-atîta. Şi nu mai ştie nimic de dînsa.

Unde va fi trăind ? în inima unor Spânii încă medievale, într-una din casele vechiului Toledo, în care se-

colele n-au schimbat nimic, într-o insulă din Arhipelag, într-un oraş circazian ? ! Poate !...

Cleano are părul de aur roşcat şi ochii cenuşii... E o făptură de la Nord, pasionată, totuşi, cu priviri de viţiu ; o vede cum închide pleoapele, ca să evite o rază prea puternică, ce-i colorează în roz aurul părului... Şi-atît...

Şi amîndouă aceste năluci de voluptate vin şi trec... Sînt clipe de beţie, sînt patimi efemere, femei cărora nu le cere nici suflet, nici cugetare, sînt amantele ideale, dar nu sînt Elfiona.

Elfiona are mîini muzicale şi glasul armonios, plin de melancolie... Nu-i ştie culoarea părului şi-a ochilor... E o procesiune de armonii sufleteşti, e tovarăşul din eternitate, e soţia.

O va întîlni vreodată, sau pleacă înadins ca să n-o mai întîlnească ? ! Aşa i s-a spus. Călătoria aceasta i-a fost ordonată tocmai ca să ucidă fantoma. Va putea ? Cu cît se apropie ceasul înstrăinărei, cu atît i se strînge inima. Dar trebuie să plece !... Drumul acesta lung e menit să pună frîu nebuniei care-1 pîndeşte... Seară de vară, grea de furtuna care se vesteşte. Cerul e cenuşiu, marea pămîntie, pămîntul e de plumb.

Singurul lucru care se precizează în această oră crepusculară e o punte, între ţărm şi un vapor. Un controlor, marinari, pasageri, hamali încărcaţi. Doi soţi bătrîni şi graşi din cari unul are în mînă o foarte mică geantă de voiaj — semn că nu se duce departe — nu-şi mai sfîrşesc bunul rămas.

Controlorul îi desparte.

Cufere imense, cari urcă singure, parcă. Orientali greoi, în scurteici verzi, în caftane de galben-violent.

•— Mă rog, unul pe vapor, altul pe pămînt, puntea e pentru cei ce trec !

Dar soţii bătrîni şi graşi, ce par să se fi înţeles de minune în anii lungi ai căsniciei lor nu se-ndură să se părăsească aşa de curînd. Ei caută să convingă pe controlor că pînă la plecarea vaporului mai este vreo jumătate de ceas şi că doamna poate urca pe bord să-şi petreacă soţul. Dealtfel dînsul se va da jos la primul port — peste două ore — şi chiar dacă doamna ar rămîne pe vapor...

Controlorul de bilete nu admite, nu poate să înţeleagă această abatere de la regulament. El ştie că vaporul e pentru cei ce pleacă, pămîntul pentru cei ce rămîn, iar puntea pentru cei ce trec.

Controlorul e simbolul autorităţii, devotat şi implacabil, maşina de înregistrare, ultim vestigiu al ordinei, cel mai puternic stăvilar împotriva oricăror incursiuni de idei şi teorii ce n-au fost încă experimentate.

în vreme ce îşi spune, ultima oară, sentinţa, bunilor burghezi sentimentali, s-a strecurat pe punte un grup tragic, un emigrant care-şi lasă femeia şi doi copii... Sînt lacrămi şi cuvinte consolatoare, ce n-au nici o convingere şi nu conving pe nimeni.

— Lasă... lasă... nu mai plînge... mă-ntorc curînd !... spune emigrantul, iar femeia lui, cu neîncredere, cu durere, geme :

— Cînd ? ! Cînd ? ! Să fie blestemată marea şi vaporul şi pămîntul unde te duci ! Blestemat cine ţi-a spus c-ai să găseşti comori acolo !

Emigrantul îşi mută greul bagaj de pe un umăr, pe altul.

— Nu se poate altfel... Aici, nu mai e chip de cîştigat o pîine... Viaţa e prea grea... Copiii se fac mari... nevoile sporesc... Lasă, nu mai plînge !

— Dar ocolo... Ce-ai să găseşti acolo ?... De unde ştii că te-aşteaptă norocul ? !

— Dragă, draga mea... de-atîtea ori le-am vorbit noi lucrurile astea !... Ştii bine... M-aşteaptă prietenii... am un loc sigur... n-ai văzut scrisorile ? !

— Focul să le fi ars, nainte de a-ţi fi venit ! Să laşi nevastă... casă... copii... să te duci în lume... la întîmplare !

— Pentru binele vostru mă duc... Să vezi ce fericiţi o să fim mai tîrziu... Aşa, n-avem nici o mulţumire... Toată ziua necazuri... certuri... supărări... asta e viaţă ?...

— Aşa cUm era, era bună... biata noastră viaţă... eram cu toţii la un loc... Dar acum ?... O să mai am eu linişte, ştiindu-te departe ?...

— Ai să te-nveţi, cum s-au învăţat toate... Ci nu mai plînge, pentru Dumnezeu !... Acum, în ceasul plecărei te-ai găsit să-mi spui toate astea?... Nici eu nu sînt de piatră... Am şi eu nevoie de-o vorbă bună... eu plec sin-

gur... Tu, măcar, rămîi cu copiii, în casa ta... Eu, ştiu eu unde mă duc ? ! Crezi că las pămîntul cu inima uşoară ?... mie nu mi-ar fi plăcut mai bine să rămîn cu voi acasă, aşa cum e ea căsuța noastră, mică şi săracă ?... Uşor îmi vine să mă despart de tine şi de maimuțele astea drăgălaşe ?... Dragii tatei, dragii tatei !...

Se apleacă, îşi ia copiii în brațe, îi strînge, le sărută creştetele, cu furie.

— Ai dreptate... Ai dreptate ! îi răspunde femeia, văzîndu-1 înduioşat.

Curaj, dragul meu, curaj... Dumnezeu să-ți ajute...

11 strînge în brațe, mult, copiii li s-au agățat de genunchi. Cele patru făpturi omeneşti, par un bloc de bronz, pe care nu l-ar putea desface nimeni. Atît se string de tare, atît s-au contopit. Afară de o divinitate : controlorul.

Monoton, metalic, fără pasiune, ca natura, el le spune, bătînd un umăr, care poate fi şi-al emigrantului, şi-al femeiei, atît de tare s-au strîns, în clipa supremă, atîta par de unite :

— Mă rog, unul pe vapor, altul pe pămînt... Pe punte se circulă, nu se stă de vorbă...

Resemnat, emigrantul trece pe vapor, femeia cu copiii se reîntoarce pe pămînt.

Alți emigranți vin şi trec... Suflete neliniştite, urmaşi degenerați ai conchistadorilor, nemulțumiții de azi, învinşii de mîine, rarii cuceritori, marii poeți nerealizați, ei poartă-n ochi splendoarea himerelor şi tristețea căminului pierdut.

Un tînăr sărăcăcios încearcă să se strecoare pe vapor.

— Biletul... biletul !... îl opreşte Controlorul.

Tînărul se caută prin buzunare, păleşte, nu l-a găsit, caută încă, surîde, asigură :

— L-aveam... adineauri... era verde...

— Ştiu că era verde, dar să-1 vedem!... spune Cerberul, fără intenția de-a glumi sau de-a jicni.

Tînărul e dezolat... Ştia că nu-1 mai are biletul, dar tot spera să-1 găsească. Sau poate nu-1 avusese niciodată, după cum n-avea nici un fel de bagaj...

Tremură tot. Ochii i s-au umplut de-o disperare imensă, cît oceanul pe care nu-1 va mai putea brăzda. -

— S-a dus şi biletul... S-a dus şi el... 11 pusesem în boccea... Da' mi-a pierit bocceaua cu bilet cu tot... Ce mă fac eu acum ? spuse el, aproape plîngînd.

Controlorul nu răsfrânge nimic în ochii morți :

— Mai caută-1. Într-un sfert de ceas poate să-1 găseşti : deocamdată, fă loc.

Trec hamali cu bagaje. Tînărul se uită împrejur, se pipăie, apoi doborît se lasă la pămînt şi plînge, cu capul în palme.

Lunecînd rotund, ca un mare săpun animat, se apropie de el şi-1 bate pe umăr un bătrîn ce ține în mînă un coş.

E un negustor de chibrituri. Le vinde de vreo patruzeci de ani emigranților. Nu cunoaşte decît casa, fabrica de chibrituri şi această punte pe care a petrecut mii şi mii de ore...

E cel din urmă înțelept. E realizarea supremă a experienței milenare. E cea mai perfectă rimă a controlorului de bilete.

— Ce e, tinere ? Mi-ai rupt inima... De ce plîngi ?

— Mi-a furat bocceaua... cu biletul...

— Şi?

— Şi nu pot să mai plec...

Bătrînul n-a întîlnit, de patruzeci de ani, printre atîția care plîngeau plecînd, pe nici unul care să plîngă că nu poate pleca.

E mişcat... N-a fost niciodată atît de mişcat. E drept că n-a fost niciodată atît de bătrîn. Se simte aproape de moarte, a trăit singur, toată viața, şi-acum vede golul întregei sale existențe de vînzător ambulant, de propagator al atîtor milioane de flăcări minuscule scăpărate o clipă, stinse cu dispreț, într-un fîlfîit efemer de aripioare şi aruncate în imensitatea oceanului sau în scuipători.

— Ei, comedia dracului !... Asta e adevărată încurcătură !...

Da' de unde eşti dumneata, băiatule ?!

— Viu de departe... Şi tocmai acum să rămîn !...

— Încotro plecai ?

— Mă duceam pe celălalt continent...

— Ai ceva rude acolo ?
— Nu...
— Atunci ?
•— Mă duceam să muncesc !
— Eh ! Da parc-aici, nu poţi munci ?
— Eu *acolo* voiam să mă duc...

Negustorul de chibrituri nu înțelege acest miraj al limanului visat, această îneăpățînare tinerească. Pentru el, toți cei ce se duc sînt duşi, pentru vecie. Marea îi înghite cu vapor eu tot. N-a mai revăzut pe nimeni de patruzeci de ani. Nu mai ştie de nimeni şi nu-şi poate închipui pe nimeni dîndu-se jos pe un pămînt nou şi începînd o nouă viață... Nu poate admite că cei îmbarcați mai trăiesc, din clipa cînd au scăpărat ultimul chibrit din cutia cumpărată la plecare...

O calmă revoltă îl cuprinde iar, văzînd cum acel copil sărac şi slăbănog se îndîrjeşte în dorul ducerei departe.

•— *Acolo... acolo !* Parcă acolo nu sînt aceiaşi oameni, aceleaşi greutăți... aceleaşi lupte. Parcă acolo o să-ți crească patru brațe ! Cînd ai două mîini şi nu vrei să le ții în buzunar, e loc oriunde, fătul meu, chiar în fundul mării ! Norocul îl duce omul cu sine — nu trebuie să umble după el... Stai aici şi dacă vrei să munceşti, răzbeşti şi aici...

— Dar ce să fac aici ? Nu cunosc pe nimeni...

— Parcă acolo cunoşti pe cineva ?...

— Sînt prieteni de-ai mei cari au ajuns bine...

— Dac-au ajuns bine, n-or să te mai cunoască ei... Aici, cel puțin, mă cunoşti pe mine. Eu sînt negustor de chibrituri... Le vînd pe vapor... La asta nu se gîndeşte nimeni. în viață trebuie să faci ceva la care nu se gîndeşte nimeni. Uite, am desfăcut tot pachetul, pe care îl aveam — cît pot să duc şi eu pe brațele astea şubrede. Te iau în slujba mea !... Vindem chibrituri amîndoi... Cind am început cu negustoria asta, mergea slab — acuma, însă, cînd merge bine, am slăbit eu. Tu, dacă eşti băiat isteț, poți s-alergi de trei-patru ori de pe chei pe vapor, încărcat de pachete, că eşti tînăr ; le desfaci pe toate. Cu vremea, ai putea să vinzi şi altceva. De pildă scobitori sau cremă de ghete... Nici la asta nu se gândeşte nimeni... Toți vînd ce-au apucat : ciocolată şi portocale ; de aceea nu desface nici unul, nimic... Ia te uită cum se-ntorc cu toată marfa înapoi. Asta fiindcă gîndesc la fel cu toții... n-or să se procopsească niciodată... Hai flăcăule, vino la mine şi n-o să-ți pară rău•!...

înviorat ca de-o supă caldă de cuvintele bune şi grase ale bătrînului, el se lasă dus... Au părăsit puntea : negustorul de chibrituri mulțumit, tînărul cel sărac nedumerit, fără să-şi dea seama că renunță, pentru totdeauna, la visul miraculos al splendorilor din noul continent.

Se pierde şi el în mulțimea de hamali şi de călători... Cerul e vînăt, aproape negru. Pe apă şi-n oraş pîlpîie lumini verzi şi roşii. O clipă, nu se mai vede puntea dintre țărm şi vapor. Pare c-a murit ucisă de viața care licăreşte pe pămînt şi pe valuri.

Dar un glob electric s-a aprins, toate razele cad pe acest pod ; triumfător, nu se mai vede decît el... Universul se cufundă iar in umbră. Numai puntea dintre pămînt şi apă luminează...

' Iată Poetul, Maestrul, Morfinomana...

Nu s-au prea întîlnit în zilele din urmă. în ceasul acesta solemn sînt iarăşi împreună şi, cu toată importanța momentului, nu s-au schimbat nici unul : Poetul e tot amabil, melancolic şi surîzător, iar ceilalți doi tot nemulțumiți, cîrîitori. Şi vor fi aşa în vecii-vecilor.

— îmi place ! spune Poetul ; e văpsit în alb şi pare foarte modern. Mi-era frică de vreo epavă roşie, care scîrțîie din toate încheieturile şi mai are pretenții, sub cuvînt că e a unei firme vechi...

— Ce tot aiurezi dragă ? De cine vorbeşti ?... întreabă Morfinomana.

— De vapor. E un vapor nou şi asta mă bucură...

Maestrul aruncă dispreţuitor :

— Cum se cunoaşte egoistul !...

Poetul rîde :

— Ei asta acum!... Parcă dacă voiajezi prost, eşti altruist!...

Această glumă irită pe Maestru :

— Nrai vrea să spui că ce faci tu acuma e un act de mare prietenie? !!! Mă laşi aici, singur... răcit grozav şi te duci să-ţi potoleşti nervii, în călătorii de agrement !

Poetul arată pe Morfinomana :

— Uite, rămîne ea... Ne-am înţeles !

— Da ! Parcă eu sînt soră de caritate !... protestează dînsa.

Maestrul îi aruncă o privire teribilă :

— Nu ţi-a. cerut nimeni asta şi nici n-am nevoie şi nici n-saş primi să mă-ngrijească o viespe ca d-ta.

E vorba de amicul nostru, care-şi aranjează viaţa cum îi convine d-sale ! -

Poetul începe să se enerveze :

— Dragă Maestre, dacă acestea sînt urările tale de călătorie, îmi pare rău că te-ai mai deranjat.

Sublim, Maestrul întinde mîna, ca o binecuvîntare.

— Am vrut să-ţi arăt că nu sînt egoist... că îmi risc sănătatea să viu aici, în curentele astea, ca să te conduc. Oamenii egoişti însă nu pot aprecia niciodată sacrificiile celorlalţi... ia uite cum bate vîntul !

Işi ridică gulerul pardesiului şi se apropie de balustradă, cu aerul unui om care vrea să vadă de unde bate vîntul.

De fapt, s-a dus acolo ca să tuşească fără să fie remarcat.

Poetul ia mîna cu degetele lungi albe şi uscate a Morfinomanei, i-o sărută, i-o mîngîie.

Privind-o în ochi, o roagă :

— Tu ai să-mi scrii, da ? Şi, vezi, fii cuminte, nu-ţi bate joc de sănătate. Am să-ţi aduc o pasăre rară de la Ecuator, iar din Japonia, douăsprezece chimonouri...

Maestrul s-a reîntors şi intervine :

—• Frumoase lucruri dar, în definitiv, puteai să nu pleci, cînd mă vezi cum sînt... grozav am răcit !

Şi iar tuşeşte şi iar şuieră din adînc, la sfîrşitul frazelor, cu zgomotul curcanului ce-şi fîşîie supărarea prin nări, cu gestul peştelui aruncat pe pămînt, cînd vrea să respire.

Morfinomana e emoţionată şi ea în clipa despărţirii de Poet. La urma-urmii, n-are să-i reproşeze nimic. A fost, întotdeauna, foarte darnic şi foarte delicat cu dînsa. Va mai găsi ea un asemenea om?... Ieşirea Maestrului i se pare brutală şi inutilă. Nici nu găseşte măcar o formă nouă ca să-şi exprime eterna nemulţumire.

— Da' la urma-urmei, lasă-1 să plece, ce, nu e stăpîn pe banii lui ? intervine dînsa.

• -— Fireşte... ţie uşor îţi vine... replică Maestrul.

Tu eşti femeie, te aranjezi lesne, dar eu ce mă fac ?...

Iar e gata să scapere cearta. Poetului i-ar fi mai penibilă ca oricînd în această oră de emoţie :

— Maestre, un an de zile ai viaţa asigurată!... încearcă el cu timiditate.

— Ah, nu e vorba de asta ! Ce mă fac eu cu romanul meu?... Cum îl scriu, dacă n-am nici un stimulent ? dacă n-am un cadru necesar... un decor ? Vezi, acuma nj-ai vrut să mă iei cu tine... Acum aş fi venit şi eu.,. Ştiam eu ce spuneam cînd mă descurajai de străinătate.!..,. Voiai să pleci singur ! Asta era. Asta !...

Maestrul prepară un întreg rechizitoriu, cel mai frumos, cel mai tragic. Se simte inspirat... Va fi discursul suprem, după care ar urma despărţirea definitivă. Cine ştie ce se m'ai poate întîmpla într-un an ?

:• Elanul--său însă e curmat de-acea divinitate, care reglează, asemeni Creatorului, mersul armonios al destinelor încredinţate mîinilor sale : Controlorul de bilete se apropie şi îşi lansează fatidica lozincă :

— Mă rog, voiajorii pe vapor şi particularii pe chei... Pe punte se trece numai...

Poetul întinde mîinile cu efuziune :

: — Rămîneţi cu bine, dragii mei ! Vă scriu eu...

Se îmbrăţişează.

Vîntul se-nrăieşte. Maestrul îşi ridică gulerul. Tuşeşte.

— Hm, bine-am răcit !... Am să mă duc la un doctor...

— Nu... nu te duce la doctor !... strigă Poetul, cu un glas neobişnuit. E în stare să-ţi descopere cine ştie ce boală gravă... să-ţi răpească iluzia sănătăţii... Mie mi-a răpit o iluzie şi nii-a găsit grăuntele nebuniei... mai bine nu l-aş fi văzut !

Maestrul şi Morfinomana ies. S-a făcut aproape noapte. Pe punte nu se mai vede nimeni. Vîntul face să vir breze ceva, metalic şi strident. Foarte departe, ca un ecou de altădată, o orchestră cîntă : *Le tetnpş des cerises.*

Poetul îşi ridică gulerul pardesiului, îşi ia geamantanul şi vrea să treacă pe vapor. In aceeaşi clipă, un parfum de iasomie şi pădure trece pe valuri. Ieşind din raza globului electric ce lumina puntea, Poetul intră în umbra vaporului. Parfumul Elfionei, e mai intens, muzica mai accentuată... Inima îi bate cu putere : simte apropierea fantomei.

Iat-o !... Iat-o !... în lumina verde a unui bec electric... Iat-o-n rochia de primăvară, cu o creangă înflorită în mînă. Il opreşte. Ii vorbeşte :

— Rămîi !... Zadarnic pleci spre alte orizonturi... Ce porţi în tine, vei lua cu tine şi vei purta pretutindeni. Ai să mă chemi cu braţele — amîndouă — pe marile pustietăţi... de unde ai să mă vezi la orizont în zori de zi pe apele de-argint şi-n serile de aur...

Subt cer străin mă vei dori mereu, mă vei chema...

Eu sînt visarea ta, nu cerurile depărtate. Odihna care o ceri înstrăinării sînt eu. Bucuria multaşteptată sînt eu.

Mă porţi în suflet şi mă duci cu tine. Zadarnic pleci, zadarnic te vei depărta... Aşteaptă să facem drumul acesta împreună. Singur îţi va părea lipsit de orice farmec. Aşteaptă-mă. Nu voi întîrzia.

Icoana mea recheam-o-n ceasul cel mai greu. Aşteaptă-mă cu gînd şi suflet pline de credinţă. Eu sînt fantoma celei care va veni !...

Poetul se opreşte, întinde braţele. Năluca a pierit. Un şuierat prelung sfîşie noaptea ; e cel dintîi semnal de plecare. Poetul are impresia că a uitat ceva pe mal. Nu poate pleca, nu mai poate pleca... Se întoarce pe punte, unde vede un băiat sărăcăcios, urmat de un bătrîn gras, care-1 trage de haină.

—• Nu, lasă-mă ! lasă-mă !... se zbate tînărul.

Nu vreau să vînd chibrituri. Nu pot. N-am visat asta eu, cînd am plecat de-acasă ! Lasă-mă !

— Dar n-ai bilet, tinere, n-ai cum să te duci !

— Nu ştiu... Am să rog pe căpitan să mă ia... mă duc jos, la cărbuni... Spăl vasele... îi curăţ cabina,,, orce ! orce ! Numai să plec... vreau să ajung dincolo !...

E atîta pasiune, atîta hotărîre în ochii largi ai acelui băieţandru, încît Poetul se opreşte fascinat.

— Ce e, tinere ? n-ai bilet, întrebă el.

. ..— Ml l-au furat... era în pachetul meu de drum!

— Şi vrei să pleci cu orice chip ?

— Cu orice chip ! Cu orice chip !

— Dar n-ai nici cu ce să te-mbraci ! intervine Negustorul de chibrituri.

— Dar ce-mi pasă ! Ce-mi pasă ! Mă-mbrac cu stelele ! strigă tînărul, exaltat.

Poetul e cutremurat, e umilit, e entuziasmat de această ardoare juvenilă. El n-ar putea fi niciodată capabil de.aţît elan. E o mare lecţie de voinţă, de credinţa, în gestul copilandrului...

„Oamenii aceştia înving, nu eu ! A lor e viaţa, nu a mea !" îşi spune el.

Foarte simplu întinde tînărului emigrant carnetul cu foi verzi şi roze, cu scoarţe albe.

— Poftim biletul meu. Eu nu mai plec !... Buimăcit, tînărul ia caieţelul, îl examinează, se uită la domnul care i l-a dat şi îngînă :

' -—-'Mulţumesc,., dar... nu-ţi rîzi de mine ?...

" B a da... rîzi de mine... Biletul ăsta nu e bun, e alb... ăl meu era verde...

Negustorul de chibrituri e surprins de scena petrecută. Ca un om trezit dintr-un vis de patruzeci de ani, el îşi lămureşte protejatul :

— E alb fiindcă e de clasa întîia, nu vezi ? Asta e bilet cu mîncare !'.'..

— Cu mîncare ? întrebă tînărul nedumirit.

— Da... e plătită şi masa în el, îl lămureşte Poetul.

, Numele meu e pe bilet... să-mi. scrii, ai auzit? ,

•i Du-te sănătos şi Dumnezeu să-ţi ajute !...

îi întinde mîna, apucă mîna tînărului emigrant şi i se pare-că acesta i-a transmis o forţă nouă ; fluidul-oamenilor tari.

Negustorul de chibrituri e fericit :

Nu, ți-am spus eu, tinere, că nu trebuie să umbli după noroc ? vine *el* după tine !

îl bâte pe umăr :

— Hai, călătorie bună — şi dacă n-o da norocul peste tine acolo, să ştii că eu sînt tot aici : Lăzile mele de chibrituri n-aşteaptă decît două brațe vînjoase şi o inimă încrezătoare. Călătorie bună !

Al doilea şuierat răsună. Bătrînul părăseşte puntea. Poetul nu se poate dezlipi de cel care pleca.

Şi iarăşi se iveşte, implacabil, Cerberul...

— Mă rog, or pe chei, ori pe vapor...

Dumneata poftim pe vapor, spune el Poetului. Iar dumneata tinere, fă bine şi du-te pe chei, şi altă dată nu-ți mai pierde biletul !

— Pardon. *Eu* mă duc pe chei *şi domnul* pe vapor! lămureşte Poetul.

Fără să se uite la ei, Controlorul îi răspunde :

-— Mă rog, mie mi-e totuna. E vorba să n-u-mi încurcați puntea !

Şi trece mai departe...

Tînărul emigrant are aripi, urcîndu-se pe bard.

I-e frică să nu-1 cheme cineva înapoi. Grozav i-e de frică... Şi iată... cineva l-a chemat... E domnul care i-a dat biletul. Băiatul păleşte. Să se fi răzgîndit ?... Tînărul se curbează... E învins... Nu mai poate înfrunta o nouă decepție...

Iarăşi nu va mai pleca... A treia oară va rămîne pe țărm.

— Tinere, ţj-ai uitat geamantanul, îi spune domnu! cu biletul, întinzîndu-i o splendidă valiză.

Hipnotizat, emigrantul ia geamantanul din mina poetului şi se uită la el ea la un nebun sau la cineva care vrea să-1 asasineze.

S-aud zgomote precipitate, funii cari hîrîie, un motor bolnav de cord, lăzi cari se dau peste cap, fulgerul de disperare al sirenei.

Şî mai ales, s-aud zgomote de lanțuri care cad. Pretutindeni, cad lanțuri...

V. MOARTEA MAESTRULUI

Vîntul mării a spăimîntat pe Poet şi l-a aruncat pe țărm, a furat pe tînărul emigrant şi l-a dus departe, a smuls ultimele resturi din plărriînii Maestrului.

Singur, într-o odăiță triunghiulară, pe o stradă anonimă, Maestrul agonizează, de trei zile în patu-i mizerabil.

N-a venit nimeni să-1 vadă. Nici nu vrea. A interzis proprietăresei să dea alarma. E o criză trecătoare ; nu-i nevoie să vuiască oraşul. Nu-i trebuie nici doctor, nici prieteni. Proprietăreasa e de părere contrarie. A cercetat şi-a aflat. Ieri a fost un doctor.

Cineva bate astăzi la uşă.

•— Intră ! horcăie Maestrul.

Şi intră Morfinomana, cu un mare buchet de flori în brațe. Bolnavul se sperie :

— Ce cauți ? strigă el. De unde ştii că stau aici ?

— Ce-ți pasă !... răspunde Morfinomana, am aflat că eşti bolnav şi-am venit să te văd...

îi dă buchetul.

Maestrul surîde.

— Mulțumesc... Da' cine ți-a spus că sînt bolnav ?

Morfinomana îi vorbeşte cu o blîndețe pe care el nu i-o cunoaşte :

— Asta nu te priveşte... Dar cum s-a întîsnplat ?

— De alaltăieri-seară... m-am simțit rău... Ştii, vă spuneam eu în port... Am căzut la pat... A venit ieri un doctor... Dragă, ştii, eu credeam că glumeşti cînd mă făceai ofticos... Da' mi se pare că am un început de ftizie ! O să trebuiască să mă caut... la aer curat. Nu e vorba asta n-o să-mi strice... Am să pot seri... Am un ciclu de nouă romane... Ei, da-ți mulțumesc c-ai venit... asta înseamnează c-ai inimă bună... Nu te mai^ uita prin casă... eu, ştii, nu prea stau aici... e o odăiță mizerabilă... Dar am să mă mut... Nouă romane vreau să fac ; primul e *Crinul mistic.* Da' vreau să lucrez serios... Cel puțin un an, fiecare carte... Pe urmă, am să scriu teatru. Teatrul e mai uşor şi mai productiv. Am o serie întreagă

de tipuri şi de conflicte. Ceva- cu totul nou...

Morfinomana nu-l ascultă. Se uită împrejur îngrozită :

— Da' cum se poate să trăieşti în mizeria asta dragă ?

— Pai... nu prea stam acasă... surîde iar Maestrul.

Morfinomana se uită iar, clatină capul :

— Zi... d-asta n-ai vrut să ne dai adresa niciodată... Dacă nu venea să ne spuie...

Maestrul, rîcîind cu unghiile pătura-i găurită, văzînd-o că ezită, se enervează :

— Cine ţi-a spus ? De ce-ai tăcut?... Proprietăreasa.! A dracului... Da' ce nevoie avea ?...

Morfinomana nu-şi poate ascunde temerile :

— S-o fi speriat şi ea... ştiu eu...

— Speriat, de ce ? protestează Maestrul. Slavă Domnului ! nu-i nimic grav... Şi doctorul a spus că e ceva trecător... Ce ? dacă vorbesc aşa... încet... dacă tuşesc cîteodată ; asta e o tuse trecătoare... Aşa e la început...

„Aşa e la sfîrşit"; îşi spune Morfinomana. Apoi tare :

— Taci, nu mai vorbi. N-ai nevoie de ceva ?

Maestrul o linişteşte cu un gest august :

— Mulţumesc, nu...

Cîteva clipe de tăcere, pe care o întrerupe dînsa.:

— O, să vie şi el. Trebuie să pice...

Nedumerit, Maestrul o priveşte :

— Cum o să vie ?

— Vine să te vadă... îl lămureşte Morfinomana. Nu era-acasă, dar i-am lăsat un bliet, cu adresa ta. I-am scris să vie numaidecît aici...

Maestrul tot nu înţelege :

— De cine vorbeşti, frate ?

— Aşa e, tu nu ştii că s-a întors !

Maestrul nu înţelege :

— Cum s-a întors, abia a plecat alaltăieri ?!

— Nu, că n-a mai plecat !...

— Ce spui ? ! Da' de ce ?

— Ştiu eu ce l-o fi găsit ? Parcă de ce pleacă ştia ?

Cît poate să mai rîdă, Maestrul rîde.

— Ia te uită frate ! Ce farsor !... Aşa ceva n-am mai pomenit.

Morfinomana îi spune şi amănunte :

— Inchipuieşte-ţi : şi-a dat - biletul de vapor unuia care-l pierduse şi el a rămas. I-a dat şi geamantanul !...

Vechea nemulţumire a Maestrului se trezeşte :

— Cu lucruri cu tot ! Hîm ! Dacă i-l cream eu, nu mi-l dădea, te asigur ! Odată nu mi-a dat o haină !... Şi tu vezi ce mizerie e aiei.

Duelul reîncepe :

— N-o fi vrut să te jicnească ! spune dînsa convinsă că bolnavul se plînge pe nedrept : din pricina lui n-a avut dînsa colierul de perle visat. Dacă n-ar fi fost omul acesta, care mînca atîţia bani amantului ei, dînsa ar fi avut mult mai multe avantagii, o, mult mai multe !

Maestrul însă nu se dă bătut. A fost o victimă. îşi dă seama acum mai mult decît oricînd.

— Aş ! protestează el.

— Nu poate să mă sufere, ştiu eu !...

La gîndul Poetului, îl şi vede urcînd, pe scară. Nu i-a spus dînsa că i-a lăsat un cuvînt, chemîndu-l ? !

Nu se poate ! *El* nu trebuie să intre aici. Gîndul acesta exasperează pe Maestru :

— Nu ! Nu !... se agită el.

Să nu vie ! Nu vreau să vie !...

— Ei asta ! Nu poţi să-l împiedeci. Mi-a vorbit cu multă dragoste de tine... Cum m-a văzut, întîi de tine m-a întrebat. Eu n-am ştiut ce să-i spun, nu-ţi cunoşteam adresa... Dacă nu venea...

Se opreşte iar : nu vrea să denunţe pe cea care i-a denunţat pe bolnav.

Maestrul nu se lasă...

— Ştiu, da' nu vreau sa intre aici !... Nu vreau !

Morfinomana surîde. I se pare o copilărie.

— N-ai cum să-l împiedici !...

îndîrjit, Maestrul îi răspunde :

— Foarte bine !... Uite... Dă-te jos şi aşteaptă-l în fata casei !... Spune-i că nu trebuie să vie... că e doctorul;., nul... spune-i c-am adormit... Să vie pe seară... Te rog... fă-mi asta... împiedică-l să vie aici... măcar pînă diseară !...

Morfinomana dă din umeri :

—- Ce: ciudat eşti frate !... Ce eiudat!... Bine, mă duc...

Maestrul e mulţumit. Vizita aceasta femeiască, buchetul de flori, l-au înseninat. Oare n-a fost prea aspru pînă acum cu dînsa ? E drept că dacă nu era Morfinomana, să ia atîţia bani prietenului său, el ar fi putut avea decorul de feerie absolut necesar *Crinului mistic.* Din pricina ei nu locuieşte dînsul acuma într-un apartament cu ferestre albastre şi băi de marmură, pe ale căror trepte roze îl aşteptă sclavii negri. Dar e gata să uite : în viaţă trebuie să fim generoşi, să iertăm multe, mai ales femeilor. Faptul că dînsa a venit aşa de drăguţ, să-1 vadă, spală tot trecutul.

— Da' tu te 'ntorci, nu ? După ce-1 trimeţi pe ei la plimbare vii iar, nu ? insistă el cu ochi de cîine alungat.

— Mă-ntorc fireşte, îl asigură Morfinomana. E înduioşată şi dînsa.

— Cînd te dai jos, spune şi proprietăresei să vie niţel... o roagă el.

— Bine.

Maestrul îi mai recomandă o dată :

— Ai auzit ?... Eu am aţipit puţin... să vie pe seară...

Morfinomana iese.

Maestrul ascultă paşii depărtîndu-şe, apoi cu mare cazná, se dă jos din pat, se duce spre măsuţă, de unde ia două volume groase, pe cari tot cu mare cazná, le ascunde subt pat. Apoi ia un postav brodat de pe un scaun, şi-1 vîră subt pat, deasupra cărţilor.

Se duce spre un dulap, pe care-1 deschide. Două icoane mari cad de-acolo.

Poetul sărac le ia cu greutate, dar la mijlocul drumului, se împiedică de masă şi icoanele îi scapă subt masă.

Cu mare greutate, pe brînci, se apropie de pat dar n-are putere să se urce şi-n marea sforţare pe care a făcut-o, cade sleit, lîngă pat, cu mîna agăţată, totuşi, de pernă. Se chinuieşte să se urce. Nu mai poate. A rămas aşa — cinci minute, zece... E epuizat... Afară s-aud zgomote :

Morfinomana a aşteptat puţin în faţa porţii,-Poetul a venit, dar n-a vrut s-audă de recomandaţiile ei. Emoţionat de biletul ei, de starea gravă a prietenului, a alergat spre adresa indicată şi-acuma vrea neapărat să-1 vadă. El nu admite să vie tocmai diseară :

— Ia nu mai umblaţi cu prostii... Ce doctor! ! Ce somn ! ?

— Intră în odaie cu Morfinomana şi amîndoi speriaţi dau de bolnavul căzut, se reped la el şi-1 urcă în pat.

— Ei, da' ce înseamnează asta? Maestre!... Maestre! strigă el speriat.

Morfinomana e mai calmă.

— A vrut să se dea jos din pat probabil... şi n-a avut putere să se suie... are sînge la colţul gurei...

Alarmat, Poetul :

— Mă duc să caut un doctor... Ei, bietul Maestru !...

Maestrul se trezeşte :

— Nu... lasă... nu e nevoie... m-am împiedecat... mi-e mai bine...

Afectuos, Poetul îi strînge mîinile : .

— Maestre dragă, da' ce e cu tine ?... Hei drăcia dracului !... Şi eu să nu ştiu nimic !... Da' bine, frate, să nu ne spui tu niciodată unde stai !...

— Ce nevoie !... rînjeşte Maestrul. Ce să vă mai car şi pe voi în mizeria asta ? !

Poetul îşi dă seama că nu s-a îngrijit niciodată, în mod serios, de starea Maestrului. E drept, i-a dat mulţi bani, dar mai mult de silă, ca să scape de el. Acum îi pare rău că nu s-a ocupat de el cu prietenie adevărată... Abia acum înţelege — şi-i dă dreptate — perpetua nemulţumire, bombăniturile, sarcasmul amar al confratelui sărac, ciudăţeniile caracterului său. Caută să se scuze, să se apare :

— Dar cui i-ar fi trecut prin cap... nu ne-ai spus niciodată !...

Maestrul rînjeşte iar :

— Eh ! Parcă dacă vă spuneam...

— Acum s-a isprăvit !... Nu te mai las *eu* aici ! îţi caut singur un apartament şi nu-ţi mai dau voie să dispari... sînt şi eu de vină... nu e vorbă ! Mu m-am prea

interesat de/tine... Dar de-acum, să vezi!... Nu te..,mai slăbesc;un minut!... ;

Maestrul simte — dar nu vrea să creadă •— că toate astea vin prea tîrziu... că planurile unei alte vieți, sînt inutile. El schimbă vorba :

— Dar de ce n-ai mai plecat ?

-— Știu eu ? ! în ultimul moment, m-a apucat o mare tristețe... Se lăsase noaptea, bătea vîntul, mi-a tăiat orice poftă... Mi-era frică de infinit, de necunoscut... Și m-am întors... Dacă era lumină, poate plecam !...

Maestrul și-a regăsit splendida ironie :

— Ce om fericit!... Să nu-1 împiedice din drum'decît o simplă umbră !

— O umbră într-adevăr, răspunde, visător, Poetul.

Iar Maestrul încearcă să rîdă :

— Tu mi-aduci aminte de cavalerul care pleca la cruciade... îmbrăcat și el și calul în armură.. Cînd a ieșit pe poarta castelului și-a văzut că plouă, n-a mai plecat. A lăsat altora grija să libereze mormîntul Mîntuitorului !... Nu știu de ce, dar tu-mi faci impresia unui Lohengrin ratat...

— Sîntem ratați, cu toții, puțin! spune Poetul, cu timiditate.

Maestrul protestează. Acest cuvînt îl scoate din fire ':

— Eu nu mă simt deloc ratat.. Eu am o operă vastă înaintea mea. Și-am s-o îndeplinesc, pînă la capăt ! Nici un om, nici o plantă, nu moare înainte de aș fi împlinit misiunea ! E o credință a mea'pe care nu mi-o poate scoate nimenea din cap !... •

Dealtfel e și subiectul primului meu roman din seria celor nouă... *Crinul mistic* e candela de lumină aibă ce arde și parfumează-n sufletele noastre. El nu apuhe-n noi, decît atunci cînd fapta s-a săvîrșit, cînd opera s-a desăvîrșit. Atunci și numai atunci, uleiul sacru se' epuizează, iar crinul se-nalță cu aripi de arhanghel și se topește-n sfera lilială a perfecțiunilor abstracte ! E mai mult o mare poemă în proză în care va agoniza toată descurajarea veacului nostru dezolat, și va pîlpîi, ca raza unui far, idealul viitoarelor renașteri... Va fi marele imn

de reînnoire ar umanității și, mai mult decît o operă de artă, va rămîne-n veacuri ca biblia unei religii nouă, la care se vor adăpa toate religiile prezente, defuncte sau embrionare...

Maestrul vorbește în fraze literare, bine ritmate, cu un vocabular cam căutat, dar e impresionant. Pare un prooroc în agonie. Sînt acordurile finale : cetatea se va dărîma curînd.

Toate blestemele au fost stoarse, toate întraripările epuizate. E elanul suprem punctat de accese de tuse.

— Ah ! de n-ar fi tușea asta !... Nu vă închipuiți cîte forțe sînt în mine... cîte posibilități ! Cîtă vitalitate... trei poeți ar mai putea trăi din spiritul meu... Și-am să scriu tot... da ! da !...

începe s-aiureze :

—• N-am să las o idee neexploatată !

Pînă la șaptezeci de ani, n-are să-mi scape condeiul din mînă ! Și-am să trăiesc într-un decor de feerie cu sclavi negri... cu băi de marmură roză... cu fîntîni luminoase și în jurul meu baiadere !... baiadere !... Maestrul cade cu capul pe pernă și continuă s-agite brațele :

— Baiadere !... baiadere !... baiadere !...

Un horcăit spăimîntător : a murit.

O mare liniște se face. Poetul și Morfinomana se privesc unul pe altul, uimiți, consternați. Morfinomana se apropie de mort, îi lasă pleoapele.

Cu o voce care parcă n-ar fi a lui, Poetul spune rar :

— Așa de curînd ? începusem să cred eu însumi în eternitatea lui !...

Morfinomana ia florile și le depune pe mîinile reci, pe' cari le-a împreunat. Apoi îngenunchează, își pleacă fruntea de marginea patului și plînge înăbușit.

Poetul încearcă un sentiment straniu. Foarte calm ca și cum și-ar vorbi lui însuși, el spune :

— Ciudat... ! Nu simt nici o lacrimă în ochi... nici Un regret în inimă... Dimpotrivă... Parcă simt o ușurare !...

Morfinomana a auzit. Mirată, își înalță capul, încet și privindu-1 lung, îi spune, tot rar :

— Ai auzit ce-ai spus ?

Poetul o privește în ochi și continuă :

- — Da;! Am auzit !; Foarte ciudat,.. S-a făcut o mare pace în sufletul meu... Parc-am aruncat din mine un organism bolnav, care mă-mpiedica să trăiesc...

Morfinomana nu vrea să-şi creadă urechilor :, .

; > —r,Dar bine... e-ngrozitor ceea ce spui !

—Într-adevăr, îngrozitor, spune Poetul. Şi găseşte o voluptate bizară să-şi spună şi lui însuşi, să spuie şi altei fiinţe omeneşti ceea ce-i trece prin suflet :

: ~ Dar e aşa. La moartea celui mai bun prieten, simt o uşurare. Abia acum îmi dau seama cît mă apasă!... Iartă-mă că vorbesc aşa, Maestre dragă ---se adresează el cu duioşie celui ce nu mai este — dar o spun fără nici un fel de revoltă, fără nici o supărare, fără nici o răutate. A trebuit să mori, ca să-mi dau seama, numaidecît, dintr-o dată, că tu erai o parte din dezgustul meu de viaţă...

Morfinomana se ridică indignată. Nu mai poate răbda. Nervii o dor :

— Şi cealaltă parte, eu, nu-i aşa? Spune-mi-o! Haide, spune-mi-o în faţă! N-aştepta să mor!... O, cîtă laşitate ! Nu mi-aş fi închipuit niciodată atît cinism, atîta prefăcătorie! La căpătîiul unui mort ! Al unui prieten ! Dar nici cînd îţi moare cel mai mare duşman nu ţi-e îngăduit să-ţi arăţi satisfacţia !

Poetul surîde, bun şi umilit:

— Ai dreptate.. Mă simt foarte micşorat. Dar aş minţi dacă n-aş mărturisi-o...

Morfinomana e cuprinsă de un mare acces :

— Bietul Maestru!... S-a dus!... N-am să-1 mai văd niciodată.,. Dragul, dragul poet! Mintea genială...

îşi pleacă fruntea pe marginea patului şi plînge încet...

Poetul o priveşte... Clatină capul. Vorbeşte rar, fără să polemizeze, fără intenţia de a reproşa ceva, cuiva. Constată :

— Uite, tu-1 plîngi acum... Şi-mi dau bine seama că lacrimile tale sînt foarte sincere... Cu toate acestea, cît trăia, îl urai, nu pierdeai un prilej să-i arunci în faţă dispreţul tău... Tu ai contribuit mult să mă înstrăinezi de el şi uite, acum eşti mai mişcată tu decît mine... O, femeile sînt mult mai simţitoare, mult mai iertătoare, mult mai afectuoase decît noi !...

îndîrjită, Morfinomana protestează :

— Nu i-am arătat dispreţul meu niciodată... Eu totdeauna l-am admirat... ne certam, cîteodată, e drept, dar eu am ţinut totdeauna la el... Abia acum îmi dau seama ce am pierdut... abia acum simt că l-am iubit... da ! da !... Era singurul om pe care l-am iubit...

De data aceasta, Poetului nu-i vine să-şi creadă urechilor. Cu tonul ei de adineauri, privind-o lung, el îi spune, silabisind, aproape :

— Tu ai auzit ce-ai spus ?

Morfinomana s-a ridicat gata de luptă şi-i aruncă teatral :

— Da... Şi ţi-o repet... l-am iubit... l-am iubit!...

Poetul e nedumerit. Nu e supărat. Surîde mereu :

— Dar, draga mea, nu mi-ai spus-o niciodată... Nu mi-aş fi închipuit niciodată... De m-ai fi lăsat s-o înţeleg măcar m-aş fi dat la o parte... V-aş fi lăsat pe ammdoi... să trăiţi fericiţi... Nu m-aş fi supărat... Vă rămîneam tot prieten !

Superbă, Morfinomana îl priveşte cu dispreţ :

— A, nu ! Prieten cu tine ! Credeam că-ţi cunosc sufletul — dar văd că nu te-am cunoscut ! Păreai omul cel mai bun din lume şi acum, cînd nu mai poate să-ţi răspundă, insulţi prietenul mort !... Fără nici o sfială, i-arunci în obraz ceea ce nu îndrăzneai să-i spui în viaţă !

— N-o fac cu răutate, îţi repet, protestează Poetul, fără vigoare. Dar cred că e mai crud să spui cuiva în faţă dispreţul tău, decît atuncea cînd s-a dus şi nu mai poate suferi !

Morfinomana devine stridentă :

— E crud, dar e mai cavaleresc. Adio ! Ne vedem ultima oară ! Nimic nu ne mai leagă. Eşti un suflet de rînd, mi-e scîrbă de tine !

Poetul nu se supără :

— Poate că ai dreptate. Oricine m-ar judeca aşa. Dar ţi-o repet : nu simt nici o părere de rău !...

întîmplător, ochii îi cad pe ceva. Fără să-şi schimbe tonul, el îi arată şi Morfinomanei :

— Uite. Cartea asta e din biblioteca mea. Al treilea volum din Shakespeare. Mi-a descompletat o ediţie rară. Dincolo, văd un *coupe-papier* de argint. Mi-a dispărut

acum o lună. Uite şi icoanele : cum a putut să le scoată ?... Toată casa e plină de lucruri de-ale mele. Mi le-a furat de-acasă™

Morfinomana e consternată :

— De-aceea poate nu ne-a dat adresa niciodată... nu voia să vedem.

— Ce lucru urît ! se scutură Poetul. Şi n-am măcar consolarea unei decepţii : am gîndit rău de el întotdeauna... Rămîi cu bine, draga mea! Te rog să mă ierţi că nu mai pot sta aici. Dar simt o mare nevoie de aer. Uite, ţine banii; pentru înmormîntare... Am să-ţi trimet proprietăreasa să te ajute.

Morfinomana nu-1 poate lăsa să plece cu această ultimă impresie, nu vrea să-1 vadă învingător în luptă cu amintirea :

— Avea dreptate el cînd spunea că eşti un egoist !...

Poetul simte că fraza de despărţire a fost căutată dinadins aspră. Spune şi el, cu oarecare răutate, subliniind „felul de a trăi" :

— Poate. Dar de-azi încolo, am să-mi schimb felul de a trăi. Rămîi cu bine. Dumnezeu să-ţi dea noroc în viaţa ta cea nouă.

— Şi dumitale de-asemeni... îi aruncă Morfinomana, rece.

— Mulţumesc...

Poetul îi întinde mîna. Morfinomana nu i-o dă pe-a ei. Poetul dă din umeri surîzînd cu blîndeţe şi iese.

Morfinomana deschide fereastra...

VI. „CRINUL MISTIC"

Moartea Maestrului şi plecarea Morfinomanei au lăsat un mare gol în sufletul Poetului. Un gol de cer albastru, însă. o liniştire, o pauză de înseninare şi de lumină. O dată cu ei s-au dus şi multe din gîndurile sale tulburi... S-a dus şi nevoia de a crea făpturi imaginare, care să-1 consoleze de realităţi. Nemaifiind contrariat la fiecare clipă de lipsa de afecţie a celor din jurul său, el nu-şi

mai creează afecţiuni în lumea viselor copilăreşti; fantome consolatoare, vestitoare de fericiri imposibile.

A devenit aproape om normal. Cel mai satisfăcut e Doctorul. încă o dată, vede că are dreptate : totul eră o chestie de oboseala nervilor. Profitînd de autoritatea' pe care o cîştigase asupra poetului, de această victorie asupra camaradului de liceu, el începe să-1 iubească, se îndîrjeşte să-1 vindece total. îl iubeşte fiindcă l-a învins. Fiindcă se simte mult mai tare. îi arată o dragoste plină de superioritate. Poetul însă nu se simte umilit de aceste aere de protector. îşi dă bine seama că vechiul său prieten e pe calea cea adevărată, nu el. De aceea se lasă dus ca un copil ascultător. în ziua cînd Doctorul îi spuse că i-a găsit o logodnică, Poetul se înclină, supus şi recunoscător.

Şi iată-i în seara de logodnă... Vals la modă, oameni în frac, femei decoltate. Lume bună...

Doctorul îşi poartă protejatul, îl prezintă, îl bate pe umăr :

— îmi place să te văd aşa. Eşti mai senin, faci impresia că te bucuri de viaţă...

Poetul e fericit :

— O, da !... Parc-am renăscut!... S-au dus toate tristeţile acelea nelămurite, enervările fără motiv, pe cari le-năbuşeam în minte. S-au dus zilele fără lucru, nopţile fără somn... De cîteva luni, sînt un alt om...

— Ai scris mult în ultima vreme... Şi cu ce succes !...

— Da, sînt mulţumit de mine. Am făcut un roman şi un întreg caiet de poezii. Am să le public. Sînt cu totul altul în opera mea nouă.

Doctorul surîde ironic :

— Să nu fii prea mult *altul,* fiindc-ar da de bănuit.

— înţeleg ce vrei să spui, se-ntristează Poetul. Maestrul îmi scria volumele. Ce infamie!... Şi nu-mi spunea nimeni... Nici tu !...

Doctorul dă din umeri :

— De ce ?... Să te mai mîhnesc şi eu ?... Şi-apoi credeam că eşti în curent...

Poetul meditează :

— E într-adevăr bizar să afli într-o bună zi că o lume întreagă vorbea, era convinsă de un lucru, pe seama ta, şi tu să treci prin viață inconştient, surîzător — singurul care nu ştii nimic... Ani întregi a fost convinsă lumea câ scrierile mele nu erau ale mele... că mi le făcea altui, pe care eu îl exploatam.

în definitiv — de ce să poată seri prietenul meu şi eu nu ? De ce susțin atîția că operile cutărui scriitor celebru sînt scrise de nevasta lui — şi nu de el ? E absurd !

-— Nevoia iluziei, dragul meu. Fiecare din noi vrea să vadă mai mult ceea ce nu e decît ceea ce-i cade imediat subt ochi. Eu cred că, grație acestui sentiment, a fost descoperită America. Spre norocul tău însă, Maestrul a murit şi tu continui să publici... Afară numai de cazul cînd şi romanele de acum ți le face altul — de pildă eu.

Doctorul rîde. Poetul nu rîde :

— Spune-mi doctore, mă crezi complect vindecat ?

Doctorul ridică sprîncenile :

— Asta o ştii tu mai bine decît mine...

— Dar tu ce crezi ?

— Din moment ce nu mai eşti neurastenizat, din moment ce te-ai hotărît să te însori — cred că primejdia a trecut.

Acest aer de definitivat în victorie, contrariază pe Poet. îi e ruşine, e adevărat, de copilăriile de ieri, dar totuşi îl doare să renunțe la visurile sale. Acea arătare -era un dulce extaz, ca o beție de eter, primejdioasă, dar aburită de miresmele paradisului.

Nu se poate despărți atîta de uşor de ea. Nu poate fi atît de nerecunoscător :

— Susții încă inexistența fantomelor ? atacă el.

Doctorul îl măsoară :

— Şi tu susții încă existența lor ?

Poetul precizează :

— Eu rămîn în credința că fiecare om e destinat unei femei, care, odată şi-odată, *trebuie* să vină în viața lui...

Sarcastic, doctorul îi pune mîna pe umăr :

— De venit, vine totdeauna dragul meu, dar nu e cea care trebuie — iată marea tragedie.!...

Poetul se întristează :

— în cazul ăsta, logodnica mea nu e cea care mi-a fost ursită...

— Doamne, n-aş putea răspunde precis, fiindcă n-am consultat ursitoarele. Dar e o copilă îneîntătoare, inteligentă, după cît o cunosc. Căci prea bine nu ne cunoaştem nici pe noi înşine. Tu ai experiența vieței, ea are dorul de a trăi... Mai mult ce vrei ? !...

— Dar eu ? Sînt eu vrednic de dînsa ? Lumea în care am trăit, nu m-a schimbat? Nu m-a stricat prea mult ? Cum m-aş putea apropia de copila asta gingaşă, nevinovată, cu ochii larg deschişi pe-această lume care o uimeşte ? *Ea* e crinul mistic, de care vorbea răposatul Maestru, balsamul renaşterii mele, fîntînă mea de tinerețe nouă...

Ce deosebire între această floare de primăvară şi tuberoza vestejită care era Morfinomana mea !...

Doctorul tresare. Morfinomana e una din cuceririle sale. O femeie stranie. I se oferise într-o zi, din senin, deşi îl ştia cel mai bun prieten al Poetului. Sau tocmai de aceea. I se oferise, într-o zi, pe urmă în alte zile şi această taină crease între ei o intimitate lipsită de farmec, deşi culpabilă. Era, totuşi, unul din orgoliile Doctorului să ştie că-şi învinsese şi-aşa prietenul, să-1 simtă şi mai umilit. Satisfacție vulgară, dar totuşi, satisfacție, de care cel dintîi profită Poetul, căci învingătorii sînt generoşi, de obicei. Ştiindu-1 complect măcinat de puternica-i personalitate, Doctorul epuizase ultima rezervă de duşmănie împotriva colegului de clasă şi căuta, cu orice chip, să-I facă fericit.

Lupta surdă pe care o presimțea de ani de zile cu Poetul, se rezolvase în favoarea lui : furase ceva prietenului său, îi furase ceea ce e mai important : sufletul, femeia....

Doctorul se înşela : lupta nu s-a sfîrşit încă. Nu se ştie, încă, cine va fi învingătorul.

Cu gîndul la bizara făptură care fusese ani de zile metresa Poetului, îl întreabă :

— Ai mai văzut-o ?

— Nu... E la ţară, cu mama ei... îmi scrie din cînd în cînd să-i trimit parale. Are un ton foarte distins, plin de dispreţ pentru mine. Nu uită să-mi repete că n-o să ne mai vedem niciodată... Mi se pare că se mărită cu doctorul de plasă, care a vindecat-o de morfină...

— E soluţia cea mai bună : numai aşa scapi de ea definitiv...

încă terorizat, Poetul se scutură :

— Parcă nu-mi vine să cred... Ce făcuse oamenii ăştia din mine ! Ce zdreanţă păcătoasă, fără încredere, fără entuziasm, fără linişte !

îmi uram interiorul meu, fugeam de casa în care trăise şi murise mama... Mă convinseseră că sînt rău, că sînt egoist, brutal, lipsit de ideal, lipsit de talent... Şi cînd îţi bagă cineva astea în cap, nu mai ai mult pînă să-ţi intre şi în suflet şi de-acolo să-ţi domine toată fiinţa . Acum mă simt salvat... sînt liber... pot să lucrez... am să scriu, am să călătoresc, am să mă bucur de viaţă, afară numai dacă...

Şi se opreşte, meduzat.

-— Dacă ?... insistă Doctorul.

Palid, Poetul spune rar :

— Dacă nu s-o ivi iar fantoma ! mi-e frică... Ea m-a oprit să plec... numai ea m-ar putea împiedica...

— Ai văzut-o iar ?

— Da... în port. Am făcut bine că n-am mai plecat... Peste cîteva zile, a murit unul, cealaltă m-a lăsat. Am răsuflat, liber, fericit ! Acum...

— Acum ?

— Acum am iar un sentiment straniu... în clipa asta hotărîtoare, cînd se prepară pentru mine viitorul, simt că mi-a căzut un nor pe suflet... Parcă îmi pierd din nou libertatea, atît de greu cîştigată... şi parcă pierd nu numai libertatea mea, dar şi pe a altcuiva... Parcă-mi încredinţase cineva ceva, şi eu l-am înstrăinat... Da... da... simt că am furat cuiva o iluzie... că i-am trădat o taină : parcă ce fac nu fac bine... în faţa mea se deschide un drum cam întunecos,cam nehotărît...

Doctorul îl bate pe umăr :

— Lasă *l.u:* lasă astea !... Du-te mai bine de bea- un pahar de şampanie, pe urmă caută-ţi logodnica şi dansează cu ea... Respiră-i carnea tînără, îmbată-te de frăgezimea ei, gîndeşte-te că într-o zi va fi a ta şi-ai să uiţi toate prostiile astea ! Hai du-te !

Poetul îi ascultă sfatul... Se duce spre bufet şovăitor...

Logodna asta s-a făcut prea repede. Un lucru atît'de important nu se rezolvă cu atîta superficialitate.

Nu numai mirele, dar şi viitoarea lui soacră simte la fel. E o femeie între două vîrste şi două mentalităţi, o burgheză nehotărîtă, fericită că-şi mărită fata, tristă, că se desparte de dînsa, nesigură de viitor... Are senzaţia vagă c-a fost păcălită...

E sentimentul cel mai frecvent în serile de epitalam această impresie de tragere pe sfoară.

Alarmată, dînsa caută pe doctor, îl găseşte, se revarsă ca o cascadă. »>

— Doctore, doctore, crezi c-au să fie fericiţi ?

Calm, Doctorul îi răspunde printr-o întrebare :

—. Da ? de ce te-ai speriat ? . .

— Rar speriată ?

. — T 'Desigur! Credeam că vii să-mi anunţi o catastrofă:...

Surîzînd puţin, amintindu-şi, brusc, că e o femeie-de lume, ea vrea să pară c-a glumit :

— Ce crezi, doctore, au să fie fericiţi?

Doctorul nu se pierde în asigurări. Răspunde cu oarecare scepticism :

—-După toate probabilităţile, da...

Mama e îngrijată iar : • >

— Vezi că poeţii ăştia... Eu n-am fost entuziasmată de la început \..: • •

•Plictisit, Doctorul o lămureşte : • •

•— Scumpa mea, ştii că ai toată vremea să cauţi *-un*-ginere pe plac !

Viitoarea soacră îşi corijează iar atitudinea : '; •

— Nu... n-ara vrut să spun asta... Dar vezi, inima de mamă.

Doctorul surîde.

— Of ! Doamne, cum nu înţeleg bărbaţii... se răsfaţă amfitrioana. ,-. •

.r::?Fără prea multă convingere, Doctorul pledează:

— In definitiv, scumpa mea, ce mai vrei ?.... Fata dumitale îl apreciază, îl admiră chiar. Prietenul meu, prin excepție-, e bogat şi de familie bună. Poate că ți-ar fi plăcut un poet autentic : cu lavalieră, predispus la ftizie sau demență ! Regret, n-am de unde să-1 scot. Cunoşteam unul, dar a murit !.

Doctorul e sarcastic, enervat. îl plictiseşte să fie luat drept un domn care va primi atîta din zestre.

Acum regretă zelul pe care l-a pus să facă această logodnă : diabolic, e capabil s-o strice pe loc. Mai ales eă nici. poetul nu i s-a arătat prea entuziasmat de perspectiva unei apropiate căsnicii.

—-Vai de mine, nu!... protestează mama logodnicei. Dar vreau să mă asigur... şi acum cînd sînt gata să *mă* despart pentru totdeauna de fetița mea... ce crezi, au să fie fericiți ?

Doctorul rînjeşte mereu :

— Astrolog n-am fost pîn-acum, ca să cunosc mersul planetelor şi căderea stelelor. Dar după toate probabilitățile, *dînsa* are să fie fericită — şi pentru d-ta, *asta* are importanță. Cît despre el, Doamne... Ce importanță are fericirea bărbaților ?!

— Doctore, logodna asta s-a făcut foarte repede. Nici n-am avut vreme să ne cunoaştem bine...

— Parcă dacă pui vreme multă, ajungi să cunoşti pe cineva ?

— Aş fi vrut să-mi spui tot binele pe care-1 crezi despre prietenul d-tale... ca să fiu liniştită.

— Scumpa mea, cunosc lista partidelor excelente cari vi se prezentau înainte de intervenția mea, dar cred că Poetul nu e una din cele mai rele... Fii pe pace !... Fata •d-tale va fi cea mai fericită ființă de pe pămînt...

— Mi s-a luat o piatră de pe inimă. In orice caz eu am să fiu cu ochii în patru. Am sâ-i însoțesc chiar în voiajul de nuntă — tot n-am văzut eu Italia pînă acum...

O mare poftă de a izbucni în hohote, într-un rîs imens, zguduie pe Doctor... Dar se reține. Spune numai atît :

— Dă-mi voie, te rog, un moment, să prezint ginerelui felicitările mele !

Doctorul iese pe o parte, mama pe alta; intră Poetul şi Logodnica. . ' -

Logodnica e tipul fetei moderne, sănătoasă, inteligentă şi lipsită de orice fel de nehotărîre. Unii ar zice : lipsită de orice fel de poezie. Va fi fericită, în viață, căci nu face nici un fel de concesii celorlalți.

Poetul se poartă cu ea ca un frate mai mare cu o-soră debilă, ca un grădinar cu o floare de mimoză-:

— Ia stai colea şi odihneşte-te. Ai dansat prea muit...

Logodnica îşi agită evantaliul.

— îmi bate inima.; îmi place !... Ah ! îmi plac emoțiile violente. Să dansez, s-alerg călare, să fac schi, sâ joc-cărți la miză mare...

— Joci cărți ? întreabă Poetul surprins.

Logodnica nu i-a remarcat mirarea.

— Da, şi-am un curaj nebun ! Mie nu-mi pasă de primejdii... Joc tot ce am pe mine ; mă fac palidă, slrot cum am pălit, inima îmi stă pe loc şi ori pierd ori cîştig, mi-e totuna. Emoția a trecut. Emoția a fost totul !...

— Şi... joci de mult ? încearcă el, timid.

Logodnica nu e timidă :

— Aş ! Abia de un an. Dar mă acomodez repede eu: toate situațiile. Să vezi, după nuntă : parcă ne-am fi luat de zece ani. Ştii, eu n-am să te plictisesc !... O să facem *vhambre ă part.* Ai să poți seri toată noaptea, eu am să pot citi sau dormi... îmi place să dorm singură. A doua persoană în odaie e totdeauna jenantă. Nu-i aşa ?

Demontat de atîta siguranță, Poetul surîde amabil .-

— Asta mai tîrziu, fireşte... Dar la început, o, la început are să fie viața noastră un poem de dragoste... Cel mai frumos poem de dragoste... Toate mîngîierile mele stăpînite, am să le revărs pe fruntea asta pură, pe grădina asta minunată.

Logodnica îl întrerupe :

— Ştii că e inutil să-mi vorbeşti poetic. Mie-mi place literatura în cărți ; în viață, îmi plac englezii : eleganți, precişi şi discreți. Aşa că nu eşti obligat să faci eforturi de imaginație... Poartă-te cu mine, aşa cum eşti : un poet modern... Am oroarea boemilor netunşi, cari-şi închipuie că sînt creatori de frumos. Arta e în primul rînd ele-

ganța. Şi d-ta îmi placi fiindcă eşti elegant. Puteai să nu fii poet şi mi-ai fi plăcut. Cred că e supremul omagiu... ' . Şi te rog să nu-mi vorbeşti de călătoria noastră de nuntă, cu eterna Veneție şi alte cărți poştale ilustrate. Toate prietenile mele cari s-au măritat, mi-au trimes vederi din Italia. Aşa că sînt sătulă de ea înainte de a o fi văzut. Eu vreau să mergem în țările de la nord... Am auzit că la Stockholm, e cel mai frumos hotel din Europa. Oh ! Ador confortul şi cîinii mari, puternici, cari se zbat **îti** lanț, vor să fugă şi să te tîrască după ei. E o senzație delicioasă... D**-ta nU:** spui nimic ?

— Te-am ascultat. Şi-ți spun drept, că sînt cam surprins, cam uimit... Uimit şi fermecat de ființa d-tale nouă... E adevărat, te visasem cu totul altfel... Dar aşa cum eşti, eşti încîntătoafe... Ai răsturnat toate închipuirile mele... îmi dau seama că am rămas cu totul în urmă... cîți ani ai ?

— Douăzeci şi unu...

:— Da! spune Poetul clătinînd capul cu melancolie: Sînt în urmă cu cincisprezece ani, anii care ne despart... Eu am treizeci şi şase. Am rămas cu sufletul meu de la douăzeci şi unu de ani. D-ta mă readuci în epoca mea. Are să-mi fie cam greu să mă acomodez, dar trebuie : legea progresului !...

Ca şi cum l-ar mustrai Logodnica îl întreabă :

• .— Te-au surprins cuvintele mele ?

— Mi-ar fi plăcut să mi le spui oarecum în glumă... Mi le-ai spus foarte serios, aproape rece...

. — Eu nu văd nimic comic în ele...

— Ai dreptate... Sînt o fire cam impresionabilă... Nu ştiu ce senzație m-ar lăsa indiferent...

.Dau proporții stupide celor mai neînsemnate nuanțe. Dar am să mă vindec. Nu-i aşa? Ai să mă vindeci d-ta...

— De simțul nuanțelor ? întreabă dînsa cu neglijență.

— De susceptibilitatea mea bolnavă, absurdă... De mania armoniilor perfecte... de acest sibaritism moral... de nevoia de a mă analiza, de-a analiza mereu pe alții... •... Ea nu înțelege. N-are vreme să înțeleagă .:

••••r— Prea complicat. Mie-mi plac emoțiile violente... Vino să dansăm... '

^Poetul e tulburat... N-ar putea...

— Nu ! dansează cu altcineva. Vreau să te privesc. Eşti:minunat de frumoasă cînd dansezi. Vreau să te văd dansînd cu altul şi să visez, să te visez aşa cum te-aş fi vrut...

El închide ochii, ca să-i reculeagă imaginea, deschide nările ca să-i aspire cît mai profund tinerescu-i parfum...

Ciudat... Acest parfum e mireasma de pădure şi de iasomie... Valsul s-a transformat într-o romanță cunoscută, iar imaginea pe care o culege nu este a logodnicei sale, ci e femeia îmbrăcată în alb, e fantoma celei care va veni, e Elfiona.

E una din acele ființe, cari par mereu absente şi exercită un farmec straniu, de linişte şi înduioşare.

Voce şi mîini calme, muzicale, pline de vis. Femeia care-ți sugerează nu numai dorul de-ai fi tovarăş viața-ntreagă, dar şi nevoia de a te sacrifica, plîngînd ca s-o ştii fericită. Femeia pe care pierzînd-o simți că ai pierdut,orice rațiune de a. mai exista. Femeia tulburătoare, însă, căci. e mereu departe, nu-i poți ghici sufletul şi nu ştii dacă într-o zi nu se va subtiliza şi confunda cu aburii zorilor violete.

— Vreau să te visez aşa cum te-aş fi vrut !.. spusese el. logodnicei.

. „Aşa cum ai fi vrut-o n-o să fie niciodată !" • -îi răspunde glasul de dincolo de lume...

îndepărtat, melodios, Elfiona continuă aproape îndurerată :

— N-ai să fii niciodată fericit alăturea de dînsa;.. Ai să te simți, lîngă logodnica visată, străin între străini !...

Poetul izbucneşte în-plîns şi-şi lasă capul pe masă. Fantoma s-a apropiat de el. Simte o mînă de lumină mîngîindu-i părul:

— Plîngi!... Lasă-ți nima în lacrămi să tresalte, dar nu te da învins părerilor de rău : nici ea, nici cea de ieri, nici:toate celelalte nu sînt destinul tău...

• Destinul, tău sînt eu, cea de departe, cea care va veni curînd-curînd... Nu-i veşnicie drumul care ne desparte,

cînd sufletul aşteaptă tremurînd... Icoana mea din minte n-o goni : Eu sînt fantoma celei care va veni !

Dulcea nălucă se iroseşte... Muzica a tăcut. Parfumul Elfion'ei s-a stins şi el. Cineva a pus mîna pe umărul Poetului. Ridicînd capul, el dă cu ochii de Doctor, foarte surprins că-1 vede abătut :

— Ei, da' ce-i cu tine ? Ai plîns ? De ce ?

— Nu ştiu... Serbarea asta mă întristează... mă simt străin în casa asta...

— Cum străin ? Doar tu eşti centrul acestei serbări

— Eu?

— Nu eşti tu logodnicul ?

— Da, dar logodna asta nu e pentru mine...

— E adevărat, e mai mult a miresei... aşa e totdeauna...

—- Nu, nici a ei nu este. Mireasa e cu totul absentă din sărbătoarea asta — după cum pe mine, care aş fi vrut să fiu cu tot sufletul aici, rn-au exilat...

— Cine te-a exilat ?

— Nu ştiu...

— E drept... Şi eu am impresia că logodna aste nu e nici a ta, nici a fetii : e a mamei. Ea e centrul serbărei, ea se agită mai mult ca toţi. E ceva ratat în afacerea asta.

Poetul prinde curaj.

— Doctore, familia asta, în care m-ai adus, e foarte onorabilă... Dar cred că eu n-am ce căuta aici —- nu sînt vrednic de ei, nu-mi bate inima în acelaşi ritm cu al casei, sînt cu totul dintr-o altă lume... Aduc en mine toată nemulţumirea vieţii de boem, toată lipsa mea de ordine, de disciplină... N-aş vrea să tulbur casa asta...

Doctorul îl bate pe umăr :

— Aide, aide, dragul meu ! Spune ce crezi ; sînt nişte burghezi oribili — fata e o păpuşe modernă care merge mai repede decît secolul însuşi !... Ai curaj ! Mie poţi să-mi spui... Eu te-am adus aci, tot eu am să te scot, n-avea grijă ! Las' pe mine...

Un tip admirabil Doctorul !... Nu ştie ce înseamnă ezitarea. Merge direct la ţintă. A făcut logodna cu plăcere — ar desface-o cu voluptate.

Poetul e mai puţin curajos :

— N-aş fi vrut să spun asta... n-aş vrea să supăr pe nimeni... . . . . .

— Nu superi pe nimeni, îl asigură Doctorul... Găsesc eu mijlocul să te calomniez şi să-şi ceară ei scuze că te-au silit, să renunţi la logodnă '! Nu-i aşa că nu te-ăi simţit în mijlocul unei viitoare familii ?...

Poetul are un elan... E multă durere în el, multă renunţare.

— O, nu... nu!... Credeam că voi găsi multvisata afecţiune... dragostea de.care am nevoie... Nu s-a putut.

Logodnica mea mă priveşte cu un ochi amabil, clar lipsit de curiozitate, de mister... Ştie dinainte cum vom trăi şi, dacă i-aş strica planul, s-ar simţi contrariată, m-ar socoti un duşman...

— Inutil să mai insişti. Am înţeles. Fă bine şi treci dincolo... începe lupta !...

A intrat mama Logodnicei pe care Doctorul o opreşte, pe eînd iese Poetul.

Pare un mare vinovat, care nu ştie cum să-şi ceară iertare.

Niciodată ciracul n-a fost mai satanic de cum e Doctorul acum. Apucînd mîna gazdei — care în tinereţe trebuie să fi semănat mult cu fiica ei — omul care i-a recomandat viitorul ginere ii strînge mîinile cu efuziune, 1 le păruta, e gata să cadă în genunchi :

— Draga mea, draga mea, sînt dezolat de ce-am făcut, dar te rog, iartă-mă ! Nu e vina mea... Am crezut că te servesc şi pe d-ta şi pe amicul meu, dar m-am înşelat!

Mama e nedumerită :

— Nu te-nţeleg, doctore...

— Abia acum îmi dau seama că d-ta regreţi această logodnă...

-— Ba nu, te-asigur !... protestează dînsa.

Doctorul însă nu se lasă :

— Ba da ! Ba da !... Prostul de mine !... Nu pricepeam rostul întrebărilor d-tale, grija d-tale de mamă...

Nu ştiam că te urmărea neliniştea că aveai oarecari bănuieli, oarecari certitudini chiar, asupra Poetului...

Nu ştiam că ai fi fericită dacă logodna asta nu s-ar mai face !...

— De ce ? Dacă n-aş fi vrut, m-aş fi opus ! spune dînsa fără să-nţeleagă această alarmă a Doctorului.

— Bine, dar cînd ţi-ai dat consimţimîntul, nu ştiai...

Mama e din ce în ce mai surprinsă :

— Ce să ştiu ? !...

— Ceia ce ştii acum...

— Pentru Dumnezeu, Doctore... mă tulburi. Ce vrei să spui ! Ce să ştiu... nu ştiu nimic ?...

Doctorul coboară tonul :

— Aveam impresia că ţi-au spus alţii ceea ce am aflat şi eu şi nu îndrăzneam să-ţi. spun...

— Dar îţi jur... nu mi-a spus nimeni, nimic...

— Atunci să nu mai vorbim de asta... îmi oferi un vals ?!

Mama e foarte impresionată :

— Doctorul o prinde de mijloc şi începe să danseze cu dînsa. Curiozitatea femeiască a viitoarei soacre nu se dă bătută :

Se opreşte din dans, trage pe Doctor la o parte, îl sileşte să vorbească. Jenat, ca şi cum i s-ar fi cerut' sacrificii'penibile, el vorbeşte. Insinuează. Cele mai mări calomnii — spuse cu mare părere de rău,' cu o blîndeţe îngerească. Mama e enervată, e indignată. Abia-şi poate stăpîni furia : dacă Doctorul nu i-ar consilia prudenţa, calm şi cu distincţie, l-ar da afară pe Poet, în gura mare.

Singura ei grijă e fetiţa.

Să nu sufere fetiţa de pe urma acestei rupturi.

Dar, dac-ar fi urmărit conversaţia între cei doi logodnici, temerile i s-ar fi risipit :

— Ştii că nu prea ai aerul să te amuzi Poete ? ! spune frumoasa mireasă.

— Sînt obosit... sînt trist !...

Nu stiu de ce... te rog să mă ierţi... N-aş fi prea nepoliticos dacă m-aş retrage ?...

Logodnica îl priveşte de sus :

— Ar fi ridicol...

— Dar nu mi-e bine... insistă el rugător.

Logodnica, e aproape aspră :

— N-are importanţă... învaţă-te să-ţi fie bine totdauna. Eu:vreau să trăiesc... îmi place viaţa intensă ; cînd încep să dansez; plec cea din urmă de la bal... Cînd ies călare, mă despart de grup şi-o iau înainte : cine poate să mă urmeze, bine, cine nu, să rămîie în urmă...

— Am impresia că porţi totdeauna o cravaşă-n mînă...

— E gestul meu obişnuit. Probabil, mi-a rămas de la călărie. D-ta călăreşti ?...

— Nu... Nu se potriveşte cu firea mea contemplativă...

Logodnica e decepţionată ; cu un aer uşor de mustrare :

— Doctorul nu mi-a spus asta...

— Cred că n-are o importanţă prea mare...

— Eu am visat totdeauna să am un bărbat care să facă sporturi cu mine... E plictisitor să-ţi schimbi totdeauna cavalerul... Ştii că asta mă contrazice mai mult decît îţi închipui...

Un tînăr o salută, o pofteşte la dans şi o duce. Prostit, Poetul o priveşte, ar vrea să-i ceară iertare, ar vrea să plîngă, să se revolte, să se sinucidă.

Doctorul intră repede şi-1 scoate din toropeală :

S-a aranjat : ţi-ai mîncat toată averea, vorbeşti în somn, ai coşmaruri, faci o paralizie progresivă şi pe deasupra ai o metresă morfinomana, care s-a jurat că va arunca vitriol în ochii viitoarei tale soţii !

Poetul îşi freacă ochii. I se pare că nu vede bine. Că n-aude bine.

— Ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă că mîine vei primi o scrisoare de concediu, cu mii de scuze. Eşti dezgolit! Eşti liber... Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Doctorului binecuvîntat !

îşi face o cruce mare şi răsuflă uşurat ; bătîndu-şi prietenul pe umăr, îl duce spre ieşire. Fug amîndoi, ca doi tîlhari. Petrecerea e în toi. Mama răsuflă uşurată. Logodnica dansează cu furie. N-ar întrerupe beţia jocului modern pentru atîta lucru. Ar fi şi păcat : e atît de frumoasă cînd dansează !...

VIL BALUL NEBUNILOR

De cîteva zile, Poetul simte ceva greu pe suflet. Remuşcări fără-ndoială. Remuşcări că s-a purtat' ca ultimul aventurier cu familia în care urma să intre, deşi prietenul său îl asigurase că remuşcările sînt de partea cealaltă : în cîteva rînduri logodnica şi mama ei îl întrebase dacă nu cumva domnul Poet e supărat prea tare de felul brusc cum a fost concediat şi dacă nu cumva are de gînd să dea ceva la gazetă, în această privință.

Au trebuit multe asigurări din partea Doctorului, ca onorabila familie să se liniştească.

Poetul mai are o remuşcare : a ascuns prietenului său, care i s-a arătat atît de devotat în ultima vreme, vedenia cea nouă. Se teme de rîsul său sarcastic. Se teme de-o ridicare din umeri a Doctorului, cînd i-ar mărturisi că a văzut iar fantoma, în seara de logodnă. - .

Elfiona e ceva prea aproape de inima lui, o. taină atît de dulce, o făptură atît de fragilă, încît se teme s-o atingă mîinl profane, surîsuri de îndoială, calomnii de nebunie.

Şi totuşi va trebui să se spovedească Doctorului. în momentele de luciditate complectă, el îşi dă seama că ceva e stricat în maşinăria nervilor săi, că o rotița s-a oprit în loc sau merge prea repede...

E drept, acest accident însemnează, pentru un moment, o pauză plăcută, o oază fermecătoare, în mersul său normal. Dar mai tîrziu, peticul său de lumină, se poate transforma în întuneric total, în neant. Şi se înspăimîntă la gîndul demenței.

— Doctore, am văzut iar fantoma, îndrăzni el într-o zi.

— Bine. Vino poimîine seara, 30 august, la ara 10, în frac, aici ! îi răspunde Doctorul cu un rîs enigmatic ; sărmanul Poet îşi închipuia că Doctorul vrea să-i prezinte pe Elfiona !

Şi se despărțiră.

A treia zi, Poetul sosi la ora fixată. Poarta sanatoriului era împodobită cu lampioane. Multe limpioane erau agățate de copacii gradinei, femei în rochii de seară şi

domni eleganți luau parte la această recepție în aer liber. .

Erau şi multe măşti, bărbați şi doamne costumate, pretutindeni...

•— Iată salonul meu de primire ! îl întîmpină Doctorul. O grădină cu lampioane într-o noapte de august. E balul nebunilor, cel mai căutat.

în noaptea asta fiecare este ceea ce ar vrea să fie. Ca-n poveste ! Profesorul Paulini e Apostolul Paul, inginerul e împăratul Japoniei, iar nebuna de la nr. 7, poartă costumul Desdemonei. Toate dorințele se împlinesc în noaptea asta... Cine ştie... Poate că se va împlini şi visul tău... poate că vei întîlni aicea fericirea mult visată, femeia ideală, care ți-a apărut de-atîtea ori !...

Ironia, cu care vorbise directorul sanatoriului îndurera mult pe Poet.

— Doctore, şi cînd vrei să spui ceva agreabil, ai un ton satanic. Nu ştiu de ce, în noaptea asta, mai mult decît oricînd îmi faci impresia diavolului...

•— A lui Dumnezeu ! întrerupse Doctorul solemn cu brațul ridicat. Nebunii au decretat că, astă-noapte, eu sînt Dumnezeu.., Fiecare, în sminteala măreției sale, admite totuşi, pe unul mai mare decît el !

O ceată de nebuni trece:.. Poartă cele mai stranii costume şi sînt fericiți... O fericire calmă, fără licăririle demenței.

E noaptea lor... Pe chipuri le trece bucuria libertății, a nădejdilor împlinite.

Poetul îi priveşte înduioşat. O privire bună citeşte el şi în ochii Doctorului, care oricît ar fi de sătul de bolnavii săi, le dă, o noapte de fericire pe an.

Poetul îi strînge mîna... îi mulțumeşte, tăcut, pentru această idee caritabilă.

Mişcat, Doctorul îşi aruncă masca de cinism şi vorbeşte cu blîndețe, aproape cu elan :

— Nu-ți închipui ce fericiți sînt, în noaptea asta, bolnavii mei. Posibilitatea de a fi cîteva ore ceea ce visează o viață întreagă, îi răsplăteşte de toată suferința lor... E, parcă un simbol al întregei lumi, al tutulor fră-

mîntărilor noastrey cîteva ore de satisfacție, cîteva clipe de iluzie plăcută, în noianul minciunilor amare, de cari e plină existența noastră;!...

Poetul se entuziasmează ! îi strînge amîndouă mîinile :

De ce nu vorbești așa întotdeauna? De ce scepticismul tău permanent, batjocorirea iluziei, perpetua chemare la realitate ?

Vocea Doctorului s-a făcut gravă :

;— Pentru că am și eu, poate, decepțiile mele și nu vreau să las pe alții să persiste în eroare. Cred că aceasta e, misiunea mea...

— Dar de aci, pînă să vezi în fiecare om un maniac... Nu ți se pare și asta o manie ?

Doctorul tresare și-1 ascultă, tulburat, atent. De cîte ori n-a bănuit el însuși că e nebun ! Că o luciditate exagerată poate fi ea însăși o nebunie, că logica perfectă e o notă stridentă în lipsa de logică a naturei, că a judeca limpede într-o vreme cînd neprevăzutul distruge orice armonie, e o abatere de la calea normală, deci o originalitate, o manie, o nebunie...

Citind îndoiala în ochii prietenului său, văzînd că-1 domină în sfîrșit, încurajat de atmosfera generală în care el avea mai mulți partizani decît doctorul -— printre pacienții săi, acesta nu era într-un mediu ostil? Poetul, vrăjit de noaptea minunată, vorbește privindu-și fix partenerul :

•— Da, eu cred că și tu ai un grăunte de nebunie : acela de a crede pe toți oamenii nebuni...

încăpățînarea asta de a combate ficțiunile, de a nega tot ce întrece realitatea, mi se pare mania ta. Doctore, tu ești. nebunul lucid, nebunul logic... nebunul fără speranțe !

Rîzînd, dar spăimîntat, Doctorul îl oprește :

— Să nu spui a doua oară, căci s-ar putea să te cred...

Simțindu-și o clipă de autoritate, Poetul prinde curaj și insistă :

— Ești atît de încrustat în credința ta că nu există nimic în afară de ceea ce admite știința, încît chiar avînd proba contrarie, te-ai încăpățîna să negi !

— Nu ! răspunde Doctorul, ferm.

Și după cum ți-am mărturisit odată că am trișat la cărți, tot așa, ți-aș mărturisi acum că m-am înșelat! îți făgăduiesc!

O ceată de nebuni costumați, se apropie întrerupînd o conversație care începea să neliniștească pe Doctor și să dea Poetului o superioritate sacerdotală.

în fruntea celorlalți nebuni, împăratul Japoniei se înclină în fața lor și, jumătate-n glumă, declamă, adresîndu-se Doctorului :

— Glorie ție care-ai făcut pămîntul și cerul și ne-ai dat înapoi împărățiile pierdute !...

Tot glumind, cu aerul că nu crede în ce spune, ca să petreacă, Apostolul Paul interveni, continuînd :

— Fii slăvit de-apururi, purtătorule de cuvînt, cuvînt al adevărului ! Prin tine, credința veche va renaște și fariseii vor fi goniți din templu !...

Porumbelul alb va pluti iarăși în azur ! Osana ! Osana ! Osana !

Iată că intervine un domn ras, îmbrăcat într-o uniformă celebră, cu o mai celebră pălărie : e Napoelon I care sta deoparte: are să-i spuie ceva lui Dumnezeu...

— Din vîrful Piramidelor ți-am dat odată mîna, ți-aduci aminte ? Eu eram împăratul lumii, iar tu stăpînitorul văzduhului. De ce ți-ai ras barba ? îți venea mai bine cu plete albe și-n halat de baie. La Waterloo, te-ai purtat cu mine ca un măgar !

Imitînd zgomotul gloanțelor, Napoleon I continuă melodramatic :

— Brrr ! Fîș ! Pftiu !... Garda moare, dar nu se predă ! Ai o țigară ?...

Doctorul oferă țigări tuturor nebunilor, Desdemona aprinde și ea una.

— Domnule Doctor... spunea ea cu glas plîngător.

— Sst ! Aicea nu e nici un doctor ! o-ntrerupe împăratul Japoniei. Aicea sîntem numai noi și Dumnezeu, în genunchi cînd vorbești cu Cel de Sus !

Desdemona îngenunchează în fața Doctorului :

— Domnule Doctor Dumnezeu, unde e iubitul meu ? Ai spus c-are să vie !...

Mai blind ca de obicei, Doctorul o 'ridică, îi oferă brațul... Aici, în grădină, nu-şi simte autoritatea din birou. Acolo e numai el, paznicul, zidul alb şi nebunul. Aici mai sînt stelele, dincolo de cari e Dumnezeul adevărat, mai e zefirul printre lampioane şi toată oastea bolnavilor, cari sînt la ei acasă, în lumea închipuirei lor, stăpîn]. Doctorul nu se mai simte stăpînul. Şi pentru el e o dezrobire, noaptea asta. Muzicile cîntă, oaspeții costumați dansează, perechi se caută pe alei...

îşi reazămă brațul de al Desdemonei cu un abandon aproape amoros.

— Vino să-1 căutăm, copilule...

Şi se depărtează^ lăsîndu-şi prietenul printre nebuni.

Doctorul Paulini şi cu inginerul, pe cari Poetul i-a cunoscut în biroul sanatoriului, nu se mai rețin. Cu aerul că s-au deghizat ca să facă plăcere celorlalți, ei îşi gustă nebunia cu voluptate.

E un minunat prilej să-şi destindă voința, să fie aşa cum sînt, liberi de orice constrîngere socială şi fizică, de orice aparențe de judecată.

Profesorul Paulini (Sf. Paul) înaintează spre el, îl măsoară şi-1 întreabă :

— Dar dumneata, divinule Homer, unde ți-e toga şi lira celebră ? Ai putea să ne defineşti, acum, din care localitate eşti şi dacă te-ai născut într-adevăr ?

Apoi celorlalți nebuni :

— Domnul e cel mai mare poet din lume : îl cheamă Homer, s-a născut în şapte oraşe, e orb şi n-a existat. Ce-ți mai fac „prințesele îndoliate" ? Cred c-a sosit vremea să le măriți, căci fetele bătrîne, îmbrăcate-n doliu, nu le mai ia nici dracul...

Apoi către împăratul Japoniei :

— Aşa dar, maestre, îmi vei permite să convertesc pe japonezi la creştinism ? !

— Da, răspunde împăratul Japoniei, dacă te vei supune planului meu, care e următorul: adunăm toate rîurile şi toate fluviile din lume într-un coțet. Eu am făcut şi ingineria. Napoleon îl va duce în cap, în loc de chipiu, care i-a rămas la muzeu, totdeodată va face şi un plan strategic. ***Silentium!*** Dacă adăugăm la rîurile pămîntului cîtevă canale din Marte, sființia-ta vii cu Iordanul într-un chimonou şi-1 reverşi în diferite 'puncte cardinale. Atunci toate canalele vor fi pline de apă sfințită şi toți supuşii mei voi fi creştini ! Se aprobă ?'

— Divagații ! Divagații!... protestează Apostolul Paul. Nu apa, ci cuvîntul sfințeşte !

Dînd pe toți la o parte, urcîndu-se în cîrca unui bolnav spătos şi cu capul cît un pumn, Napoleon vociferează :

•— Soldați !... Patruzeci de veacuri vă privesc din înălțimea acestor Piramide. Fiți gata pentru, cinematograf, La cinematograf ! La cinematograf !...

Ies toți. Poetul impresionat, îşi prinde capul între mîini, îşi strînge fruntea şi ochii de cîteva ori, ca şi cum ar vrea să alunge un coşmar. Apoi văzînd pe un paznic care trece cu o mantie de femeie pe braț, căutînd pe cineva, îl opreşte :

— Fii bun te rog şi spune-i Doctorului c-am plecat, da?...

Paznicul se-nclină.

— Pardesiul meu e la garderobă ?

— Nu. E în biroul domnului doctor ; l-am pus cu pălăria : e mai sigur... Să vi le-aduc ?...

— Nu, mulțumesc, le iau singur...

Paznicul, găsind pe cine căuta, salută şi se repede să pună mantila pe umerii goi ai unei foarte elegante doamne.

Poetul îngălbeneşte. Se reazămă de un copac, îşi pipăie fruntea... Acea femeie în rochie neagră, decoltată, acea femeie pe care nici o romanță cunoscută, nici o mireasmă de pădure şi de iasomie n-a povestit-o, acea ființă în carne şi în oase acum, nu e alta decît Elfiona...

Acelaşi obraz; aceleaşi mîini visătoare, aceiaşi ochi de melancolie. Numai glasul pare altul : -

— Mulțumesc... mulțumesc... spune dînsa Paznicului, care salută ceremonios şi se depărtează.

Poetul stă înfipt locului şi aşteaptă. Aşteaptă să-i vorbească iar... Dar Elfiona abia de l-a zărit... Vrea să treacă-nainte, cu totul străină... Ca o chemare pasionată, ca

o mustrare, după ce a privit-o lung şi a urmărit-o cîţiva paşi, hipnotizat, el îi spune :

— Doamnă !...

Atît:

— Doamnă !...

— Elfiona s-a oprit... Se uită împrejur să vadă cine a chemat-o şi dacă într-adevăr pe dînsa a chemat-o.

Cum poetul s-a apropiat foarte respectuos şi s-a înclinat, aşteptînd, ea îi răspunde amabil cu o uşoară aplecare a capului :

— Domnule !...

Surîde şi aşteaptă rezemîndu-şi mîna dreaptă de evantaliul pe care-1 ţine în stînga... Şi în clipa aceea e şi mai asemănătoare cu fantoma, căci penele de struţ, albe, par 6 creangă de cireş înflorit.

— Nu-mi spui nimic ? întreabă Poetul.

Femeia cu evantaliul alb, bănuind că i-a ieşit în cale alt nebun şi ştiind că cei periculoşi nu pot fi liberi nici măcar la balul lor, e cucerită de apariţia distinsă a acestui tînăr, ale cărui tîmple încep să încărunţească. Plină de graţie, îi surîde :

— Bună seara, domnule !...

Poetul e decepţionat... învăţat cu vorbele bune şi mîngîietoare cu cari îl deprinsese Elfiona, el îi spune cu o uşoară mustrare copilărească :

— Numai atît ?... Altădată îmi spuneai lucruri atît de frumoase şi acum...

„E un melancolic... îşi zise necunoscuta. E din bolnavii cei mai interesanţi."

Se simte atrasă de acest personagiu bizar, atît de elegant în fracu-i impecabil, cu o voce atît de gravă, atît de armonioasă. I-ar plăcea să-1 audă vorbind... Mult... mult... Acel glas i se pare o încîntare.

— Acum aştept să mi le spui dumneata lucrurile frumoase ! îl îmbie dînsa.

— Ai vrea ?...

— Fireşte...

Fericit, Poetul e gata să-i cadă în genunchi :

— O, îţi mulţumesc ! îţi mulţumesc pentru tot ce m-ai lăsat să sper şi că-n sfîrşit ai venit!...

Femeia cu evantaliul alb, surîde mereu. E amuzată.

— Trebuia să viu ?...

Cu un glas plin de sinceritate, de cuceritoare căldură, Poetul exclamă :

— Nu se putea să nu vii! Prea mult te-am aşteptat!...

— Cine sînt eu ?

Poetul îşi trece mîna pe frunte. Se dă un pas înapoi, întrebarea e prea precisă şi nu-i poate răspunde. Abia dacă îngînă :

— Nu ştiu... Ştiu că trebuia să te iveşti odată şi-odată în viaţa mea... Eşti chipul de-atîtea ori visat, eşti glasul auzit, de-atîtea ori!...

— Unde m-ai auzit vorbind ?

— în fundul inimei mele...

Necunoscuta începe să se-ndoiască dacă omul din faţa ei e într-adevăr nebun... Poate fi numai un original, un visător care evită conversaţia banală, un aristocrat al simţirei.

— Ciudat... îmi place ce-mi spui... Ai ceva neobişnuit... Nu sînt învăţată ^ă-mi vorbească cineva aşa... Ce cauţi aici ?

— Sînt un biet Poet rătăcit printre nebuni... sînt poate mai nebun decît ei, căci am început şi eu să cred că mi s-a împlinit visul...

— Care vis ? întrebă necunoscuta, din ce în ce mai nedumerită, din ce în ce mai prinsă de farmecu-i straniu, învăluitor.

— îl ştii mai bine decît mine, deoarece *tu* mi l-ai îndeplinit...

— Tu ? subliniază doamna, uşor contrariată de această familiaritate.

Oarecum trezit din visare, Poetul se scuză :

— Iertaţi-mă, doamnă... Vă vorbesc aşa cum m-aţi învăţat !... Aş vrea să vă spun că nu sînt un nebun, cum vi se pare, dar n-aţi crede-o, fiindcă toţi nebunii spun aşa...

Femeia cu evantaiul alb alimentează această conversaţie care-o pasionează :

' — Dar oare nu sîntem nebuni cu toţii ? Nu sîntem la balul lor? Te rog vorbeşte-mi ca la un bal... Spune-mi tot ce vrei !

— Vorbiţi cu mine, doamnă, parc-aş fi un străin...

— Sîntem prieteni ?

— Mai mult decît prieteni.

— De cînd ?

— De totdeauna... Şi mai ales din seara cînd mi te-ai ivit întîia oară — ţi-aduci aminte ? Dusesem revolverul la inimă — era să curm o existenţă fără rost şi mi-ai oprit mîna... nu-ţi aduci aminte ?

Necunoscuta e nedomirită : străinul a-nceput iar sa divagheze.

— Nu...

— Ba da... ba da... insistă Poetul. Era o noapte de iunie — acuma două luni...

— în iunie, domnul meu, eram. la zece mii de kilometri... spune dînsa.

— *Nu.* Erai aici, erai lîngă mine. Şi mai tîrziu, cînd am vrut să plec, nu m-ai oprit ? Nu mi-ai spus să te aştept, să plecăm împreună ?...

Convinsă de astă dată că vorbeşte cu un nebun, necunoscuta nu vrea să-1 contrazică ; l-ar supăra, l-ar face să plece, ar pierde cea mai interesantă jumătate de ceas la acest bal neobişnuit.

— Da-da... Mi-aduc aminte !...

Fericit, Poetul continuă :

— în sfîrşit! Ţi-aduci aminte... şi-n seara logodnei mele... Ce dezolare ! Cum credeam eu că voi găsi o nouă familie şi cît aş fi fost de străin în mijlocul lor!... Ca un înger bun ai venit atunci şi m-ai oprit... Mi-ai spus că în zadar încerc să caut fericirea acolo unde nu e — fericirea erai tu, cea care trebuia să vii, cea care — ai venit...

Zefirul flutură sub stele şi sub lampioane şi aduce un val de parfumuri... Trec flori de pădure şi mii de iasomii în văzduh şi undeva cîntă o orchestră şi cîntecul nu e altul decît acea melodie care plutea pe mare la Cazinou şi o vestea pe Elfiona... Şi Elfiona e colea acum şi Poetul, exaltat, vorbeşte mult, vorbeşte mereu, cum n-a vorbit niciodată, iar necunoscuta îl asculta în extaz, căci nu i-a vorbit niciodată cineva cum îi vorbeşte acel străin şi niciodată n-a fost mai mişcată ca acum :

— Ascultă romanţa asta banală... Pe valurile ei mi-ai apărut întîia oară, ca o spumă... Şi nu ştiu de ce, de cîte ori ai venit, cîntecul ăsta plutea în văzduh... *S-a dus şi e departe vremea cireşelor...* Şi tu veneai purtînd o creangă înflorită cu petale de cireş...

Şi-acum, ai venit... Iată-te aievea... îţi mulţumesc... îţi mulţumesc c-ai răsărit in calea mea aşa cum te-am visat întotdeauna, lumină nouă care mă uimea, cum stelele uimesc furtuna...

Eşti tu şi eşti aici şi nu eşti mit. O ! nu, eşti vis amăgitor, căci iată, nu piei, ca-n alte **daţi,** cum ai pierit cînd te vedeam în alb învesmîntată.

Erai învesmîntată în alb — o, lasă-mă să te evoc pe malul unui lac, în noaptea plină de arome şi mi-ai venit, chemare de noroc, sub chipul străveziu al unei dragi fantome.

Te-ntruchipa din aburii de apă şi de lună înfierbîntatul gînd al meu ; te făuream din raze şi petale, Dumnezeu, în ceasurile de singurătate grea, tu mi-ai trimis o mînă, o mînă calmă care fruntea-mi răcorea şi-n care toate visele îmi păreau că se îngînă...

în clipe cînd vieţii mele fără rost voiam să-i cînt eternul *mizerere,* ai răsărit şi m-ai făcut să uit de toate cîte-au fost, ca să visez o nouă înviere.

Plecam spre ţări îndelungate, vagi, să caut fericirile amăgitoare şi tu — lumină către Betleem a ultimilor magi — mi-ai arătat credinţa viitoare.

N-a fost un ceas de renunţare sau de îndoială, în care tu să nu-mi trimeţi un semn şi te-am crezut şi fără şovăială eu am primit biruitorul tău îndemn.

Şi-acuma eşti aici aşa cum te visam în tumult, surîzătoare, calmă şi bună Şi mirată şi cuminte şi tăcută şi palidă şi mult îndurerată...

De ce ? De ce ai în colţul gurii tale amăgiri şi-n ochii tăi chemări neîmplinite ? Cine-a rănit frumoşii trandafiri, cine-a-ncercat să tulbure fîntînile cu apă liniştite ? In tine simt că sufletu-mi s-ar fi răsfrînt cu — aceleaşi năzuinţe înalte şi profunde... ai plîns, şi tu un vis zădărnicit în vînt? Mi te-au lovit? Te-au înşelat? Răspunde !

O mare pauză se face... Poetul s-a rezemat de un copac şi stă aşa;., i-e frică să nu cadă, atîta e de extenuat; Aşteaptă. Nu ştie ce... O sentinţă !...

Iar femeia cu evantaiul alb a pălit:.. îşi ţine [răsuflarea.]

O mare nevoie de-a vorbi ca el, de a se destăinui, a euprihs-o în faţa acestui om pe care nu-1 cunoaşte, de care încă nu ştie dacă e sau nu un nebun.

.— Lasă-mă... M-ai tulburat... Ai răscolit în mine dureri trecute... Mă-nvăţasem să uit glasul alintării... Cine eşti ? De ce-mi vorbeşti aşa ? De ce cauţi in vorbe mîngîietoare şă trezeşti simţirea mea adormită ? Eu nu mai trebuie să visez — decît în noaptea asta. Mîine, visul se va sfîrşi de mult. Vă trebui să plec din nou...

— Dar cine te sileşte ? Cine ?

— Nimeni. Poate cei din jurul meu.., sau poate numai eu sînt de vină... Caut ţara fericirei care nu e nicăieri, Duc o existenţă stranie, paradoxală;.. Poate că cer prea mult vieţii şi viaţa se răzbună pe mine. Am o fire ciudată bolnăvicioasă... Cel mai mic lucru mă-ntristează... mi se pare că toţi vor să mă gonească... Oamenii vorbesc tare şi prea scurt, ai băgat de seamă ? Cînd s-a sfîrşit cuvîntul, s-a sfîrşit şi mica lor gîndire... Dincolo nu mai e nimic... Eu aş vrea ca după ce s-a sfîrşit cuvîntul, să mai urmeze cevâ... O senzaţie prelungită din suflet... Că lumina zilei care întîrziază în lacuri, după ce s-a lăsat noaptea... dar spun prostii. Ce te interesează pe d-ta povestea mea ?

Ba da !... Cred că te interesează căci mi-ai vorbit neînţeles şi blînd... cum nu mi-a vorbit nimeni niciodată... Cred că mai tîrziu cînd voi fi singură,,voi pricepe şi mai bine cuvintele d-tale... Va stărui în mine muzica lor, ca o lumină...

— Nu te-ntreb de unde vii, nici cine eşti, căci mi-e frică să nu te pierd în clipa însăşi în care te-am găsit... Dar aş vrea să nu fie vis clipa asta sau, dacă e vis, să nu se mai sfîrşească !... Ascultă-mă... Dacă, vorbele mele te vor supăra, ia-le drept o nebunie dintr-o noapte de bal...

Dacă nu, primeşte-le, ca dorul meu cel mai înalt, ca o făgăduinţă supremă...

Oricine-ai fi, fii a mea... pentru totdeauna!... Vino să căutăm ţara visului împreună... Vino pe drumurile unde-ai mai fost, de data asta cu mine. Fii aşa cum mi-ai făgăduit în toate nălucirile mele !...

Necunoscuta încearcă un sentiment straniu : i se pare că nebunia generală a copleşit-o şi pe dînsa, că trăieşte între vis şi realitate... Şi nici n-ar vrea să se trezească aşa de curînd. Sînt atît de rare clipele de beţie — şi atîta amar lasă-n urma lor cînd au trecut !...

Şi dînsa n-ar dori ca această beţie de stele, de necunoscut şi de poezie să treacă aşa de curînd.

Privirile Poetului, rugătoare, cer un răspuns...

Ea ezită... N-ar vrea să frîngă, printr-un răspuns brutal, zborul de himere al blîndului tovarăş şi nici n-ar putea printr-o afirmare precisă să-şi lege ziua de mîine.

Surîde mereu...

— E o noapte fermecată — nu ştiu bine ce îmi ceri... Nu ştiu dacă ceea ce aud e adevărat — nu ştiu ce trebuie să-ţi răspund... Mai spune-mi o dată...

Cu mai multă convingere, Poetul repetă :

— Oricine ai fi, vrei să fii a mea pentru totdeauna ?...

Pe jumătate glumind, străina îl întrebă :

— E un legămînt de veşnicie ?

— Da!... răspunde el din fundul inimei şi-al conştiinţei.

Dînd din umăr, ca şi cum ar răspunde unui copil care i-a cerut luna, începînd să se trezească din visare, căci a văzut o ceată de nebuni cari i-au adus aminte trista realitate, dînsa îi şopteşte :

— Ei bine, vreau...

— Îmi făgăduieşti, insistă Poetul fericit.

— Iţi făgăduiesc! E noaptea dorurilor împlinite!

Nu pot să-ţi refuz nimic !...

îi întinde mîna, pe care el o. sărută lung, lung, ca şi cum ar rosti o rugăciune pe acest altar mic şi îmbălsămat.

Sărutarea aceasta ar fi ţinut o veşnicie, dacă n-ar fi intrat Doctorul care exclamă :

— Cum ? Ați şi făcut cunoştinţă ? Eu voiam să vă fac o supriză !...

Femeia cu evantaiul alb surîde încă într-un vis, deşi realitatea e colea.

— Nu... nu ne cunoaştem încă !

Doctorul îl prezintă : , , . • •

Cel mai bUn prieten al meu, poetul de care ți-am scris de atîtea ori... Nevastă-mea !

O mare linişte se face. Soția doctorului şi Poetul se dau cîte un pas înapoi, spre satisfacția Doctorului care vede că surpriza lui face într-adevăr efect. Ea e consternată ; îşi închipuise că a vorbit cu un nebun — şi' iată Poetul pare trezit din somn. Doctorul continuă, calm :

— Ți-am vorbit, scumpe maestre, de soția mea care e o fire poetică şi călătoreşte mereu... Dacă şi-ar seri toate impresiile, ar face versuri mai frumoase decît ale tale, căci are o sensibilitate rară, o fantezie minunată.

înclinîndu-se adine, ca şi cum abia acuma ar vedea-o întîia oară, Poetul nu poate spune decît un banal:

•— Doamnă, vă prezint omagiile mele respectuoase...

— A sosit ieri, îl lămureşte Doctorul.

în fiecare an vine cîteva zile, de obicei în ajunul balului... Petrece cîteva ore printre nebuni, a doua zi îşi aranjează micile treburi ale moşiei pe urmă, svîrr ! ca o pasăre călătoare îşi ia zborul spre alte orizonturi... Da' ce ai ? întreabă el, văzînd că Poetul şovăieşte.

— Te rog... doctore... se-ntîmplă cu mine ceva foarte ciudat... iartă-mă... doamnă, iertați-mă... Sînt foarte emoționat, aş... vrea să mă reculeg,..

Se dă cîţiva.paşi înapoi, cu mîna pe frunte, şi dispare printre alei, rezimîndu-se din cînd în cînd de cîte un copac.

Cei doi soți, mai cu seamă el, se uită, nedumeriți, pe urma lui, pînă nu-1 mai văd.

— Ce-ntîmplare ciudată!... spune dînsa ca un răspuns privirilor cercetătoare ale Doctorului.

— Dar ce e ? insistă el.

— Tînărul acesta... prietenul tău... am vorbit cu el... credeam că e un nebun... un nebun melancolic... şi-a • cum !... Ce întîmplare ciudată !...

Femeia în negru, cu evantaiul alb, nu poate vorbi. Caută cuvintele... nu le găseşte...

— Şi tu pari tulburată... îi spune Doctorul blînd, apueîndu-i mîna.

— Sînt foarte tulburată !

Apoi, după o clipă de reculegere :

— Dar bine, noi ne-am spus cuvinte foarte grave... acum îmi dau seama...

Felul cum mi-a vorbit... mi s-a adresat ca unei vechi prietene, care nu voia să-1 recunoască...

— Poate l-ai cunoscut vreodată...

— Nu... nu mi-aduc aminte... Sînt sigură că nu... Mi-a spus că m-a văzut în visurile sale ca o fantomă... şi atunci, mi-am dat seama că e un nebun... Mi-a vorbit... L-am ascultat, vorbea foarte liniştit, foarte frumos... Şi nu mi-a mai părut nebun... uitasem cu totul... Numai cînd îmi amintea întîlnirile noastre de odinioară, cînd eu eram fantoma care trebuia să vină, mi se părea,că iar aiurează... Explică-mi ce înseamnează asta ?

— E straniu... Prietenul meu are o idee fixă. I se pare că vede o fantomă a unei femei din viitor. Dacă nu şi-ar zvîrli-o din minte, riscă într-adevăr să înnebunească... Credeam că mi-a destăinuit numai mie nălucirea lui... Dar dacă spune şi altora... e grav, într-adevăr !

Dînsa e preocupată... Explicațiile Doctorului mai mult au neliniştit-o.

— Şi ceea ce e mai grav e faptul că şi eu mă simt tulburată, obsedată... Am impresia bizară că deşi nu ne-arn cunoscut vreodată, el mă ştie... că nu mă vede întîia oară... că m-a purtat în suflet vreme îndelungată...

îşi aduce aminte cuvintele Poetului şi le repetă :

—. „Erai înveştmîntată-n alb şi-n mînă purtai o ramură de cireş, înflorită !"

îşi priveşte evantaliul ca şi cum ar vrea să-1 asocieze unei viziuni din trecut, apoi, deodată exclamă uimită :

•— Da... da... Acum mi-aduc aminte?!... Eu am fost odată îmbrăcată-n alb şi aveam în mînă o creangă de cireş înflorit... dar nu ştiu cînd... Ştiu însă că acea creangă n-am ținut-o decît prea puțin... cîteva minute... într-un oraş străin ? într-o altă existență ?... Nu ştiu !...

Pe savant, aceste amănunte încep să-1 intereseze. E un teren nou, necercetat, în domeniul său. Pasiunile omeneşti trec pe al doilea plan : ştiinţa înainte de orice...

Caută... caută... mereu... A găsit. Surîde. Rîde.

— Ştiu !... Deasupra biroului meu aveam -— mi se pare că este şi acum — o fotografie a ta: eşti într-o rochie deschisă şi ai în mînă o ramură de april; n-aş putea preciza dacă e cireş sau de măr înflorit...

Dînsa îşi aduce aminte :

— într-adevăr, m-am fotografiat acum doi ani aşa... Ramura de cireş am găsit-o şi am lăsat-o la fotograf... ce curioasă întîmplare !... Acest poet, care m-a văzut sub forma unei umbre... care a ţipat de fericire că mă regăseşte... Şi era sincer : pe mine mă văzuse în visurile sale, nu pe alta ! Să i se fi ivit oare sufletul meu ?... Am auzit de multe ori povestea portretelor cari înviază... a fiinţei noastre duble, care făptuieşte, fără ştirea noastră, acţiuni de cari nu sîntem responsabili...

D-ta, care eşti un mare savant, cum explici asta?

Un surîs flutură pe buzele Doctorului :

„E aceiaşi ! Nu s-a schimbat! Acelaşi copil visător, aceeaşi imaginaţie exaltată, care nu vrea să renunţe la ficţiuni !" se gîndeşte el.

Dînsa i-a văzut zîmbetul de neîncredere. Scepticismul lui — a cîta oară ? — îi curmă elanul, inspirarea.

— Surîzi ? Da, uitasem că vorbesc cu omul de ştiinţă, pentru care toate lucrurile acestea sînt poveşti bune de adormit copii...

Şi tace.

De data aceasta, cel preocupat e Doctorul... Sînt anumite coincidenţe cari ies din lumea ireală, ca să-1 aducă pe un teren pozitiv... El caută în raftul asociaţiunilor de idei al acţiunei subconştientului punctele de sprijin ale unei teorii cunoscute, a cărei nouă exemplificare o improvizează acolo, sub cerul de august, în acest laboratoriu imens care e parcul său de nebuni.

Cum i-a căzut masca de sceptică impasibilitate şi cum, întrebătoare, soţia îl priveşte, el spune grav, cu vocea alterată :

— Nu mai' surîd ! Mi se pare si mie ciudat într-adevăr...

. Şi cum nu vreau să mă încăpăţînez în mania mea de a nega întruchipările imaginaţiei, te cred.

Şi pe tine şi pe el...

Amîndoi vorbiţi la fel. Aveţi o fire care se aseamănă... Aceeaşi sete de afecţiune, acelaşi poetic neastîmpăr, aceeaşi nevoie de a schimba mereu locurile şi oamenii. Ar fi absurd să neg ceea ce vă apropie.

Incontestabil, între voi s-a întîmplat ceva, fără chiar să vă cunoaşteţi. El vede în tine realizarea aspiraţiilor sale, femeia ideală, predestinată, iar tu ai început să vezi — da, e inutil să protestezi — ai început să vezi în el omul pe care l-ai visat, pentru care într-o zi mă vei lăsa...

— Oh, ce repede mergem ! întrerupse dînsa, mai mult din caritate, fără convingere.

Uşor emoţionat, Doctorul continuă :

•— De ce nu ? Mi-ai cerut-o, într-o zi şi ţi-am promis... Viaţa pe care o duci, îmi dau bine seama, nu este din cale-afară de fericită... Eu n-am putut să-ţi dau mulţumirea, fiindcă sînt un om rece, prea precis, prea logic pentru temperamentul d-tale vaporos, sentimental.

E fatal ca-n existenţa noastră să se producă o schimbare. Astăzi, mîine, peste un an, mă vei lăsa, ştiu bine. Nu te dojenesc. Căci numai eu sînt de vină. Am dat ştiinţei toată pasiunea mea — şi am păstrat prea puţin pentru d-ta...

E prea tîrziu acuma să mă schimb : Şi pun un mare orgoliu, să-ţi spun eu singur lucrurile acestea, decît să mi le spui dumneata...

Uite, mă crezi că-n această întîmplare, ceea ce mă interesează mai mult e fenomenul ştiinţific ?... Că acea fantomă mă preocupă mai mult decît realitatea ?

E absurd... Sînt pe cale, poate, să pierd o comoară ca d-ta şi nu mă gîndesc la asta, mă gîndesc la recea, banala explicaţie ştiinţifică !

Tac amîndoi şi fiecare se gîndeşte. E un moment solemn, în viaţa lor, acest moment pe care-1 aşteptau de mult, dar nu şi-1 închipuiau niciodată, atîta de repede sosit, atît de straniu.

în vremea aceasta, Poetul a încercat să se reculeagă, ca pămîntul după furtună. A fost o vijelie cumplită, l-a

zguduit adînc, dar o'dată cu oboseala, el simte şi bucuria înseninării : nourii'încep să se desfacă, se duc la cele patru vînturi, şi printre ei cerul albastru se arată liniştiibr-şi incontestabil.

Ca' un om care-şi joacă ultima carte, el se duce, hotărît, spre perechea de curînd părăsită şi adresîndu-se femeiei cu evantaliul alb, îi spune :

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă, dacă v-am spus adineauri lucruri cari v-au supărat. Dar în mine s-a iscat de un- sfert de ceas o furtună cumplită din care voi ieşi sau complet vindecat sau nebun cu desăvîrşire. Mi-aţi împlinit un mare vis şi în acelaşi, timp mi l-aţi nimicit...

Doctore, fantoma de care ţi-am vorbit...

Calm, Doctorul îl întrerupe :

— E nevastă-mea, ştiu !...

— Am fost smintit... Nu era decît o halucinaţie, o imposibilitate ! Cîtă dreptate, o ! cîtă dreptate ai avut cînd mi-ai vorbit de triumful ştiinţei !

Doctorul a rămas pe gînduri. El se întreabă :

„A spus serios «triumful ştiinţei» — sau e o ironie ? De fapt, dacă a fost o luptă, nu eu, ci el a biruit..." Cu multă renunţare în glas, aproape cu durere, scepticul de pînă acum mărturiseşte clătinînd capul :

— Nu... A triumfat poezia !

Poetul e impresionat de accentul prietenului său :

— Nu înţeleg...

— Ai s-o înţelegi mai tîrziu, •— din nefericire pentru mine !... completează Doctorul, care simte că a pierdut-o pentru totdeauna pe acea femeie de vis, care-i fusese soţie, pe care n-o înţelesese niciodată ; pe care nu voise s-o-nţeleagă, pe care-şi dă seama, abia acum, că o iubise, aşa cum inima lui sănătoasă şi logică putea iubi...

Emoţionat şi el în vreme ce femeia pentru care se luptau —- căci în definitiv, de cîteva săptămîni, de luni de zile, de ani întregi şi mai ales acum, ei nu fac decît să-şi dispute o fiinţă care n-a fost încă a nici unuia dintre ei, fiinţă închipuită pînă azi, o realitate acum, în vreme ce dînsa şi-a hotărît destinul, căci îl aştepta de mult, îl pregătea de mult, iar acum nu face decît să

schimbe umbra în realitate — în vreme ce Elfiona devine preciziune pentru visător şi himeră pentru învăţat — Poetul crede că toate s-au sfîrşit, cînd totul abia începea, şi vrea să se ducă şi să nu se mai întoarcă.

— înainte de a pleca pentru totdeauna — căci de data asta, cine m-ar opri ? — te rog doctore lămureşte-mă : Ce vrăjitor m-a fermecat ? Din ce halucinaţie am scăpat ? Ce-a fost cu mine ?

Doctorul nu răspunde. în mintea lui toate s-au lămurit. Trebuind să-şi redea impresiile în cuvinte, el caută pe cele mai scurte, mai precise. A devenit iar savantul imperturbabil. îşi exagerează, chiar, calmul acesta, căci numai aşa îşi poate ascunde turburarea şi durerea : la urma-urmei şi dînsul e o simţire omenească, nu numai un creier -— oricît ar fi vrut să-şi plaseze inima în creier...

— Ce-a fost cu mine ? întreabă Poetul.

Doctorul tace. Se gîndeşte. îşi aduce aminte.

Da-da ! De cîte ori nu presimţim fiinţele ce au să vină ? De cîte ori nu i s-a întîmplat lui însuşi, pe stradă, să se gîndească la un cunoscut, să întîlnească în clipa următoare un om care semăna cu acel cunoscut, apoi să-şi întîlnească prietenul însuşi, după cîteva minute ?

E fenomenul banal şi totuşi, tulburător, al telepatiei.

E acţiunea subconştientului, care asociază imagini şi idei, fără ştirea persoanei noastre conştiente.

îşi aduce aminte altă întîmplare.

într-o zi, se preumbla cu un prieten, pe o stradă necunoscută.

Deodată, fără nici un fel de tranziţie, de la subiectul care-i preocupa acel amic întrebă :

— Cum o fi acum vremea la New York ?

Doctorul se opri şi-1 apucă de braţ.

— De ce mi-ai vorbit de New York ?

— Ciudat... N-aş putea să-ţi spun de ce... răspunse companionul.

— Caută...

— Am găsit. M-am gîndit la New York fiindcă am acolo o vară, Mina.

— Şi... ce te-a făcut să-ţi evoci verişoara ?..,

Ai primit vreo.scrisoare de peste Ocean, ați vorbit de dînsa, ai văzut pe cineva care-i seamănă?

— Nu. Nu mai am știri de la Mina de cîțiva ani, n-am vorbit de ea, n-am văzut pe nimeni care să mi-o amintească...

— Atunci ?

— Nu știu...

cei doi prieteni își continuară drumul, fără să mai caute a lămuri această replică incidentală.

Ieșind din strada necunoscută, Doctorul apucă din nou brațul tovarășului, îl privi cu un surîs de satisfacție — satisfacția omului care-a lămurit un mister — și arătîndu-i tăblița care indica numele străzii, îi zise :'

— Am găsit!

Tăblița spunea *Strada Mina.*

Cum prietenul era tot nedumerit, Doctorul îi explică :

— Discutam cu totul altceva, cînd am intrat în strada asta. Instinctiv te-ai uitat să afli numele, pe tăblița de la cellalt capăt. Ai văzut, fără să-ți dai seama c-ai văzut, după cum, uneori, ne uităm la ceas, îl băgăm în buzunar și nu știm cît este. Ca să știm ora, trebuie să ne mai uităm o dată, cu atenția fixată.

Distrat, ai văzut scris *Strada Mina.*

Subconștientul tău a înregistrat acest nume, în vreme ce gîndurile tale erau,preocupate de conversația noastră. în subconștient, acest *Mina* a trezit amintirea verișoarei tale, a înlănțuit ideile, ți-a evocat New Yorkul. Imaginea acestui oraș a atins maximum de intensitate în gîndirea ta subterană și întrebarea „Cum o fi vremea la New York" a ieșit la suprafață, trecînd din domeniul subconștientului, în conștient!

Doctorul își amintește această scenă și acum, caută, prin aceeași formulă, să lămurească taina fantomei... Lucid, calm, august, el și-a încrucișat brațele.

— Ce-a fost cu mine ? Doctore, spune-mi, ce-a fost cu mine ?... repetă Poetul.

Doctorul îl măsoară, se uită lung, la femeia cu evantaiul alb apoi, ca un judecător de instrucție, întreabă.

— Așadar, e dînsa. Ai recunoscut-o. După ce-ai recunoscut-o ?

Poetul ezită. Caută.

-- Exact, nu știu... După chip... poate după mîini... îmbrăcămintea e cu totul alta...

— După voce, nu ?

— N-aș putea afirma... Vocea de odinioară era imprecisă... Am impresia, acum, după ce am auzit pe doamna, că fantoma mi-a vorbit cu un glas anonim.;. Un glas care venea de departe, dintr-o altă lume, poate din mine însumi...

— Din tine însuți — iată adevărul ! exclamă Doctorul, punîndu-i mîna pe umăr, aprinzîndu-se.

Și cu el, ai rezolvat problema. într-o zi, ai venit la mine, la birou, și mi te-ai spovedit. Era înainte de noaptea de la Cazino, pe care ai numit-o „noaptea exasperantă". Ai venit la mine și mi-ai spus că te simți singur, că ți-e dor de-o ființă bună, visătoare, dornică de alte orizonturi. Visai o tovarășe de drum în largul lumii.

Eu ți-am spus că și soția mea are același suflet romantic.

Ți-am vorbit de dînsa, de călătoriile ei, de scrisorile pe care mi le trimetea și atunci, tu ai privit, fără să vezi — notează bine, fără să te gîndaști c-o vezi — fotografia ei, care era deasupra biroului meu, care e și acum. Am să ți-o arăt : e îmbrăcată în alb și poartă în mînă o ramură de cireș înflorit !

Poetul tresare și se uită lung la Fantomă.

—- Ai privit-o mereu, cu mintea dusă, în vreme ce eu îți vorbeam. Subconștientul tău a înregistrat acea imagine, fără știrea conștientului. De atunci, în fiecare moment decisiv al vieții tale, ți-a apărut icoana ei, ca un far de speranță, ca un liman mîntuitor.

Pe nesimțite, te-ai agățat de idea fericirei alături de dînsa, idee care s-a insinuat *numai* în subconștient. *Aceasta* era fantoma, care de fapt nu exista, dar pe care o proiectai din tine însuți, după cum toate lucrurile înalte, începînd cu Dumnezeu, sînt proiecțiuni interioare ale noastre, în afară. Aievea, nu există decît aceea ce e meschin, mediocru și vulgar !

Acest omagiu adus poeziei — soției, prietenului — îi impresionează plăcut pe amîndoi.

Doctorul a găsit cea mai elegantă formulă pentru această despărţire...

Căci se vor despărţi, ştie prea bine... Umbra trebuie să-şi urmeze stăpînul •— şi nu el, ci celălalt proiectase fantoma în infinit...

"• *Celălalt* era învingătorul, căci avusese o credinţă...

Doctorul se simte micşorat, se simte ridicol.

în definitiv nu e decît un bărbat ridicol, ca orice bărbat pe care-1 lasă nevasta, ca să urmeze pe altul.

Iată adevărul brutal... Nu învinovăţeşte pe nimeni. Pe sine însuşi aruncă toată culpa.

învăţată să rezolve repede, mintea lui vede în viitor — şi nu se înşeală : Poetul şi Fantoma, vor duce o viaţă plină de bucurii interioare, de gînduri bune, de călătorii pe mări depărtate, în peisagii cari vor fi de-o mie de ori mai frumoase, contemplate împreună.

Iar el va rămîne cu ambiţiile sale, cu nebunii săi, cu gloria şi averea lui, din ce în ce mai mari. Va cunoaşte şi triumfurile facile, amantele furate prietenilor pentru un sfert de ceas — cum a fost Morfinomana Poetului răzbunat...

Splendidă ironie !... Splendidă pedeapsă !...

Cu totul altceva gîndeşte Poetul. El n-are spiritul creator al Doctorului. Atîtea decepţii îl împiedică să mai spere o nouă fericire :

— Visul meu s-a spulberat într-o noapte de bal, la balul nebunilor.

— Nu se ştie... îi răspunde Doctorul. E posibil ca visul tău să devină o realitate... Şi atunci se va spune într-adevăr că poezia a biruit ştiinţa !

Plîngător, Poetul rosteşte :

— Nu înţeleg...

într-adevăr, Poetul nu înţelege căci nu nădăjduieşte. Elfiona a tăcut pîn-acum. A cumpănit toate : şi trecutul şi hotărîrea de-acum şi ziua de mîine... I-e teamă să continue să tacă. Poate că a tăcut prea mult. Acuma ea vorbeşte, lămureşte... Răspicat, definitiv :

— Doctorul vrea să spună că unele făgăduieli, făcute chiar la balul nebunilor, s-ar putea ţine şi mai tîrziu !

îi întinde mîna pe care Poetul o sărută âplecîndu-se adînc, ca să-şi ascundă fericita tulburare. Apoi, ridicîndu-şi capul priveşte ca-ntr-un extaz pe cea care fusese o fantomă.

Doctorul are un moment de cumplită gelozie'— cel dintîi, poate cel din urmă. Cu gestul său obişnuit, duce mîna la buzunarul de la spate şi scoate revolverul. Vrea să puie o notă sinistră în acest trio liric.

Femeia s-a tras înapoi, văzîndu-i gestul.

Calm, Doctorul întinde Poetului revolverul. Poetul nu-1 vede •— o vede numai pe dînsa.

Doctorul insistă :

— Mulţumesc... Nu fumez ! spune Poetul.

— E revolverul... îi răspunde Doctorul rînjind. „Te rog, ia-1 !...«

•— Poetul ia maşinal revolverul. Sarcastic, vechiul său prieten îi explică :

— Pentru cazul cînd făgăduiala nu s-ar ţine sau cînd ţinîndu-se, n-ai să fii fericit. Dar să nu tragi în tâmplă, mi-ai promis!... Vreau să-ţi am creierul intact, să văd unde era cuibul fantomei...

Ultimele cuvinte. Doctorul le-a spus — proorocire de moarte — cu o crispaţiune aproape hidoasă a feţii. Sînt clipe cînd oricui îi este iertat să rînjească... I se cuvine măcar atîta satisfacţie şi lui, în această oră supremă, cînd orgoliul său e înfrînt, negaţiimea umilită, cînd trebuie să recunoască, învins, că mai sînt şi alte divinităţi, în afară de divina materie cenuşie — poate chiar într-însa. Grimasa feţii a căzut. Acum nici măcar nu mai rînjeşte. E inutil. A rînjit destul pînă azi.

E inutil şi meschin.

Se face ziuă. Muzica a atacat marşul final.

Intră nebunii. Intră în grup straniu luminat de zorile livide.

Huruind vîjîietori, răpăind din tobe, ţipînd din trîmbiţi ei aleargă căutînd pe Doctor să-şi ia rămas bun : la anul, cei cari se vor fi vindecat, cei cari vor fi murit, cei cari vor fi devenit nebuni furioşi nu vor mai veni la sărbătoarea sfîrşitului de august...

Acuma însă toţi regretă această noapte prea scurtă : din aurora care se anunţă pînă-n amurgul fiecărei zile

nu se vor mai gîndi decît la paradisul lor de cîteva ore. Nu vor face decît să-1 aştepte...

înşiraţi în faţa Dumnezeului lor, care din această clipă nu va mai fi decît „Domnul Doctor", nebunii spun cîte un vers dintr-o poezie pe care au făcut-o de comun acord :

împăratul Japoniei :

— Balul a-ncetat...

Apostolul Pavel:

— Stelele apun...

Napoleon :

— Am fost împărat!...

Apostolul Paul.

— Şi iar e nebun !...

împăratul Japoniei :

— Aceasta e viaţa !...

Desdemona :

— Bună dimineaţa !...

Toţi nebunii fac o reverenţă :

— Bună dimineaţa !...

Doctorul, Poetul şi Elfiona fac şi ei o reverenţă şi spun în cor :

— Bună dimineaţa !...

Cocoşii încep să se cheme, să-şi răspundă. Sînt zori de argint, apoi de aur, peste lampioanele stinse. Ramurile s-au umplut de păsări ciripitoare.

O rază de soare limpezeşte şi precizează toate.

— Bună dimineaţa !..,

DRAGOMIRNA

ROMAN

1930

CAPITOLUL I

Spre ziuă, boier Iancu Dragomir tresări în somn :' f se părea că cineva umblă pe la fereastra dinspre grădină, deasupra patului său. într-adevăr deschizînd numaf. un ochi, bătrînul văzu două mîini mari zbîrniind pe zăbrelele de fier de afară, apoi zgîlțîind cerceveaua.

Fiindcă lemnul şi fierul se împotriveau, un pumn înmănuşat cu zale, al războinicului de afară, sparse geamul ; un braț înarmat cu un pumnal pătrunse prin deschizătură, mîna se ridică repede, se coborî mâi repede-şi, fiindcă Dragomir îşi trăsese capul, înfipse junghiul în perină. Oiftul în zale se şterse din lumină, lăsînd în urma lui gaura geamului, țăndări de sticlă şi unealta de moarte înfiptă Ia căpătîiul bătrînului.

Galben, tremurînd tot,,cu părul vîlvătaie albă deasusupra, urechilor, boierul sări din pat, se trase în fundul odăii, cu spatele lipit de zid, aşteptînd. Uşa era bine zăvorită. Aştepta să vadă zăbrelele smulse şi, pe fereastră, înarmați cu arcuri sau cu ghioage, aştepta să intre oştenii, învestmîntați în fier împletit, cari îl urmăreau de şute de ani, pe el şi pe toți din neamul său, pîndind prielnic: ceas ca să-i răpună.

înfipt în pernă •— un pumnal. Şi pe el, de-a lunguL minerului din lemn de nuc, cu un cap de mort drept podoabă, scria cu litere latine : „Arcaşii Zimbrului".

Iancu Dragomir mai avea cîteva, la fel,; erau vechi?, şi tot; aşa : oțel în aşchie voinică, un cap de mort şi„ cioplită adînc, aceeaşi inscripție, dar în litere ciriliee saiz elineşti. Pumnalul pe care scria româneşte : „Arcaşii Zimbrului", era al treilea care se îndreptase împotriva Ianului : celelalte, vreo nouă sau zece, vînaseră strămoşi

cle-ai lui, mari dregători sau căpitani ai voievozilor munteni.

Moşneagul aştepta, dar pe fereastra rănită nu intra nimeni.

Frecîndu-şi umerii de zid — căci Iancu Dragomir nu lăsa niciodată loc gol la spatele său — bătrînul boier se trase pînă la şnurul care-atârna lîngă uşă, smulgîndu-1 cu furie.

Fiecărei mişcări a braţului îi răspundea un vuiet surd de clopot, departe, subt bolţi, în ganguri, poate în vreo încăpere locuită.

Umbra unei slugi, pe urmă a alteia, pătă fereastra şi tavanul, trecînd.

Apoi, bătăi în uşă.

Glasul multaşteptat răsună dincolo de scîndura groasă.

— Iacă, măria-ta, iacă !

— Tu eşti Costeo, băiatule ?

— Eu. Poftim şi deschide.

Cu mai puţină teamă acum, moşneagul se apropie de pernă, scoase un inel greu de chei, vîrî, una după alta, trei chei în trei broaşte pe cari le descuie, trase un zăvor, suci un foraibăr, meşteşugi o maşinărie care închidea uşa sus, apoi alta jos şi dete drumul omului său de încredere, Constantin Georgescu, un bărbat tînăr şi voinic, căruia îi zicea uneori Costeo, alteori Georgescule.

. — Ce e asta, măria-ta, ce e asta ? întreba Georgescu înspăimîntat, privind cînd geamul spart, cînd aşternutul mototolit, cînd părul vîlvoi şi chipul sarbăd al bătrînului, care tremura şi clătina capul.

Iancu Dragomir era un om trecut de şaptezeci de ani, puţintel la trup, cu fruntea largă, plete albe şi lungi, sprâncenele negre şi groase deasupra ochilor adînci. îşi rădea mustaţa, dar purta un smoc de păr pe bărbie. Avea o înfăţişare ciudată, aşa, în halat de noapte, dar era mai ciudat pe drum, în redingotă lungă şi veche, cu jobenul pînă la urechi şi cu piciorul mic şi ascuţit în pantofi de lac, totdeauna noi, acoperiţi de ghetre albe.

— Ce să fie, Georgescule ? Duşmanii !... răspunse prinţul, clănţănind, cu cîteva fire de scuipat pe barbişon.

Cuvîtntul „duşmanii" venea des pe buzele bătrînului : se cobora din ochii adînci unde se cuibărise de ani îndelungaţi şi pîndea, pe brînci, liniştea sărmanului moşneag, al cărui singur fiu, murise ucis de un glonte rătăcit la o vânătoare.

— Duşmanii care mi l-au răpus pe Dinu... Duşmanii.

Mîna cu degete subţiri, buza de jos tremurătoare, ochii negri şi sticloşi arătau pumnalul înfipt în pernă.

Costea îl scoase, îl cercetă lung, clătină capul.

Bătrînul puse un deget pe buze. Georgescu dădu din umeri afirmativ, părînd că spune „Bine, măria-ta !"... Apoi deschise portiţa unei firide, unde culcă arma virgină, printre altele, cari sîngeraseră.

— Trăsura... bîlbîi boierul.

— Trăsura !... se răsti Costea cuiva care pîndea afară. Apoi cu o mînă vîrîtă pe după uşă trase pe aitcineva-n odaie, un argat tînăr, viclean, roşcat şi puturos ca o vulpe, Culaie. Domnul administrator îl mai smuci o dată şi-1 repezi de podeală. Culaie se prăbuşi rînjind — voia să surîdă cu supunere — arătînd un dinte care încăleca pe ceilalţi.

— Unde-mi umbli, mă ? strigă Georgescu.

— P-aici...

— Cum p-aici, mă ?... Atuncea tu ai spart geamul ? !... Tu ai vrut să omori !

— Eu ?... Pe cine ? Eu ? Cum ?

— Ce ţi-am spus eu, mă ? Sfîntul somn al boierului, cine îl păzeşte ?

— Eu, cu Ilie şi cu Vasile... Sfîntul somn al boierului...

— Păi dacă eşti tu, cum de-ai lăsat om străin să s-apropie ?

Culaie vru să răspundă ceva, dar Costea îl plesni peste gură, îl apucă de părul roşcat şi cîlţos, îl dete cu capul de pereţi, îl trînti, îi răni burta cu călcîiul, în vreme ce argatul urla şi se tăvălea cerîndu-şi iertare. Culaie ştia să mănînce bătaie cum ştiu alţii să bată sau să resfire porumbul în lumina vîntului.

— Să te-nveţi minte altă dată !... striga domnul Georgescu, lovind mereu.

Apoi :

— Ieşi repede... trimite-mi pe Ilie şi pe Vasile !...

Roşu de mînie, asudat de sforțare, Costea păstra însă, în mijlocul capului, pentru boier nişte ochi buni şi mîngîietori, lăcrimînd de supunere şi umilință, cari încurajau pe conu Iancu să lovească şi el. Cu un gest distins şi comic, boierul Dragomir trase o palmă, inofensivă, pe ceafa lui Culaie şi-i mai repezi un picioruş în şezut. Argatul ieşi, ținîndu-se cu mîna unde-1 durea mai puțin, ca să măgulească puterea bătrînului.

Intră Ilie, urmat de Vasile. Amîndoi țărani fără vîrstă, cu ochii în pămînt.

— Mă, urlă, d. Georgescu.

Mă, sfîntul somn al boierului cine-1 păzeşte ?

— Noi şi Culaie !

— Păi dacă e aşa, cum de-ați lăsat voi liftă străină să s-apropie ?...

Neîndrăznind să vorbească, cei doi argați întrebau cu ochii.

-— Om străin, mă, duşman d-al măriei-sale... pe fereastră... Ia uite ce-a făcut !...

Să-1 omoare, mă, să ni-1 omoare. Hai? Voi ce păzeați, mă ?

Şi, pe negîndite apucă pe unul de-o ureche, pe altul de alta, repezlnd tîmpla stînga a lui Ilie în tîmpla dreaptă a lui Vasile, de Ie trosniră oasele capului.

Apoi începu să-i pălmuiască, să-i înghiontească iute, unul după altul, ca pe nişte momîi. Le trăgea şi. picioare.

Lui. Vasile îi dete sîngele pe nas. Ilie se ținea de coaste.

— Altă dată cum o să stați, mă ? îi mai întreba el, văzîndu-i la pămînt.

— Smirnă, boierule, smirnă ! răspunse într-un glas cei doi țărani, proptindu-se în genunchi.

_ — Afară cu voi ! Afară ! urlă intendentul, în vreme ce boierul Iancu Dragomir îi mîngîia părinteşte ceafa roşie şi asudată. •

Iarăşi întoarse Costea ochii galeşi spre măria-sa, întrebîndu-I, din privire, ca un cîine, dacă e mulțumit.

Apoi îl ajută să se îmbrace, în.vreme ce afară pregăteau trăsura. Caii nechezau şi abureau în aerul limpede, iar zurgălăii încărcau cu triluri de argint strălucitoarea dimineață.

Răsărit de mai, dumnezeiească răcoare, printre lanurile şi pitpalacii cari îl vor însoți pînă la gară. Curtea umbrită de. nuci uriaşi, pe două raiduri, pînă la marea poartă de stejar. Slugărime țărănească aştepta plecarea boierului : argații bătuți tot aşa de blînzi şi de surîzători ca şi cei cari nu mîncaseră bătaie în ziua aceia, țigăncile de la bucătărie, mai la spate, grăjdarul țanțoş, iar mai în față cîțiva bătrîni — grădinarul, pădurarul — cărora măria-sa le îngăduia sâ-i sărute mîna. Şi mai erau cîțiva copii, cu flori de neghină," albăstrele şi maci culeşi la repezeală. Surugiul pe capră, în straie înflorite, cu bici lung şi mustața aproape cît biciul. Pleca boierul.

Nu se ştia unde. Aşa pleca măria-sa, din cînd în cînd. Fără îndoială, la Bucureşti. Nu îndrăznea nimeni să întrebe. Iată-1 în uşa vechiului palat, cu jobenul înfundat peste pletele albe-gălbui, cu redingota largă, cu soarele dimineții ghemuit şi ascuțit în vîrful pantofilor de lac. Domnul Georgescu'îi pune pe umeri o pelerină lungă. Buzunarele măriei-sale sînt doldora de bani, le-a umplut credinciosul său administrator, intendent, secretar şi valet, care i-a crescut veniturile marei averi şi-n apropierea căruia prințul Iancu Dragomir se simte liniştit, păzit, încrezător în viață.

'Dar sînt forțe misterioase mai puternice decît bunul şi înțeleptul cîine ele pază. Zidurile străvechi şi turnurile crăpate ale marelui conac strămoşesc păstrează umbre de demult şi răzbunări viitoare. Nu s-a adunat fără trudă atîta avere şi atîta cinste pe numele boierilor Dragomir, din cari cel dintîi cunoscut a fost pîrcălab lui Mihâi Viteazul, altul proti-logofăt în anii Brâncoveanului Constantin, iar altul — domn el însuşi, zile scurte, ce e drept, peste Vlahie, mai acum o sută de ani;

Măririle acestea însemnau multe îngenunchieri ale altora, multă inimă-rea, şi lupte şi înfrîngeri, toate trebuiesc plătite. Cel ce se bucură de bunurile strămoşeşti trebuie aşişderea să se întristeze şi să se îngrijoreze de

capcanele ce-l aşteaptă, de ochii cari îl pîndesc din umbră, de otrava care se poate strecura în mîncare, de cuţitul ce se poate înfige în spate, de glontele ce se poate rătăci din văzduh, aşa cum s-a rătăcit în bietul boier Dinu, băiatul măriei-sale, la vînătoarea de mistreţi.

Omul îmbrăcat în zale trebuie să fie ascuns în vrun tufiş. Aşteaptă noaptea. Parcul castelului e mare cît un codru. Căprioarele mişună în el, cerbi regeşti îşi poartă coarnele trufaşe printre ramuri grele. Acolo se poate pitula oricînd şi rătăci în voie zile întregi cel ce s-a strecurat odată, sărind zidurile înalte şi groase, cu ţepi de fier şi sticlă, străinul pe care dulăii mulţi şi sălbateci nu l-au mirosit încă şi nu l-au sfîşiat.

De-aceea, boierul trebuie să-şi piardă urma cîteva zile. în vremea aceasta, credinciosul Costea va răscoli clopotniţe şi beciuri, pod şi pădure, va cerceta pe fitece argat, va întreba în împrejurimi, va pîndi pe trimisul cu hainele de fier împletit care-a vrut să-nfigă pumnalul.

— Dealtfel, măria-ta, de aci-nainte am să pun trei argaţi şi trei cîini să doarmă subt fereastră. O să schimb şi zăbrelele, să le facă mai dese, să nu poată trece nici vrabia. Eu am să dorm pe pragul măriei-tale, ca să nu se mai întîmple aşa ceva...

— Lasă, Costeo, băiatule, nu trebuie... De ce atîta supărare ?

Bătrînul vorbea şi cu dreapta răsfira, mîngîietor, fără să-şi dea seama, părul bălai al unei fetiţe ce-l îmbia cu flori de cîmp.

Costea făcu un semn poruncitor din sprîncene. Fetiţa se trase înapoi, speriată.

Tot aşa se depărtară şi ceilalţi pui de ţăran, cari purtau, ca nişte torţe revărsate, maci şi bujori aprinşi.

în harabaua veche, deschisă, la care înhămau şase cai, era un geamantan mic, de piele neagră, cu rufe, şi-un săpun de trandafir, pus de Costea, pentru nevoile boierului ; prinţul se urcă într-o fluturare de pălării şi-o ploaie albastră şi roşie de buchete, cari acoperiră cu bucuria lor primăvăratecă tristeţea geamantanului şi a perinelor negre, cu piele roasă.

Costea se urcă pe capră, surugiul plesni din bici, douăzeci de guri strigară : „Trăiască măria-sa !", iar prinţul Iancu Dragomir surîse atît de blind şi de trist oamenilor săi, le făcu un semn atît de prietenesc cu mîna, îşi scutură aşa de frumos jobenul moale în zefirii dimineţii de mai, încît femeile îşi şterseră o lacrimă, copii se dădură peste cap, iar bătrînul pădurar îşi trecu o mînă pe mustaţa albă şi oftă adînc, clătinînd capul.

Pe urmă se risipiră, fiecare la treaba lui.

Harabaua trecu prin împletirea de lumini şi umbre pe cari nucii uriaşi o ţeseau pămîntului, ieşi pe vechea poartă de stejar, coti la dreapta şi o luă printre livezi şi lanuri, ca să dea în şoseaua naţională, spre gară. Ţăranii se opreau la marginea drumului, îşi scoteau căciula or' pălăria. Ciocîrlii săltau în cer şi cădeau ca nişte pietre pînă deasupra lamurei, unde înviau iarăşi şi iarăşi se întraripau. Cîte un mac roşu îşi ţipa bucuria şi mîndria că e mai înalt decît grîul; boierului i se părea că floarea aceea cîntă, căci fiecare mac avea subt el un pitpalac.

Din cînd în cînd, un automobil încrucişa trăsura boierească : cei din maşină micşorau viteza, surprinşi de ciudata apariţie : şase cai împodobiţi, un surugiu în vechiul port înflorit, alături de un bărbat îmbrăcat ca-n zilele noastre, o caleaşca demodată şi-ntrînsa, un bătrîn de panoramă, care-şi scotea jobenul şi, de printre mănunchiuri de flori cîmpeneşti, saluta respectuos dacă în automobil erau doamne.

– Să meargă ceva mai repede, Georgeecule !... indica prinţul Dragomir, arătînd praful stîrnit de maşină. Surugiul atîta aştepta, ca să sfichiuie văzduhul. Un plesnet de bici, ca o împuşcătură şi, în scuturare armonioasă şi clară de zurgălăi, caii prindeau aripi, trăgînd pe urma lor în zbor rădvanul domnesc, ce se potrivea de minune cu peisagiul carpat, stropit cu boi albi, care şi oameni în aceleaşi albe straie seculare.

O gară, deasupra Prahovei lăbărţate şi ruginii. Cine tulbura astfel limpezimea rîului de munte ?

Asemeni lui Aii, care se ducea la Bagdad ca să se piardă în mulţime, căci voia să scape de moarte (o întîl-

nise în pădure şi-l privise cercetător), boierul Iancu Dragomir pleca spre Bucureşti, unde nu-l cunoştea nimeni şi unde se putea strecura în forfoteala miilor şi miilor de oameni străini. Iată-i la gară. Spre Capitală destule trenuri. Georgescu îi scoase un bilet. îi sărută mîna, prinţul îi sărută fruntea. Niciodată nu-i păruse lui Costea .mai palid şi cu ochii niai negri mai adînci, mai lucitori, subt sprîncenele stufoase şi tinere, ca azi, stăpînul său. Se va mai înapoia ? Or' de cîte ori pleca boierul la Bucureşti, administratorului i se strîngea inima la gîndul că poate va muri pe acolo. Uneori, treceau săptămîni şi prinţul nu se arăta. Se pomeneau apoi cu el, adus de vreo brişcă ; fără guler, cu hainele mototolite şi pătate, cu pletele lungite, cu barbă şi eu mustăţi aspre, în jurul barbişonului moale. Constantin Georgescu îl îngrijea, ca pe-un copil, scăldîndu-l, premenindu-l, culcîndu-l. Tot el îi rădea mustăţile şi prisosul de colilie din obraz şi-i aducea mîncări gătite de el însuşi, înviorîndu-l, liniştindu-l pînă-n ziua cînd, din nou, înfricoşaţii „Arcaşi ai Zimbrului" se abăteau pe la vechiul castel, umbre ameninţătoare, soli ai morţii, răzbunători ai cine ştie căror vechi păcate. A cîta oară fugea din casa părintească, bătrînul boier ?

— Sînt bulversat, *mon ami*. Sînt complect bulversat !... îngîna prinţul, despărţindu-se de omul său *de -încredere.

•— A trecut, măria-ta... Drum bun. N-are să se mai întîmple !...

— *Au revoir,* Georgescule.

— *Au revoir,* măria-ta !...

Trenul. Prinţul se urca în-clasa doua, poate să se oprească la Ploieşti, poate să nu se mai dea jos pînă la Bucureşti. Iar d. Constantin Georgescu se întoarce la conac, în haraba domnească, printre macii şi albăstrelele aruncate boierului, la spatele surugiului ţanţoş, ale cărui mustăţi se lungeau dincolo de urechi şi, la un moment dat, se frîngeau şi se ridicau în sus, înţepenite bine în slănină, după clasicul sistem maghiar.

CAPITOLUL II

Valea Prahovei, cu gările ei, cu spînzurătorile cătrănite ale sondelor : Comarnic, Cîmpina, apoi Băicoi. Căldura sporeşte, dealurile descresc, se fac una cu pămîntul. Gîrla se pierde printre maluri roşii sau cenuşii, ruşinată de grăsimile negre şi curcubeiele azvîrlite de păcură, prin a cărei ţară a avut nenorocul să se rătăcească.

Gara din Ploieşti. E cald şi bătrînului i s-a făcut foame,; O doamnă, din compartiment, cumpără pe fereastră celor doi copii, brînzoaice. Omul cu tava le alege, surîzînd, cari sînt mai mari:

— Dumneavoastră nu luaţi, conaşule ? îmbie el pe prinţul Dragomir, cu un zîmbet care-l trădează.

Moşneagul păleşte şi se trage în fundul compartimentului. Negustorul de brînzoaice a ales două ca să nu otrăvească pe cei doi copii. Celelalte toate, plămădite înadins de duşmani, erau pentru el. Dar Iancu Dragomir învăţase de mult să se păzească. Nici nu răspunde solului de pe peron. Se uită cu jind la copiii cari sfîşie plăcinta proaspătă, cu miros cald şi bun. Trenul a plecat. E frumos griul anul ăsta.

Iată şi pădurile Perişului, iată Chitila cu biserica cea nouă, cu turle multe. Bucureştiul se vesteşte prin schelele de fier ale telegrafiei fără fir şi revărsarea de clădiri inegale cari inundă orizontul. Intrarea în gară, păcătoasele căsuţe cu spatele la tren, micile coperişe cu tabla ruginită, curţi şi ziduri leproase, mai mare ruşinea.

Lume multă se varsă din tren. Sînt şi străini. Nici trăsuri, nici taximetre. Prinţul caută din ochi rădvanul cu şase cai şi' surugiul. A uitat că i-a lăsat acasă., Ia-o pe jos, măria-ta. Cu geamantanul negru în mînă şi cu pelerina pe-acelaşi braţ, cu bastonul în dreapta, coboară treptele. Dintr-un grup, ţîşneşte spre el un ţigan de vreo douăzeci de ani.

— Să vă duc bagajul, conaşule !

— Şi ăsta tot „conaşule" îmi zice. Nici „boierule" nici „măria-ta" nici „domnule" ! Sînt învoiţi, toţi !

Fără să aştepte răspuns, haimanaua se repede la geamantan. Dragomir îl loveşte cu bastonul şi-o ia la fugă. Din fugă, întoarce capul şi vede pe ţigan rîzînd cu poftă, bătîndu-şi stomacul cu palmele. Boierul aleargă mereu, coteşte un colţ de stradă, se reazămă de zid. Broboane mari de sudoare îi picură de sub joben. Se descoperă, îşi şterge fruntea cu o basma. încotro ? Unde să mănînce, unde-o să doarmă ? Vechiul cîntec reîncepe. I s-au întins curse din toate părţile.

Foame de lup ; îi va trebui viclenia vulpei, înţelepciunea şarpelui şi blîndeţea porumbiţei.

I-e sete, mai ales. Prin circiume, lumea bea vin rece cu sifon. Grătare sfîrîie pe Calea Griviţei, printre prăvălii cu nasturi şi madipolon. Unul şi-a scos mesele în stradă şi a făcut birt.

La una din aceste mese, acoperită cu hîrtie, s-a aşezat un domn fără guler şi cu pălărie de paie din anul trecut : are culoarea alunei prăjite. Pare un meseriaş şi om de treabă, căci a mîngîiat un cîine ce caută oase printre picioarele scaunului. Iată chelnărul, cu o halbă spumoasă. Bătrînului îi lăsă gura apă. Meseriaşul a pus mîna pe paharul de bere şi vrea să-1 ducă la gură. Un moşneag ciudat se repede la el şi pune mîna pe pahar.

— Stai ! Chelnăr, îţi dau douăzeci de lei, adu alta ! Ia halba din mîna omului şi-o goleşte repede.

— Ce dracu, făcuşi, domnule, că mi-ai tăiat setea ! se vaită, rîzînd, meseriaşul.

Bînd cu dreapta, Iancu Dragomir îi face semn cu stînga să aibă răbdare. în vremea asta, chelnerul a adus a doua halbă şi măsoară pe cei doi clienţi, fără să înţeleagă. Domnul cu cioc, bătrîn şi cu joben de pîslă, scoate din buzunarul de la spate al pantalonilor un teanc de bancnote, alege una de-o sută, plăteşte amîndouă halbele, dă bacşişul făgăduit, îşi scoate respectuos pălăria şi salută de trei ori pe omul cu berea, care se ridică şi el, impresionat de chipul straniu şi de purtarea boierului.

— *Miile fois mergi,* vă mulţumesc, vă mulţumesc ! spune Iancu Dragomir, aplecîndu-se.

Are-n privire o tristeţe şi-o bunătate cari înving. Cei slabi simt ochii umezindu-li-se, la contemplarea acestui cap alb, cu faţa palidă, colţul buzelor îndurerat şi ochii adînci în cari melancolia şi desperarea s-au prins de mînă şi danţează tragic.

Acuma, o lumină senină i-a năvălit în ochi. Berea l-a înviorat. Gînduri bune-ncep să vie.

— Cert, — se gîndeşte el, amestecînd în vocabularul minţii, ca şi în vorbire, expresii franţuzeşti pe cari şi le închipuie româneşti — o Capitală are alte preocupări. Un om urmărit se poate disimula. Sînt şi persoane convenabile, în popor e o nobleţă nativă, la care poţi apela în detresă...

O beţie dulce, optimismul şi curajul grăbesc paşii bătrînului, care a ajuns colţ cu Calea Victoriei, se urcă într-o trăsură şi spune birjarului să-1 ducă la Poştă.

în faţa Terasei „Ottetelişanu", însă, el se dă jos. Intră-n grădină, se aşează la masă, cu spatele lipit de zidul hotelului „Frascatti".

— Lista !

Alege, comandă.

Bucuria paharului băut a trecut. Berea începe să dospească. Gînduri grele, gînduri negre.

Şniţelul comandat întîrziază. Asta e suspect. Clienţi veniţi mai tîrziu au fost serviţi repede.

în sfîrşit, iată şi mîncarea.

Chelnerul o pune pe masă, surîzător, ca să-şi scuze, oarecum zăbava.

E un om de vreo cincizeci de ani.

Prinţul se uită la el, îi surprinde zîmbetul, îngălbeneşte, buza începe să-i tremure. Ce-a mai rămas din puterea băuturei, în el, îl face agresiv. Un potop de vorbe urîte îi cade din gură.

— De ce rîzi, măgarule ? *Cochon, brute sauvage,* pezevenc, mama ta... Ce e asta ? *Espece de voyou,* hai la comisariat, *Je vous demande pardon, messieurs,* dar asta e extraordinar ! Sînt complect bulversat ! *Je vous demande bien pardon*

Tot vorbind, el aruncă tava cu mîncare, paharele, ta-

cîmul, sparge farfuriile şi bate cu măciulia de fildeş a bastonului, în masă. Şniţelul face o jalnică pată aurie şi grasă, în praful pietrişului.

Ghelnerul, un grec cumsecade, Spiru, avusese în ajun anumite plictiseli cu autorităţile. (Fiind în ţară de multă vreme se socotea băştinaş, şi nu-şi mai preschimbase biletul de liberă petrecere. Un picolo îl denunţase, personagii inoportune de la poliţie, se prezentaseră, gălăgie, emoţie pe bietul grec. Din toată afacerea se alesese cu o frică mortală şi cu cinci sute de lei acordaţi operilor de binefacere ale domnului subcomisar.)

El primea insultele bătrînului cu un zîmbet umilit, lipit pe obrazul tuciuriu-galben. Clienţi de la alte mese interveniră, neînţelegînd. Veni şi directorul, dar nimeni nu putea pricepe motivele supărării ciudatului musafir.

— Să vă servim alt şniţel !... insistă gerantul.

Deoarece domnul bătrîn continua violenţele, fără să dea explicaţii, lumea începu să se impacienteze, să se enerveze, să-i fie ostilă mai ales fiindcă Spiru era un chelner unanim simpatizat. Un domn tînăr, cu capul gol, cu o frunte splendidă, cu mustaţă neagră şi cu lavaliera, interveni.

— Domnule-, te rog să fii la locul dumitale ! Pe Spiru, eu îl cunosc de la „Kiibler" şi este un model i Nu admit să-1 insulţi în prezenţa mea !

Clientul era un poet care sărea cel dintîi în chestiuni de demnitate publică.

O dată mai mult, ca orice ales, concretiza sentimente pe cari semenii săi le încercau, numai, neputîndu-le exprima convenabil, ci, maximum, în monosilabe.

Spontan, în virtutea unei tradiţii milenare, Poetul devenea un şef.

Dar domnul cel bătrîn continua să bată în masă cu globul minuscul al bastonului.

Şi fiecare lovitură părea un apel la persoanele înconjurătoare, căci fiecare lovitură aducea un nou curios în jurul mesei ciocănite.

— E un complot odios... o neruşinare... în metropola ţării... contra unui vechi boier... Domnilor, eu sînt prinţu' lancu Dragomir !...

Stabilindu-şi identitatea, bătrînul îşi scoase, reverenţios, pălăria, crezînd că ceilalţi vor face la fel. Cum însă politeţea a dispărut de mult, nimeni nu-i imită gestul senioriaI.

Dimpotrivă, poetul crezu că e momentul să amintească celor prezenţi că, în România, orice titluri sînt abolite prin Constituţie şi,că domnul tapagios îşi decimă o nobleţă frauduloasă.

Această teorie făcu pe gerant să nu mai insiste în aducerea unui alt şniţel, ci dimpotrivă, să propună oaspelui nepoftit a părăsi localul.

Gestul jigni adînc pe boier ; îşi muşcă buza de jos, se potoli, întrebă cît are de plată.

— Nimic, nimic ! spunea directorul, repede şi clespreţuitor.

— *Je vom demande bien pardon l* insistă bătrînul, scoţînd din al doilea buzunar de la spatele pantalonilor un teanc dehîrtii de cîte o mie. Aruncă una pe masă, salută, în cerc, pe cei prezenţi, îşi înfipse jobenul pe frunte şi drapîndu-se în pelerină ca într-o mantie regală, în dreapta cu bastonul şi-n stînga cu geamantanul negru, părăsi grădina majestuos.

Clienţii îşi reluară locurile cu nehotărîre, impresionaţi de această scenă nerezolvată, întrebîndu-se dacă moşneagul nu va fi avut dreptate ; în definitiv, nimeni nu ştia de ce se supărase bătrînul. Mai mult decît înfăţişarea lui vetustă şi aristocratică, îi impresionase gestul cu bancnota de o mie lăsată pe masă. Găseau că poetul neamului mersese prea departe aruncînd în obrazul venerabilului prinţ insinuarea că poartă titluri false. Şi apoi, nu se vorbeşte aşa cu un om bătrîn. Şi-apoi, nici serviciul de la Terasă nu este ireproşabil. Preţuri mari, mîncări reci, băuturi calde. O nemulţumire generală frămăta peste mese. Unii dădeau jumătate din porţie înapoi, subt pretext că găsiseră o muscă în mîncare, alţii mai cereau un supliment de brînză. Ba un client al lui Spiru se strecură în stradă fără să mai plătească, închipuindu-şi că avea dreptul şi el, ca spectator obiectiv, să se împărtăşească din mia de lei lăsată de nobilul bătrîn pe care ceilalţi îl molestaseră.

CAPITOLUL III

Iancu Dragomir ieşi în Calea Victoriei micşorat sufleteşte de contactul cu vulgul bucureştean. Ce buni, ce simpli, ce boieri erau ţăranii lui, în cuviinţa lor tradiţională şi cît de demne femeile lor, cari aşteptau înainte de a-1 saluta, ca stăpînul să-şi scoată întîi pălăria, în faţa lor ! Şi cît de graţios surîsul lor de mulţumire şi înclinarea profundă a capului !...

Prinţul o luă spre Cercul Militar, mai mult melancolic decît spăimîntat de recentul atentat cu otravă, al omului din grădină.

Foamea îi trecuse. Era frînt de oboseală. Şi-apoi, mai era şi cald.

Sfîrşitul de mai bucureştean se făcea, fără tranziţie, început de Cuptor.

Coborî, pe lîngă Cercul Militar, Bulevardul Elisabeta ; iată-1 în cartierul cinematografelor. Afişe multicolore : bandiţi mascaţi, un basm persan realizat lîngă Berlin, alţi bandiţi mascaţi, o prăbuşire de tren într-o prăpastie, iar la ultimul cinematograf, un castel bîntuit de fantome. Tot ce trebuia să sporească neliniştea bătrînului. Chipurile misterioase de pe reclama filmelor căpătau o viaţă intensă în creierul său anemiat. Se amestecau cu realitatea, se confundau cu povestea orientală, cu trenul prăbuşit, cu farfuria şi zîmbetul suspect al chelnerului Spiru.

Prinţul Dragomir intră în Cişmigiu prin poarta din faţa Ministerului de Lucrări Publice, ll întîmpină un negustor de limonada, a cărui industrie, cu turnurile şi ţevile ei strălucitoare, avea ceva de maşină infernală. Sticle de sirop roşu şi galben licăreau printre proiectilele nichelate.

„Splendidă culoare de otravă !« se gîndi bătrînul.

Apoi, înviorat puţin de răcoarea marilor platani şi-a lacului, alese o bancă, pe aleea dinspre apă, şezu cîteva minute, şi se sculă brusc, sîcîit de prezenţa spontană a unui soldat care se instalase lîngă el, privindu-1 lung, fără să-1 salute.

Străbătu parcul, aţipit în moleşeala după-amiezei. Tulipe şi stînjenei umpleau grădina, în iarba amplă, subt arborii venerabili şi înalţi ai Cişmigiului ; arbuşti de-argint, boschete roşcate încremenesc pe peluze.

Lume multă, pe trunchiurile de copaci jupuite şi cioplite în chip de bancă sau fotoliu, sculpturi masive, rămase de la troglodiţi sau executate pentru America, de cel mai rafinat statuar parizian.

Iancu Dragomir se instala într-o buturugă, izolată şi neocupată ca prin minune.

îşi puse geamantanul pe genunchi, mîinile deasupra şi-şi înfipse bărbia în măciulia de fildeş a bastonului. Uşor-uşor, închise ochii şi, cum adormea, simţi o undă de vînt mîngîind culmile ulmilor şi ramurile cu mari renunţări ale sălciilor. Cum ar fi stat el aşa, ore întregi, necunoscut de nimeni, netulburat, fără groaza nopţii care va veni !...

Spăimîntătoarea noapte care trebuia să vie şi să-1 găsească obosit şi flămînd, fără culcuş, fără posibilitatea unui culcuş !

Prinţul se înstrăinase de toate rudele depărtate pe cari le avea la Bucureşti.

Nu s-ar fi dus în ruptul capului la vruna din ele, căci toţi boierii aceia scăpătaţi priveau cu ochii buni complotul vast urzit în jurul celui mai nobil şi mai bogat dintre ei. Un pat în casa lor, în mijlocul amintirilor unor splendori de mult apuse, la umbra de pologuri cari se putea prăbuşi, îngropîndu-1 subt îngerii lor sculptaţi şi catifeaua plină de molii şi de pulbere ?

Să bea din laptele lor cu scrobeală şi şoricioaică, să guste din sosurile lor înverzite cu foi de dafin şi de mătrăgună ? Să privească vechile portrete cu dregători îmbrăcaţi turceşte şi-n ochii morţi ai cărora mai trăia ura şi pizma pentru neamul Dragomirilor ?

In ruptul capului !

Mai bine-aşa, într-un jilţ rustic, apoi pe altul, apoi pe-o bancă la Şosea, dacă nu într-o bodegă, la un colţ de masă, printre străini.

Căci nici la vrun hotel nu voia să se ducă. Ferească Dumnezeu !... Nicăieri nu mişună mai multe canalii ca-n

lumea portarilor, a valeților, a jupîneselor, cari schimbă sute de pasageri pe zi, din toate națiile,: proxeneți şi spioni, jucători de curse şi trişori. la cărți, clienții ca şi servitorii — amestec de unguri din Ardeal, evrei din Cernăuți, aventurieri din Basarabia, liber-cugetători şi conspiratori, oameni care prădează morți, fură bijuterii, taie femei în bucăți pentru bijuterii, unelte ale „bolşevicilor" şi-ale lui Horthy, comitagii din Cadriiater şi haimanale din Ploieşti, ajunse-n Parlament, toată adunătura de impiegați petroliferi, mişunînd cînd în umbra sondelor, cînd pe la legații, cînd Ia poliție — în lumea aceasta oricînd se putea găsi agentul plătit care să elea drumul gazului aerian sau să-1 opărească în baie sau să împlînte în inimă pumnalul cu cap de mort, trimis de „Arcaşii Zimbrului".

La toate acestea se gîndea, ațipind, boierul Iancu Dragomir, cînd simți o mînă mică pe genunchi. Deschise ochii, fără să tresară, şi văzu un copil de doi ani, care-1 privea cu ochi albaştri, rîdea din doi dinți şi-i întindea o bucățică de covrig tăvălită prin țarină.

Idila nu ținu decît zece secunde : guvernanta băiețelului veni repede, îl smulse, îl duse iar printre ceilalți copii, cari, la cîțiva paşi, pe-o dună minusculă, ridicau foişoare de munți, cetăți şi aeroplane de nisip, organizînd şi mimînd comedia vieței viitoare. Actori în embrion, cel care comandă, cel care se supune, cel care face planul, cel ce cară materialul, cel ce găseşte că totul trebuie refăcut, cel ce contemplă, cu matură ironie, cel ce proclamă zădărnicia oricărei sforțări. Agitație, întrecere, descurajare, avînt nou, satisfacția triumfului — pe trei metri cubi de nisip, subt privirea bonelor străine cari evocă cine ştie ce peisagii familiare din Svițera sau Flandra sau numai din Ardealul săsesc : cîmpia normandă din jurul Cisnădiei şi-a Cisnădioarei.

Prințul se ridică şi se apropie de jocul precocilor ingineri, cari îşi lăsară, un moment, sapele, lopețile şi gălețile, ca să privească momîia răsărită-n mijlocul lor, operă ingenioasă poate, a altor copii mai mari, ce construiau aiurea şi-o trimiteau să-i umilească.

Bătrînul simți neliniştea lor şi se depărta, cu viziuni arhitectorf.ee în creier şi cu amintirea sfertului de covrig, oferit adineauri de micuț.

Cele cîteva minute petrecute lîngă activitatea inutilă, dar cu mari perspective în viitor, de pe movila de nisip, întineri pe bătrînul prinț, îi surise ceruri senine şi clipe de repaos total, pe cari le presimțea într-un viitor propice, cu toată vîrsta lui înaintată şi cu toți nourii negri cari îi încărcau zilele de mîine ca nişte balcoane gata să se prăbuşească. Nu ştia cum, nu ştia cine va risipi fulgerile amenințătoare, cine va alunga umbrele, cine va netezi pămîntul, dar în inima bătrînului licărea o bucurie tainică. Poate era o presimțire, poate numai zefirul înviorător care, scuturînd buclele celor abia născuți, se rătăcise cîteva clipe şi-n inima lui putredă, altoi de veşnică tinerețe, apă vie în făptură de strigoi.

„Gestul băiețelului a fost instinctiv... Pentru cei mici, un om bătrîn e sinonim cu un cerşetor... Mai ales un om bătrîn ațipit. Şi-atunci, micuțul a simțit nevoia de-a-şi împărți colțul de pîine cu mine !..." se gîndea prințul Dragomir.

încurajat de adierea optimistă care tot îl mai răsfăța, el se apropie şi de alte grupuri.

Văzu cîțiva tineri citind.

„Studenți... îşi prepară examenele..."

Cîțiva ridicară ochii la el ; unii arătau surpriză, alții se mulțumeau să-1 măsoare, din creştet pînă la picioare. Niciodată nu mai întîlniseră această apariție, care le evoca vagi figuri din romanele lui Dickens şi Balzac, sau eroi de filme expresioniste germane : un cap fantastic, subt cilindrul înalt şi moale, cu borduri mari, guler larg, răsfrînt, lavalieră albă, jiletcă albă subt redingotă fluturătoare, pantaloni cadrilați, pantofi de lac, acoperiți de pînza albă a ghetrelor, mîna-stîngă la spate, iar în dreapta un baston cu căpățînă îngălbenită, susținînd o pelerină şi un geamantan negru, foarte uşor, probabil, căci brațul slăbănog al moşneagului — afară numai dacă nu te aflai în prezența vrunui vrăjitor dotat cu forțe supranaturale — n-ar fi fost capabil să poarte prea mare greutate.

Privirile cercetătoare ale celorlalți iritau întotdeauna pe prinț : el nu-şi dădea seama de ciudățenia înfățişării

sale. îmbrăcat mai simplu, mai contemporan, n-ar fi încercat sentimentul acela neplăcut de om spionat, urmărit. Unul singur nu-şi ridică privirile spre el, în grupul de subt platanii cari continuă aleea de la Intrarea Nordului : un tînăr cufundat în lectura unei cărţi groase şi care, automat, muşca dintr-un beghel. Alături de el, pe bancă, trei patru volume suprapuse, şi peste aceste volume, alţi doi begheli.

Iancu Dragomir se apropie de colţul rămas liber al băncii, salută, scoţîndu-şi jobenul cu dreapta, după ce trecuse în mîna stînga bastonul, pelerina şi geamantanul. Tînărul nu răspunse, căci nu remarcase pe bătrîn. Acesta se instala, privi împrejur ; ochii îi căzură, bineînţeles, pe cei doi covrigi cu sare, de lîngă el.

Tînărul continua să muşte din al treilea, care era proaspăt ; trebuie să fi fost ceasurile cinci, cînd ies cornurile şi franzeluţele.

Boierului îi plăcea să vadă pe cellalt mîncînd şi avea o mare poftă să-1 imite.

Se uita cînd la gura studentului, cînd la coca răsucită împletită şi prăjită, presărată cu sare şi chimion, de pe cărţile alăturate.

Lectorul isprăvise de mîncat un beghel şi căuta cu mîna pe al doilea, pe care-1 rupse în două, lăsînd o jumătate la loc.

Prinţul se gîndea cum s-o ia ? Să i-o ceară, salutînd respectuos, însemna să-1 tulbure din citit şi să rişte un refuz care l-ar fi rănit. S-o ia fără ştirea tînărului, însemna să comită pur şi simplu un furt. Băiatul care vindea cornuri şi franzeluţe nu se arăta : ar fi cumpărat de la el, deşi ar fi fost un gest imprudent : covrigii pe cari îi consuma studentul erau garantat neotrăviţi.

Se hotărî să mănînce jumătatea de beghel fără ştirea proprietarului, iar cînd acesta îl va surprinde, să se recomande şi să-i ofere despăgubirea pecuniară echivalentă.

întinse mîna dar, emoţionat, răsturnă cărţile. Totuşi, opri jumătatea de covrig şi-o duse repede la gură. Tînărul întoarse capul, constată frauda şi dădu din cap, făcînd un gest aprobator şi simplu care însemna : „Bine faci ! Poftim !...«

Apoi îşi continuă lectura, ca şi cum se cunoşteau de mult şi erau învoiţi să-şi împartă gustarea, rupse al treilea beghel, îl împărţi cu boierul şi iar se cufundă în studiu.

Gestul moşneagului i se păruse foarte firesc, ca şi înfăţişarea lui : omul care citeşte are totdeauna spiritul dezlipit de contigenţele pămînteşti, iar reîntoarcerile la realitate sînt mai puţin brutale, materia se confundă în indulgenţă, reverie şi dezinteresare. Poet este, mai ales, cel care citeşte.

Moşneagul ar fi intrat bucuros în vorbă cu tînărul de lîngă el, dar nu vroia să-1 conturbe.

Poate au stat o oră împreună, aşa, băiatul cu sufletul în rînduri de carte, omul bătrîn cu bărbia rezemată de mîinile încrucişate pe baston şi cu ochii în pietriş. Cişmigiul se răcorea, soarele declina pe aleea de trandafiri dinspre Schitu-Măgureanu, o mireasmă de iris, salcie şi iarbă cosită se răspîndea pe alei.

Studentul îşi adună cărţile, pregătindu-se de plecare.

— Vrun ziar de seară n-aveţi ? întrebă moşneagul.

— Eu sînt aici ele pe la unu, răspunse tînărul rîzînd. Ridea fără nici un fel de răutate. Un rîs tineresc, cu puţină ironie pentru propriul său destin.

— Mii de mulţumiri pentru gustarea de-adineauri ! zîmbi prinţul Dragomir.

Dacă-mi daţi voie, veţi fi invitatul meu la masa de astă-seară !

Tînărul se uită, abia acum, la domnul care-i mîncase beghelul şi fu surprins, înaintea portului, de fineţa chipului şi-a mîinilor sale aristocratice.

— îmi daţi voie să mă prezint. Sînt prinţul Iancu Dragomir î D-voastră sînteţi student, *n'est-ce pas ?*

•— Am terminat. Dau lecţii de franceză şi limba română. Sînt licenţiat în litere. Alexandru Milea.

Bătrînul îi întinse mîna mică de femeie, scoţîndu-şi jobenul cu stînga, în vreme ce bastonul şi pelerina se odihneau pe geamantan.

Oarecum, intimidat tînărul vru să facă la fel dar cum era descoperit îşi luă pălăria de pe bancă, o'puse m cap şi o scoase din nou, salutînd.

Avea ochii încă plini de fumul paginelor citite paloarea omului care absentase, cîteva ore, din viata reală.

CAPITOLUL IV

Porniră amîndoi, vorbind. Bătrînul fericit că-şi găsise un prieten, cel tînăr încă emoţionat de această întîlnire neprevăzută. Iancu Dragomir îi vorbea de Gambetta, de începuturile Cişmigiului, de felul cum se reprimă în Franța frauda negustorilor de vin şi de lapte, îi arătă cîteva case noi, vorbindu-i de piaţa, biserica sau palatul ce dăinuise pe locul acela. Avea un spirit limpede, multă instrucţie, dar Alexandru Milea nu înţelegea o mulţime de lucruri :

„De ce-o fi umblînd cu joben ?"

„De ce mi-a mîncat covrigul ?"

„De ce nu m-a lăsat să-i duc geamantanul ?"

„De ce m-o fi invitat la masă ?"

„De ce şi-o fi răzînd mustaţa şi-şi lasă barbişon ?"

Dac-ar fi îndrăznit să-1 întrebe toate lucrurile acestea, ar fi primit, poate, următoarele răspunsuri :

„Ca să rămîn în vremea mea."

„Fiindcă de douăzeci de ore n-am mîncat nimic."

„Nu sînt atît de bătrîn să nu-1 pot duce singur. Nu vreau să umilesc un semen al meu care nu e lacheu sau hamal."

„Mi-e frică să nu fiu otrăvit. Vreau să mănînc ceea ce ţi se va servi d-tale. Eşti un tînăr simpatic, te bănuiesc sărac. Din vremea cînd învăţam în Franţa, ştiu ce înseamnă, pentru un student, o masă bună la sfîrşitul unei zile lungi de primăvară."

„Ca să fiu leit portretul strămoşului meu Iancu Dragomir Spinul, domnul Munteniei."

Dar tînărul nu întrebă nimic, mulţumindu-se cu ceea ce-i povestea castelanul.

Mergeau alături, urcînd spre Calea Victoriei, apoi spre Piaţa I. C. Brătianu, luînd-o apoi, pe largul bulevard tăiat în anii din urmă şi unde clădirile monumentale, printre părăginite căsuţe, cu maidane, cu movilele de cărămidă şi moloz ale imobilelor recent sacrificate, creşteau din loc în loc, albe ca dinţii unui prunc.

— Tristeţi edilitare ! surise bătrînul, oprindu-se în loc, arătînd cu bastonul, cu geamantanul şi cu pelerina, pe cari le trecu în stînga, proaspetele ruine.

Dintr-o trăsură se dete jos o doamnă care plăti şi plecă repede. Birjarul se uită nemulţumit la banii din palmă, clătinînd capul şi bombănind pe urma cucoanei.

— Femeile nu plătesc niciodată cu generozitate ! De aceea nu prea vor birjarii să le ia. Să ne urcăm, tinere. Poate vrei să te duci pin-acasă.

— Mă rog, mergem întîi pe la dumneavoastră !

— Nu e nevoie... Mă duc direct după-masă. încotro stai ?

— Spre Şosea !

— Atunci să mergem spre Şosea !

O luară înainte, pe Bulevardul Lascar Catargiu, la capătul căreia, într-o casă cu două etaje Alexandru Milea ţinea o cameră mobilată.

— Frumos cartier...

•— Da, e aer mult şi nu prea e zgomot, răspunse Alexandru Milea, în vreme ce tot el se întreba :

„De ce n-o fi vrut să se ducă acasă ?"

„De ce-o fi umblînd cu geamantanul ?"

Şi la aceste două întrebări, un singur răspuns :

„Fiindcă n-am casă !"

Dar Iancu Dragomir nu răspunse.

După o preumblare pînă la Vila „Minovici" iată-i instalaţi în grădina „Flora" ; prinţul plătise de două ori preţul cerut de birjar, care mulţumi cu un „Sărut mîna !" cam zgomotos şi rămase la poarta restaurantului, aşteptînd să fie luat şi la"plecare.

Lucrul acesta păru ciudat bătrînului care-şi pierdu voioşia de pîn-atunci.

„De ce stă în drum ? De ce se uită încoace, parcă m-ar pîndi ? De ce refuză un client ?"

Se instalară Ia o masă, Iancu Dragomir cu spatele la zid, Alexandru Milea cu fața spre Șoseaua Kiseleff.

— Poftim, te rog, alege ! îl invită bătrînul.

Masa fu copioasă, dar păru bizară celui tînăr : felul pe care îl comanda el, îl comanda și prințul. Dar acesta nu gusta din mîncare : aștepta să înceapă Milea, ca să se repeadă la el și să-i ia farfuria dinainte, trecîndu-i-o pe-a lui.

— Ha ! Ha ! Ha ! făcea Dragomir, ți-am furat mîncarea !...

Gestul se repetă de cîteva ori. Alexandru Milea sfîrși prin a crede că este un fel de-a glumi rămas de la Gambetta. Cum le era o foame cumplită la amîndoi, mîncară cu poftă și băură bine — tot așa, schimbînd paharele.

La plată, Milea fu impresionat de grămezile de bancnote pe cari le scotea din toate buzunarele bătrînul. El plăti, fără să controleze nota, dădu un bacșiș important : chelnerul se aplecă de cîteva ori în lumina globului electric, gest care fu remarcat, din umbra unde pîndea, de birjar, care și puse mîna pe hățuri.

— Poftim, conașule !...

Prințul tresări. Era aceeași trăsură.

— Nu, mersi !... Mergem puțin pe jos...

Dar birjarul nu renunță. Se ținea după ei, Ia pas, scontîndu-le eventuala oboseală.

La capul podului iar îi acostă.

— Nu poftiți, conașule ?

Alexandru Milea, care remarcase o ușoară enervare la prinț, strigă birjarului.

— Ia mai lasă-ne-n pace, domnule, ce ne tot bați capul?

— Hai, pleacă ! strigă și Iancu Dragomir, prinzînd curaj și amenințînd cu bastonul.

Birjarul se obrăznici.

— Să-ți fie rușine, om tînăr, să lași pe boier să-și ducă singur bagajele !

Și dete bici cailor.

— Vă rog să-mi dați mie geamantanul ! Insistă Milea.

—- Lasă, tinere, se poate ?

Dealtfel, am să iau o trăsură... Uite acolo cîteva !...

— Pot să vă însoțesc pîn-acasă ?

— Nu, mulțumesc... Du-te la dumneata, te las eu la dumneata.

Se urcară într-o birjă, în Piața Victoriei.

— Vezi, conașule, că tot la mine ați venit ?

Iancu Dragomir tresări, cunoștea glasul : era același birjar, care-și luase rîndul, în stație.

— Stai ! urlă prințul.

Se dete jos, repede, împreună cu Milea și porniră. Omul de pe capră își făcea cruce.

„Mizerabilul !..." îngînă prințul ! Hai pe jos... Dealfel, nu stai departe.

Iancu Dragomir își însoți pînă la poartă prietenul, care-i cucerise toată încrederea.

își notă în memorie numărul casei.

— Ne mai vedem, nu-i așa ? zise el, luîndu-și rămas bun, cu inima strînsă.

Cum ai spus că te cheamă ?... Te rog scrie aici numele și adresa dumitale... Mersi, mersi... ne mai vedem !...

Prințul își scoase jobenul, înclinîndu-se. Alexandru Milea era profund impresionat. Niciodată nu întîlnise un om așa de politicos. Se simțea el însuși înnobilat prin contactul de cîteva ore cu acest bătrîn misterios, ai cărui ochi negri și adînci se întristați dintr-o dată, ale cărui buze subțiri trădau la colțuri, o mare îndurerare, a cărui față, întreagă, părea torturată de-o suferință interioară, îi părea ciudat să nu fi aflat mai multe — nici măcar locuința moșneagului — dar nu îndrăzni să-1 întrebe, în monotonia vieții sale de intelectual sărac — ore de franceză și limba română la școli particulare, în așteptarea unei catedre, traduceri plasate la cîte o revistă sau la un editor — seara aceasta fusese un moment de feerie. Aflase o mulțime de lucruri, auzise un boier autentic evocînd vremuri și fapte necunoscute, cu parfum arhaic și vocabular pitoresc, văzuse bani cheltuiți din plin, mîncase ca niciodată, și, ca niciodată își presimțea un viitor strălucit... în anii din urmă, Alexandru Milea se izbise de greutățile începutului și renunțase la visurile marilor deveniri feerice. Acum, însă, [în] decorul acestei seri unice, viața îi deschidea orizonturi vaste. El

se dezbrăcă, fredonând, se culcă optimist, adormi şi străbătu Cîmpiile Elyzee ale Parisului în caleaşca descoperită, cu vizitiu în livrea, printre elegantele imperiului, în mijlocul cărora înflorise prinţul Dragomir. Era un crepuscul roz, cu irizări subt Arcul-de-Triumf, o dîră de aur roz pe toată şoseaua aceea, frumoasă ca podul care trebuie să ducă la cer.

în vremea aceasta, boierul cel bătrîn şedea pe-o bancă pe Bulevardul Lascar Catargiu, trăindu-şi cele mai tragice minute : groaza nopţii. Cum o va petrece ? Unde-şi va odihni oasele vechi, pe ce perină îşi va culca neodihnitul cap cu plete albe, plin de gînduri negre ?

Atîtea lucruri se întîmplaseră peste zi şi le uitase pe toate, ca să nu-şi amintească decît pumnul de zale spărgîndu-i fereastra şi repezind pumnalul.

Aici, pe bancă era bine, fireşte. Arborii grei de frunze, subt stelele cerului străveziu, îi trimiteau răcoroasa boare a lui mai... Dar cît putea sta aşa? Cînd se vor stinge luminile bulevardului, vardistul de colo nu-1 va trezi şi nu-1 va pofti să se scoale şi să plece, ca pe cel din urmă vagabond ? Şi-apoi, simţea nevoia să se dezbrace, să se întindă într-un aşternut proaspăt. Unde ?... Cine-1 asigura pe el că neînduplecaţii duşmani nu-1 vor urmări pe treptele hotelului ? Şi nici pe bancă nu mai putea rămîne. Iată : un om a trecut strada, şi s-a ascuns după un copac. Ce vrea ?... Fără îndoială, aştepta să aţipească bătrînul. Ei bine, nu, bătrînul nu va aţipi ! A înţeles că necunoscutul 1-a urmărit toată ziua şi aşteaptă clipa. Dar aşteaptă în zadar.

Iancu Dragomir e viclean. A-nvăţat cum să se păzească. Binişor-binişor, s-a sculat, şi-a luat bastonul şi geamantanul, şi-a strîns pelerina pe trup şi se strecoară dintr-o umbră de copac într-alta. Spionul nu 1-a văzut. Stă ascuns mereu pe după al zecelea castan. Pe Piaţa Lascar Catargiu trece un automobil de stradă.

Prinţul face un gest eroic : îl opreşte şi se urcă, el care niciodată nu a putut suferi automobilul.

— Ia-o pe Calea Victoriei.

Maşina trece pe lîngă omul de-adineauri care a început să se apropie hoţeşte, pe lîngă copaci, de banca unde crede că mai stă bătrînul.

Prinţul face haz de păcăleala ticălosului : ar face şi mai mult haz dacă nu l-ar nelinişti viteza. I se pare că dintr-un moment într-altul maşina se va lovi de un copac, de-o trăsură, de-o casă, fărămiţîndu-se, desfiinţîndu-1 şi pe el. în zadar imploră pe şofer să meargă mai încet. Abia în Calea Victoriei îi mai vine inima la loc.

Acolo sînt vehicule multe. Au străbătut tot Podul Mogoşoaiei. Iată-1 la Poştă. Dincolo de gîrlă, e neantul, întuneric, peste întunericul masiv al Palatului de Justiţie, şi al caselor vecine ; şoferul încetinează. Vrea să ştie unde trebuie să meargă. Prinţul nu ştie nici el.

— Cunoşti vrun hotel bun p-aici ?

— Să mergem înapoi, boierule, pe lîngă Ateneu.

— Prea scump. Aş vrea unul mai modest. Dacă aş avea bani, n-aş duce geamantanul cu mine !

„Atunci de ce nu umbli pe jos ?" se gîndeşte şoferul, care începe să se teamă că bătrînul nu-i va plăti.

— Du-mă pe undeva, prin părţile astea...

lată-i sub Dealul Mitropoliei, spre partea halelor.

— Uite aici un hotel... mai e şi altul peste drum. Hotel, vorba vine. Nişte hanuri păcătoase !

— La care să mă duc ?

— Parcă tot ăsta ar fi mai bun !

Prinţul se dă jos, achită.

— Bogdaprosti! Spune şoferul, asigurat.

Iancu Dragomir aşteaptă să plece maşina, apoi trece drumul, evitînd hotelul indicat, spre mai multă siguranţă.

E trecut de miezul nopţii şi portarul, trezit din somn, mormăie în luminare.

Prinţul face pe omul vesel, căruia nu-i pasă de nimic. Cellalt crede că e beat.

Dar bietului boier îi clănţăne dinţii. îşi mai bate palmele, se mai învîrteşte într-un picior, ştrengăreşte, dar nu-şi poate potoli spaima.

— Doriţi o cameră ?

— Ba două ! Fiul meu, doctorul Stancu n-a venit încă ? Trebuia să oprească două odăi !...

— N-a venit ! bombăni portarul, la gîndul că va mai fi sculat o dată.

Urcară treptele ce trosneau şi, pe coridorul care dădea spre curtea vastă a hanului, îi arătă cîteva camere.

Miros de var şi de paie încinse, mucigai şi săpun prost — la fel, în toate încăperile. Şi peste toate aceste miresme grețoase, o dîră funerară de acid fenic.

— Am liber numărul 9 şi numărul 3. Alelante nu face parale.

— Eu am să mă culc la 3. Cînd o veni doctorul să-1 trimiți să se culce la nouă. Ştii ce ? Adu amîndouă cheile şi spune-i băiatului meu să vie la 3, să mă scoale, că am să-i spun ceva.

Poftim şi banii, că poate plecăm mai devreme. Ține şi dumneata o sută de lei, pentru osteneală, că te-am sculat din somn. Chibrituri ai ?

— Pe masă, lîngă luminare.

— Mulțumesc, *mon ami.* Noapte bună !

— Noapte bună, conaşule !

Portarul coboară. Treptele trosnesc sinistru. Prințul aşteaptă să se facă linişte. Apoi, iese tiptil din camera 3, unde a spus că va dormi, o încuie şi se încuie în camera 9, pe întuneric, după ce-a lăsat luminarea aprinsă la 3. Deschide, pe dibuite, geamantanul, din care iese mirosul săpunului de trandafir. Cămăşi curate îi trec prin mînă. Nu. Nu se va mai dezbrăca. Mai bine să se întindă aşa, cu hainele pe el, să fie gata pentru orice. Bătrînul acesta, zdrobit fiziceşte, poartă-n el o teroare permanentă câre-1 încordează, îi multiplică vitalitatea. Nu se poate lăsa pradă oboselii. Altul, în locul său, ar cădea, sfîrşit, pe un lemn, pe-o piatră.

Dar el e veşnic treaz. Veghează. Se culcă între geamantan şi pelerină. Şi-a scos numai jobenul pe care l-a pus peste pelerină. Acoperindu-le cu mîinile — ca o cloşcă puii — boierul începe să adoarmă, cu fața în tavan. Un vîrtej de gînduri şi de imagini. Ar vrea să citească din poeziile domnului cu lavalieră, care susținea la Terasa „Ottetelişanu" că titlurile de nobleță sînt abolite în România. în generația nouă, chiar poeții — aris-.tocrați prin esență — sînt democrați. E un semn al vremei.

Automobilele merg prea repede. Un pitpalac cîntă în grîu, pe un deal. Copii ridică citadele de nisip, undeva, pe o plajă. Țiganul de la gară, birjarul de la Şosea, negustorul de brînzoaice din gara Ploieşti seamănă între ei. Sînt trei conjurați. I-a ocolit bine. La viclenia lor, altă viclenie. Dar portarul de jos, nu ştie nimic ? Să fie străin de toate ?... Avea pe cap o tichie retezată, cum nu se poartă în oraş. Numai puşcăriaşii umblă cu roata aceea de caşcaval pe creştet. Dar mîna stînga de ce-o ținea răsucită şi țeapănă ? Era prea bătrîn să fie un invalid de război. în hanul ăsta lucrurile nu prea sînt curate. Mai bine s-ar fi dus la cel indicat de şofer. Scîndurile trosnesc pe lungul coridor. Uşa, care e şi fereastră, e subțire, parc-ar fi de carton iar cheia s-a întors în broască uşor, poate nici n-a încuiat. Nici nu e nevoie să împingi cu umărul ca să dărîmi toată şandramaua ! Smuceşti o dată clanța, de-afară, şi intri în odaia boierului Iancu Dragomir ca la dumneata acasă. Dar nu umblă nimeni Ia uşă. Nici nu e nevoie. Un şoarece sau papuc s-a tîrît pe podeaua odăii de deasupra. O scîndură se trage binişor în tavan. O mînă se strecoară pe-acolo şi dă drumul unui pumnal, tocmai în dreptul inimei bătrînului. Iancu Dragomir aşteaptă să-i cadă vîrful în piept, ca să se sfîrşească odată. Dar pumnalul rămîne spînzurat în văzduh şi se dă de trei ori peste cap. La acest semn, din dreapta vine repede al doilea pumnal, apoi din stînga al treilea, trase ca un magnet de cel din mijloc ; se dau şi ele peste cap de trei ori, ca un fel de salut pentru şeful lor, care pluteşte cu o palmă mai sus. Cîteşitrele încep apoi o horă. Capul de mort luminează pe dinăuntru şi aruncă o rază lucie pe oțelul celorlalte două pumnale, aşa fel că lamele scînteie şi fulgeră, cu lumina din ce în ce mai mare, aşa de mare-n jurul lor şi atîta întuneric în odaie, încît se văd pînă şi literele sculptate pe mîner : „Arcaşii Zimbrului !" pe unul în slavoneşte, pe altul în greceşte, pe altul în litere latine. Tot dansînd, pumnalele coboară, pe nesimțite, spre inima prințului. El vrea să se apere dar cineva i-a legat mîinile. Vrea să ridice capul : gîtul i-e prins în curele. Tot aşa şi gleznele. Armele vrăjmaşe coboară, coboară şi bietul bătrîn va trebui să le simtă în curînd înțepătura rece. Fie ce-o fi. Sfîrşească-se odată. Carnea însă nu vrea să primească jertfa. în clipa cînd oțelul s-a coborît atît de jos încît nu mai are de străbătut decît coşul pieptu-

kii, Iancu Dragomir, cu o ultimă-încordare se smulge din cătuşe şi întinde mîinile, apărîndu-se. Pumnalele se feresc, unul zboară spre tavan, celelalte în pereţi. S-au ascuns. Dar inima moşneagului bate cu furie. Broboane de sudoare rece i se sparg pe frunte, se preling pe tîmple. G lumină vînătă mînjeşte cele două geamuri înguste ale uşei. Unde se află? Se ridică în capul oaselor, se uită împrejur — ziduri necunoscute, un lighean pe-o masă de fier, un preş păcătos, mîncat de şoareci şi de picioarele oamenilor, la picioarele patului, iar încolo scîndura jegoasă, cu găuri şi cu pămînt în găuri. Pe fereastră, o lumină murdară. Vinele moşneagului pulsează violent. Caută şnurul de care dă să tragă, să cheme pe Costea. Dar nu e nici un inel, nici un şnur pe la colţuri. Din curte răzbat plesnete de bici. Trăsura boierească? Nu, care cu boi, căci un glas a răcnit „hăis", „cea!" E un semn, fără îndoială. Cum să scape din capcană? Sare din pat, se uită-n tavan, pune jobenul în cap şi pelerina pe umeri, ia geamantanul şi bastonul, s-apropie de uşă, lipeşte urechea de geam. Apoi, descuie binişor, se strecoară pe lîngă zid, trece pe lîngă camera 3. Cine-o fi lăsat acolo luminarea aprinsă? Doctorul Stancu o fi venit?

Bătrînul calcă-n vîrful picioarelor, să nu-1 audă cineva. Scîndurile uscate trosnesc. Scara a trosnit mai puţin. Iată-1 în gang, iată-1 în piaţă.

Bravo. Se mai uită odată înapoi. A scăpat. Nu s-a luat nimeni după el. Dar trebuie să se mai uite o dată şi înc-o dată, spre han. Nimeni. Bogdaprosti!

CAPITOLUL V

A ajuns pe cheiul Dîmboviţei, plin de care, de ţărani şi de tîrgoveţi, cari, în crăpatul de ziuă, umple halele. Miroase a ceapă veche, a pînză de sac, a bălegar; aerul dimineţei însă înviorează aceste miresme cu adierea lui proaspătă. Bătrînul îşi simte genele îndurerate, picioarele frînte, dar n-are încotro. Trebuie să meargă, să se piardă în mulţime.

A scăpat de spaima morţii. O zi întreagă se deschide înaintea lui, întinsă şi pustie ca un bărăgan. A, de-ar fi putut dormi măcar cîteva ceasuri! Ar fi înfruntat-o voiniceşte, ziua aceasta de mai, din zori pînă-n tîrziul amurgului, dincolo de noapte... Dar bietele lui oase bătrîne nu mai pot duce încordarea unei voinţe spăimîntate. S-a rezemat de balustrada de fier a Dîmboviţei mlăştinoase, se uită la malurile jerpelite, cu dîre de gunoi, pînă-n apă, cu vechi cutii de tinichea şi cu talaj, cu zdrenţe şi cu ghete fără tălpi, aruncate pe rădăcina ierbii de odinioară, îi vine-n minte Prahova munţilor săi, repede peste pietre, plină de lumină verde la poale de păduri, spumegătoare-n cascade şi străvezie-n soare, cînd se răsfaţă-n albia lărgită. Prahova şi dealurile ei şi moşia lui pe dealuri şi castelul lui, în parcul nesfîrşit, lumea supusă care-1 slujeşte, — şi el aici, neadormit, printre zarzavagii şi lăutari, printre ţigani lingurari şi slujnice venite cu coşniţa, printre căruţe cu jumătăţi de vaci spintecate, jupuite, pline de sînge. Da, da, mai ales a sînge mort îi miroase dimineaţa aceasta de primăvară, boierului bătrîn obosit şi singur, biet cerşetor fără culcuş, care flămînzeşte şi se trudeşte, cu toate averile lui nenumărate, cu toţi banii cari îi împănează şi acuma buzunarele. Cu cît jind se uită la ţiganca de colo, ce muşcă dintr-un codru de mămăligă şi sfîşie fire de usturoi tînăr, în vreme ce omul ei doarme cu capul pe-o traistă şi cu un dănciuc în braţe!

Peste toată hala, eu mieii ei jupuiţi şi trufandalele ei descoperite prafului, peste vechile prăvălii şi Dîmboviţa soioasă, răsare soarele lui mai, împărat risipitor, dăruind tuturor mantie bogată, să-şi înfrumuseţeze sărăcia şi tristeţea.

Numai bătrînului boier îi mai vîră cîteva suliţe în ochii îndureraţi de nesomn. încet-încet, simte cum se sfîrşeşte, cum i se vor muia genunchii, cum se va lăsa pămîntului, adormind în ţărînă, fie ce-o fi. Dar nu se poate. Peste drum, e spitalul Brâncovenesc: nu vrea s-ajungă acolo, dus de cei ce-1 vor fi trezit din somn, cu neînduplecare.

Deodată, un gînd bun pe care îl simţi întîi în inimă, ii lumină creierul; cunoaşte el un prieten, la uşa căruia va bate, cerînd adăpost. Nu se putea să nu-1 primească. Iar birjarul de colo, are mustaţa albă şi ochii de om cinstit. Se va ruga şi de birjar, căci nu mai are putere să-i poruncească.

— Domnule, te rog, poftim patruzeci de lei. Te rog să mă duci la Capul Podului !

Iar de la Capul Podului, Iancu Dragomir mai- făcu cîţiva paşi, pe jos, în Bulevardul Lascar Catargiu şi sună la uşa lui Alexandru Milea...

Tînărul era sculat... Nu se miră văzînd pe moşneagul din ajun.

— Am să-ţi cer un mare serviciu, *mon ami.* Te-aş ruga să mă laşi să dorm cîteva ore pe canapeaua asta. Mă culc îmbrăcat. Am să-ţi explic !

Simplu, cu acelaşi gest cu care în ajun îi oferise o jumătate de covrig, Alexandru Milea consimţi, puse o pernă, ajută pe bătrîn să se dezbrace, îi căută cămaşă de noapte printre rufele de schimb. O mulţime de chei, prinse într-un inel, sunau mereu în geamantan.

Boierul se mulţumea să surîdă, nemaiavînd putere să vorbească. Numai după ce se întinse pe canapea, zise :

— Dumneata ieşi dimineaţa asta ?

— Da... trebuie... am o lecţie...

— Lasă, stai aici, cu mine... am vreo sută de mii de lei prin buzunare. Stai să mi le păzeşti... cine ştie ce se poate întîmpla...

Alexandru Milea rămase intrigat de această vizită matinală a omului cu geamantan.

începea să fie neliniştit. După noaptea plină de vise frumoase, după deşteptarea surîzătoare, în care acel patriarh mărunţel plutea ca o speranţă a viitorului, iată-1 aievea pe bătrîn, prea devreme şi prea ciudat, mai obosit ca în ajun, cu o pudră albă de barbă pe obrazii palizi şi pe buza superioară. Gulerul îi era mototolit, ochii mai adînciţi, iar mîinile ce se împreunau acum pe pătura cafenie, mai palide şi mai nervoase ca-n ajun.

Bătrînul adormise, cu faţa-n sus şi din cînd în cînd pufăia şi mormăia. Apoi ameninţă pe cineva cu degetul, se întoarse pe partea inimei şi nu mai făcu nici un fel de semn.

Alexandru Milea îl privi cît îl privi, apoi renunţă. Deschise o carte şi continuă traducerea unui roman început de zece zile. Munca aceasta mediocră îl întrista. Nu, viitorul strălucit... Parisul... Cîmpiile Elyzee în praful roz al amurgului... toate astea, nu le puteau aduce bietele patru mii de lei ale editorului, nici lecţiile de limba franceză şi română, pe ici, pe colo, în aşteptarea unei catedre, la vrun liceu al statului.

Cei douăzeci şi cinci de ani ai lui Alexandru Milea •— prea mulţi pentru puţinul pe care-1 făcuse pîn-acum — erau înmulţiţi şi apăsaţi de cei şaptezeci şi atîţia, ai moşneagului care dormea somn greu în odaia lui.

Niciodată nu trecu aşa încet o dimineaţă a lui Milea. Iar lucrul nu sporea. Cînd se va trezi oare domnul Dragomir ?

Somnul bătrînului se prelungi pînă la două după-amiază. Foamea chinuia cumplit pe cel tînăr.

în sfîrşit !...

Prinţul se răsuci pe canapea, deschise ochii mari, privi împrejur, îşi frecă pleoapele, apoi zîmbi. Puţin sînge i se urcase în obraz şi-1 întinerea. Chipul îi era odihnit.

•— *Mergi, mon ami, mergi* spuse el în loc de bună dimineaţa.

Se spălă, cu săpun de trandafir, se primeni

— Cît să fie ora ?

— Două şi-un sfert,

—• *Pas vrai*

îşi grăbi mişcările. Era sprinten moşneagul, iar ochii nu mai sticleau acum, catifelaţi.

— Simpatică, foarte simpatică odaie !...

Viziunea hanului şi-a halelor o înmagazina printre visele urîte. I se părea că, de la „Flora", venise în acea cameră primitoare.

— Ai stat mereu cu mine ?

— Da... am avut de lucru.

— *Mon Dieu,* ţi-o fi foame ! *Miile fois pardon,* eram complect bulversat !

Milea remarcă, a nu ştiu cîta oară, cuvîntul „bulversat" în vorbirea prinţului.

— îmi faci plăcerea să dejunezi cu mine ?

Băiatul atît aştepta. Ieşiră amîndoi ; de rîndul acesta prinţul nu-şi mai ducea geamantanul, lăsat subt canapea.

Mîncară la un restaurant elegant, în Piaţa Teatrului.

Instalaţi în boxa din fund, pustie la ora aceea, consumară, împărţindu-şi mîncările, schimbîndu-şi farfuriile şi paharele.

-— Trebuie să ţi se pară foarte stranie purtarea mea ! se explică prinţul, dîndu-şi seama că datora oarecari lămuriri amabilului tînăr.

Am toată încrederea în dumneata. *Vous etes un brave jeune-homme.* Uite ce e :

Eu nu sînt nici un vagabond, nici un dement, cum am aerul. Povestea mea e foarte complicată, foarte neverosimilă. Dar să plecăm de aici, fiindcă nu-mi place cum se uită la noi *le maUre-d'hoţel.* Garsonii de aici îmi fac impresia că sînt agenţi de-ai Siguranţei.

Eu nu mă tem de poliţie, dar nu-mi place să văd persoane indiscrete. în jurul meu. Să mergem în Cişmigiu. Am o impresie foarte agreabilă de ieri.

Pe strada Cîmpineanu, apoi prin Intrarea Nordului, iată-i instalaţi la o masă, în peninsula pitică numită Monte-Carlo.

— Eu, *mon ami,* sînt descendentul unei vechi familii boiereşti, ai auzit de ea, fireşte, marea familie Dragomir, a pîrcălabilor, a logofeţilor, a mitropoliţilor, a bunicului meu Iancu Dragomir-Spânul, care-a domnit în Muntenia. Ţi-1 aduci aminte din cărţile de şcoală ?... Eu îi semăn foarte mult, păcat că n-ai vreun manual de istorie ilustrat, să-i. căutăm portretul, să vezi ce mult îi semăn.

Din motive pe care ţi le voi explica mai tîrziu, inamicii seculari a familiei noastre vor să mă suprime. Nu ştiu de cîte ori au încercat, fără să reuşească.

Otrava, pumnalul, săgeata, prăbuşirea de stînci în calea rădvanului meu, glontele şi măciuca, toate le-au încercat. Eu sînt urmaş de luptători : dacă nu pot să mă mai bat, ştiu, în schimb, să mă apăr. Le-am dejucat toate planurile, m-am ferit de toate cursele lor. Pe bietul Dinu, singurul meu băiat, ultimul vlăstar bărbătesc al Dragomirilor, mi l-au răpus acum cîţiva ani, la o vînătoare. *Aî* să vezi în ziarele de atunci povestea cu glontele rătăcit al unui vînător. Basme.

Ştiu eu de unde mi-a venit lovitura, dar nu pot să acuz, nu pot să dovedesc.

Duşmanii mei sînt mulţi. Sînt şi ei neam de boieri. S-au dat cu vremea : au deschis fabrici de conserve, s-au făcut miniştri, au intrat prin consilii de administraţie. A lor e Ţară Românească. Eu am-rămas singur, cu slugile şi pămînturile mele. Am avere mare, fiindcă n-o ţineam în moşii, ca ei, ci în vii, în puţuri cu petrol, în păduri. Pe mine nu m-au putut expropria. Vor să mă suprime. Au agenţi în toate părţile, plătiţi să mă urmărească, să-mi puie otravă în mîncare, să-mi înfigă pumnale în inimă, în conacul meu eu dorm cu uşile zăvorite şi cu zăbrele la fereastră, ca puşcăriaşii. Ei bine, ieri-dimineaţă, au încercat să mă omoare trecînd cuţitul prin zăbrele. Am fugit de-acasă. Am venit la Bucureşti, să-mi pierd urma.

Şi-aici m-au încolţit. Erau să mă otrăvească ieri, la un birt. Noroc c-am băgat de seamă la vreme şi n-am gustat din mîncare. Cînd m-am întîlnit ieri cu dumneata, pe banca de colo, eram flămînd ca un salahor. Seara ţi-am? luat din mîncare, fiindcă se putea ca a mea să fie înveninată. Adineauri, la „Elyzeu" tot aşa. Nu ştii de unde poate veni lovitura. Am vrut să dorm la un hotel, subt Dealul Mitropoliei. Şi acolo mi-au dat de urmă. Sapristi ! Au împănat şi Capitala. Bref, vor să mă constrîngă la sinucidere, prin izolare. Pot conta pe concursul dumitale, ca săi scap ? *Allons, un beau geste !*

Spovedania aceasta tulburase pe Alexandru Milea, Nu-i fusese făcută cu incoherenţă. Dimpotrivă, scurt şt precis. începea să înţeleagă. Bătrînul era un maniac.

Avusese şi el o mătuşă bătrînă, bîntuită de obsesia religioasă. Foarte înţeleaptă altminteri, dar cu meteahna Maicii Domnului, a icoanelor făcătoare-de-minuni şi-a semnelor de pe lumea cealaltă. Auzise şi de nevasta unui mare avocat, femeie inteligentă şi cultă, din cea mai aleasă societate care nu punea mîna pe o clanţă, fără să se spele apoi cu apă boricată, de frica microbilor.

Susținea cu încăpățînare puterea de distrugere a acestor monștri invizibili, tot așa după cum bătrîna mătușe a lui Alexandru clătina cu capul compătimitor, atunci cînd alții surîdeau la poveștile ei cu apariția Mântuitorului, prevestirile candelei, după numărul 'trosniturilor și minunea cu sfântul Stelian care a biruit pe Necurat și l-a pus să borască cei patru copii înghițiți unei biete văduve.

Boierul Iancu Dragomir suferea de mania persecuției. Dușmani imaginari îl amenințau. Credea că-i otrăvesc mîncarea și nu-i părea curios că cellalt n-a căzut trăznit, mîncînd din farfuria destinată lui. Alexandru Milea surîdea de naivitatea bătrînului. Nu putea să precizeze cazul, fără să-și fi luat în prealabil, informații despre ciudatul său prieten. Țîcneala moșneagului putea merge mai departe : poate că inventase și faptul că e print, descendent al unui neam ilustru. Alexandru Milea aștepta să se despartă de el ca să se intereseze dacă într-adevăr există, pe Valea Prahovei, un urmaș al familiei domnești a Dragomirilor. Că bătrînul acela'era bogat și exemplifica o rasă veche nu mai încăpea îndoială. O neobișnuită distincție se desprindea din felul său de a vorbi și a se mișca, așa de mult, încît Alexandru Milea avea mereu impresia că urmărește pe un actor deghizat în vechi boier, debitînd un text ales și, oarecum, convențional.

Prințul se căuta prin buzunare, apoi :

— îmi dai voie să te împrumut cu zece mii de lei ?

Alexandru Milea roși pînă-n vîrful Urechilor. Roși, întîi prin reacțiunea firească a unui suflet delicat, căruia i se oferă bani nemunciți. In același timp, îl emoționa perspectiva de-a avea dintr-o dată atîția bani, el care se trudea din greu pentru o existență neînsemnată. Nu posedase niciodată această sumă.

Văzînd încurcătura tînărului, Iancu Dragomir rectifică :

— Sau, mai bine să-ți ofer 10 000 lei. Eu am destui bani și ți-am răpit prea multă vreme. Aș dori să mai stau pe lîngă dumneata... Mă simt în siguranță... Dacă nu te inoportunez, *bien entendu.* Altminteri, aș cădea

pradă iar dușmanilor. Cumpărăm și un revolver, să împuști pe cel dintîi mizerabil. Am să-ți spun eu cînd trebuie să tragi ! *Parbleu !*

Alexandru Milea primi banii și-i puse deasupra inimei, care se umfla de bucurie. Cel dintîi gînd al său fu la pantofii galbeni pe care îi contempla în fiecare zi în vitrină, peste drum de Palatul Regal și la o jumătate duzină de cămăși de zefir, îndelung rîvnite. Apoi vor veni și hainele *bleu-marine,* cu pantaloni albi, supremă eleganță, într-o după-amiază, la curse.

Bătrînul avea dreptate. Există monștri capabili să țeasă păinjeniș de moarte în jurul unui nevinovat. Cunoștea chiar în propria sa familie un caz similar. Un unchi din Călărași, negustor bogat, pe care ceilalți negustori voiau să-1 desființeze, cu orice chip, a luptat din greu ani întregi ca să scape de polițe protestate, de incendii suspecte, de legenda că vinde marfă stricată. Dar cazul financiarului Loewenstein, în plin Occident, otrăvit de dușmani misterioși și aruncat din avion, în Canalul Mînecei ? Societatea contemporană, cu aparențe de organizație sigură, tehnică și morală, are uneori aspecte de ev mediu. Crime tainice, dispariții, îmbogățiri subite, prăbușiri fantastice — toate acestea nu-1 îndreptățeau să creadă că și împotriva bunului bătrîn se urzea ceva misterios ? Trecutul Țărilor Românești e plin de lupte pentru domnie, de intrigi și de asasinate. Nu se putea reteza, scurt, o tradiție seculară. Prințul Dragomir era cel din urmă reprezentant al acestui trecut plin de fapte mari și de mișelii. Pe umerii săi erau adunate și gloria, dar și' ispășirea unor epoci de mult apuse, cari însemnau trufie, aur și sînge. Era firesc, ca-n jurul său să dea tîrcoale fantomele secolelor defuncte, strigoii auguști ai istoriei românilor. Alexandru Milea era profund impresionat de contactul, neobișnuit, cu un străbun. Se simțea scriind el însuși o pagină din această istorie. Va fi protectorul vieții în' amurg a lui Dragomir, cu sacrificiul propriei sale' vieți. Literatura războinică, supraviețuind marei epopei, la care Alexandru Milea, fiind copil, nu participase, lăsase urme adînci în sufletul tînărului profesor, oricît ar fi făcut el parte dintr-o generație revizionistă, cu mai multă reținere în exaltarea spiritului

şovin şi cu oarecare măsură ştiinţifică faţă de exagerările patriotarde.

Realităţile, însă, iată-le colea. Un om bătrîn era ameninţat. Un tînăr trebuia să-1 apere ! Îndeletnicire mai generoasă, mai puţin obişnuită decît monotonele lecţii de limba română şi franceză, decît traducerile din romancierii parizieni la modă şi-al căror nivel intelectual şi talent nu putea constitui, pentru el, idealul estetic integral.

întîi, voia să convingă pe bătrîn că i se pare. Că acei duşmani sînt roadele închipuirii sale. Că ar trebui să consulte un medic. Renunţă însă la această atitudine.

Ar fi jignit pe moşneagul acela atît de distins, l-ar fi enervat, l-ar fi înstrăinat de el.

Din proprie experienţă (cazul venerabilei sale mătuşi) ştia că oamenii obsedaţi de-o idee nu vor să fie contrazişi. O simplă teorie nu răstoarnă convingeri înrădăcinate în nervi mai mult decît în creier. Şi, iar, ca să flateze mania bătrînului, întreţinîndu-i spaima, aprobîndu-1 total, i se părea joc vulgar şi primejdios. Nu putea exploata o tragedie. Se hotărî să ţină calea mijlocie, aşteptînd să-şi facă el însuşi o părere sigură. Deocamdată, se mulţumi să încredinţeze pe oaspe de tot devotamentul său. îi puse la îndemînă casa şi orele sale disponibile, îi învăţă să se radă cu maşina „Gilette" ceea ce bătrînului îi păru o violentă şi biruitoare intrare în epocă, o iniţiere în exigenţele şi avantagiile secolului.

Pentru proprietăreasă, prinţul Dragomir, deveni d. Stancu, farmacist din Călăraşi, unchi al chiriaşului titular. Un spor benevol al chiriei cuceri pe onorabila matroană. Boierul îşi trimise, pentru o complectă mistificare, cîteva scrisori pe numele Stancu, ceea ce derută cîteva zile pe duşmani. Scrise lui Georgescu, la conac. Acesta-i răspunse că nu 1-a găsit încă pe atentator, dar că-i simte prezenţa necontenit. Nu era prudent din partea boierului să vie acasă, deocamdată. Bravul administrator urma să-1 încunoştiinţeze cînd va fi fost primejdia trecută.

Dealtfel, nici măria-sa nu simţea nevoia să se reîntoarcă, îi era bine, în tovărăşia tînărului, întinerea, renăştea. Alexandru Milea îşi simplificase existenţa, păstra numai cîteva ore pe săptămînă, la un institut şi trecu unui camarad traducerea începută. Era fericit să găsească pe bătrîn din ce în ce mai puţin persecutat de ideea asasinatului. Acesta, de asemeni, se bucura să-şi vadă protectorul îmbrăcat elegant şi prinzînd culori în obraz. în Cişmigiu, acum o săptămînă, era palid, era foarte palid bietul băiat.

Peste cei doi prieteni, zilele bucureştene se rostogoleau fraged, cu dimineţi de mai şi amurguri trandafiria, cu mireasmă de salcîmi, cu năvala bujorilor şi exuberanţa tutulor vegetaţiilor, în Cişmigiu şi aiurea, seninătate, parfum şi vis, şi, în viitor, imense orizonturi triumfale...

CAPITOLUL VI

în vremea aceasta, la Dragomirna, în pavilionul locuit de domnul Georgescu, se instala *Madame* Acajou, venită de la Bucureşti în ajunul atentatului cu care s-a început această povestire.

Madame Acajou — numită astfel în cercurile Capitalei — era însăşi principesa Dragomir, nora bătrînului, soţia răposatului boier Dinu.

O femeie de vreo patruzeci şi cinci de ani, frumoasă încă, pe care fiul unic al boierului o gonise, nu se ştie pentru ce, fără să se despartă şi care trăia din venitul unei vii dăruite de bătrîn.

O apariţie tinerească, deşi multe nopţi nedormite, călătorii pasionate, ani misterioşi, trecuseră peste dînsa şi-i încărunţiseră la tîmple părul acuma tuns şi vopsit în culoarea mahonului. Era cea mai reuşită coafură în acest gen, în societatea bucureşteană ; o purta de cîţiva ani. Fata paraclisierului de la Precupeţii-Vechi, devenită mai tîrziu soţia unui boier autentic, nu putea fi numită, la infinit, prinţesa Dragomir. Şi-atunci doamnele din elită o botezară *Madame* Acajou, nume care n-o umilea nici pe dînsa, nici pe dînsele.

Ei, în special, i se părea că poartă un nume aristocratic, înrudit oarecum cu al familiei d'Anjou.

Vînătoare pasionată, iubitoare de vin, pe care-1 consuma şi matinal, Anişoara Dragomir, născută Bidiviu, întreţinea, de mulţi ani, încă de pe vremea răposatului, reiaţiunile de rigoare, pe cari temperamentul ei de bravă mahalagioaică bucureşteană, le impunea vînjosului administrator Constantin Georgescu, fiul preotului cu acelaşi nume, clin satul Ulmenii-de-Sus, pe vremuri vacuf al prinţilor Dragomir.

Dinu Dragomir o cunoscuse la Paris — era logodnica oficială şi consoarta ilegitimă a unui coleg de universitate — o luase de nevastă, spre consternarea bătrînului, care-ar fi visat, ca orice părinte, pentru fiul său, dacă nu o domniţă de neam cel puţin o burgheză cumsecade sau, în cazul cel mai rău — sau, poate, în cazul cel mai bun — o ţărăncuţă robustă, din munţii paterni, sînge proaspăt care să întinerească obosita vînă a neamului, în copii dolofani, jumătate os domnesc, jumătate plămadă de răzăşi. Era încă vie pilda lui Victor Emanuel, din bătrîna casă de Savoia, care punea coroana regală de mîine pe fruntea fetei zdravănului Nichita, de la Cetinge.

Dar fosta domnişoară Bidiviu n-avea nici rasă, nici cherestea. Frumuşică şi sprinţară, cu nişte ochi de drac subt sprîncene castanii, dornică s-ajungă bine, dezgheţată şi cam vulgară, n-avea ce căuta în vechiul conac strămoşesc.

Dinu era un băiat istovit, clipea mereu din ochi, puţintel la trup ca şi boierul cel mare, uituc şi nervos, violent fără motiv şi plîngăreţ, din senin, în braţele tătîne-su, ale nevestei, ale slugilor, ale cîinelui, mare cît el.

Viaţa de ţară făcuse din Anişoara o femeiuşcă puternică. Un copil, o fetiţă, veni pe lume şi o botezară, după numele mamei bătrînului boier, cucoana Smaranda, cu care micuţa sămăna să te cruceşti.

Pe urmă, Anişoara începu să-şi facă de cap, pe faţă, cu prietenii soţului ei, iar pe ascuns cu argaţii tineri, cu domnul învăţător, ca să sfîrşească apoi cu feciorul popei.

Prieteni ai lui Dinu, părăsiţi de Anişoara, denunţară — cei din urmă gentilomi — ultimul amor aristocratic

al prinţesei. Dinu regăsi, cu o spontaneitate uimitoare, demnitatea ancestrală, provocă la duel pe infidel şi goni pe Anişoara, în aşteptarea divorţului. Iancu Dragomir, ;eare începuse să-şi iubească nora, de cînd îi dăruise o nepoţică, încercă zadarnic să-i împace, mai ales că era convins de nevinovăţia femelei, care se jura pe mormîntul răposatului ei tată, paracliserul.

Paralel cu domnul distins, intrase în viaţa principesei şi Costea Georgescu, absolvent al Şcoalei de agronomie şi deocamdată vechil.

Era un băiat înalt şi voinic, bine legat, cu o dantură splendidă. Păcat că se uita puţin cruciş, din ochii mici ; altminteri, Anişoara nu l-ar fi ascuns nici pe el, ba cu mîndrie l-ar fi arătat cucoanelor din Bucureşti, surîzînd cu înţelesuri „administratorul nostru !". Costea avea douăzeci şi trei de ani cînd, reîntors din Paris, unde fusese cu banii prinţului, îşi luă în primire postul de îngrijitor al averii. Cunoştea şi contabilitatea. Dinu îl folosea şi la vînători şi petreceri, ca mîna lui dreaptă. Tăcut şi serviabil, insinuant cu discreţie, Constantin Georgescu ştia să se facă indispensabil, se amesteca printre boierii bucureşteni, invitaţi la conac, se împrietenea cu unii, arătîndu-le poteci favorabile în pădurile unde pîndea mistreţul şi se tăvălea de admiraţie, muşcîndu-şi perna, acasă, la amintirea frumuseţei şi farmecul stăpînei sale, care îl impresiona, mai ales, prin distincţia ei. Tot ce era poleială pariziană şi mondenă părea băiatului de preot ţăran, aristocratică strălucire. Pudra, parfumul, roşul de buze, voalurile, umbreluţa, pantofii, ciorapii de mătasă — tot ce folosea Anişoara — era, pentru vechil, obiect de tăcută şi pasionată idolatrie. în privirile sale disimulate n-ai fi citit însă niciodată un gînd irespectuos. Nimic din purtarea sa nu trăda sentimentul de complectă adorare, de la prestigiul religios al doamnei mari, pînă la dorinţa de-a frămînta acel aluat delicat şi vînjos, în acelaşi timp, care era corpul ei de treizeci şi cinci de ani.

îi plăcea cum bea vin Anişoara, cum se arunca pe cal, cum pîndea vînatul, subt marii stejari seculari, ochii ei căprii erau leneşi, grei de vin şi de vis, încărcaţi de taine şi de păcat.

Nu-i plăcea însă, s-o surprindă . dind peste *mină-,* cu surîs, vreunui cavaler, s-o vadă luată de braț, familiar, de altul, să vorbească pe şoptite la un colț, cu altul, să se piardă, cu al patrulea, subt bolți de pădure.

Georgescu îşi dădea seama că toți domnişorii aceia nu veneau acolo din prietenie pentru boierul Dinu, ci-pentru vinurile sale bune, paturile moi ale conacului, mesele îmbelşugate şi frumusețea stăpîne:.

în vreme ce prințul Iancu Dragomir sta cufundat în cărți şi hrisoave, căutîndu-şi obîrşiile în fundul veacurilor şi înnodînd în lanțul neamului inele regăsite cu greu, tinerețea umplea bolțile palatului şi-ale pădurii 'cu. chiote răsunătoare, cu sunetul cornului de vînătoare, cu nechezat de cai şi rîsete din plin.

De la o vreme, şi Anişoara începu să-şi întîrzie privirile pe omul de încredere al soțului său. Costea avea ceva sănătos şi proaspăt, se îmbrăca frumos, ținea să-i placă şi apoi îi sta la îndemînă. Nenumărate au fost cochetăriile şi asprimile cu care agera bucureşteancă chinui cîteva luni pe fiul părintelui Georgescu ; jocul de-a pisica şi şoarecele slăbise pe flăcău, îl făcuse nervos şi cu atît mai plăcut prințesei.

Nu ştia, bietul băiat, ce voia de la el femeia aceea, de ce îl privea cîteodată, ispititor şi de ce 1-a plesnit cu cravaşa peste mînă, muşcîndu-şi buzele, într-o zi cînd ajutîhd-o să urce pe cal el îi prinsese, ca din întîmplare, degetele într-ale sale.

în clipa aceea o ufî, cum a urît-o de-atîtea ori, în urmă, cu dor de răzbunare şi de umilire.

O ura cînd simțea, ceea ce boier Dinu niciodată nu simțea, că se dăduse altuia, din oaspeți : cel din urmă, un ofițer francez, care făcuse războiul în Moldova, legase prietenie cu Dinu (căpitan atunci) şi se reîntorcea, poftit de el, să petreacă septembrie la via de lîngă reşedință, între conac şi satul Ulmenii-de-Sus.

Străinul acela umbri întreaga şleahtă de lichele cari mişunau la curtea prințului Dragomir : călărea mai bine ca toți, vorbea franțuzeşte mai repede ca ei, şi ştia să se poarte cu lumea, spunînd pînă şi argaților *„mon ami",* poreclă pe care numai boierul cel bătrîn o dădea oamenilor şi nu la toți.

După plecarea francezului — venise toamna şi în palat nu mai rămăseseră decît vreo doi-trei nemîncați de pe la Bucureşti — Anişoara se năpusti asupra lui Costea, într-un amurg cînd băuse o sticlă de vin ruginiu pe nerăsuflate.

Toamna întreagă şi toată iarna fu a lor. Lunile cele mai spăimîntătoare din viața lui Georgescu. Spăimîntătoare fiindcă prea era frumos şi nu-i venea să creadă, fiindcă se temea să nu se sfîrşească, fiindcă-i era ruşine de stăpînul său, fiindcă i se părea cea mai mare ticăloşie omenească ceea ce făcea el. Cu toți anii cheltuiți în josnicia Bucureştilor, cu toate lunile de la Paris, el păstra încă ceva curat, copilăresc şi cinstit, rămas din casa preotului.

Săptămînile pe cari, în cîteva rînduri le petrecu domnița în Capitală au fost pentru el prilej de mare tristeță şi tulburătoare întrebări.

— Ce e cu tine, Georgescule ? îl iscodi boierul, cînd urmăreau, la marginea pădurii albe, lupul care se vestise.

Şi Dinu Dragomir nu mai aşteptă răspuns, căci trecea de la una la alta.

Iar Costea, în înnoptarea cenuşie, grea de taine peste zăpada proaspătă şi multă, copleşitoare de gînduri negre, se întreba ce va fi făcînd Anişoara la Bucureşti, unde ispitele o caută la tot pasul, unde se va fi dus singură să urmărească ispitele şi unde forfoteau atîția domnişori fără treabă, ofițeri cu monoclu, boiernaşi şi cartofori, cari atîta aşteptau.

Veni primăvara şi fu a lui, veni vara şi cu ea din nou, năvala pomanagiilor.

Atunci s-a întîmplat şi povestea de-a aflat Dinu.

Unul din cei vechi, dîndu-şi cuvîntul de onoare şi cerînd prințului tînăr cuvîntul de onoare că nu va spune de unde ştie, denunță amorul recent al principesei cu un văr al doilea al soțului, Marius Golfino.

Dinu se uită lung la delator, ca la cineva care te trezeşte, fără să-1 fi rugat, dintr-un vis frumos, clipi din ochi, lovi cu cravaşa pe masă de cîteva **ori** apoi "ncepu să plîngă, sprijinindu-se pe o jupîneasă care trecea cu

tava de dulceață tocmai către perechea adulteră, instalată pe terasă.

Dinu așteptă cel dintîi prilej să se afle față în față cu întreaga societate, minus slugile.

înfingîndu-se ca un cocoșel înaintea cuceritorului, îi trase repede două palme mai mult comice decît dureroase, apoi scoase din buzunar și-i întinse cartea de vizită, gest sacramental și complect inutil, căci se cunoșteau de mult, ba erau și rude.

Se bătură în duel cu pistolul, nu fu rănit nimeni, nu se împăcară pe teren, dar Marius Golfino mai șezu douâ-trei zile la castel mîncînd la aceeași masă, pasămite să nu dea de bănuit boierului bătrîn și servitorilor.

Cel mai indignat în toată afacerea asta era Costea, care avea alte informații despre sentimentul de onoare în familiile bune.

El ar fi vrut ca clin acest duel măcar unul să iasă împușcat : lie scîrnăvia, fie însuși boierul, de care era acum gelos și fără de care ar fi știut el să devină stăpînul și apărătorul femeiei iubite. ,

Cînd a cerut socoteală Anișoarei de ce-a făcut una ca asta, principesa îl măsură de la cap la picioare cu dispreț, de la înălțimea grandoarei sale, cum spun francezii.

Cu priviri înghețate și vorbe din vîrful buzelor, 11 poftit să fie la locul său :

— Eu am vătafi, nu mi-am angajat tutori !... încheie dînsa.

Costea, roși pînă-n albul puțin al ochilor ușor încrucișați, rănit adînc, cu ură de clăcaș și gînd de răzbunare, la amintirea situației sale reale. Va veni și ziua răfuielii !

Plîngînd și lovind nervos cu piciorul, Dinu Dragomir se spovedi bătrînului. începură confruntări, scene în trei, repetate săptămîni întregi. Dinu acuza, Anișoara se apăra cu indignare, stabilea alibiuri, evoca morminte scumpe, se jura pe capul Smarandei — tocmai la Notre-Dame de Sion în Galați — iar bunicul, de dragul fetiței de treisprezece ani, îi conjura să se împace.

•— Sînt dezonorat, sînt bulversat! insista Dinu, cu cîinele lup în brațe, folosind cuvinte familiare bătrînului.

Iancu Dragomir nu admitea posibilitatea unei rupturi complecte. El tot mai aștepta de la Anișoara, odrasla bărbătească ce se va numi Ion și care va prelungi lanțul vechi al neamului ilustru.

Consimți la o despărțire formală, în anunțarea oficială a divorțului care se va tărăgăni ; dărui norei sale o vie din al cărei venit să trăiască și o casă în București, cu două etaje :. unul să-1 închirieze iar în altul să locuiască o vreme, pînă se vor liniști lucrurile.

Un diavol, însă, tot strîngea pe Dinu, care nu voia să audă de împăcare : nefericitul începea să descopere și alte aventuri vinovate ale nevestei sale. Informatorii curgeau, din lumea cea mai aleasă, în special foști amanți — unu avu neobrăzarea să se destăinuiască •— personagii irezistibile care nu admiteau concurența și erau profund scandalizate de faptul că Anișoara își luase libertatea să-i schimbe.

Principesa Dragomir se mută la București, își tunse părul, îl vopsi și deveni *Madame* Acajou.

Cum banii viei și-ai casei nu-i ajungeau să trăiască așa cum trăise atîta vreme, începu să se ocupe de „afaceri", adică să-și utilizeze rudele prin alianță și relațiile soțului ei, ca să cîștige parale prin intervenții la ministere, vînzări și revînzări de imobile, speculă de acțiuni dăruite ; unele jocuri ale ei fură descoperite, sinuciderea unui secretar general de minister dădu de lucru presei : *Madame* Acajou cunoscu fiorul celebrității anonime fiind relevată opiniei cititoare de către un reporter care o zărise așteptînd, în amurg, în fundul unei limuzine, la poarta unui minister, cu văluri dese pe figură. Botezată, senzațional și discret „Dama voalată", principesa Dragomir cunoscu, luni de zile, o invidiabilă publicitate.

în vremea aceasta, își realizase un vechi deziderat : își cumpărase mașină, învățase să conducă, ședea la volan cum se visase de-atîtea ori : cu o țigaretă în colțul gurei și cu privirea atentă și severă. Frecventa dancinguri, nu disprețuia conversațiile bărbătești (politică, bursă, industrie) și citea pe „Bodăler."

Totuși, viața aceasta n-o mulțumea pe deplin.

Ca dînsa erau atîtea și atîtea la București, iar principesa Dragomir una singură : imense parcuri, zeci de

slugi, castelul de cea mai pură arhitectură românească, arcade, ferestre, colonade, porţi, bolţi, gîrlice de pivniţă, bănci, totul numai stejar, cărămidă roşie, piatră albă, ederă şi patina vremei peste tot, minune de stil arhaic, reprodus în buletinele Comisiunei Monumentelor Istorice, imitat, în mic sau numai în fragmente sau numai în ornamentaţii la Bucureşti şi aiurea la conacele recente sau palatele administrative — foişor şi arcadă, cărămidă aparentă şi dantele de piatră pînă la obsesie.

Prahova curge în vale, spumegătoare sub metereze, iar împrejurul palatului munţii toţi, păduri, ţărani plecaţi şi peste tot tăbliţe :

„DRAGOMIRNA"
Domeniile principelui Iancu Dragomir
Vînătoarea şi aprinderea focului în **pădure absolut interzise.**

Acestea toate lipseau la Bucureşti, ca şi aleea de nuci uriaşi, rădvanul cu şase cai şi surugiul colorat, ca şi abundenţa de la conac. Aici, cu toate mondenităţile, Anişoara Dragomir se simţea detronată.

Nu-i spunea nimeni măria-sa, şi în loc de vechi portrete de mitropoliţi, jupîniţe şi boieri, avea fotografii şi tablouri moderne, triste în ramele lor bronzate, dezolante în noutatea lor.

Din cînd în cînd sosea Constantin Georgescu — pe care-1 însărcinase să-i administreze via.

Prinţesa, dispreţuitoare cu el la conac, îl primea şi-1 găzduia acum cu oarecare deferentă, căci aducea puţin din aerul seniorial al castelului, ceva din splendorile de altădată;

Niciodată însă administratorul nu venea cu ramura de măslin : Dinu nu voia s-audă de-o împăcare. îşi scosese fata de la Notre-Dame, o adusese la conac, vrînd să facă din ea viitoarea stăpînă ; una cîte una trecea în mîna ei atribuţiile Anişoarei. La cincisprezece ani, Smaranda era împlinită ca o femeie. Călărea, alerga pe moşie, cerceta pădurile, lovea cu cravaşa în ţiganii strecuraţi după uscături, fragi sau chiar găini, în desişurile dimprejur, poruncea slugilor, număra butoaiele cu vin, intra în însăşi gospodăria averilor. Mai mult decît mama ei, care,

de fapt, era o străină, domniţa cea mică se simţea stăpînă indiscutabilă. Ştia că acele avuţii îi aparţin, total şi definitiv.

Costea, care crescuse în umbra părinţilor mai bătrîni ca el, şi cucerise o mare autoritate pe lîngă ei, vedea cu nelinişte cum se ridica un nou superior, îi încurca toate socotelile. Smaranda, pe care colegile de pensionat o numiseră Nina, îl socotea în rîndul slugilor şi n-avea pentru el, privirile vinovate ale Anişoarei. îl' ţinea de scurt, îi cerea socotelile, cu îndîrjirea tinereţii, cu autoritatea numelui moştenit.

Georgescu se plîngea de toate acestea Anişoarei :

— Eu am fost o slugă credincioasă... Am administrat atîţia ani... Am mărit averea... Am fost cinstit... Mă simt umilit...

Principesa, care tot mai trăgea nădejdea unei reîntoarceri triumfale ia castel, îl asigura că va fi reintegrat în drepturile sale complete şi onorat cum se cuvine unui colaborator preţios.

Dar administratorul ştia cît de încăpăţînat era boier Dinu. Fericit să-şi vadă odrasla crescînd, el renunţase, şi, mai ales, convinsese pe bătrîn să renunţe la Anişoara. Intenţiona, chiar, să divorţeze şi să se însoare cu una din fetele de neam pe cari, cu optsprezece ani înainte, le-ar fi visat bătrînul pentru singuru-i copil.

Costea se cutremura la gîndul că un oaspe nou se va adăuga în castel, un nou controlor, un rival poate.

Anişoara păli, primind vestea. Divorţul însemna, pentru dînsa completa prăbuşire.

Abia acuma îşi dădea seama ce mult greşise, cum îşi năruise singură, prosteşte, fericirea.

Nu şi-ar fi închipuit niciodată că omuleţul acela nervos, care clipea mereu din ochi şi plîngea pentru nimica toată, era capabil de atîta voinţă. îl ura, după cum se ura pe sine însuşi, după cum ura pe mizerabilul care o denunţase şi pe amanţii ei de odinioară rezervaţi faţă de dînsa, la Bucureşti, evitînd-o acum, de frica vreunui serviciu solicitat, de-o intervenţie, de posibilitatea unei reabilitări, prin frecventarea familiei lor viitoare...

Fosta domnişoară Bidiviu, care nu cunoscuse niciodată, dragostea de mamă — căci grăbită să trăiască, îşi în-

străinase copilul din pruncie — avea acum violente accese de afecțiune maternă.

Se plîngea cui voia s-audă că moare de dorul fetiței, scria soțului şi mai ales socrului ei că vrea s-o vadă pe Nina, că dacă n-o vede se otrăveşte. I-o trimiseră, în două-trei rînduri, la Bucureşti. Anişoara o scoase în cea mai bună lume, dar Smaranda, cu numele ei țărănesc, cu amestecul ei de timiditate şi sălbăticie, cu parul ei netăiat şi cu mîinile ei puternice, nu făcu o impresie strălucită.

Şi nici ei nu-i păru ispititoare reuniunea acea de femei bătrîne şi întinerite, de fețe fardate, paloarea şi feminitatea mîinilor şi chipurilor de băieți. Nu se mai duse în Capitală. Dealtfel, nici Anişoara n-o voia la Bucureşti. Dorul de Nina era mai mult o cursă întinsă familiei, ca să fie poftită dînsa la conac, să întîrzie acolo, să se facă dulce şi, pocăită, să-şi recucerească soțul şi pe bunul bătrîn. Dar nu răuşi, mai ales că ştirile venite despre purtarea ei în anii clin urmă, în Capitală şi-n cazinourile din străinătate nu erau din cele mai încurajatoare.

Lucrurile ajunseseră la exasperare pentru Costea şi, mai ales, pentru dînsa : Nina creştea, în ani şi-n autoritate.

Dinu ceruse divorțul iar viitoarea principesă Dragomir, Marta Golfino, sora însăşi a fostului amant al prințesei, era invitată la o vînătoare de cerbi şi mistreți pe domeniile Dragomir.

înarmîndu-se cu tot curajul, cu toată îndrăzneala care-i folosise atîtor ascensiuni, Anişoara căzu, nepoftită, la conac. însuşi Costea fu surprins de această vizită inoportună, în toiul pregătirilor vînătoarei. El o sfătui să nu dea ochi cu boierii, să se întoarcă frumos, cum venise. Dar Anişoara era nestrămutată în hotărîrea ei.

Se duse glonț la bătrîn, îi căzu în genunchi, îl imploră, cu vocea ei groasă — care se îngroşase şi mai mult, în vremea din urmă — jucă o scenă de tragedie menită să impresioneze pe Iancu Dragomir.

Nora prințului trecuse prin Conservatorul de declamație şi dacă nu făcuse teatru, cu toată frumusețea, inteligența, temperamentul şi mlădierea ei, de vină era glasul acela gros, aspru. Te mirai cum poate ieşi, dintr-o făptură atît de echilibrată, o voce atît de puțin armonioasă.

„: Acuma, în genunchi, în fața bătrînului, cu sinceritatea .disperărei, vorbi de sinucidere, de mormîntul de la Pătrunjel, de ochii fetei, de amintirea strămoşilor, în special, a clericilor familiei Dragomir, boieri creştini, înțelegători, iertători şi primitori.

— Sînt complect bulversat ! spunea bătrînul.

Dac-ar depinde de mine, *mon enfant... je ne demanderais pas mieux...* Dar Dinu... El e inebranlabil... Să vorbim cu Dinu...

Anişoara venise în costum de vînătoare. Ținea puşca pe lîngă dînsa şi din cînd în cînd, o lua de jos, ca pe-o mărturie de onestitatea ei sau aşa ceva. Iancu Dragomir se ferea cu mîinile. El pierduse deprinderea armelor. Toată ziua între cărți, consultînd hrisoavele familiei, scriind el însuşi, nu vedea, cu familiaritate, două țevi întinse spre propria-i inimă.

Dinu fu chemat. •

Rămase înmărmurit, în fața unei atari impertinențe.

— *Sortez, madame !* țipă el, înălțîndu-se în vîrful picioarelor, ea să pară mai solemn.

Sortez l şi tot agita cravaşa.

Costea care venise împreună cu boierul, fu rugat să conducă pe doamna. El o pofti ceremonios şi-i explică pe drum, că făcuse o gafă. Nimeni nu trebuia să cunoască această vizită nedorită,, nici, mai ales copila.

încă vehementă, Anişoara mai jucă o dată scena din fața lui Iancu Dragomir, de rîndul acesta fără umilitate, ci numai cu lacrămi, disperare, morminte, portrete, fetița şi, în plus, o violență, o ură în priviri, un dor de răzbunare care impresiona pe Georgescu, pînă la sugestie, pînă la nevoia de-a împărtăşi el însuşi indignarea şi revanşa femeiei alungate.

Din convorbirea aceasta Anişoara ieşi învingătoare.

A doua zi, de cu zori, începu vînătoarea. Erau vreo treizeci de invitați, o treime femei, restul bărbați. Marta Golfino, admirabil păstrată la patruzeci de ani, încă dom-

nişoară, era regina serbării. Nina o privea cu indiferență. Nu i se împărtăşiseră intenţiile matrimoniale care prezidau această vînătoare.

In amurg, gonind cerbul, în aşteptarea mistreţilor — patru fuseseră ucişi pîn-acum — Smaranda Dragomir avu o viziune ciudată : i se păru că-n dosul unui tufiş, pîndeşte, cu puşca-n mînă şi îmbrăcată de vînătoare, mămica ei de la Bucureşti. Halucinaţie, fără îndoială, căci Anişoara n-avea ce căuta aici, era acolo, în maşina ei, fumînd ţigaretă peste ţigaretă, la volan sau vorbind cu animaţie, la o masă unde se servea ceaiul, sau dansind sau pudrîndu-se.

Vînătoarea continuă a doua zi. Dar a doua zi, în mijlocul sunetelor de corn, al lătratului cîinilor, al strigătelor gonaşilor, în năvălirea turmei de porci sălbateci şi-n pocniturile victorioase, un om căzu, străpuns de două gloanţe, şi omul acela nu era altul decît Dinu Dragomir, ultimul vlăstar bărbătesc din falnicul neam de stăpînitori.

Cîinii n-au mai lătrat, hăitaşii n-au mai chiuit, cel din urmă corn răsună jalnic, iar sălbătăciunile cuceriră, netulburate, împărăţia pădurilor fără sfîrşit.

Pe-o năsălie de brad au dus patru ţărani, trupul domnului Dinu, în faţa boierului bătrîn, care nu voia să înţeleagă. Mort ? Cum mort ?... Dar Iancu Dragomir nu se gîndise niciodată la moartea urmaşului său. Se vedea întins pe sine însuşi, împăcat creştineşte cu acest gînd, îngropat în cinste, subt lespede înflorită] în biserica satului, printre ceilalţi ai lui, dar o dată, măcar o dată, el care îşi închipuise urşi cu chip de om, copaci vorbitori, rădvane umblînd cu roatele în sus, Prahova ducînd la vale sînge, pădurile aprinse, conacul său, cu dealuri, cu tot, transportat în sudul Franţei, un Dragomir, pe tronul Ţării Româneşti sau o nouă năvălire a tătarilor, — o singură dată bătrînul părinte nu-şi închipuise moartea lui Dinu. Şi acum, iată-1 colea, feciorul său iubit, neînsufleţită pulbere, pe tinere ramuri de brad, Dinu al lui, mort.

Şi-n jurul lui, patruzeci de chipuri cu privirile-n pămînt, boieri şi ţărani, bărbaţi şi femei, socotindu-se fiecare vinovat de moartea lui Dinu, fiecare bănuindu-şi puşca, osîndindu-şi greşeala !

Bărbia boierului clănţănea, subt paloarea feţii, unde sprîncenele negre şi ochii sticloşi, în fundul capului, făceau pete neverosimile, păreau adăugaţi.

— Duşmanii!... atît a putut îngîna bătrînul, amintindu-şi întreaga serie de asasinate, din familia lui, urile şi răzbunările din trecut, pumnalele cu cap de mort, pătate de sîngele strămoşilor şi păstrate într-o firidă.

Apoi, recăpătîndu-şi cumpătul, cu o mare seninătate, în marea lui durere, Iancu Dragomir prezida preparativele funebre, indicînd ritualul şi desăvîrşind, pînă-n cele mai mici amănunte, boierească pogrebanie.

Nina era covârşită, neînţelegînd acest mister : primul mort, în viaţa ei... nu numărase, ca bunicul, os peste os, ţeastă peste ţeastă, în cripte şi în cronici, în istoria ţării şi-n tradiţia orală.

Mama ei, chemată telegrafic de la Bucureşti, veni şi jucă tragedia de rigoare cu ţipete vulgare ; era singura persoană în doliu. Celelalte n-avuseseră de unde să-şi procure hainele cernite.

Nu fusese încă mortul dus la groapă şi legenda se întări : cei mai mulţi — chiar oaspeţii distinşi ai vînătoarei, necum ţăranii — găsiră vina în piaza rea pe care o înfăţişa Marta Golfino, care nu se măritase pînă la patruzeci de ani, nenorocise pretendenţi şi pierduse doi logodnici : unul ofticos în munţii Elveţiei, altul căzut pe frontul de la Oituz.

însuşi răposatul era găsit culpabil de-a fi voit să-şi facă soţie din sora celui ce-i necinstise soţia, Marius Golfino.

Marta Golfino simţi această suspiciune, vecină cu ostilitatea şi blestemîndu-şi propriul ghinion, plecă cea dintîi. îi urmă, după consiliul administratorului, neconsolata văduvă.

Ceilalţi se risipiră, în grupuri şi, după douăzeci şi patru de ore, în castelul plin pînă atunci de tinerască hărmălaie, nu mai rămase decît un moşneag doborît, o fată îndoliată şi credinciosul Costea.

E momentul să spunem că nu *Madame* Acajou, ci însuşi vechilul îşi împuşcase stăpînul.

CAPITOLUL VII

Prin moartea lui Dinu şi deprimarea celorlalţi doi, bunicul şl nepoata, Georgescu redevenea stăpînul cu puteri mai mari decît avusese pînă atunci.

.Simţea aceasta din privirile slugilor, din blîndeţea cu care îi vorbeau prinţul şi domniţa, din propria lui încredere în sine. Administratorul umplea voluminos golul lăsat de boierul cel tînăr.

Fără îndoială, nu fără emoţie trăsese, în vreme ce Anişoara pîndea şi ea să tragă, dacă Georgescu n-ar fi avut curaj. Dar un straniu orgoliu bărbătesc, nevoia de-a părea cavaler principesei, îl făcu să comită el cumplita faptă. Remuşcările îi fură înăbuşite de nevoia imperioasă a sîngelui rece, a comediei ' dezolărei, a lichidării acestei vînători cu sfîrşit dramatic.

îşi înmulţi atenţiile pe lîngă bătrîn, căruia părul îi albise complect, îi crescuse lung, împreună cu mustăţile şi barba.

Moartea lui Dinu făcuse o impresie mult mai mare decît părea la început, asupra moşneagului. în ochi îi licărea nebunia, mîinile îi tremurau, ferindu-1 de duşmani invizibili, iar vendetele din trecutul familiei sale luau aspecte gigantice, dominînd şi întunecînd întreaga istorie, faptele vitejeşti, anii de pace constructivă, ridicări de ziduri, cumpărări de noi pămînturi, călătorii în ţări străine şi ctitorii de biserici.

Toate paginile citite, toate amintrile, spuse din tată-n fiu, privitoare la „Arcaşii Zimbrului", luau fiinţă acum.

— Lupta nu s-a sfîrşit mormăi dînsul.

La început, Costea încercă să-i alunge aceste gînduri, dar încetul cu încetul, găsi că izolarea bătrînului printre fantome ameninţătoare, putea să-i fie de mare folos lui însuşi ! Improvizat în luptător, alături de moşneag, cîştigîndu-i încrederea totală, putea să-şi ajungă' visul făurit subt înrîurirea Anei : stăpînirea unei părţi, dacă nu a întregei averi.

în el se trezeau reminiscenţele unor vagi lecturi socialiste, unite cu firescul instinct de revoltă al muncitorului şi cari,. alimentate de-văduva tragică, îi spuneau că nu e drept ca el, omul din popor, cu întregul viitor înaintea lui, să-şi piardă anii cei mai frumoşi, lucrînd zi şi noapte ca să. sporească bogăţiile unor feudali degeneraţi, cari trăiseră destul în trecut, din sudoarea miilor de iobagi, strămoşii săi.

E drept că administrînd atîtea vii şi păduri, atît pămînt cu grîu mai puţin, dar cu mult petrol, pusese şi el deoparte cîteva milioane. I se părea totuşi, că are drept la mai mult. Dacă înţelegea ca Iancu sau Dinu Dragomir să fie beneficiarii unor domenii întinse cari, la urma-urmei le aparţineau, nu voia în ruptul capului să admită ca vrunul clin filfizonii cari se perindaseră pe la conac s-o ia de nevastă pe domniţa Smaranda şi să se instaleze ca domnitor al acestor ţinuturi, poruncindu-i, umilindu-1.

— Cît am fi noi de fericiţi, Costeo, îi spunea Anişoara, la Bucureşti, să trăim acolo : eu ca stăpînă, iar tu ca stăpîn adevărat !

Căci eu tot prinţesa Dragomir sînt. Bătrînul nu s-ar mai împotrivi. Pînă la majoratul Ninei, veniturile ar fi ale noastre toate iar mai tîrziu, cine ştie, dacă va trebui să părăsesc conacul, ne-am căsători şi-am trăi fericiţi la Nisa, ori ne-am cumpăra altă moşie !

Constantin Georgescu avea un tact ţărănesc care-i spunea că nu e bine, din nici o privinţă, s-o aducă înapoi pe văduva stăpînului său.

Ar fi fost nedelicat, aşa de curînd, cînd răposatul o gonise. Anişoara n-ar fi ştiut să păstreze ascunsă legătura lor. Aceasta i-ar fi ştirbit lui din prestigiu în ochii bătrînului, care începuse acum să-1 iubească asemeni propriului său copil.

Şi apoi, vorbind drept, Costea cam începuse să se sature de fosta lui stăpînă.

Era cu vreo zece ani mai mare ca el şi de la patruzeci şi cinci de ani în sus, deosebirea începe să se vadă. N-ar fi fost, din partea lui, nici măcar mîndria de a fi luat sînge de viţă : dacă el era fecior de popă, Anişoara era fată de paracliser şi între aceste două demnităţi ecleziastice, incompatibiltăţile se arătu favorabile numai lui.

Dacă era vorba să se însoare, cu tinerețea şl situația lui ar fi găsit oricînd o fată de familie bună şi cu avere. Ar fi ţjnut casă şi la Bucureşti, s-ar fi îmbrăcat elegant, cu ghete de lac şi cu ghetre albe, ca prințul, de la care învățase anumite maniere aristocratice.

S-ar fi înscris în cluburi — în defintiv, nu era mare lucru să-nvețe şi el jocul bridge — şi-ar fi ras mica mustață castanie, ar fi purtat cămăşi de mătasă, ar fi candidat la deputăție...

Subt aparențele lui de om simplu, muncitor şi modest, Constantin Georgescu ascundea un țăran şiret, vanitos, care ar fi vrut grozav să nu mai muncească, ci să-şi trăiască viața din plin, cu tot ceea ce confortul modern, numit civilizație, îi putea oferi.

Foarte abil, el trebuia să joace acum două jocuri : în primul rînd să pară Anişoarei că face tot ce vrea dînsa, că a abdicat de la orice inițiativă, lăsînd-o pe dînsa să conducă din umbră, lupta pentru cucerirea averii Dragomir ; pe de altă parte, să puie piedeci acestui plan, să nu lase pe Iancu Dragomir sub influența ei, să se descătuşeze el însuşi, de obligațiile fată de fosta lui stăpînă.

Costea ştia să joace comedia dragostei, supunerii, a inferiorității sale atît la Bucureşti, cît şi la conac, cînd Anişoara venea să-şi îmbrățişeze copila,' să sărute mîna venerabilului tată, să aducă flori şi bocete la mormîntul mic unde odihnea Dinu.

Lespedea funerară, cu armele familiei, inscripția şi floarea de acant fu prilejul mai multor călătorii de la Bucureşti şi acolo... Iancu Dragomir era impresionat de această afecțiune postumă şi, fără latenta împotrivire a administratorului, ar fi oprit acolo pe neconsolata-i noră, în amintirea defunctului.

Dar mai era cineva care, fără să spună nimic, fără să ştie nimic, presimțind parcă lucrurile necurate din trecut şi complotul de azi, primea cu priviri moarte vizitele Anişoarei : însăşi fiica ei, Nina.

Copil lipsit de dragoste, neînțelegînd de ce principesa Dragomir nu mai şedea la un loc cu soțul ei, uşor jignită de atmosfera în care-şi găsise mama la Bucureşti şi, mai ales, spăimîntată de acea nălucire din pădure, în

ajuiiul morții tatălui ei, Nina se ținea într-o marcată rezervă față de aceea care-i dăduse trup şi zile.

Anişoara trecea pe moşie sau se învîrtea prin conac cu exagerate aere de stăpînă. Argații însă, vulpoi cu nasul fin, nu prea erau impresionați de aceste demonstrațiuni căci, din instinct, tot respectul şi dragostea lor se ducea spre domnița Smaranda, pe care o chema ca pe surorile lor, şi toată teama lor mergea spre domnul Georgescu. La boier se uitau ca la un strigoi sfînt. Era coborît din ziduri de biserică, născut din basm, înălțat din cripte înfricoşate şi vechi prieten al lui Dumnezeu. Mirosea a foaie de dafin şi-a țarină, umbra lui n-atingea pămîntul, căci o lăsase dincolo de lume...

Ființa aceasta, bătută de toate vînturile, era o pradă buna pentru Costea. Pornit pe calea nelegiurilor, neavînd pe nimeni care să-1 zgîlțîie şi să-1 dea cu capul de pereți, zvîrlindu-i ticăloşia în față, ucigaşul lui Dinu nu-şi dădea seama de fapta lui. în vîrtejul de vînătoare, cu pocnete de puşti şi glasuri de fiare spăimîntate, în acea beție de pădure, dragoste, ambiție şi vanitate bărbătească, a slobozi două gloanțe, într-un om care trece, nu-i părea grav ca o crimă ordinară, cu premeditări îndelungate, cu nopți nedormite, cu lovitura, cu spaima victimei şi ochii cari îl privesc mustrător, în clipa morții... O simplă vînătoare. Un glonte rătăcit. Repede. O greşeală, cum credeau toți. Un ghinion, cum spuneau detractorii Martei Golfino. Un gest cavaleresc, cum îl considera Anişoara. Costea n-avea remuşcări. Prea ieşiseră lucrurile bine, ca să-i pară rău. Prinsese curaj. Complicitatea divină îl acoperea, îl încuraja. Era un ales. Trebuia să învingă. Altminteri, n-ar fi căzut sorții asupra lui, încă de la început. Printre oamenii aceia slabi, trebuia el să fie tare.

Dar lunile de doliu — o iarnă epică, repetată în cîteva rînduri, din noiembrie pînă-n martie — trecură. O dată cu gîrlele munților, dezgheță şi Nina. Ca de-un cojoc încărcat de țurțuri se scutură ea de asprimea vîntului, de nămeți, de poveştile fantastice cu cari o legănaseră babele în serile tîrzii, la vatră, de toată cronologia neamului Dragomir, explicată în amănunte de bătrînul mag, pierdut între tomuri şi pergamente, de toate crimele pe

cari „Arcaşii Zimbrului" le urziseră şi le împliniseră împotriva acestei case urmărită şi azi de neînduratele umbre ale trecutlui.

Domniţa cea tînără sămăna din ce în ce mai mult străbunei ei Smaranda. Din părinţi mici la trup, ea creştea voiniceşte, aşa cum fusese mama prinţului. De aceea o îndrăgea atît bunicul.

De aceea rîdeau cîteodată ochii sticloşi şi spăimîntaţi ai bătrînului, învăluind-o în- binecuvântarea luminoasă primită din veacuri, transmisă veacurilor, subt negrele sprîncene stufoase.

La optsprezece ani, Nina părea că aşteaptă o coroană domnească, aşa de mîndră era călare, subţire-n mijloc, strîmtă-n şolduri, cu pulpe şi braţe puternice, cu sînii împliniţi şi voioşi subt iia înflorită. Părul castaniu' şi greu, împletit în două cozi, ca nişte şerpi groşi, îi juca pe spate sau pe piept, şuiera în goana roibului.

Primăvara nouă îi încărcase privirile cu visul greu şi leneş din ochii Anişoarei. Dar fără păcat. Privire dreaptă, subt frunte senină. Viaţa din ea, tumultoasă, mai amintea pe femeia neistovită, de la Bucureşti. Dar cu mai multă disciplină. Cu conştiinţa unei răspunderi.

Costea simţea toate acestea. Simţea mîna dominatoare şi, suplu, învăţă să şe supună. Feciorul popii de la ţară avea un mare dar de adaptaţiune. Dacă era energic pînă la brutalitate cu sătenii şi argaţii, cu slujbaşii de la sonde, cu muncitorii; de la vie, cu micii logofeţi şi contabili, oameni, de-ai lui, împănaţi în toate gospodăriile, se făcea blînd ca mielul, ascultător, supus, faţă de stăpîn, fie dînsul Iancu Dragomir, fie Dinu, fie, acum, Smaranda. N-o contrazicea niciodată. N-o purta cu vorba în darea socotelilor, nu-i ascundea nimic, o consulta în toate cumpărăturile, vînzările sau angajamentele, pînă la exageraţiune. Ştia de la un vier bătrîn că „măgarul îl încaleci urcîndu-te pe el, omul vîrîndu-te subt el*'. Ca să poată domina, într-o zi pe fata boerului, începea prin a se lăsa el dominat, desfiinţat. Era firesc ca Nina, cu lipsa ei de experienţă a oamenilor, să cadă în cursă. Cu multă dibăcie, Costea căuta partea slabă a tinerei stăpîne, sita gingaşă prin care să-i poată strecura voinţa.

Dibuia. O împotrivire aici, care, dacă era înfruntată, devenea surîs umilit; ascunderea unei tranzacţii importante, care, dacă era descoperită, devenea prilej de protestări devotate, cereri de iertare, cu roşiri pînă la urechi.

— Aşa făceam pe Vremea boierului... Totdeauna am făcut aşa...

Apoi, urma cu obstinaţie o serie întreagă de puneri în curent cu toate fleacurile, conturi migăloase, cari enervau pe tînăra domniţă. Georgescu îşi dădu seama că acesta era sistemul cel mai bun. Dar sistemul nu duse la nici un rezultat. Nina Dragomir nu dezarma. Dacă Iancu, sau Dinu, obosiţi, absenţi, se plictiseau repede şi renunţau la orice primire a socotelilor, dacă Anişoara suportase iniţierea în administrarea moşiilor cu o prea distinsă detaşare de lucrurile materiale, Smaranda, cu voinţa ei tînără şi încordată, cu instinctul ei de femeie-gospodină, cu conştiinţa deplină a proprietăţii şi cu minunea de viitor lung şi plin care d aştepta, dincolo de anii ei puţini, devenea ea însăşi administratorul averii Dragomir, geloasă de prosperitatea întinselor domenii. Georgescu ajunsese un manechin.

încetul cu încetul, o ură surdă creştea, o revoltă greu conţinută împotriva neaşteptatei forţe care i se împotrivea, împărtăşi şi Anişoarei îngrijorările sale, căutînd un plan de luptă, cerîndu-i sfatul.

— Lupta e între voi două, acuma ! spunea perfidul rural.

Eu sînt o păpuşă, eu nu mai sînt nimic. Da' nu-mi pasă. Eu am căsuţa lui taica popa, nu-mi trebuie mai mult... mă duc la plug... sînt învăţat să muncesc... mă mulţumesc cu puţin...

Anişoara, care îşi clădise viitorul pe baza unei apropiate îmbogăţiri şi se vedea fie la Nisa, fie la Paris, trăind viaţă de miliardară americană, nu privea nici dînsa cu ochii buni „egoismul" copilei sale, risipa aceea exagerată de sforţări, lăcomia aceea de cămătar, nevrednică de-o copilă, de-o prinţesă.

Nu o dată, în apartamentul din Pitar-Moşu, în casa dăruită de boierul cel mare, Anişoara Dragomir şi cu logofătul puneau la cale detronarea Ninei. Oamenii aceş-

tia cari se frecaseră cu civilizaţia şi făceau impresia unor ființe normale, cumsecade, deveneau conspiratori, după ce asasinaseră. Dar o făceau cu simplicitate, ca pe lucrul cel mai firesc din lume. Crima comună nu le sporise intimitatea. Cadavrul dintre ei nu-i lega. 11 şi uitaseră. Aproape că erau convinşi de „accident", tot aşa de convinşi ca Iancu Dragomir, care refuzase orice anchetă a autorităţilor, în privinţa misterioasei morţi a fiului său, de prezenţa „Arcaşilor" fatidici. Ş-apoi, toate lucrurile acestea, privite de la Bucureşti, aveau ceva legendar: codrul, mistreții, vînătoarea, ca pe vremuri. Departe, mult prea departe. Acuma era aproape o prezenţă tînără, care le încurca planurile. Anişoara n-avea nici o trecere pe lîngă fiica ei. Smaranda iubea numai pe bunic, asupra căruia concentrase dragostea de fată şi nepoată, îl iubea ca pe tatăl şi pe mama ei, morţi amîndoi, unul aici, subt o lespede cioplită, cealaltă la Bucureşti, într-un apartament unde mirosea a pudră, ţigarete stinse, a eter şi-a pene mucigăite şi parfumate.

Neputînd învinge pe Nina, Costea începu să facă pe melancolicul, în faţa prinţului.

Ţinea ochii în pămînt, părea descurajat, ofta din cînd în cînd. Iancu Dragomir, prea cufundat în durerea şi fantezia lui, nu remarcă la început, această atitudine. Intendentul dublă sforţarea exagerată, jocul, provocă explicaţiuni.

Am să plec, măria-ta... Mă duc cu Dumnezeu... Am fost cîine credincios... Nu mai am ce căuta aici... Poate că e mai bine aşa... Am să las toate, pradă pustiului şi duşmanilor...

Costea strecura cuvîntul „duşmani", ca să pună **ÎR** mişcare resortul cel mai delicat care organiza viaţa sentimentală a bătrînului. Fu deajuns atîta, ca Iancu Dragomir să sară-n sus şi să promită că va remedia răul Orcît îl durea să se despartă de nepoţica lui dragă, o va trimite cîteva luni la Paris, la nişte rude.

— Trebuie să vezi şi tu lumea, *mon enfant...* Prea eşti floare de pădure, prea eşti pasăre de stînci...

— Mă goneşti, moşule ? îl întreba Nina surîzînd trist, legănîndu-i mîinile pe care i le ţinea într-ale sale, sfredelind pe bătrîn cu ochii ei căprii, grei de vise şi de dragoste.

— Nu-mi vorbi aşa... fiindcă n-aş mai avea putere să te trimit acolo... Mi se rupe inima să stau o iarnă fără tine... dar trebuie... La vîrsta ta şi eu şi Dinu eram de mult la Paris... Ai stat destul cu ţărăncile, cu pădurarii, cu cerbii...

Mai stai puţin şi cu cei din vremea ta... Eşti tînără... azi-mîine va trebui să te măriţi şi nu ştii nici una din cochetăriile vîrstei tale... Femeile din neamul meu au fost elegante, toate... Uită-te la tablouri... Una mai frumoasă decît celelalte, sălbăticiune mică ce eşti ! Vreau să le semeni... Te poftesc frumos să-mi vii de la Paris cu trei cufere de rochii şi de pantofi, auzitu-m-ai ?

Şi bătrînul o apucă de ureche, îi mîngîie obrajii, subt chipul unei palme şi-i sărută creştetul capului. Biata Smaranda n-avu încotro. Bineînţeles, o ispitea şi pe dînsa un drum la Paris, dar fără insistenţele bunicului n-ar fi plecat.

După sfaturile, mai mult insinuante decît făţişe, ale lui Costea, doamna Dragomir îşi însoţi fata la Paris. Bătrînul era fericit de această întorsătură şi dărui, în taină, norei sale, pentru călătorie, cinci sute de mii de lei.

Rămas singur cu boierul, Costea lucră repede.

Provocă o prăbuşire a marelui policandru din bibliotecă şi o răsturnare a unui raft întreg de cărţi, peste biroul prinţului, care abia ieşise din cabinetul său de lucru.

Apoi, năvălind, dimpreună cu stăpînul său la locul dezastrului, găsi înfipt în masă, barbara carte de vizită — un pumnal cu cap de mort şi pe al cărui mîner scria „Arcaşii Zimbrului".

Sinistru avertisment!

Nu o dată simţise bătrînul prezenţa tulburătoare a duşmanilor săi. Acum însă, ea devenea materială, amenințătoare.

Sub imperiul acestei panice, Iancu Dragomir semnă nişte acte aduse de doi bucureşteni, prin care se înfiinţa o fabrică de conserve şi se cumpăra o instalaţie de făcut şampanie, lîngă Capitală. Afacere minunată, ale căror roade se vor vedea mai tîrziu.

După plecarea celor doi bucureşteni, cari duceau şi un acont de două milioane, Costea găsi că boierul se grăbise, iscălind acele acte, că trebuia să-1 mai consulte şi pe el, că domniţa Nina se va supăra aflînd acest lucru. Repetîndu-i, în modul cel mai politicos aceste comentarii, Costea răuşi să convingă pe Dragomir că greşise, că încheiase afacerea fără concursul administratorului, căruia nu-i rărnînea, de-aeum, decît să supravegheze cu îndîrjire şi să scoată maximum de avantagii, pentru stăpînii săi din combinaţia oneroasă cu şampania şi conservele.

Trucul cu oamenii de afaceri puşi în contact direct cu prinţul mai luă fiinţă la o vînzare de vite, cînd la arendarea unor păduri din Muscel, cînd la transformarea în acţiuni petroliere a unui imobil din Ploieşti, cînd la trecerea unui grup de sonde unei proaspete Societăţi româno-olandeze, în schimbul unor sume importante, derizorii însă, faţă cu valoarea materialului vîndut.

Ţinut atîta vreme în frîu, Costea îşi dădea acuma drumul. Bineînţeles, el n-aducea personal, nici una din aceste combinaţii. Dimpotrivă. îşi declina orice răspundere, după ce ele erau propuse prinţului şi semnate : le oferea cînd un contabil, cînd un administrator de pădure, cînd un cotramaistru de la sonde, cînd îngrijitorul unei vii — creaturile sale, pe cari urma să le dea afară, cînd se va întoarce domniţa Smaranda.

El întocmise pentru uzul stăpînei, confidenţial, un raport de toate greşelile bătrînului prinţ : tre'cînd peste autoritatea administratorului, a cărui pricepere şi devotament măriseră patrimoniul Dragomirilor; multveneratul stăpîn, probabil, după exemplul domniţei, se dispensase de serviciile sale dezinteresate şi compromise cel puţin o cincime din avere, prin aranjamente cari nu erau de competinţa măriei-sale.

Terorizat de „Arcaşii Zimbrului", Iancu Dragomir iscălea mereu. Rodul acestor semnături revenea lui Costea, care avea cîteva zeci de oameni de paie în jurul său, la ordinele sale. Aceştia îl urmau orbeşte, căci ii pricopsise pe fiecare. Nu-1 întrebau nimic, nu ştiau, nici voiau să ştie în folosul cui lucra administratorul general, nici dacă el era un simplu administrator sau un arendaş sau chiar un coproprietar al averei.

CAPITOLUL VIII

Nina, care aşteptase culesul viilor, înainte de-a porni spre Paris, plecase acolo cu amintirea toamnei de aur, a fetelor jucînd hora, pe struguri, în cîntecul lăutarilor, a mirosului de smirnă pe care-1 urcau pădurile spre cerul de poveste al văilor Carpate.

Trecuse anul de la moartea părintelui ei, cu iarna aceea spăimîntătoare, cînd babele satului, aruncînd boabe de porumb în jăratec, provocau mici explozii cari punctau cu floricele albe, poveştile cu dinele pămîntului, strigoii, vîrcolacii, călugării leproşi, îngropaţi de vii, Necuratul în chip de cocoşat roşcovan şi mai ales, văicărerile pe amintirea răposatului boier mort fără luminare, îngropat fără praznic şi fără bocitoare.

Iarna pariziană, ceţoasă, o petrecu mai mult prin muzeele şi castelele regale din împrejurimi, decît în magazinele, ceaiurile şi teatrele unde voia s-o ducă mame ei şi cîteva doamne, prietene din ţară.

îi părea rău că nu e vară. S-ar fi dus la curse. Mai mult decît îşi închipuia, îi plăcură avioanele şi automobilele, îşi cumpără şi dînsa un automobil, învăţase să conducă, spre fericirea mamei sale, care, în materia aceasta, era neîntrecută.

Şederea Smarandei la Paris trebuia să se prelungească pînă-n mai sau iunie.

Dar, ceva neaşteptat şi grav pentru ea, se întâmplă : prinţesa Dragomir, de conivenţă cu prietenele ei, voiau s-o convingă să-şi taie frumosul păr castaniu. Susţineau că e singura femeie cu coadă, din Paris. Nina refuză cu îndîrjire. într-o zi, subt pretextul unui *champooing,* de faţă fiind cele trei doamne romînce, un coafor-complice reteză prin surprindere, cosiţa abundentă a tinerei principese. Smaranda sări indignată, roşie de^ furie, şi apucînd cravaşa pe care-o purta mereu cu dînsa, lovi de cîteva ori pe masă, sfărîmînd ustensilele modernului Figaro. Scena aceasta surprinse clientela. Capete mici, brune sau roşiatice se întoarseră, ca zeci de manechine, la un semn, răsucindu-se deasupra şervetului alb şi îndreptîndu-şi ochii lărgiţi spre sălbateca străină. Nina,

cu gestul tatălui şi bunicului ei, continua să se servească de cravaşa. Coaforul avu mare noroc să scape nebătut. Intîmplarea cunoscu o largă publicitate în anumite cercuri pariziene ; apărură şi unele ecouri prin ziarele şi revistele de cancanuri, la rubrica destinată metecilor. Smaranda Dragomir era arătată cînd ca o miliardară circaziană, cînd ca o agentă a Sovietelor, cînd ca o viitoare stea de cinematograf, care-şi pregăteşte reclama proximului film.

Revoltată de cursa în care o atrăsese mama ei şi adine jignită de interpretarea comercială a gestului ei, Nina părăsi Parisul cu automobilul şi ajunse în ţară după douăzeci de zile de opriri, în oraşele din drum, prin atîtea ţări necunoscute. Aduse un şofer elveţian, instala garaj, la o cotitură a aleei de nuci, spre bucuria bunicului, căruia îi plăcea s-o vadă aşa, curagioasă, plină de iniţiativă, energică, modernă.

Smaranda venise de la Paris mai dezgheţată de cum plecase, mai elegantă, mai femeie. Se informă de cîte se petrecuseră peste iarnă şi fu consternată de angajamentele luate în lipsa ei.

Credinciosul Costea, cu glasul vibrînd de emoţie, cu durere în suflet, îi arătă raportul confidenţial, pagubele la cari fusese expusă frumoasa avere, exagera aceste pagube, denunţă prinţesei pe funcţionarii cari abuzaseră de încrederea şi de mîhnirea măriei-sale bătrînul şi ceru voie domniţei să-i dea afară. Iancu Dragomir, confirmă, cu regret, cele relatate de vrednicul administrator, îşi dădea seama că greşise dar era încredinţat că destoinicia lui Georgescu va face minuni şi de i-îndul acesta, scoţînd maximum de avantaje din combinaţiile încheiate atît de oneros.

Nina nu-şi ascunse satisfacţia de-a avea un intendent general atît de devotat şi de priceput, dar nici nu renunţă la drepturile ei de-a controla toate. Dimpotrivă. Deveni mai severă, mai întreprinzătoare. Citi actele şi contractele, se informă de felul cum decurseseră lucrurile şi se gîndi să intenteze procese. Dar aceasta nu se putea, căci semnatarul, stăpînul absolut al averei, nu era nici minor, nici pus sub interdicţie.

în pavilionul său, nu departe de noul garaj, Costea scrîsnea din dinţi, furios că nu poate dezarma cerbicia tinerei boieroaice. I se părea cu atît mai josnică situaţia lui, cu cît, ştiindu-se amantul Anişoarei nu primea de la fiica ei respectul oarecum filial pe care i-1 datora. Ajunsese să aibă un fel de repulsie fizică pentru fiinţa aceasta, al cărei glas nu-1 putea suferi, al cărei mers îl ghicea de departe, cu o tresărire neplăcută. Nu vedea nici o ieşire, favorabilă lui, din această stare de lucruri, începu să se deprindă cu ideea plecării. Se simţea la stăpîn şi voia să fie liber. Bani avea destui. Peste cincizeci de milioane. La treizeci şi cinci de ani, să ai atîta avere, făcută de tine însuţi, cu posibilitatea de a mări şi de-a trăi cum visase de atîtea ori, nu era puţin lucru, pentru băiatul unui preot de la ţară, pentru simplul diplomat al şcoalei de agronomie.

Plecarea de la castel însemna o uşurare şi ruptura cu *Madame* Acajou care-i cerea mereu parale, de la Paris şi aştepta de la el o telegramă care s-o cheme în ţară.

Trecuse martie şi aprilie, în care timp Georgescu îşi puse pe picioare numeroasele afaceri personale, lăsînd în grija Smarandei Dragomir gospodăria bunurilor părinteşti. Cu toată renunţarea lui la gîndul de-a mai fi stăpînitorul acestor ţinuturi, nu renunţa la ura împotriva celei ce-1 umilise. Pînă într-o zi. Pînă într-o noapte. Pînă într-o noapte de mai, cu lună plină. Fusese o zi caldă şi pe colinele dinspre Prahova, bătute de soare, subt pădurile creştetelor, se cosise întîiul fîn. Georgescu se preumbla cu melancolie printre cosaşi, gîndindu-se că va trebui să părăsească aceste locuri ale copilăriei, ale tinereţii, ale înălţării sale. Amurgul roşiatic tremura pe căpiţe'şi băiatul de la tară uita toate planurile lui orăşeneşti : cămăşi de mătasă, ghete albe, monoclu, şi bridge, la club, cu bucureştenii. Prahova lumina în vale ; dincolo, cîte un'tren trecea către Predeal... o dîră de fum, un şuierat lung, cu ecouri, în seara duioasă.

Cu cravaşa în mînă, cu braţele goale şi bronzate, domniţa Nina se preumbla printre femeile dări făceau căpiţe din smocuri şi clăi din căpiţe.

— Frumos fîn, Georgescule !

— Da, măria-ta...

Păcat. Păcat că ființa aceasta mlădioasă şi tînără, nu ştia să se supună, cum se cuvenea tinereții ei şi neamului ei şi datoriei, ei de-a se da la o parte, ca să se ridice neamul nou al clăeaşilor !

Prins de melancolie în însoptarea de mai, Georgescu întîrzie un ceas, două trei, împotriva obiceiului său. Nu-i mai venea să plece din noaptea aceea împletită cu fîn, stele, murmure de ape, şuierat de tren şi gînduri de ducă şi teamă de viața nouă. Se vedea fără rost, la o răscruce. Nu mai avea nimic de făcut, de dorit şi bărbăția lui tînără îl chinuia cu nevoia de-a face lucru nou. Luna roşie urca pe după munți, îngălbenea, albea, urcînd. Aici el nu mai era nimica. Dar dincolo, ce va fi ? Se va învăța el cu lumea aceea necunoscută, cu obiceiurile ei, cu lipsa de orizont, cu dorul anotimpurilor şi-al peisagiilor, de la pajiştea aceasta verde în sidef de lună plină, pînă la viile culese în aurul sau bura toamnei, în lumină de chilimbar sau cenuşiu de ploaie, peste struguri negri şi mîini vinete de culegătoare, subt butuci de viță, printre foi prăjite sau jilave, cu miros de iarbă-mare şi de mucigai ? Aici era nechezat de cai, lătrat de dini, clinchet de zurgălăi, strigăte din deal în deal. Păduri nesfîrşite, cu izvoare şi pîrîuri, cu căprioare ce se adăpau şi țîşneau în adîncimi de codru, cu porumbi sălbateci, mari şi iarna cu vînători de vulpi şi lupi, prin coclauri înzăpezite. Erau inspecțiile de sonde („Să trăiți, coane Georgescule") erau raite pe moşie („Vă salut, domnule administrator"), erau popasuri la țărani înstăriți şi înrudiți („Ia, maică, gustă din fiertura asta") şi erau sosiri neaşteptate la un conac, la o prisacă, la un cules de porumb („Sărut mîna, conaşule") şi mai era casa copilăriei, biserica satului cu cei doi ulmi din față, cu banca unde-l aştepta, la ceas de vecernie, părintele Georgescu :

„Vino-ncoa, băiatule, mai stai şi cu taica popa, că azi-mîine mă duc şi eu după preoteasă, Dumnezeu s-o ierte !... mi-e dor de preoteasa, Costică dragă... mi-e tare dor..."

La toate acestea se gîndea Georgescu, rezemat de-o claie de fîn, în deplină singurătate, cînd i se păru că în vale, subt zidul care oprea apele Prahovei să roadă malul, vorbeşte cineva. Glasuri de femei subt cerul de poveste. Văile şi dealurile dormeau, numai stele neastîmpărate mişunau pe sus alergînd una la alta, clipind, să-i spună ceva suratei, alta să tragă dîră de lumină şi să piară în beznele de dincolo de stele, ele şi undele rîului, numai ele, în toată noaptea mare a lui Dumnezeu.

Georgescu se ridică binişor şi, pitit pe lîngă brazi mărunți, coborî spre gîrlă, se opri, cercetă, tresări : ia un cot mai adînc al gîrlei, între zid şi-un tufăriş de sălcii, în plină bătaie a lunei, o femeie goală se scălda. O femeie albă, cu părul pe umeri, dar nu mai jos decît umerii, şi lîngă ea, o țărancă pregătea ştergare întinse pe pietriş. Era domnița Nina femeia din rîu ?

Nu putea fi dînsa, atît de albă şi atît de goală, în fața lui. Şi era prea înaltă ca să fie dînsa.

Şi avea genunchii prea rotunzi şi pulpele prea puternice, sînii prea plini, aşa cum îi strîngea în brațele împreunate sau cînd ridica brațele în lună, ca să-şi strîngă părul. Nu se gîndise niciodată că stăpînă lui putea să aibă un trup de femeie. Smaranda Dragomir era numai o cravaşa şi-o voință şi-acuma, iată cel mai frumos trup de femeie pe care-l văzuse vreodată, pe care ~~şi-l~~ închipuise vrodată. Vrajă de lună ? Amintire de poveste, cu zîne care se scaldă în Prahova ?

Reproducere litografiată a vrunui tablou vestit ? Imagini repezi se suprapuneau în mintea înfierbîntată a lui Costea, amestec de legendă şi album, de basm străvechiu şi revistă ilustrată. Şolduri strimte, picioare lungi şi pline, un tors scurt, statuar, pe ele, apoi brațe puternice, umeri rotunzi şi sîni drepți, luminoşi, în luciul nopții. Nina aduna, parcă, lumina de lună pe pielea ei şi-o trimitea înapoi, văzduhului, făcînd lăptoasă bucata de apă străvezie în care se scălda. Fața nu i se vedea. Dealtfel, Georgescu nici nu-i căuta obrazul, cu ochii lacomi de-atîta neaşteptată frumusețe, colea, la cîțiva paşi de el, neruşinată şi castă goliciune boierească, dezvelire, îngenunchere, umilire a mîndrei lui stăpîne. Administratorului îi părea că descoperise o taină, pe care o va

folosi. Un val de bucurie sălbatecă îi năvălea spre inimă. Ca şi cum ar fi cucerit o tară. Ca şi cum ar fi zărit mult-aşteptatul pămînt, la capătul unei mări pustii. Ca şi cum un palat cu pereții de cleştar, prin cari se străvedeau bogății neînchipuite, îi răsărise în drum, oferindu-se în pradă.

Vedenia de raze, împletită din piele tînără, mireasmă de fîn, năluciri de apă şi binecuvîntare de stele se ascunse în rufării, mantie cenuşie, mohorîte straie rnonacale. Şi n-a mai fost nimic. Reîntoarcerea, în castel, precedată de fuga lui Georgescu.

Dar a doua zi, administratorul a fost alt om.

Abia aştepta s-audă glasul, să simtă mersul pe care-1 ura, să vadă un crîmpei din trupul de peste noapte : brațul tînăr, cu cravaşa. Acum, Costea nu mai fugea de stăpînă lui. Se apropia cît mai mult de dînsa, căuta să s-atingă de-o fluturare a rochiei, poate de un deget al ei, de-o şuviță care se juca în vînt. Glasul ei îi cădea pe şira spinării. Ce i se întîmpla ? Nu cunoscuse nicidată felul acesta de-a se apropia de-o făptură omenească. Ba da. Cînd aştepta să treacă boierul Dinu, în pădure la vînătoarea de mistreți, ca să-1 împuşte, tot aşa îi umblau pe şira spinării frunzele trosnite şi tot aşa îşi simțea inima golindu-se, capul golindu-se şi nările fremătînd. Şi tot aşa, cînd l-a strîns întîia oară Anişoara de mînă şi l-a fulgerat cu ochii grei de vise şi de vin, înfipți ca două lipitori în sufletul lui, s-a cutremurat şi n-a mai văzut limpede. Acum, el simțea toate acestea şi mai mult decît atîta, simțea o mare bunătate şi duioşie, o supunere adîncă, o nevoie de a se umili, de a nu mai fi nimic în fața ei, de a se topi în pulbere. Ii venea să-i dea înapoi tot ce-i furase, să-i cadă în genunchi şi să-i ceară iertare că-i omorîse părintele, că-i necinstise mama, că batjocorea pe sfîntul bătrîn, spunîndu-i că duşmanii dau tîrcoale acestei case. I se părea că glasul domniței nu mai este atît de aspru, nu putea fi aspru, cînd țîşnea dintr-o fîntînă atît de învoaltă şi de pură, cum fusese dînsa în visul sînzienelor, bob de lumină a nopții, urnă albă cu maslu sfințit, lebădă fermecătoare, minunată schimbare la față, mai minunată decît cea de pe muntele Taborului. De ce-i veneau în minte psalmii auziți în copilărie, de ce textele acelea, de atîtea ori cîntate urechei sale, înviau acum, cu ritmul lor bisericesc şi cu înțelesuri pe cari niciodată nu le lămurise ?

Abia aştepta să vină noaptea — doar se va mai ivi dumnezeieasca arătare. Şi noaptea veni, şi într-un tîrziu de lună, coborî din nou spre zidul vechi şi se dezbrăcă, subt zid, Smaranda.

Acum nu i se mai păru atît de înaltă şi atît de luminoasă. Era mai mică luna cu un vîrf de unghie sau se trezise el din orbitorul potop ? Nina nu mai era atît de albă şi atît de străină, dar mai aproape şi mai vie, mai mult femeie decît vedenie, cu umbrele trupului mai adîncite astă-seară, cu mişcări familiare. El putea să vadă acum că gîtul şi brațele, bătute de vînt şi de soare, se desprindeau dirî laptele mijlocului şi-al umerilor, parcă ar fi fost ale alteia. Noaptea asta Nina era mai mult aurie. Iar lui Costea îi miji, întîia oară, gîndul că nu putea fi atît de departe de el. Simți obrazul arzînd la acest gînd. li fu ruşine. îi veni să se pălmuiască. Nina arunca acuma pumni de apă în țăranca de lîngă dînsa şi rîdea. Era un copil. Era copila pe care o văzuse crescînd, os domnesc, stăpînă lui. Ei şi.?... Şi iar îi veni să-şi tragă palme. Şi iar începu să crească Nina, să se depărteze, să se facă argintie. Iat-o din nou, zîna din poveste, îmbăindu-se în Prahova.

Constantin Georgescu, orbit din nou, se gîndea acum ce urîte erau toate femeile din lume, față de arătarea din apă. Femeile din hotelurile de la Bucureşti, cu sînii căzuți, picioarele subțiri şi şoldurile lăbărțate, femeile fără piept şi cu mîinile numai oase, de la Paris, țărăncile scofîlcite şi negre, cîrciumăresele dolofane şi cu „chişița" groasă, cu brațele prea scurte ; pînă şi Anişoara, cu glasul ei bărbătesc şi zbîrciturile ei greu ascunse de sulimanuri şi văluri — ce urîte erau toate, față de fecioara aceasta împlinită, lucie, mlădioasă, pe care luna Carpaților, brazii, florile cosite, undele reci ale rîului străvechi o zămisliseră, o întruchipaseră lui, bulgăre de-argint în-

sufleţit, viaţă vie în singurătatea uriaşă, moartă, de subt clopotul de sticlă al bolţii dumnezeieşti.

Cîteva zile ţinu extazul acesta al lui Constantin Georgescu. Omul precis din el reveni şi-i puse ordine în senzaţii, catalogîndu-le, făcînd bilanţul. Administratorul era îndrăgostit de stăpînă lui cea tînără. El avea treizeci şi şase de ani, dînsa douăzeci şi unu. Boierul cel tînăr — Dumnezeu să-1 odihnească ! -— era acum bătrîn cît stelele sau numai viaţă nouă, prunc abia venit pe cellalt tărîm, unde fiinţele omeneşti se nasc în ceasul cînd au murit pe pămîntul nostru.

Costea, care, mai acum cîteva zile nu ştia ce rost avea în lume, găsi acum marea ţintă a vieţii sale, pentru care ăr fi dat tot, avere, sînge, dor de mărire : Nina. Nina nu mai putea fi a altuia. Mai mult decît bogăţiile moarte ale neamului Dragomir, cari înviaseră şi crescuseră odată cu el, nici această comoară vie, pe care o văzuse prinzînd trup şi suflet subt ochii lui, nu putea fi a cine ştie cărui străin. Peste putinţă. O nouă moarte de om îi părea floare la ureche, ca s-o păstreze. Ar fi ucis acuma cu sete, cu bucurie, căci sîngele năvalnic din el, cerea să se potolească, avea îndemnuri să ceară vărsarea altui sînge nu ca întîia oară. Să vedem cine trebuie omorît întîi ? Bineînţeles, cel care va veni s-o ceară. Pîn-acum nu se arăta nimeni. Cu atît mai bine. Boierul cel bătrîn ? Ba bine că nu — dacă va crîcni. Dar nu. Bătrînul n-ar fi crîcnit niciodată : prea era cufundat în ceata stafiilor, ca să mai privească lumea aievea. Poate Anişoara ? Nu mai încape vorbă că Anişoara i-ar fi sărit în obraz, să-i sfîşie ochii, să-i spintece fruntea şi obrazul în cruci de cravaşa.

„Hei, Anişoara puică ! Parcă pentru tine nu se găsesc vînători de mistreţi sau ciuperci veninoase, în pădurile mele ! Te culc, fetiţo şi te-acopăr cu lespede de marmoră ca pe Dinicul tău, lîngă el, şi nu ştie nici dracu din ce ţi-a venit !... Sau, dacă eşti fată deşteaptă, îţi dau zece milioane, să-ţi tocmeşti băieţi frumoşi la Bucureşti sau să tai bănci la Monte-Carlo, tot îţi place ţie bacaraua !"

Rămînea Nina. Iată marea piedică, iată singura piedică. In faţa ei, Costea era slab şi nepriceput, ca iepurii.

Cum va izbuti el, care nici măcar administrator nu era considerat de tînără boieroaică, şi-şi închipuia că va fi primit ca soţ ? Curată nebunie. Şi totuşi, Costea Georgescu nu dezarma. Era din rasa celor ce vor să se ridice cu orice chip : mai mult decît fiu de plugar, fecior de popă. Şi feciorii de popă sînt bine hrăniţi de mici. Ţăranul mănîncă mămăligă muiată în saramură de plevuşcă şi bea apă : prea puţin ca să-şi lege osul şi să-şi toarne sînge de paraleu în vinele lui sărace. Plecat pe arătură primăvara, uscat de soarele secerişului, trudit şi încovoiat, mucigăind în ploile toamnei, nu poate rîvni, dincolo de brazda lui, decît brazda mică de la spatele bisericii, unde e ţintirimul.

Bărdaca de basamac n-aduce prea multă sănătate în ficaţii lui, ci numai puţină bunăvoie şi nici poveştile de la circiumă — prea multă învăţătură.

Dar altfel creşte băiatul preotului de la ţară şi alta e rîvna tinereţii lui.

Popă nu se mai face. La seminar se duc acum numai sfrijiţii copii de ţăran cari nu mai vor să rămînă la plug şi nici bani şi vreme n-au să înveţe altceva. Un sac cu nuci, un sac cu fasole, cîţiva lei din cînd în cînd, îi ajung, pînă să-1 ungă şi pe el. Feciorul popei din vremea veche e cărturar de mic şi durduliu, s-a frecat în lume, e plin de ambiţii, se duce la oraş cu fruntea sus, e mai voinic decît colegii lui, de-acolo ; învaţă deşteptăciunea tîrgului, dar nu uită nici înţelepciunea şi cuviinţa satului de unde-a pornit. Fiul de preot este pe jumătate nobil. De aceasta îşi dădea bine seama şi Georgescu. Urma acum să se civilizeze complet. Voia, întîi, să se facă plăcut Ninei. Doar şi mama ei se lăsase greu la început, iar acum se lăsa dînsul greu. Aşa va fi şi cu Smaranda. Răbdare !

Administratorul era un om înalt, bine legat. Poate prea bine legat. O să caute să mai slăbească.

Dealtfel, gîndurile din ultima vreme — supărările şi dragostea — îl cam topiseră şi-i venea mai bine aşa. Păcat că avea ochii mici şi încrucişaţi. Fruntea era ca oroare alta, cu un păr castaniu, des, care se urca în sus,

cu schița unei cărări, într-o parte : era prea des, ca să se vadă cărarea.

Păcat şi de fălci cari îi cam atîrnau. Dar vor trebui să se astîmpere. Va slăbi cu cincisprezece kilograme, îşi va lăsa părul ceva mai lung. Părul lung dă omului o oarecare distincție. Se va îmbrăca la cel mai bun croitor din Bucureşti, îşi va face costume de sport. îşi instala radiofonie, în pavilion: boierul nu vroia s-audă de aşa ceva în palat. Tot aşa odinioară nu voise telefon. Fiindcă era boier sau bătrîn — refuza Iancu Dragomir orce inovație ? Iar Costea le primea cu furie, se învăța cu ele, repede, fiindcă era tînăr ? Sau fiindcă era țăran ? Ca să impresioneze pe Nina, pe lîngă numeroasele rînduri de haine, pe cari le-aducea din Bucureşti, intendentul căuta în trecutul Georgeştilor (pe cari îi chema aşa numai de vreo şaptezeci de ani, de cînd cu popa) ceva înrudiri cu spița Dragomirilor. Dacă.aceste investigații nu-i prea reuşeau, îi reuşeau în schimb, cochetăriile.

— îmi place cravata asta, Georgescule ! îi' spuse într-o zi Nina, ducînd mîinile la gît si strîngînd puțin nodul.

Georgescu roşi, fericit. I se părea un semn bun. Domnița începea să se intereseze de el.

Nici nu voia mai mult, deocamdată. încetul cu încetul, va îndrăzni să-i arunce cîteva priviri galeşe, rugătoare, cum făcuse şi cu Anişoara. Femeia e femeie. Atîta tinerețe, atîta sănătate, vor sfîrşi prin a fi tulburate ; doar Nina nu era butuc de stejar, nici bolovan din apă.

Uneori ieşeau călare amîndoi, pe moşie, peste dealuri. Costea făcea minuni pe roibul lui şi, cum avea şi puşca pe umeri, ochea pasărea din zbor şi-o prăvălea din naltul cerului, la picioarele domniței. Proaspăt ras, totdeauna, cu plastron alb şi-n costum de călărie, zvelt acum, dacă nu era un lord în partidă galantă, prin parcuri seculare, nu părea nici un simplu vechil de curte românească. Cu ochii ceva mai deschişi şi mai drepți, ar fi fost un bărbat frumos, un tată puternic, pentru copiii, altminteri anemici ai unei boieroaice de neam străvechi.

Iancu Dragomir, cel dintîi, ar fi subscris această alianță, dacă i-ar fi sugerat cineva posibilitatea.

CAPITOLUL IX

Lucrurile mergeau bine — din punctul de vedere al lui Costea — cînd, nepoftită, neaşteptată, pică de la Paris, principesa Ana Dragomir. Avea o nuanță nouă de acaju în păr, slăbise puțin, vocea i se mai îngroşase, parcă. Cel mai contrariat, bineînțeles, fu administratorul-amant. Anişoara îl găsi mai bine ca oricînd (i-o spuse, altminteri, în mai multe rînduri), îşi găsi fata mai mare, mai frumoasă decît îşi închipuia — după trei luni de despărțire. Numai prințul cel bătrîn pălise mult, părea dus de mult. îşi zăbrelise fereastra, spre grădină, să nu intre cineva, se încuia cu tot felul de lacăte şi de chei, nu gusta decît din mîncările făcute subt privigherea lui Costea sau încercate de el, nu bea decît din vinul desfundat şi drămuit de credinciosul administrator.

Cînd acesta lipsea cîteva zile de la conac, Iancu Dragomir îşi lăsa barba să crească şi nu se hrănea decît cu nişte pesmeți, ascunşi într-o cutie, subt pat. Costea îl povățuise să se ferească de ceea ce-i va găti la bucătărie, fiindcă orcînd se puteau strecura acolo duşmanii şi-i puteau scutura în mîncare şoricioaică. Odată chiar, cînd i se aduse un fel de bucate supravegheate chiar de Nina, Georgescu împiedecă pe boier să mănînce, şuieră un cîine, îi întinse farfuria şi cîinele căzu trăsnit după ce înfulecase de cîteva ori. Bineînțeles, administratorul nu făcea publicitate în jurul acestor lucruri : îi ajungea să ştie boierul că el este îngerul păzitor al neamului Dragomir. Restul n-avea importanță.

Sosirea văduvei, de mult consolate, îi încurcă toate socotelile. în primul rînd, nu trebuia, în ruptul capului, ca Anişoara să-i remarce schimbarea față de Nina. Costea îşi exagera nemulțumirea şi antipatia pe cari i le inspira fata, asigură pe prințesă de marea lui dragoste, vorbi de apropiata lui plecare de la castel, unde nu mai avea nici un rost, îi făcu un cadou de un milion, în bani lichizi. *Madame* Acajou, era încîntată. Cîteva nopți Costea fu un amant pasionat, primind în pavilion pe fosta lui stăpînă strecurată din conac, cînd toți dormeau.

O sfătui să fie prudentă, să nu remarce slugile ceva, să nu bănuiască Nina ceva. O convinse că e mai bine să se ducă la Bucureşti : acolo aveau toată libertatea să se iubească după placul lor, să făurească planuri de viitor, să vorbească de căsătoria lor, care trebuia să urmeze morţii bătrînului, şi eventualei nunţi a Smarandei, cu vreo mlădiţă vestejită de ciocoi.

— Aicea nu mai sîntem siguri, Anişoara ! Fata a crescut şi prea-şi roteşte ochii peste tot. Mă tem să nu ne iscodească şi pe noi. Nu trebuie să bănuiască nimic. Şi aşa, tot nu prea te înghite. Dar dac-ar afla că eşti metresa vechilului? Cu nazurile ei, i s-ar părea că se surpă cerul.

E capabilă să te renege, să te dea afară, să-ţi facă vreo mojicie, să te spuie bătrînului.

Vezi ce-ar ieşi de aici! Pe urmă şi eu mi-aş pierde orice trecere pe lîngă prinţ. Ar intra la bănuieli. Cine ştie ce i s-ar mai năzări. E mai bine aşa. Du-te.la Bucureşti. Viu şi eu. Abia aştept să viu acolo... să mai respir ! Aici îmi vine să mă spînzur !

Madame Acajou n-avea nici un motiv să-şi suspecteze complicele. Îşi îmbrăţişa fata, o pofti în Capitală, făcu o reverenţă în faţa moşneagului, îi sărută mîna şi-i comunică emoţionată că'se va duce cu flori la mormîntul scumpului ei Dinu, să plîngă, să mediteze şi să se purifice pe lespedea care o costase o grămadă de parale.

Costea răsuflă, uşurat : de-atîta vreme nu se mai putuse duce spre zidul măcinat, între brazii mărunţi, de unde pîndise de-atîtea ori pe Nina, goală printre pietrele Prahovei...

Abia aştepta să vină noaptea — noaptea caldă de iunie, cu stele multe şi fără lună acum — să-şi poarte ochii de jar pe coapsele domniţei, pe care-o strînsese de atîtea ori în braţe, visînd-o, cînd o frămînta pe Anişoara... Niciodată n-ar fi bănuit văduva lui Dinu Dragomir că frenezia aceasta a lui Costea pentru dînsa era artificială, că bruta care-i omorîse bărbatul poseda acum în închipuire, pe propria ei fiică. Fericită, Ana suspina transportată şi se gîndea, cu orgoliu, că mai putea să placă atîta, după treizeci de ani de ofrandă a corpului ei, atîtor generaţii.

Nina, cu instinct femenin remarcase schimbarea administratorului faţă de ea, grija pe care-o punea în îmbrăcăminte, preţiozitatea din purtări şi tulburarea acestuia, în prezenţa ei. Jocul o amuza.

Departe, însă de ea, orice gînd de cochetărie, orice tendinţă de-a încuraja veleităţile Georgescului.

Deşi fiică a lui Dinu, care se însurase cu fata unui paraclisier, deşi fiica Anişoarei care se dăduse unui vechil, Smaranda Dragomir avea într-însa o mîndrie ancestrală, care-i interzicea contactul sentimental cu un om mai prejos de rangul ei. Nici sîngele Anişoarei, nici tulburarea adolescenţei nu-i alterau castitatea şi orgoliul, moştenit, o dată cu făptura ei pămîntească, de la străbuna cu acelaşi nume.

Pentru Nina, omul cu apucături de ***d,andy,*** care o însoţea la călărie sau punea aparatul de radiofonie să transporte la Ulmenii-de-Sus simfonia V-a executată la Viena subt conducerea d-lui Franz Schalk, rămînea un servitor.

Cel dintîi dintre servitori, dar un servitor : bătea celelalte slugi, gonea vitele din porumbiş, se curba în faţa prinţului bătrîn, îi spunea măria-ta, îl rădea şi-1 primenea. Ninei îi părea foarte curios ca un bărbat îmbrăcat după ultimul jurnal să spuie altuia „sărut-mîna" sau, dacă-1 întrebai de sănătatea pădurarului sau a părintelui Georgescu, să-ţi răspundă, umilit :

— Vă sărut tălpile, e bine !

Madame Acajou nu remarcase contrastele din şeful argaţilor, n-avea cum să le remarce. Dar fosta pensionară de Ia Notre-Dame şi strănepoata Smarandei Dragomir era contrariată încă de amestecul acesta de servilism şi pretenţii aristocratice. Dacă nu l-ar fi cunoscut pîn-atunci, dacă Georgescu nu s-ar fi uitat cruciş, poate că administratorul acesta voinic, curat, prezentabil, destul de tînăr şi cu oarecare farmec primitiv, ar fi neliniştit-o, în aerul munţilor, ar fi fost idila rustică premergătoare măritişului obligatoriu şi, poate, convenţional, de mai tîrziu.

Dar aşa, rămînea un simplu companion agreabil şi supus, cu oarecari timidităţi de îndrăgostit cari n-aveau nimica jignitor.

Costea jucă, o vreme, comedia umilității amoroase; găsea, însă, că aceasta durase destul, că nu-l ducea prea departe. își puse în gînd să treacă la fapte. într-o zi, pe înserate, cînd se lăsa liniştea bună pe dealuri şi văile miroseau a grîu verde şi-a trifoi tăiat, cum se întorceau dintr-o goană pînă la vie, Nina descăleca să culeagă cîteva fire de mac dintr-un lan, apoi se urcă iar pe cal, întinzînd o mînă administratorului, s-o ajute. Acesta îi prinse mîna şi înainte ca domnița să fi strîns şeaua calului între pulpe, se aplecă şi-i sărută brațul lîngă cot. Nina roşi, toată, ca la coaforul din Paris, cînd îi retezaseră cosița. Repede, cravaşa pe Georgescu. Apoi dădu pinteni calului şi-o luă peste cîmp. Părul i se desfăcu, subt pălăria băiețească şi-i flutură în vînt. Costea primi vîjîitul biciului, îl înregistra cum înregistrase, odinioară, umilirile Anişoarei.

Aştepta. Fie ce-o fi. Mai mult decît plecarea nu-i putea cere nimeni. Să vedem cum se va despărți prințul de el!

_ Dar, ajuns acasă, găsi pe Nina liniştită. Nu-i vorbi nici mai aspru, nici mai blînd ca altădată. Se pregătise în zadar de luptă. Această dezarmare îl contrarie. Cum va reîncepe? De ce nu-i cere boieroaica socoteală, ca să i se poată spovedi? De ce nu rămîne cu el, s-o prindă voiniceşte-n brațe, s-o sărute cu toată patima atîtor nopți de contemplare, pe malul apei, al atîtor zile de adorare şi înduioşare pînă la plîns?

Abia aştepta complicitatea nopții, ca s-o surprindă dezbrăcată, în apă. Ar fi înaintat spre dînsa, cu semeție, cu impertinență, făcîndu-se că nu ştie cine se scaldă, ar fi apucat-o de mînă ca pe-o țărăncuță, apoi şi-ar fi mărturisit dorul şi durerea. Alt fel vorbeşte omul în taină de noapte, alt fel te ascultă o femeie goală.

Dar în seara aceea veni o ploaie repede şi, înaintea furtunei, veni Prahova umflată şi tulbure.

Ascultînd cum plouă, cu mîinile subt cap, întins pe pat, în pavilionul lui, Costea se gîndi acum să-şi facă un aliat din baba Stanca, o femeie de vreo cincizeci de ani, cu care şedea mai mult domnița.

Era vecină cu părintele Georgescu, în Ulmenii-de-Sus, si-i ziceau baba Stanca de vreo zece ani, de cînd rămăsese văduvă. Plăcuse Ninei din copilărie şi-acum o ținea pe lîngă dînsa şi numai cu dînsa se ducea la scăldătoare.

Chiar a doua zi o iscodi Costea. Dar Stanca evita răspunsurile precise. „O fi..." sau: „De, boierule..." sau „Poate, maică!..." sau „Ştiu eu... femeie proastă, Domnule Georgescu!..."

Mai mult prudentă decît şireată, țăranca evita să destăinuiască intendentului gîndurile Ninei, obiceiurile ei, părerile ei despre Georgescu, despre dragoste, despre măritiş.

O întrebă dacă Nina doarme dezvelită, dacă pune cămaşă lungă, sau cămăşuță trandafirie, pînă deasupra genunchilor şi fără mîneci.

— Cînd aşa, cînd altminteri! răspundea Stanca.

— Spune, drept, nu i-a plăcut vrunul pe la Paris?...

— Parcă o să-mi spuie mie, dumneaei, lucrurile astea.

— Bine-bine, dar tot îi scapă vreo vorbă.

— Eu n-am auzit, maică...

— Ia, lasă babă Stanco, dumneata le ştii pe toate...

— Ce să ştiu, domnule Georgescu, nevrednica de mine. Eu îmi văd de treaba mea, de necazurile mele...

Cînd Costea se enerva şi bătrîna simțea că nu e bine să-l fiarbă aşa (doar el era stăpînul adevărat!) baba Stanca adăuga un surîs semnificativ unei fraze insignifiante. Clipea din ochi, încurajator, sau pleca privirile-n pămînt, ca să ascundă o intenție. Mare lucru însă nu află Georgescu, nici de la baba Stanca.

După trei zile de ploaie, se limpeziră vîrfurile munților, dar gîrla era tot gălbuie. Costea pîndi zadarnic. Dealtfel, ştia că Smaranda nu putea fi jos, fiindcă fereastra ei lumina. Nina locuia în culă, tocmai la al treilea cat. De-acolo, domina întregul parc şi avea o minunată priveliişte asupra munților din față. Lipită de castel, cula comunica atît jos, cît şi la etajul al doilea, cu palatul, prin uşi vechi de stejar. Avea însă şi intrare directă, de jos, trepte de piatră roasă, pe cari vreme îndelungată nu le bătătorise nimeni. Acuma turnul întreg fusese reparat si mobilat de Nina, cu lavițe, scaune, mese, lăzi, scoarțe,

ştergare, ulcele, icoane, doniţe, toate autentice, cumpărate fie de la ţărani fie în prăvăliile din Bucureşti. Bunul gust al domniţei făcuse ca acest interior românesc să n-aibă nimic de expoziţie, nimic ostentativ naţional : toate păreau rămase acolo de mult, albul îngălbenea, albastrul şi roşul erau stinse, culoarea lemnului potolită iar firul de foc al becurilor electrice nu se vedea, nicăieri, disimulat cu abilitate în candele, acoperit cu ţesături bătrîne şi petice de odăjdii. Domniţa locuia în odaia cea mai înaltă. Pe Stanca o culca dedesubt, la al doilea cat al turnului. Amîndouă coborau în toiul nopţii vechile trepte, ieşeau din culă şi, printre brazii mărunţi, ajungeau la apele de-azur şi de-argint, cari îmbrăţişau cu fiori reci trupul cald al fecioarei.

Nesimţit de nimeni, pîndea Costea, extaziat pînă la înfrigurare, cu zvîcnirile de tîmple şi dorinţele anahoreţilor din pustie, în faţa unei întruchipări femeieşti trimeasă de Necurat.

Iar a doua zi, privind pe Nina, o dezbrăca din ochi şi fiecare gest al ei îi evoca un gest de peste noapte. Nu putea s-o mai contemple, aievea, fără să şi-o închipuie că se apleacă aşa, cu mîna-n şold sau trece un pîrîru cum era azi-noapte : pantoful şi ciorapul piereau, şi el nu vedea decît piciorul gol atingînd o piatră ; iar cînd copila îşi cuprindea mijlocul în palmă, pînza rochiei şi-a cămăşuţei se topeau, prin farmec, şi nu rămînea decît pielea de-argint a trupului, mîngîiată de degetele uşor bronzate. Copleşit de această obsesie, el se făcea moale în faţa asprimei stăpînei sale şi nu mai avea forţa să-i opună rezistenţă. încordările acestea trupeşti îi slăbiseră rezistenţa sufletească.

Şi nici o soluţie nu intervenea. Lucrurile ar fi mers aşa la infinit. Costea n-avea curajul unei mărturisiri, căci în faţa stăpînei sale îngheţa. Planurile îndrăzneţe de peste noapte îi cădeau, moarte, la picioare. Şireteniile se iroseau şi ele, ca o ceaţă a zorilor, care ar fi rîvnit să învăluiască soarele. începu, din nou, s-o urască. De rîndul acesta, însă, ura era ferecată în lanţurile unei iubiri îndîrjite. înainte ar fi vrut ca Smaranda să moară. Acum o vroia moartă, din nou, dar numai ca s-o învieze

el. Voia s-o doboare, ca s-o poată ridica. Fără luptă, n-o putea învinge. Fără vreo înfrîngere, Nina n-ar fi fost a lui. Costea îşi simţea capul greu de atîtea gînduri. Din cînd în cînd, amintirea Anişoarei îi spunea că mai are de luptat şi cu dînsa. Mai mult decît orce întîmplare din viitor, decît orice scenă a presupusei bătălii, îl urmărea furia amantei sale, aflînd vestea.

îi auzea glasul gros forţat pînă la stridenţă, dincolo de vulgaritate, o vedea plîngînd, agitîndu-se, ameninţîndu-1, jucînd toate tragediile, toate intrigantele, perfidele, revoltatele şi martirele repertoriului universal, un sfert de veac de artă dramatică neexploatată, erupţii de sondă, dintr-un pămînt virgin şi fecund, după însetată şi îndelungată aşteptare.

Explicaţia avea loc în pavilionul lui Georgescu. Boierul Iancu Dragomir dormea în odaia lui de lîngă bucătărie, spre copacii parcului. La cellalt capăt al palatului, tocmai în turnul dinspre Prahova, dormea Nina. Anişoara se cobora din iatacul de la etaj, trecea aleea de nuci, venea la casa lui Georgescu, pe care-1 înştiinţase peste zi, încruntată :

— Eu dumitale am să-ţi vorbesc !

A doua oară, intrînd, în faţa unui Costea palid şi surîzător, Anişoara sublinia :

— Eu dumitale am să-ti vorbesc !

— Poftim !

— N-ai nimica să-mi spui ?

— Eu? Nu!

Anişoara se aşeza pe-o laviţă, se ridica, se învîrtea prin casă.

— De ce mă minţi tu pe mine, Costeo ?

— Da' nu te mint, dragă, ce sînt prostiile astea ? !

— Ascultă, Costeo, cu mine să nu te joci.

•— Te-ai prostit, îţi spun eu !

— Costeo, tu umbli să-mi faci o mare porcărie. Te-am simţit eu de mult. Da' să ştii că n-o să meargă aşa, cu una cu două.

— Stai, dragă, că nu înţeleg !

Ana îl privi în ochi, adînc. Apoi, scurt.

— Ce e cu Nina ?

— Ce să fie ?
— Ai pus ochii pe ea !
— Ei, ast-acum ! . ,. .
— Să nu fii măgar... Te-am simțit eu. (Şi-aici î] înjura.j
— N-ai cum ! răspundea Costea, rîzînd stupid.
Anişoara îi trăgea o palmă. Această primă violență o întărită. îşi dădea drumul, epic, spunînd vorbe neruşinate, ca lelițele, apoi citind cîte un vers din Corneilîe.
— Mă, țărănoiule, cu mine a mers cum a mers, dar cu Nina să te ştergi pe bot. Nu e de nasul tău ! Şi aici urma o nouă înjurătură.
Se luau la trîntă. Prințesei îi plăcea să mănînce bătaie, cîteodată. Cu obrajii fierbinți de palmele încasate, cu rochia în dezordine, cu mîneca ruptă şi brațul gol, fără un pantof, se oferea lui Georgescu, suspina zgomotos, spunîndu-i că-1 adoră şi după ce se potoleau, reîncepeau explicațiile. De rîndul acesta, Anişoara era sumbră, îl amenința că va da totul de gol, că spune bătrînului relațiile lor, hoțiile administratorului şi,, la urmă, că-1, va denunța pentru asasinatul lui Dinu. 'Costea se repezea la uşă, o încuia, punea mîinile în jurul gîtului Anişoarei :
— A.scultă, femeie, ascultă, nenorocito, nu-nțelegi ? Dacă scoți o vorbă, te omor ! Te omor şi te îngrop. în pimniță ! Nu ştie nimeni c-ai venit la mine. îl omor şi pe bătrîn, vă omor pe toți. Mai bine ține-ți gura. îți' dau zece milioane, du-te dracului, lasă-mă-n pace !,..
îngrozită, Anişoara îşi cerea iertare şi.intrau la tocmeală. Pînă la ziuă, văduva lui Dinu era convinsă că orice amenințări erau inutile, că va fi condamnată şi dînsa, ca o complice la asasinatul prințului, că e mai bine ca lucrurile să se. petreacă în linişte, cu folos pentru toată lumea.
Costea îi făgăduia că va continua relațiile cu dînsa şi că-i va satisface toate capriciile : călătorii în străinătate, automobil nou, bijuterii...
...Altă dată, explicația avea loc la Bucureşti, in apartamentul din Pitar-Moşu, la *Madame* Acajou'acasă.
Georgescu intra elegant, în jachetă şi joben în mînă, cu un buchet uriaş de violete de Parma şi cu o pereche de cercei în buzunar. Oferea, ceremonios, darurile. Atmosfera era grea, de-o mare distincție. Vocabularul trebuia să fie .şi el ales.

— De ce eşti trist, dragule ?
Costea răspundea printr-o serie de inițieri în afaceri, relatarea unor convorbiri, de la egal la egal, cu diferiți prinți bucureşteni, discuția cu un ministru, tot ce-1 putea plasa pe el în altitudini.
Apoi :
— Am venit să-ți cer un sfat. O prostie, dar să nu te superi, orce ți-aş spune !
•— Spune, dragule !...
— în primul rînd, vreau să te asigur că orice s-ar întîmplâ, situația noastră de azi nu se va schimba cu nimic. Ştii că te iubesc. Dar la castel, se petrec lucruri ciudate.-Mi-e frică să nu fiu dat afară, să nu rămîie toată munca noastră pe mîna altora !...
— Cum aşa ?
— Bătrînul vrea s-o mărite pe Nina cu orice chip. Şi ei i s-a făcut de măritat. Cine-o să ne cadă pe cap? Cine ştie ce morfinoman, cu mania asta a prinților! O să toace tot, şi atunci, adio plimbările noastre la Monte-Carlo, planurile noastre, adio !
—. Ce e de făcut ?
— Uite ce e, — dar să nu crezi cine ştie ce — n-ar fi mai bine s-o iau eu pe Nina ?
Anişoara pica din cer.
— Cum s-o iei ?
—• De nevastă !
Madame Acajou izbucnea :
— A, hu ! Asta — nu !
Urma un torent de protestări, o cascadă de Iacrămî, o avalanşă de întrebări chinuitoare, cazul de conştiință, ochii morților, paracliserul Bidiviu şi prințul Dinu Dragomir, inclusiv mormintele lor de la Pătrunjel sau din bisericuța Ulmenilor-de-Sus, apoi imposibilitatea morală : sentimentul matern, unit cu pudoarea metresei părăsite şi revoltate.
— Aşa de jos n-am căzut eu, Costeo !
Fata 'mea, fetița mea !... S-o dau amantului meu ! O aristocrată, unui paria !... Drept cine mă ei? Asta e recompensa ta ? Ce decădere, Doamne, ce decădere !

— Stai, dulceo, nu te supăra!... Ți-am spus că e o idee a mea... ți-am cerut numai un sfat : n-a fost serios <

— Nu, Costeo ! răspundea Anişoara, dureros.

Cînd ți-a intrat ție ceva în cap, nu este o simplă idee >. Te cunosc eu ! îl coci de mult planul ăsta ! Dar n-o sâ meargă aşa, cu una cu două !... Nu, băiete ! Porcăria asta n-ai să mi-o faci !

Te-am simțit eu de mult, canalie, asasinule ! Ocna u să-ți mănînce capul !

Scena imaginară se sfîrşea tot ca-n versiunea prectdentă : adjective puternice, cu pitoresc sub-urban, evocări anatomice sau religioase, viziunea cu puşcărie, palme, scaune răsturnate, lămpi zburate, bluza sfîşiată.

Pînă la urmă, însă, tot Costea ieşea biruitor : amenințarea cu moartea şi oferta celor zece milioane se împerecheau irezistibil şi Anişoara devenea, dacă nu o complice, o martoră indiferentă a splendidei mezalianțe.

Aceste dialoguri, cu mici schimbări de amănunte, vîjîiau mereu în capul lui Costea. Obsesia lor deveneb chinuitoare.

Explicația inevitabilă, cu *Madame* Acajou, trebuia precipitată. Ar fi fost o grijă mai puțin. întîia oară, Costea dorea s-o vadă la conac pe Anişoara.

Aici o avea în mînă, era la largul lui : putea s-o secvestreze, s-o bată sau s-o suprime fără urme. La Bucureşti, Anişoara era la ea acasă. Violențele ar fi fost imposibile. O armă scăpa din mîna lui Georgescu. Rămînea numai cu viclenia şi persuasiunea. Fie ce-o fi. St gîndi să plece la Bucureşti.

Era un sfîrşit de iunie plin de tei înfloriți, în lumina de ametist, pe înserate. Lumea începea să se îmbulzească la „Chateaubriand", la „Iordache", la noul restaurant de la Bufet. Şoseaua toată îmbălsăma, sub leneşa boltă de orient, cer adînc cu stele proaspete, cu dor de-a trăi, cu frenezie de vis şi toate senzualismele : a vinului bun, a cărnii, a zborului de trăsuri, în ciuda automobilelor tot mai numeroase, a bogăției, a crimei.

într-unui din aceste restaurante îşi petrecea Georgescu prima seară, împreună cu Anişoara, două prietene

ale ei şi-un domn cărunt, morăcănos, soțul uneia din doamne.

Foarte elegant, aproape frumos, Costea era podoaba acelei mese. Anişoara nu renunțase la doliu. Rochița neagră, cu mici podoabe albe, pe alocurea, o prindea de minune.

Administratorul, foarte serviabil, alegînd şi comandînd pentru toată lumea, era totuşi preocupat. Abia aştepta să rămînă singur cu principesa Dragomir. O lăsă acasă, cu maşina, conduse şi celelalte persoane, apoi se reîntoarse în Pitar-Moşu. N-avea nici buchetul cu violete de Parma, nici cutiuța cu cercei, prevăzute în planurile sale.

Anişoara îl aştepta cu înghețată şi coniac franțuzesc veritabil. Răsturnată într-un fotoliu *berceuse,* dînsa fuma o țigară de foi şi se legăna mereu.

Costea se gîndi că în curînd, Anişoarei îi va fi greață, din cauza înghețatei, amestecate cu alcool, a mişcării scaunului şi-a enormei „Corona", din care scotea fum albăstriu, abondent.

— Păcat că nu le-am oprit, să facem un pocher !..; spunea dînsa, cu gîndul la prietenele plecate.

— Lasă, mai bine. Aş vrea să-ți vorbesc.

— Aşa e. Ai fost pe gînduri toată seara !

Costea îşi compusese o expresie de nevinovăție, de martir amabil şi copleşit.

•— Cum să nu fiu ? Spunea el, plimbîndu-se de colo pînă colo, palid, în aşteptarea exploziei.

E o situație foarte încurcată... Apropo, cum stai cu banii ?

întrebării acesteia, atît de agreabilă Anişoarei, el nu-i aştepta niciodată răspunsul, căci însemna :

— Ți-am adus eu ceva !

Madame Acajou avea totdeauna nevoie de bani, căci pierdea la cărți şi cheltuia mult, în casă, pe rochii şi băuturi fine. Fraza stereotipă a lui Costea o însenina totdeauna. Devenea blîndă şi expansivă. Asculta cu simpatie pe Georgescu.

— Azi-mîine, bătrînul moare. Nina îşi face de cap. E aspră cu toată lumea, sălbatecă. Pe de altă parte, mo-

şui vrea s-o mărite. Ne pomenim iar eu vrun prinţişor d-ăştia sfrijiţii, tocmai acum, cînd ne-am înfipt aşa de bine. Ştii că sondele merg straşnic, averea s-a dublat... Habar n-ai ce bogată o să fie Nina !

—• O sută de milioane !

— Aş !

— Două?

— Aş !

— Dă' cît, frate, spune ? !

— Peste opt sute !

-— Ai înnebunit ?

—'• Iţi spun eu !...

Bine e să ne pomenim cu vro lichea de neam, vrun cartofor, vrun coeainoman ca să ne dea afară ca pe nişte slugi ? Fiindcă eu, cu alt stăpîn nu mai stau, s-a isprăvit ! Am venit să te întreb... Să ne sfătuim... Ce e de făcut ?

Calmă, din fotoliul ei, fără să-şi scoată ţigara din gură, Anişoara îl întrebă :

— Ascultă, Costeo, de ce nu pui tu mîna pe Nina ?

Georgescu încremeni, surprins. O cursă ? Voia să-1 prindă ?...

Propunerea aceasta bruscă îi schimbă cu totul planul de luptă. Schimbă şi el tactica. Ii răspundea acum cu vorbele pe care i le atribuise ei înşişi, în imaginarele scene de explicaţie.

— Cum să pun mîna pe ea ?

— S-o iei de nevastă !

— Ce, te-ai prostit ? izbucni Costea.

Fiindcă Ana îl privea tăcînd, ca o fiară ce aşteaptă, să sară pe pradă, el continuă :

— Cum s-o iau de nevastă ? Nu poate să mă sufere ! Şi-apoi, e fata ta ; cum o să iau de nevastă pe fata amantei mele ? Drept cine mă iei, în ce lume trăim ?... Şi-apoi, nu uita că eu nu sînt decît vechil... feciorul unui popă de la ţară. Ea este o aristocrată şi eu un' paria !

Costea înşiră chestiunile de morală, cazul de conştiinţă, vorbi de umbra celui asasinat, care-ar apărea în pragul altarului şi l-ar blestema. Cu vervă de predicator el epuiza toate argumentele pe cari le atribuise Anişoarei şi de cari *Madame* Acajou habar n-avea, căci nu

se gîndise niciodată. O surprindeau toate, o umileau, începu să plîngă, să-şi ceară iertare, văzînd cît de jos căzuse în ochii lui Costea. Acesta era plictisit acum, constatând că mama Ninei îi propusese fata cu sinceritate, cu inconştienţă, li păru rău că fusese atît de biblic. Nu ştia cum s-o întoarcă. în orice caz, scăpase ieftin. La prima ocazie, va spune Anişoarei, surîzînd :

— Ascultă... ştii că nu-mi mai iese din cap ideea cu Nina ? ! Cine te-a pus ? N-ai avut de lucru ?

Iar altă dată, i-ar ridica din obiecţiuni, combătîndu-se singur, apropiind distanţele dintre el şi tînără prinţesă, micşorînd imoralitatea cazului, citind atîtea exemple din societatea bucureşteană : mame cari îşi măritase copila cu propriul lor amant şi cari continuau să aibă relaţii cu el, chiar după căsătorie, cu sau fără consimţământul miresei. în cazul Georgescu—Dragomir, morala era salvată, căci Nina nu ştia nimic, nu bănuia nimic şi nu va şti nimic, niciodată.

învingător fără luptă, Costea era obosit. Toată energia acumulată în el de atîta vreme, pentru această tulburătoare explicaţie, îl biruia pe el însuşi, îl istovise. Nici n-avu putere să-şi îmbrăţişeze amanta. Fosta domnişoară Bidiviu atribui faptul unei crize sufleteşti. Era ceva de roman în toată afacerea asta şi Anişoara se simţea foarte literară, foarte distinsă. Totuşi, îi era puţin ruşine.

CAPITOLUL X

Reîntors la conac, Constantin Georgescu află nenorocirea : în drum spre Braşov, pe valea Timişului, voind să evite un cîine, la o cotitură, domniţa Smaranda intrase cu automobilul într-un copac, se lovise la frunte, îşi zdrobise un picior şi fusese scoasă leşinată din sfărîmăturile maşinei. Sărind, şoferul se alesese şi el cu un genunchi răsucit şi cu palma sfâşiată.

— Duşmanii! bîlbîi prinţul Iancu Dragomir, cînd îi vestiră accidentul.

— Duşmanii! suflă el la urechea administratorului, cînd acesta sosi la palat, unde era o fierbere şi-o consternare ca la moartea boierului cel tînăr.

Din strîngerea de inimă care era să-1 doboare, Costea simţi cît o iubeşte pe Nina.

Şi cu acest prilej, îşi dete el seama cîtă nevoie aveau de el la conac, căci nimeni nu îndrăznise să ia vreo hotărîre, iar boierul bătrîn, absorbit în nălucirile lui, nu vedea în accidentul nepoatei sale decît o înlănţuire firească, continuarea luptei seculare, alegerea mecanică şi inevitabilă a celei din urmă victime.

Enervat, Costea era gata să strige bătrînului :

„Ia mai slăbeşte-mă cu prostiile dumitale !"

Se stăpîni. Nu trebuia să-şi piardă capul. Nina era la Predeal, într-o vilă, unde fusese pansată, în aşteptarea medicilor de la Bucureşti, chemaţi în grabă de cei ce ajungînd din urmă automobilul prinţesei, o recunoscuseră, o aduseseră în casa lor, lîngă fosta frontieră.

Cu riscul de a-şi fringe gîtul, porni şi Costea pe şoseaua Predealului şi ajunse la vilă fără să ştie cînd trecuse de Sinaia, Buşteni, Azuga... Nina, foarte palidă, cu fruntea bandajată, îi surise trist şi-i întinse mîna stingă, pe care Costea o sărută cu furie, îngenunchind respectuos şi plîngînd cu hohote, ca o bună şi credincioasă slugă, din vremea veche, la patul stăpînului rănit.

Cîteva ore în urmă sosi şi bătrînul prinţ, care puse o notă lugubră, în acel alb şi surîs general ce se face în jurul bolnavilor tineri.

Gazda era un bancher din Bucureşti, o familie evree primitoare şi foarte onorată să poată fi de folos frumoasei principesei, moştenitoarea unei averi mari şi-a unui nume şi mai mare. Prezenţa patriarhului Dragomir îngheţa pe toţi. Omul acela mic, îmbrăcat ca acum cinci-zeci de ani, foarte palid, avea sprîncenele negre şi ochii adinei, lucitori, parcă n-ar fi făcut parte din aceeaşi făptură ; vorbea ceremonios cu toată lumea, dar părea că nu vede pe nimeni, că se uită dincolo de trupurile devenite străvezii ale celor prezenţi, ca să întîlnească fiinţe

din altă lume, fantome familiare, mişeîndu-se aievea în acest decor modern, de vilă luxoasă şi confortabilă. El avea o stranie manie de-a nu lăsa loc gol la spatele său, stî'nd totdeauna cu umerii lipiţi de zid.

D. Adelstein conduse el însuşi, cu o viteză minimă, pe boier şi pe Costea, la conac, urmînd să-i readucă a doua zi : prinţul Iancu Dragomir nu voia în ruptul capului să doarmă în casă străină, mai ales de cînd îşi făcuseră din nou apariţia, pe Valea Prahovei, înfricoşaţii „Arcaşi ai zimbrului".

După o săptămînă, Nina a cărei tîmplă se vindecase, dar al cărei picior era prins în ipsos, fu transportată — cu mari precauţiuni — pe la trei dimineaţa, cînd nu mai trecea nimeni pe şosea, în cula ei, din mijlocul brazilor, urmînd să primească acolo pe doctori şi prieteni, în lunile lungi pe cari le va cere complecta ei însănătoşire. Foarte contrariată de această arestare, Smaranda Dragomir abia-şi ţine lacrămile. îşi muşca buzele, gîndindu-se la fînul care va fi cosit fără dînsa, la apele Prahovei, cari îşi vor petrece undele subt zidul conacului fără dînsa, la secerişul însorit, la viile ce se vor înroşi fără dînsa ; i-era dor de lanurile porumbului înalt, în care nu se va mai pierde anul acesta, spintecîndu-le, călare, ca valurile unei mări verzi şi foşnitoare. în zadar se vor lăsa porumbii sălbateci pe culmile stejarilor, căci puşca ei nu va mai răsuna în amurgurile de august, cînd prunele brumate învineţesc şi auresc în soarele oblic, explozie şi risipă de spice, cînd pulberea drumurilor miroase-a pîine caldă şi cînd pămîntul tot pare un aluat enorm ce se coace în cuptorul cerului spre îndestularea iernei flămînde, la pîndă pe vrun vîrf de munte-nzăpezit de timpuriu.

Baba Stanca era colea, cu poveştile ei ; nici n-aştepta să vină iarna, s-arunce boabe de porumb în căminul aprins şi să facă floricele... Nu-i trebuia decorul de viscol şi pustietate, ca să umple odaia din turn cu strigoi şi Sfinte Vineri, cu hanuri blestemate şi vechi legende fioroase transpuse în ultimul război. Era neasemănată noapte de iulie, cînd i-a spus Ninei de cocoşul alb, pe care-i taie tărăncile spre pomenirea bărbatului sau a bă-

iatului mort în luptă şi pierdut pe cîmpuri, fără de mormînt.

— De ziua morţilor, maică !... Aşa... Cine nu ştie de mormîntul băiatului, sau al bărbatului, îi taie un cocoş alb, care-nseamnă că ţine loc de mormînt, să zboare sufletul cocoşului acolo. Anul trecut, Rada lui Voicu sergentul n-a avut cocoş alb să taie, că e femeie săracă. Se căina în drum, îşi smulgea părul de-aşa mare păcat. Şi numai iacă, în prag, o pasăre mare, albă. Da' nu era nici cocoş, nici altă pasăre.

Era un arhanghel. „Taie-mă pe mine, mătuşă, că m-a trimis Domnul la tine să nu-ţi rămîie mortul fără groapă un an de zile !" Şi Rada lui Voicu împlini porunca lui Dumnezeu ca să odihnească oasele răposatului.

„De ce s-or fi făcut aşa de triste poveştile noastre ?' se gîndea Nina, numărînd stelele, prin fereastra deschisă.

„De ce nu mai vorbeşte nimeni de Cosînzene şi de nunţi împărăteşti, de palate de cleştar şi mere de aur ?"

Săptămînile treceau încet şi Ninei i se părea că tot pămîntul murise. Acuma citea mult cărţi peste cărţi, pline de marele basm al lumii. învăţase pe de rost povestea neamului ei, pe care bunicul, cu hrisoave şi coaie proaspăt umplute, pe genunchi, i-o spunea în cele mai mici amănunte, cu solemnitatea unei treceri pe alt tărîm. Era moştenirea supremă, împărtăşania seculară, transmisă la patul de suferinţă al celei din urmă odrasle, în loc ca străbunul să cuvinteze din locul de odihnă, nepoata asculta, de acolo, iar cel bătrîn, sprinten ca o veveriţă, sărea din loc în loc, vorbind, gesticulînd, reluînd hîrţoagele pe genunchi, conşultîndu-le, cu ochi negri, măriţi, subt ochelarii de aur şi ridicîndu-se, apoi, profetic, ancestral.

Mai urcau, la Nina, cîte un medic şi Costea, cu socotelile. Baba Stanca era mereu acolo şi cîte o fată, cu fragi proaspeţi, în coşuleţe de iarbă-mpletită. Din cînd în cînd veneau să-ntrebe de sănătate membrii ai familiei Adelstein, cu adrese de doctori noi şi cu reviste de chirurgie, în cari se relatau cazuri similare, cu vindecări complecte şi urgente.

Bineînţeles, Madame Acajou sosi şi dînsa, aferată şi zgomotoasă, lipind un ton artifical concertului cuviincios ce înconjura pe Nina, în surdină. Copila o rugă să nu renunţe, pentru dînsa, la cura de care avea nevoie, la Căciulata. Anişoara însă, protestă cu efuziuni materne, vorbi de apele similare descoperite lîngă Sinaia, trimise ţăranii cu ulcele să-i care de-acolo, zilnic, lichidul miraculos care, captat şi transportat în oraşul reşedinţei de vară a suveranilor, va face să renască această splendidă staţiune balneară.

Principesa se instala de-a binele la Dragomima. Avea automobilul la dispoziţie, se repezea la Braşov vinerea, să mănînce raci iar în celelalte zile nu lipsea de la pocherele copioase, organizate în diferite vile şi-n camerele „Palace"-ului din Sinaia. O mulţime de cunoştinţe bucureştene erau acolo. Partidele întrerupte la ora mesei, reîncepeau de multe ori, la conac, unde Anişoara îşi transporta prietenii, ca s-arăte că dînsa este încă principesa Dragomir.

Costea n-avea încotro şi primea în pavilionul său toată această lume, pe care o ospăta împărăteşte. Nici prinţul, care se zăvorea o dată cu noaptea, în odaia lui, nici Smaranda, prizonieră în cuibul ei din culă, nu inoportunau vesela societate. Sticle de vin vechi, icre negre, păstrăvi proaspeţi, şampanie şi lichioruri franţuzeşti înconjurau, pe măsuţe, masa de pocher, pe care dansau sume sporite vertiginos, cu cît se apropiau zorile.

Anişoara juca nervos, dădea cărţile repede, vorbea mult, rîdea isteric şi plusa cu ferocitate. Partenerii, extenuaţi, îşi propuneau să nu mai joace cu dînsa, dar reveneau, atraşi de ospitalitatea lui Georgescu şi de posibilitatea unor importante cîştiguri : una peste alta, Anişoara pierdea, căci intra în cacialmale vizibile : ceilalţi plăteau şi încasau regulat. Uneori o surprinseră scoţînd cîte o carte din fundul pachetului sau amestecîndu-le favorabil, dar se mulţumiră cu cîte un schimb de priviri. Ştiau că atunci cînd Anişoara trişează e emoţionată şi la cel dintîi plus, spus cu fermitate şi cu ochii ţintă-n ochii ei, abandonează terenul, intimidată.

Aşa trecu toată luna lui iulie, august, jumătate din septembrie. Plină de nostalgia miriştilor, cu urechile ciulite la zgomotul naturei, în amurg, Nina ghicea, din patul ei, cum împuşcă mama ei prepeliţe.

Ştia şi ce se petrece jos, la Georgescu noaptea, deoarece unele prietene ale Anişoarei se credeau obligate să urce la dînsa, înainte de-a pleca la Sinaia, dimineaţa : miroseau a vin şi-a tutun, aveau feţele bătătorite de emoţiile veghei. Principesa Dragomir îi dădea şi ea raportul, lăudîndu-se cît a cîştigat peste noapte. Slăbită, Nina n-avea putere să reacţioneze şi să dea ordin să se-nchidă porţile castelului, în faţa acestei năvăliri de străini suspecţi.

Costea dădea şi el din umeri, ca un servitor care vede că nu e bine ce se-ntîmplă, dar n-are încotro, căci trebuie să se supună.

în fond, îi plăceau şi lui aceste petreceri, căci îl mai făceau să uite de Nina. Sentimentul de compătimire se adăugase iubrei sale, o sporea. Vîjîitul cravaşei nu mai plutea în aer. Stăpînă era inofensivă acum şi blîndă. Din nou, era dînsul cel mai tare — şi-n această atotputernicie, devenea afectuos pentru domniţa rănită. O socotea fiinţă scumpă lui, căci era a lui, nu putea fi a altuia. Cu Anişoara se învoise la asta, între două partide. Explicaţia nu fusese prea lungă : animal vorace, fosta domnişoară Bidiviu se mulţumea cu perspectiva unor frumoase daruri băneşti, a păstrăvilor rasol, a vinului înfundat şi-a posibilităţii de-a trişa la cărţi. Costea, care juca foarte corect (îi ajungea aceasta, ca să se creadă un gentilom), repara micile incorectitudini ale prinţesii, faţă de oaspeţi pierzînd el cînd Anişoara forţa jocul şi plătind el, în douăzeci şi patru de ore, datoriile ei „de onoare". într-un vîrtej de-acesta, între două nopţi de chefuri violente strecură el văduvei decizia de-a se însura cu Nina. O făcea ca dintr-o sugestie a Anişoarei, nu din propria lui voinţă. Consecinţele, eventual dezagreabile, urma să le tragă ea, intervenţia la boier trebuia s-o facă ea. Costea simula un nou atentat al „Arcaşilor" şi trimise pe bătrîn la Bucureşti, unde Iancu Dragomir rătăci o săptămînă întreagă, nedormit şi nemîncat. în acest răstimp, administratorul urcă, subt diferite pretexte în iatacul Ninei, de cîteva ori pe zi. Lîngă patul ei, însă nu mai avea nici măcar curajul să surîdă. Avîntul eroic cu care sărea treptele turnului se topea printre icoanele şi ulcelele cari împodobeau odaia cu miros de busuioc verde, a Smarandei Dragomir. Pe scara întunecoasă Georgescu avea senzaţia tainică şi voluptoasă de-a zbura spre o întîlnire de dragoste ; în prag, devenea vechilul de la Dragomirna. Cum să înceapă ? Ce să spună ? Toţi şi toate erau în mîna lui şi, totuşi, aicea nu mai avea nici o putere. Nina prizonieră, bătrînul departe, cu halucinaţiile lui. Anişoara — o nebună — jos, cu ceata ei de cartofori şi de beţivi. Slugile plecate. Numai el era întreg la trup, la minte şi la voinţă. Dar voinţa lui se sleia, brusc, în faţa copilei palide, cu ochii plini de nostalgia orizonturilor largi, cu pielea dornică de bătaia vîntului, şi-a arşiţei care cocea lanurile de porumb şi desăvîrşea parfumul vinului în bobul împlinit.

încet-încet, Valea Prahovei se golea de lume. Prietenii de la Sinaia, unul cîte unul, se duceau la Bucureşti, Anişoara îi urmă. Georgescu remarcase printre ei un tînăr blond şi foarte serviabil, care era mai des în compania principesei Dragomir. Satisfacţia cu care înregistra această prezenţă îi dovedi lui Costea cît de mult se săturase el de văduva stăpînului asasinat : era fericit s-d ştie pe Anişoara ocupata în altă parte, s-o aibă la mînă cu această vină, în cazul vrunei răzvrătiri a ei, la un moment dat. Ce folos, însă, de toate diplomaţiile sale, aranjate cu meticulozitatea excelentului gospodar care era, dacă planurile sale se dezorganizau în faţa Ninei ? Pînă şi baba Stanca refuzase să-i fie complice : simţea în această ţărancă şireată şi voluntară o prietenă supusă, apărătoarea credincioasă, cîinele de pază al stăpînei. Era de faţă, totdeauna.

— Ce facem, Georgescule, că m-am săturat aici...

Să mai răbdaţi puţin, măria-ta.

— Ce să rabd, că trebuie să mai ţiu piciorul în ghips o lună-ntreagă...

•— De durut vă mai doare ?

Nici...nu-1 mai simt. Parcă mi l-ar fi tăiat. Cum e porumbul ?

— Slab, măria-ta. A fost secetă mare.

. — Viile?

—- Bine ! Dealtfel, toate fructele — bine. Eu,. unde am putut, am sădit pomi. Ştiu din bătrîni că din anii de secetă, cînd nu se face grîu şi porumb, se fac multe fructe şi bune. Toate livezile au dat din belşug. Prune ca anul ăsta, pere, piersici, struguri, n-am avut niciodată.

Într-adevăr, pe policioare, pe mese, odaia Ninei era luminată şi colorată de mulțimea merelor domneşti, a prunelor brumate, a perelor de aur, a ciorchinilor splendizi, în coşuri, pe foi de viță. Roade îmbălsămate,, pîrguite, cu forme pline, o îneîntare a ochilor, o bucurie a sufletului, aduse toate de intendent sau trimise de el.

— L-ai mai văzut pe părintele Georgescu ? E bine?

— Imbătrîneşte, săracul...,

— Să-i spui că-i sărutam dreapta !

Costea tresări, la gîndul acestei intimități : domnița plecată pe mîna tatălui său !..,

„Ca o mireasă !" se gîndi el.

— Ia spune-mi, Georgescule, Gligore Păduraru s-a făcut bine ?

— Vă sărută tălpile, e bine !

Pas de mai adu vorba de dragoste, cînd te întreabă stăpînă asemenea lucruri !

„Femeia asta e de piatră, frate ?" îşi spunea administratorul, coborînd, învins, treptele culei ; el aştepta un surîs, un semn de voie bună, un abandon de-o clipă, o fîlfîire de feminitate, pe cari nu le putea surprinde, după cum nu putea surprinde un picior gol sau un umăr descoperit al domniței.

Dar Nina nu era de piatră. Cei douăzeci şi unu de ani ai ei, o apăsau în culcuşul alb, dintre ghiveciurile de busuioc şi coşurile pline de piersici şi mere domneşti. Cît putea călări în voie, printre livezi, plecate de vînt, cît îşi putea răcori, noaptea, trupul împlinit, în undele de oțel ale Prahovei, prisosul ei de tinerețe se risipea în văzduhuri şi în ape. Acuma însă, atîta odihnă, atîta nemişcare, îi umpluse sîngele de neliniştea apelor şi-a văzduhului, de taina care face bobul să rodească şi turtureaua să moară.

— Spune-mi poveşti de dragoste, babă Stanco !

Şi Stanca începea, căuta, spunea şi iar căuta.

Dar poveştile bătrînei erau stupide : iubire din sat, dintre flăcăi şi fete sfîrşite cu bătaie, sau cu cîte o nuntă.

Nina citea, acum, romane franțuzeşti. Dar nu erau idilele visate, dragoste din plin, ca în cărțile de odinioară, nu,. Erau cazuri izolate, pe care nu le înțelegea, cari o cpntrariau. Fiecare autor voia să-şi aducă nota lui de originalitate şi trata amoruri speciale, cu nepotriviri de vîrstă sau de climate, cu femei stranii şi situații neclare, cu lucruri cunoscute într-un fel, dar privite din alt punct de vedere. Nina căuta să-şi amintească lecturi de odinioară, reproduceri de tablouri, grații de adolescent, statui şi grupuri plastice, sănătate.

Dorurile ei îmbrăcau forme armonioase, caste ,cu toată năvala unui temperament puternic, cu tot senzualismul ei voinic, întărîtat de lunile de imobilitate, de parfumul fructelor, de mireasma cădelnițată a finului din vale, de soarele toamnei care tînjea pe zidurile aurite ale interiorului.

Îşi amintea de cîte un surîs, de-o privire îndrăzneață aruncată de vrun tînăr, odinioară, cunoştințe de la Galați, străini întîlniți în tren, chipuri blonde, la Paris, bărbați încrucişați în holuri, sau pe scări de hotel, profiluri pierdute, chipuri aburite, străfulgerînd o clipă-n amintire — şi atît. Nimeni nu-i întîrziase-n suflet. Nici la Bucureşti, printre cei prezentați de mama ei, nu fusese impresionată de multlăudații cavaleri ai Capitalei. In sîngele ei stăruia poate imaginea căpitanilor de odinioară, a mirilor cari plecau la luptă cînd poruncea domnul țării şi cari îşi cucereau mireasa prin chipul lor falnic şi isprăvile lor voiniceşti.

Nina trăise prea puțin în lume şi prea mult la Dragomima, ca să poată despărți trecutul de viața ei aievea.

Înconjurată de poveşti — spuse în chipurile de sfinți, în lăzile sculptate, în năframele şi scoarțele ce-i împodobeau iatacul —, trăind în lumea înviată de bunic, prin-

tre pîrcâlabi şi jupînițe, ea nu găsea sprijin sufJetuluf- decît în amintirile altora. Sîngele Anişoarei trecuse in ea fără nici o poveste. Şi, slavă Domnului, ar fi avut să-i spună atîtea!... De la mama ei, Nina moştenise ochii negri grei de vise şi de vin, ochii ei căprii — şi-atîL încolo, toate erau ale străbunei — afară de ochi. Ochii Smarandei celei de demult, erau verzi şi luminoşi. De-aceea au şi botezat-o aşa : avea priviri de culoarea smarandului.

Ca şi Nina, mama lui Iancu Dragomir alergase călare pe moşie, ținuse socotelile gospodăriei, în vreme ce soțul ei —* fiu de domn — se afla în Bucureşti sau călătoreai la Viena sau la Paris, trimis de Ion Dragomir-Spînul, al Munteniei, sau surghiunit de urmaşii răi, din alt neam,, cari nu vedeau cu ochii buni, pe pămîntul Vlahiei, moştenitori de-ai gospodarului detronat.

Cîteva săptămîni fură de ajuns Ninei să se despartă; de lumea prezentă şi să se stabilească în istorie, sub influența izolărei ei în turnul vechi, a atmosferei înconjurătoare şi mai ales a cronologiei minuțioase pe care bunicul ei nu pregeta să i-o facă de dimineață pînă seara.

Trupul şi mintea domniței erau un amestec de imbolduri tinereşti, de țipete ale cărnii ei crucificate şi de strigoi venerabili, în lungi mantale de catifea verde. Şuieratul de tren se amesteea în noapte cu şuierături haiduceşti, cu vîjîit de săgeți, cu țipătul pruncilor smulşi de la sînul mamei, cu răzbunarea voinicească a cutărei logofetese, cu chiuit de nuntă în leatul cutare, la un moment fericit din letopisețul familiei. Nina era îndrăgostită acum de banul cu mustăcioara neagră sau de comisul cu plete castanii şi privirea moale, al căror chip îl frunzărise printre tomurile cu hrisoave, aduse de moşneag la căpătâiul ei.

Cînd bunicul lipsea de la Dragomirna (Nina nu ştia încă de ce fugea bătrînul), ea se simțea singură şi tristă, într-o lume de care n-o lega nimica. Mama ei părea stafie dintr-o altă vreme, dintr-o țară depărtată. Ciudat. Cu mintea populată de îmbrăcămintea trecutului, copila găsea portul Anişoarei demodat. I-a spus şi ei într-o zi :

— Mamă, de cînd stau aici, mi se pare că voi toți sînteți la un bal mascat... Da... da'!... Familia Dragomir dă un bal şi oaspeții vin costumați în rochii din alte vremuri.

— Dar familia cum e îmbrăcată ? Familia care dă balul ?

— Ca-n tablourile de jos, mamă... Port boieresc... purpură şi hermină... Coronițe peste maramă... Căciulă cu pană de struț, prinsă într-o piatră scumpă... bărbați cu sabie la cingătoare, cu pieptul sub platoşă, cu cizma pintenată... Ba uneori trec şi boieri bătrîni cu giubele şi mătănii, clerici cu comanac, dragomani raşi în cap, paşale cu turban... Şi toți şi toate mi se par de azi, iar voi din vremea de demult !...

Anişoara se gîndea, compătimitor, că şi fata ei începea să se țicnească, asemeni socrului ei.

Din cîte ştia, familiile acestea vechi degenerează şi sînt supuse la tot felul de manii; îi părea rău de biata fată dar n-avea încotro.

— Ninişor, tu ar trebui să te măriți.

Nina tresări, se împurpura uşor în umerii obrazului Gîndul acesta îi fu plăcut.

— Cu cine, mamă ?

întîia oară, Anişoara îşi interzisese să se gîndească la Costea, necum să-i spuie numele.

— Cu cine vrei tu, fetițo ! Or cu cine-ai vrea !...

Abia în clipa aceea îşi dădu seama Smaranda Dragomir cît e de izolată, cît de greu îi va fi să-şi găsească un bărbat.

Tînără, frumoasă, de neam mare, moştenitoare unică a unei averi de-aproape un miliard, se afla în situația unei cocoşate sărace, de obîrşie joasă. Ca şi fata bătrînă şi umilită, care n-avea nimic, era Nina avînd prea mult. Unde-şi va găsi echivalentul ? Cei mai mulți boieri scăpătaseră, prin împărțirea moşiilor la țărani. Alții, cari aveau păduri sau terenuri petrolifere, voind să le exploateze singuri se lăcomiseră şi căzuseră pe mîna escrocilor. Erau plini de datorii, cu palatele ipotecate şi se încăpățînau să ducă un trai fastuos, exterior, plin de privațiuni în intimitate. Copii, crescuseră într-o atmosferă

de lux mincinos şi de sinceră meschinărie. Se resimţeau de-această viaţă dublă. Vorbeau prost româneşte, foarte tare, aveau nasuri de pasăre sau priviri buhăite, unii sfrijiţi, alţii turtiţi, negricioşi mai toţi, parc-ar fi fost făcuţi de ţigănci, pretenţioşi, cu pielea bolnavă, mărturisind vestigii de paralizie generală ; fetele ţuguiate, cu .„chişiţă" groasă şi ochii de înger ; mamele tuciurii şi bondoace, taţii înalţi şi rigizi sau dolofani ca un cîrciumar de ţară, dar fără colorile sănătoase din obrazul acestuia, ci galbeni şi mototoliţi ca un hrisov.

în ce casă, din acestea, să-şi caute Smaranda mirele visat ?

Madame Acajou îi înţelese tristeţea. Nina vorbea de rudele şi cunoştinţele lor cu melancolie. Uneori izbucnea în rîs şi făcea mare haz. Anişoara constată, cu satisfacţie, că fata ei nu ţinea cu orice chip să ia spiţă domnească.

Superioritatea averei şi frumuseţei sale, o dezrobea de prejudecata aristocratică.

— Ţie ţi-ar trebui un bărbat voinic şi priceput, care să-ţi apere averea, s-o mărească...

— Aşa m-am gîndit şi eu, mamă...

— Domnişorii ăştia cari h-au cîştigat un ban în viaţa lor nu sînt buni de nimic. Frumoşi nu sînt, deştepţi nu sînt. Ăştia curat că vin de la bal mascat, cum spuneai iu adineauri...

— Nu-i aşa, mamă, nu-i aşa ?

— Ascultă, Ninetto...

•— Mamă, te rog, nu-mi spune Ninetto...

-— Bine, maică. Ascultă, fetiţo, am eu o idee... Dacă te-ai mărita tu cu Costea ? !

— Care Costea ?

— Georgescu !

— Administratorul ?

— Da.

JSÎina îşi muşcă buza şi se făcu roşie toată. Apoi o trecură lacrimile.

Anişoara nu se opri, văzînd contrarietatea fetei, ci urmă repede :

— E un băiat bine, manierat, crescut pe moşie.,.. Ştie toate. Dacă nu era el, n-aveaţi un ban azi. Tata îl iubeşte ca pe Dinu. (Tata era Iancu Dragomir.) Cred că şi lui i-ar face plăcere...

Nina primea fiecare vorbă a mamei în frunte. O ciocănea dureros. Intîia oară, de-atîtea săptamîni, simţi c-o doare piciorul imobilizat în stratul de ghips. Avea senzaţia curioasă că această propunere de căsătorie se adresează oaselor ei.

— Sper că n-ai vorbit de asta nici cu bunicul, nici cu... .

Domniţa dispreţuia în clipa aceea, pînă şi numele vechilului. • ' .

— Nu... A fost aşa... o idee a mea... .

•— Să nu-ţi mai vie ! porunci Nina, scurt.

Fosta domnişoară Bidiviu simţi în colţul buzelor şi-n vocea fetei ceva din asprimea orgolioasă a răposatului ei soţ, cînd îi striga :.

„Sortez, madame, sortez !"

Urmînd acestui ordin cvasipostum, Anişoara părăsi, după cîteva minute, destul de jenată, iatacul Ninei.

Jos o aştepta Costea, nerăbdător.

— I-ai vorbit ?

— Nu vrea s-audă.

De rîndul acesta, îşi muşcă buzele Georgescu.

Totuşi, dacă se simţea răcorit, el se simţea şi înviorat. Răsuflă adînc şi surise.

— Mi s-a luat o piatră de pe inimă !... Bine că s-a lămurit! Să ştim cum stăm !...

Anişoara nu înţelegea.

— Bine că i-ai spus. începe lupta. Lasă, Anişoaro, că ştiu eu cum s-o fac să-mi bea apă din palmă !

Apoi, Costea se încruntă ca un haiduc. Anişoarei îi fu frică. Rămăşiţele unui instinct de cloşcă o făceau să se gîndească la apărarea puiului. Dar acest atavism tardiv nu ţinu mult :

„Treaba lor!... De omorît, n-o s-o omoare!"

în aceeaşi zi, sosi de la Bucureşti, boierul. Era galben barba îi crescuse, n-avea guler, cămaşa îi era murdară.

Se strecură, pe înserate, în pavilionul lui Georgescu.
— E? Ce mai?... Hai?

Voia să-ntrebe dacă mai era vro primejdie. Costea îl asigură că duşmanii îşi pierduseră urma de pe domeniile Dragomirnei. îl rase, îl puse să facă baie, îl primeni, îi dădu să mănînce, şi-1 culcă. Din o sută de mii de lei cît îi dăduse administratorul la plecare, bătrînul nu cheltuise nici două mii. Se hrănise numai cu fructe, smulse din mîna copiilor, cu un colț de lipie furată unui oltean şi plătită o sută de lei. Dormise pe colțuri de bancă, la Şosea, într-o ceainărie pe Calea Văcăreşti, mai mult ziua, căci noaptea colinda Bucureştii, urmărit de fantome şi obsedat, cînd ațipea, de dansul pumnalelor.

Acuma, învelit bine, cu mîna în mina credinciosului Costea, prințul Dragomir adormea, somn bun, odihnitor, pînă către amiază. Iar la amiază, veni bunul băiat însuşi, cu argatul roşcat Culaie şi-i aduse ochiuri cu mămăliguță, prepelița fripte, vin roş, pere pergamute.

Plin de voie bună, Iancu Dragomir se urcă în turn şi cele dintîi cuvinte fură osanale pentru Georgescu.

Nina, care petrecuse noaptea rău, fu contrariată auzind iar elogiile vechilului. îi fusese dor de bunicul ei drag şi iată-1 acum, în loc s-o întrebe de sănătate, în loc să-i vorbească d£ ce făcuse el la Bucureşti, o săptămînă întreagă, îi laudă pe Georgescu. Să fie un complot?

— Bunicule, şi tu vrei să mă mărit cu administratorul?

Iancu Dragomir pică din cer.

— Cine ți-a spus? sări el.

Izbucnirea lui vehementă însenină copila.

— A fost mama ieri la mine... mi-a spus că n-ar fi rău să mă mărit şi, fiindcă nu vedeam cu cine, mi-a oferit pe Georgescu.

— Sînt complect bulversat!... N-am vorbit niciodată... Nu m-am gîndit la asta niciodată... protestă bătrînul, umblînd de colo pînă colo, şi ciugulind cu violență dintr-un ciorchine de tămîioasă.

Sapristi! *Cest un excellent garcon,* dar nici prin minte nu-mi trece! Aseară îmi spăla picioarele şi-acuma să-i dau pe Nina de nevastă!... E vodevilesc, *parbleu!...*

De rîndul acesta, căuta ca să-1 potolească.

— Dealtfel Georgescu e foarte cuviincios. Nu şi-a permis... el nu mi-a vorbit de asta... O idee a mamei... Ce ştia ea?

— Ți-am spus eu, *c'est un excellent garcon!...*

— Bunicule, ce mai e prin Bucureşti?

•— A-nceput toamna. E frumos toamna, la Bucureşti... S-au deschis teatrele, se-ntoarce lumea de la băi...

— îți spun drept, mie nu mi-a plăcut niciodată în Capitală... Dar acum, de cînd stau aşa cu lunile, mi s-a făcut dor!

•— Las' că te faci bine şi mergem amîndoi... Stăm o lună-ntreagă şi dacă e vorba de măritat, găsim noi acolo un ginere vrednic de Nina mea!

Bătrînul spunea „Nina mea" cu fruntea sus, cu mîndrie, cu adorațiune, cu majestate. în aceste două cuvinte era tot trecutul,, tot prezentul şi tot viitorul neamului Dragomir, din care nu mai rămăsese azi decît un moşneag puțintel şi-o falnică mlădiță.

Jos, însă, Iancu Dragomir îşi pierdea suveranitatea, care-1 mărea atîta în cula veche, de unde domina, cu ochi de vultur, Valea Prahovei şi strămoşeştile domenii: jos era stăpîn Costea... Sus era slava din vechime, domnița printre icoane, visele de mărire; jos erau argații, găinile, socotelile, „Arcaşii Zimbrului" şi-n mijlocul lor, suveran necontestat, domnul Georgescu.

Domnul Georgescu era jos, pîndea pe boier, voia să se lămurească şi cu el, repede, cum le făcea pe toate.

Din privirea sticloasă a prințului, vechilul înțelese că fusese vorba de el şi că sorții nu-i erau favorabili.

Nu-şi pierdu cumpătul, dimpotrivă.

•— Măria-ta, se repezi el, eu am să plec de-aci!

— Unde să pleci, Georgescule?!

— în lume. Eu nu mai pot sta aici, disprețuit... Eu nu sînt un argat de rînd, Eu sînt fiu de preot, sînt fiu al pămîntului. Noi ducem de sute de ani greul Dragomirnei, eu si cu strămoşii mei. Ne-a venit şi nouă rîndul. Slavă Domnului, nu vă puteți plînge de mine. Alți boieri au scăpătat. Eu am scăpat averea, am mărit-o. Acum mă

duc cu Dumnezeu, la casa mea, vreau să mai muncesc şi pentru mine.

— Ce tot îndrugi tu, Georgescule, băiatule ?

— Mă duc în lume, să-mi caut o nevastă, să-mi fac şi eu o gospodărie, că n-am să stau viaţa toată slugă la boier !

— Da' nu eşti slugă, Costeo băiatule, eşti prietenul meu, eşti fiul meu, sapristi !

— Domniţa Smaranda nu spune tot aşa !... Pentru dumneaei eu sînt vechilul... argatul peste argaţi, omul de dîrvală. Acuma s-au schimbat vremurile, măria-ta!... Eu sînt absolvent al Şcoalei de agronomie, am fost la Paris, am relaţii în lumea cea mai bună, nu pot să fiu umilit în felul acesta.

— *Mon ami,* sînt bulversat, nu-înţeleg nimic din ce-mi spui !... bîigui prinţul, care, intimidat de avalanşa omului său de încredere, începuse să dea înapoi, în propria sa conştiinţă.

— Principesa Dragomir, din iniţiativă personală, avînd grija domniţei, grija averei, mi-a propus mîna domnişoarei Nina. Eu m-am gîhdit mult... I-am atras atenţia asupra deosebire! de rang... am discutat şi-am ajuns, în sfîrşit, la aceeaşi concluzie. Ieri, principesa a vorbit de acest lucru domniţei, care nici n-a vrut s-audă. înţelegeţi, măria-ta, că în aceste condiţii, eu nu mai pot rămîne un minut la conac. Sînt într-o situaţie falsă... Am fost vîrît fără voia mea şi-acuma plătesc oalele sparte. Eu ca servitor, nu mai pot rămîne aici. Binevoiţi s-alegeţi : ori îmi daţi pe domnişoara Nina de nevastă, or mă duc cu Dumnezeu ! Scurt — şi categoric.

Moşneagul era la o răspîntie. Niciodată n-avusese de rezolvat o problemă atît de grea. Trebuia s-aleagă între două lucruri fundamentale.

Plecarea lui Georgescu însemna propria sa pieire. Atît aşteptau neînduplecaţii „Arcaşi ai Zimbrului", ca să-1 răpună. Costea era singurul său sprijin. Numai el ştia să conjure primejdia. Simţea în aer, pe vrăjmaş, ghicea cursa, o înlătura. Să-1 lase să plece ? în ruptul capului. Pe de altă parte, îi era peste putinţă să consimtă la această căsătorie. Destul suferise aflînd alegerea lui Dinu, acum douăzeci şi trei de ani. Un băiat ma£ merge să ia fată de jos, căci numele, el îl poartă. Dar să-şi dea fala neamului, domniţa din os domnesc, unui fecioi de ţăran — fie acesta popă — ferit-a Sfîntul. Ş-apoî chiar dacă ar vrea el, s-ar împotrivi Nina. Ii cunoştea, doar, mîndria, o auzise adineauri, o crescuse el însuşi în măreţia trecutului şi în nevoia de strălucire nouă a zilelor de mîine. Şi, în vreme ce bătrînul se frămînta între aceste două întrebări, Costea simţea urcînd în el puterile biruitoare ale pămîntului, îşi ridica fruntea, îşi scuturn-umerii, şi surîdea frămîntînd din nări :

„Las' că te fac eu să-mi bei apă din palmă, puică dfc lupoaică... puiculiţă !"

CAPITOLUL XI

Vestea bună se naşte repede, fîlfîie-n văzduh, rîndunelele se fac precupeţe şi-o cresc, o-mprăştie, o tînguiesc în lumea largă.

Rîndunelele lui septembrie, pe stîlpi de telegraf şi-n unde sonore, printre vibraţiunile stîrnite de clopotele de la Westminter şi lamentele ultimului hoge din Istambul, duseră la Bucureşti şi-n conacele munţilor gîndul de la Dragomirna : Nina trebuie măritată. Nina vrea să se mărite. Vor s-o mărite pe Nina. O domniţă de neam şi-o avere bătrînă caută un stăpîn. Să vie stăpînul !

Şi iată, pe Valea Prahovei, peţitorii. Dar nu ca-n vechime, pe faţă, româneşte. Rude regăsite, prieteni ,de-aî răposatului Dinu Dragomir, vecini de moşie, iată-i, unul cîte unul, subt pretexte felurite, tulburînd crepuscule, culesuri de vii, pregătiri de iarnă, în rugina frunzelor, în lăcomia hambarelor, în pocnetul unanim al ghindelor plouate-n codri.

Unii îndrăzneau să urce pînă la Smaranda, care, confiscată în iatacul ei din turn, îi primea cu voie bună, dornică de chipuri omeneşti şi de veşti din freamătul lumii. întemniţarea ei stăruia ciudat, deşi n-o mai durea

nimic, deşi toată făptura îi spunea că e vindecată de mult, că nici urmă n-a mai rămas din scrînteala osului.

Toamna înainta şi iată, nici măcar nu-i scoseseră piciorul din teacă, necum s-o lase în zburdălnicia zărilor.

Şi totuşi, doctorul cel mare, încă de-acum şase săptămâni, o liberase din cătuşele de ghips, îi spusese să îndoaie genunchii, să umble.

li mulţumiră, cu plată îmbelşugată, marelui chirurg ; dar ciudat, au venit alţii, mai tineri ; au clătinat capul cu nedumerire şi-au poftit-o iar în pat pe biata Nina, care se lăsă poruncii lor, măcar că-i venea să s-arunce pe fereastră, de-atîta plină tinereţe şi dor de-a hoinări pe pămînturile dragi. Nina trebuia ţinută sus, în puterea lui şi Costea îşi plătea bine oamenii, fie dînşi doctori cu renume. Grija lui de-a-şi vedea stăpînă complect vindecată, „ca să nu facă vreo nebunie", impresiona pe tinerii chirurgi. Însuşi boierul Iancu Dragomir — repetînd sugestiile administratorului său — îi rugase să poruncească o cit mai îndelungată odihnă copilei : lăsată-n voia ei, Nina s-ar fi azvîrlit pe cal, ar fi bătut coclaurile cu frenezie, riscînd cine ştie ce accident care i-ar fi zdruncinat de veci, scheletul.

Nici baba Stanca nu putea urca şi coborî, fără să fie cercetată de un om adus de Costea, un mahomedan din Chiciova : Aii, cu fesu-i alb, retezat, şi cu muţenia-i de om ce nu ştie româneşte, reprezenta, la paroxism, devotamentul, fidelitatea şi intransigenţa albaneză.

Aii nu trebuia să lase pe nimeni în turn şi, mai ales, să vegheze ca nu cumva domniţa să iasă de-acolo. Toate acestea, spuse numai cu jumătăţi de vorbă, în treacăt, dar poruncitor, fără putinţa unei crîcniri.

Nina era prizoniera lui Costea. Lăzi cu cărţi şi un aparat perfecţionat, de radio, trebuiau să înlocuiască, pentru dînsa, pămîntul. îi rămîneau stelele şi văzduhul, plin de toate cîntecele continentelor. Citind tomuri peste tomuri, frunzărind reviste, Nina aflase influenţa astrelor asupra undelor, liniştea fecundă a planetelor şi amestecul neprielnic al soarelui în transmisiunea sunetelor. Dar stelele sînt favorabile. Stelele noastre, cele de demult cercetate. Căci acuma, dincolo de infinitul cunoscut, se deschid alte infinituri, nebănuite, cu mari constelaţii virgine ochilor şi telescopului de pînă ieri... Iată Calea Laptelui. Pulberea aceasta, cu fiecare steluţă mai mare decît steaua polară, e minunea timpurilor şi-a spaţiilor. E un conglomerat pentru care nu există cuvînt să-i evoce mărimea şi, mai ales, conştiinţa.

Sînt milioane de făpturi cari întocmesc o făptură conştientă şi-n jurul căreia, fără îndoială, gravitează Cosmosul. Acesta e Dumnezeu.

Nina, în singurătatea nopţilor limpezi şi reci ale lui noiembrie, ajunse la religia Dumnezeului-balaur. Calea Laptelui — divinitate supremă, dragonul fluid, al cărui solzi de-argint albastru sînt tot atîtea lumi cu incendii perpetue şi cu sateliţii ce trăiesc clin depărtata palpitare de foc şi beznă, a căminului central, iată vechiul Dumnezeu, al tutulor religiilor.

Singurătatea Ninei o făceau să sporească pînă şi graniţile infinitului; neputinţa ei fizică dădea aripi imaginaţiei şi-o trimiteau dincolo de astre. Atîta izolare o făcea inima universului. Trăia altitudini de luceafăr. Se consuma ca un început de lume. Haosul stelar, fluviu] de sunete şi fantoma transpămînteană a bunicului ei, cu repertoriul de amintiri şi cu maniile lui sacre, îi populau sufletul tînăr, transformând iatacul din culă într-un cuib de pasăre albastră aninat peste mugetul vacilor, gîlgîitul Prahovei şi turpitudinea administratorului.

O armată întreagă de spioni supravegheau pe cei ce urcau şi coborau din turn ; baba Stanca, presimţind ceva necurat nu mai vorbea nici măcar cu jumătăţile de înţelesuri ale şireteniei ţărăneşti. Pas de-i scoate buche din gura ştirbă, Georgescule !

Trebuiau găsite alte iscoade.

O fetişcană din Ulmenii-de-Sus, venită vara toată cu fragi de munte, iar toamna aducînd corniţă şi ciuperci cu inima trandafirie, se luase bine pe lîngă domniţa şi cum era frumuşică, vioaie şi proaspătă, i se lipise de suflet, îi ziceau Fima.

Fima se învârtea prin iatac, or' sta cuminte la un colţ, or' cosea în dosul uşii, dar trăgea mereu cu urechea. Seara, domnul Georgescu ştia ce se vorbise, ce se gîndise, ce se pusese la cale, sus.

Venise; vorba şi de-o logodnă.; Ba de mai mulţi logodnici.

Nevăstuica de Anişoara, neastîmpărată, ca să se afle în treabă, aruncase şi dînsa numele unor candidaţi. Aceştia nu întîrziară să-şi semnaleze prezenţa. Unii îşi trimiseră surorile, mătuşile, alţii poftiră chiar domniile lor. Erau primiţi bine. Se entuizasmau de interiorul românesc, unde ajungeai pe trepte roase, ca-n poveşti. Nina era şi dînsa o domniţă de basm, cu chipul neatins de suflarea vîntului şi de arşiţă, cu mîinile albe, ca floarea de cireş, închisă acolo de un zmeu, aşteptînd pe Făt-Frumos s-o dezrobească. (Zmeul era un doctor, Făt-Frumos trebuia să fie alt doctor.) Nina asculta, surîzînd, cu ochii departe.

Avea într-adevăr, ceva de legendă, în toată făptura ei, căci vorbea altfel decît ceilalţi oameni ; gîndurile ei erau mai înalte, preocupările aeriane, desprinzîndu-se. toate, dintr-o fiinţă neasămănat de frumoasă, nespus de bogată şi-a cărei vecinătate cu stelele îi furase pământul de subt picioare. Toate vizitele acestea îi făceau plăcere, căci grăbeau mersul orelor. Dar cu cît erau mai bine primiţi de dînsa oaspeţii, cu atît, la, reîntoarcere, ;se pomeneau mai prost primiţi de argaţi. Poarta castelului li se trîntea în nas. Erau opriţi să intre, se întorceau din drum. Nu înţelegeau de ce. Protestau, cereau explicaţii, dar slugile dădeau din umeri.

— Aşa e porunca !

Telefon în culă nu era, iar cu amfitrioana, la radio, nu se putea, încă, vorbi. Scrisorile lor, confiscate de Costea, aşteptară în zadar răspunsul Ninei.

Atribuiră această purtare ciudăţeniei proverbiale a familiei Dragomir. Şi toată lumea regreta că nu poate vorbi cu singurul om normal din casă, administratorul Georgescu, atît de amabil, care le făcea toate înlesnirile, îi ruga să vină cît mai des la conac, să înveselească singurătatea domniţei.

Dar, cu toate insistenţele excelentului Georgescu, nu puteau birui încăpăţînarea boierilor şi-a medicilor.

Din ce în ce, mai puţină lume urca în cuibul prinţesei din poveşti.'

Numai familia Adelstein, care venea de trei-patru ori pe lună, de la Bucureşti, era primită bine, fiindcă nu ameninţa cu vreo cerere^-n căsătorie.

Oameni de treabă, ataşaţi de Nina, din zilele grele cînd o adăpostiseră la Predeal, după accident, bancherul, soţia sa, băieţelul lor Ficu şi domnişoara — de aceeaşi vîrstă cu tînără principesă — nu lăsau să treacă zece zile, fără să sosească la Dragomirna, cu automobilul, aducînd veşti din Capitală, ultimele reviste şi cărţi apărute la Paris, precum şi primele maroane glasate, în aburii lor de sirop, în cutiile cu marchize roze pe capacul siniliu, fabricate peste drum de Palatul Regal.

într-o zi, domnişoara Adelstein, găsi că domniţa întîrziază prea mult în sihăstria turnului, că era imposibil ca fractura să dureze atît, că maestrul îi asigurase de acum două luni dc totala vindecare a piciorului.

Soţia bancherului propuse un nou consult. Se va şti dacă e ceva grav, şi-atunci bolnava trebuia însoţită la un sanatoriu din străinătate, sau, ceea ce era mai firesc, copila îşi va lepăda bandajele de lemn şi gips, ca să se plimbe întîi, pe baston, apoi s-alerge cît îi va pofti inima, de-a lungul şi de-a latul moşiei. Nina, trezită ca dintr-un vis, găsi propunerea minunată. Domnul Adelstein şi domnişoara urmau să revină în trei zile, aducând pe maestru, însoţit de alţi doi profesori.

Peste trei zile, botul maşinei din Bucureşti întîlni porţi de stejar, de-a curmezişul drumului care continua sub nucii seculari ai Dragomirnei.

Domnul Adelstein trase minerul unui lanţ, al cărui capăt începu să sune a pustiu, un clopot, departe, dincolo de bolţile desfrunzite. Odată cu acest clopot, se puseră în mişcare şi fălcile unui câine ciobănesc, care lătra cu furie subt el. într-un tîrziu, iată un om.

— Ia deschide, flăcăule !

— Nu se poate !

— Da' de ce ?

— Domniţa a spus aşa că o lună de zile nu primeşte pe nimeni !

— Da, dar pe noi ne aşteaptă !

— Nu ştim ! răspunse Culaie, argatul roşcat, care venise la strigătul clopotului, amestecat cu lătratul puternic al lui Leu.

— Pofteşte pe domnul administrator !

•— E pe moşie ! rînji, dintr-un dinte încălecat pe ceilalţi, Culaie.

— Du cartea asta de vizită prinţului.

— E la Bucureşti !

— Deschide, omule, să mergem la domnişoara... cu domnii doctori... Hai, dă-ne drumul !

— Să nu intraţi, că vă mănîncă Leu !

— Am venit cu domnul doctor... ne aşteaptă, ei drăcia dracului !... se supără domnul Adelstein, zguduind fierul umed al clanţei.

— A spus aşa că o lună de zile nu primeşte pe nimeni.

— Cine a spus, omule ?

— Cine a spus, a spus ! se obrăznici Culaie, care nu se temea pe lumea asta decît de domnul administrator, iar domnul administrator îi poruncise să se poarte cum se purta.

Dialogul Adelstein—Culaie şi mormăitul savanţilor din interiorul „Buickului", era punctat enervant de urletele şi săriturile animalului zis Leu, în ajutorul căruia sosiră doi cîini-lupi aproape sălbateci, gălăgioşi ca el.

Domnul Adelstein, domnişoara, ilustrul chirurg şi colegii săi, dădură din umeri, contrariaţi, nedumeriţi, cam înfricoşaţi în acel crepuscul de noiembrie ameninţător. Fusese înţeles să petreacă noaptea la Dragomima şi-acum iată-i fără adăpost, în hăul şi pustietatea munţilor, subt un cer de exil.

Bancherul se scuza patetic, ca şi cum el ar fi fost pricina acestei neplăcute întîmplări. Propuse medicilor să-şi continue drumul pînă la Predeal, unde Vila „Adelstein", complet echipată şi pentru ospăţul iernii, îi putea găzdui în maximum o oră.

Cei trei medici n-aveau încotro. Primiră invitaţia. Maşina se depărta, sub primele stele, răspunzînd cu eşapamente dispreţuitoare urărilor de călătorie sprîncenată, ale lui Leu şi-ale camarazilor săi corciţi.

Costea n-avea inimă de cîine, ca să-1 trimeată pe boier la Bucureşti, în ajun de iarnă. De-aceea, nu mai fu vorbă de nici un „Arcaş al Zimbrului", vreme de cîteva luni.

Iancu Dragomir îşi trecea zilele în bibliotecă, printre portretele strămoşeşti, mînca sus, cu Nina, care-i vorbea [despre] muzică şi astronomie. Cînd veneau musafiri, se ascundea, lăsîndu-şi nepoata singură cu ei. Deşi ar fi vrut s-o vadă măritată, avea o ostilitate surdă împotriva oricărui pretendent.

Păstra, din convorbirea cu Costea, din ameninţarea tăinuită a acestuia, o amintire de cenuşă, ceva coclit, pe cerul gurii. Administratorul nu-i mai vorbise nici de nuntă, nici de plecare. Dar Costea nu era om să renunţe uşor la un plan : de-aceea, boierul simţea o vagă nelinişte la apropierea intendentului său, o teamă nelămurită pentru el, pentru Nina.

Voinţa îi slăbise. îşi dădea seama că e ceva suspect în secvestrarea copilei, dar în loc să protesteze, se pomenea că lua el însuşi măsuri ca domniţa să mai stea „o vreme" în turn. Primea indicaţiile lui Costea, le executa şi, cu toate acestea, vedea că administratorul protestează împotriva propriilor sale dispoziţii. Odată, in iatacul din turn Costea îi spusese în prezenţa Ninei :

•— Să vedeţi măria-ta... şi doctorii ăştia... prea se tem... Doctorul cel mare, slavă Domnului ştie ce spune... De cîteva luni s-a făcut bine domniţa... Ar fi vreme să coboare...

— *Cest ga... mon ami, cest ga'....* aproba prinţul Dragomir, dar nu ştiu cum se făcea, că forţe oculte, in ultimă instanţă, impuneau consemnul unei noi detenţiuni.

Anişoara venea rar la Dragomima, în lunile de iarnă. Chiar dacă i-ar fi trecut prin cap să se abată p-acolo în acest sfîrşit de noiembrie, ar fi ştiut el, domnul Georgescu, s-o expedieze la Bucureşti sau chiar la Paris, să

mănînce stridii, să facă revelionul la „Ritz", să vadă. ce hotel s-a mai deschis pe Coasta-de-Azur.

Costea urmărea completa izolare a Ninei; sconta pe plictiseala ei şi se vedea singura distracție, contactul zilnic, obsesia, mîntuitorul. ' - ...

Se va face cît mai plăcut : vesel, optimist, cu veşti proaspete, cu treburi de-ale domeniului, cu snoave din sat, cu cancanuri din Bucureşti, cu cocoşi sălbatici împuşcaţi de el şi revărsaţi la picioarele domniţei, cu teorii politice şi ample expuneri pentru salvarea financiară a ţării, Nina asculta toate acestea cu mare atenţie şi aştepta urcările lui Costea cu interes sporit cotidian.'

Iar Fima, de colo, la plecarea vechilului : '

— Ce om, mărita-ta şi domnul Georgescu ! Ar trebui să se facă prim-ministru!

Sau :

— Mare noroc aţi avut de domnul Georgescul Asa boier mai rar... Mai rar asa slugă !

Sau: . '

— Ferice de cine i-o fi nevastă, măria-ta!...

Nina, cu gîndul aiurea, n-auzi insinuarea ţărăncuţei. Altminteri, n-ar mai fi tolerat-o-n preajma ei, bănuindu-i complicităţi impure.

Dealtfel, şi domnul Georgescu s-ar fi supărat foc, aflînd această inoportună intervenţie : • asemenea, diplomatului francez, el recomanda oamenilor săi cît mai puţin exces de zel.

Una peste alta, însă, era mulţumit de mersul lucrurilor. Cei doi medici, bine plătiţi, se lăsară convinşi, cu distincţie, ca, măcar pînă-n primăvară, să prescrie tinerei bolnave odihnă completă. Costea insinua, în mod cît se poate de respectuos, că domnişoara e cam ţicnită, că umblă nebuneşte cu maşina, calcă găini, bate'ţărani şi face acrobaţii pe cal, riscînd să-şi frîngă gîtul la fiecare iureş.

— Prinţul nu e-n toate minţile, bineînţeles — sublinia bravul intendent — dar are dreptate cînd susţine că ultimul vlăstar al familiei trebuie păzit ca ochii din cap, măcar pînă la măritiş !

Pe de altă parte, Nina, deprinsă încet-încet cu viaţa de interior, cu trupul cucerit de trîndăvia pe care-o impunea un spirit activ, n-avea de ce să mai rîvnească pribegii nebune-n toiul firii, căci paragina lui noiembrie copleşise munţi şi codri, ploaia şi vîntul zădărniceau peisagii, stăvileau avînturi, copleşeau dorurile toate.

Aşa'a trecut iarna toată, cu obişnuitul cortegiu de ninsori, împletite, anul acesta, cu efluvii sonore, de radio, înlocuind înfricoşatele poveşti la gura sobei.

Principesa Ana Dragomir, născută Bidiviu, sosi pe la sfîrşitul lui februarie din Franţa ; era mai slabă, mai tînără.

— Vai, cum te-ai îngrăşat, Ninico ! fu primul ei cuvînt, în culă.

Ochii grei ai Smarandei lunecau pe făptura puţintică dar puternică a mamei ei, pe tinereţea aceasta falsificată, pe acest neastîmpărat dor de viaţă, pe care-1 moştenise şi dînsa şi care amorţea, din ce în ce, în tinereţea ei adevărată, copleşită, în ultimile luni, de rotunjimi inutile.

Nina vorbea rar, avea mişcări leneşe, de harem.

Cu amintirea proaspătă a trepidaţiunei occidentale, Anişoara încerca, în faţa acestui peisaj oriental, o nedumerire vecină cu rîsul. Nu-şi recunoştea copila, se întreba cum mai tolerează civilizaţia modernă o culă veche, cocoţînd o fată complect sănătoasă, dar care-şi ţinea piciorul în bandaje, consuma prosteşte, farmacii întregi, mirosind dulceag printre aburii de gutui şi mere coapte.

Şi, pe deasupra, mai era acolo şi-un aparat de radio, între două portrete de strămoşi cu comanace!... în castel, un moşneag scrîntit la cap, îmbrăcat ca acum şaizeci de ani, o molie venerabilă, inofensivă : al ei era pămîntul, copleşit de-atîta sminteală !

Prin convingerea milenară a predecesorilor, că sînt obligaţi să-şi îngroape urmaşii, Anişoara îşi vedea fata scoasă din viaţă şi se vedea, pe ea însăşi, întinerind şi tronînd peste Dragomima ca nevastă a lui Costea — sau, la urma-urmei, a altuia. Căci, murind bătrînul, apoi

Nina, averile i se cuveneau ei, după toate legile. Iată ce trecea prin capul puţin al principesei Dragomir, revăzîndu-şi copila, după atîtea luni. Acestui plan comod şi linguşitor, îi urmară altele, tot atît de favorabile. Nina, culcată în cearceafuri albe, îi evoca maternităţi viitoare. Dar lăhuza era ea însăşi, Anişoara. Măritată de curînd, îşi lua viaţa de la capăt şi năştea, cocon domnesc năştea ; peste douăzeci de ani va călări cu el, vînînd, va încasa veniturile moşiilor şi va duce flori pe lespedea lui Iancu, Dinu şi Nina Dragomir.

— La ce te gândeşti, mamă ? surise Nina, într-o fîlfîire de soare nou, vestitor de primăvară.

Anişoara se trezi din vis şi surprinse ce dinţi albi, strălucitori, ce gingii roze avea copila. Ale ei erau veştede, iar dinţii îi îngălbeneau printre fire de aur şi coroane de platină.

— Mă gîndeam... c-ar fi vremea să te mai dai şi tu jos din pat, maică...

Şi, la acest ultim cuvînt, ochii i se umeziră... Nina, surprinsă, mişcată, se ridică în capul oaselor, îi întinse braţele, o strînse la piept şi sărută, pe pleoapele înduioşate, mormîntul monstruoaselor imagini...

Ce-i adusese iarna aceasta lui Costea, n-ar fi putut el însuşi răspunde.

Că toate voinţele i se suprapuneau, că domniţa era prizoniera lui, nu mai încăpea îndoială. In fiecare zi urca la dînsa, ba uneori de două şi trei ori. Stau ceasuri întregi în iatac — rămîneau singuri — dar, odată veştile isprăvite, o tăcere de vîrf de munte sporea între el şi stăpînă. O tăcere a sufletelor, căci vorbele roteau mereu, ca nişte lilieci năuciţi în azur.

Nina era atît de străină, atît de depărtată, încît nu mai păstra o privire, un gînd, vătafului ei, îndată ce acesta pleca or' tăcea. Un canar zburat din palmă, o miţă printre ghemuri, un căţel certat, dacă s-a dus, îţi lasă-n inimă, un fir de dor. Costea — nimic. Sute de ani de stăpînire, de dispreţ pentru cel ce te slujeşte şi care e mai puţin decît o fiinţă dobitocească, făceau din stăpînă

Dragomirnei veşnica stăpînă şi din domnul Georgescu argatul etern, oricîtă carte învăţase domnia-sa ia Paris şj oricît vorbea de cocteil şi de bridge, noţiuni moderne, aristocratice, de provenienţă anglo-saxonă, menite să înnobileze pe cel ce le practică.

Nici un pas înainte.

Martie se vestea cu nori alburii dimineaţa, ca un cîrd de raţe în zenit şi cu tauri negri, tiviţi de aurul încins al amurgului, pe brînci, la orizont, după zile înfierbîntate. Mirosea, de pretutindeni, a pîine caldă, a ţarină proaspăt răscolită, şi a viorele.

Această primăvară nouă împurpura obrajii Ninei şi-i aprindea în ochi licăriri şi doruri. Sîngele lui Costea fierbea, de-asemeni.

„Ce mai aştepţi, Georgescule ?" se întreba el, văzînd cum lunile trec, fără ca să mijească măcar zorile unui consimţămînt, necum ale multvisatei logodne.

„Ce să mai fac ? îşi răspundea tot el.

Am făcut tot ! Anişoara vrea, bătrînul e-n puterea mea, pe Nina nu poate s-o mai vadă nimeni, dar s-o ceară de nevastă... Am s-o ţiu sus pînă s-o prosti, pînă m-o ruga ea, altceva n-am ce să-i fac, orn sînt şi eu, ce dracu, nu sînt dracu !"

Şi iarăşi îşi răspundea Costea, singur :

„Poţi s-aştepţi mult şi bine, băiatule, că de prostit, n-ai s-o prosteşti !

Nu vezi cum se uită la tine ? Parcă nici n-ai fi ! Ai simţit ceva în mîna ei, cînd îţi dă mîna ? Şi-a întîrziat privirile pe tine, vreodată ? Poţi s-aştepţi mult şi bine, că numai de tine nu-i arde, flăcăule !..."

Aşa se gîndea şi-şi vorbea administratorul, în vreme ce Smarandei Dragomir sclavia începea să-i devină insuportabilă.

I se părea ceva foarte ciudat că e nevoită să stea în turn, ca o bolnavă, cînd se simţea atît de sănătoasă si cînd vechiul demon al activităţii se trezea într-însa şi-o cutreiera.

Fireşte, nici prin gînd nu i-ar fi trecut că e prada unei urzeli. Necunoscînd planurile lui Costea, nu putea bănui că el era autorul acestei confiscări.

Cel dintîi zbor de rîndunele îi ciripi un concept de libertate. Avînturi largi îi întraripau sufletul. Trimise pe Fima să-1 cheme pe boier. Conu Iancu veni repede, îngrijorat, fiindcă niciodată nu era poftit în culă. Nina se scuză că-1 deranjează. El îi răspunse că nu-i putea face bucurie mai mare.

— Ascultă, bunicule, eu aş vrea să mă scol de-aici, să ies...

— Să te scoli, fetiţa mea, să te dai jos... Atîta, numai, că nu se poate...

— Şi de ce nu se poate ?

— Eşti bolnavă.

— Nu sînt bolnavă !

— Piciorul.

— Nu mă mai doare.

— Doctorii au spus că nu s-a făcut bine.

— Ştiu eu rnai bine decît doctorii.

— Să vedem ce zice şi Georgescu.

— Da' ce-i pasă lui Georgescu ?

— El vorbeşte cu doctorii !

— Să vie Georgescu !

Fima alergă să-1 caute pe intendent. îl găsi de vorbă cu şoferul elveţian adus de Nina. Acesta se făcuse biae de mult, reparase automobilul stricat în accidentul de pe Valea Timişului şi nu înţelegea de ce mai este ţinut în serviciu de atîtea luni, cînd nu-1 mai folosea nimeni. Se îngrăşase mult, se plictisea, dar nu-i venea să plece, fiindcă era plătit bine şi trăia ca un rentier, pe lîngă Georgescu. Administratorul se purta bine cu el, neavînd nici un interes să-1 contrarieze, ba dimpotrivă : ascultîndu-i observaţiile, amintirile şi învăţăturile din gospodăria sviţerană a copilăriei, Georgescu trăgea foloase reale pentru păstoritul şi grădinăritul Dragomirnei. Pe şofer îl mai aprecia şi pentru faptul că vorbeau franţuzeşte amîndoi, ceea ce, pentru un om în permanentă grijă de a se instrui şi civiliza, în pregătirea cucerirei supreme, nu era de lepădat.

— Vă pofteşte domniţa sus ! grăi Fima.

Costea tresări. Ceva neobişnuit era să se întîmple.

•— E singură ?

— Nu, e şi măria-sa.

învăţată să spioneze şi să raporteze prompt, ţărăncuţa reproduse convorbirea dintre cei doi boieri, privitoare la sfîrşitul exilului în turlă.

Costea înţelese. Ceasul acesta de lămuriri trebuia să vină odată, venise acum. Era să i se ceară explicaţia, poate socoteală. Dar nu-1 vor găsi fără răspuns. El totdeauna fusese de părere că doctorii cei tineri nu ştiu nimic, că domniţa e vindecată de mult, că domnul profesor Negulescu avea dreptate, hotărînd că Nina se poate scula.

Iată-1 sus, pregătit să înfrunte lupta.

— Georgescule, — o luă repede înainte prinţul Dragomir, — ce e cu fata asta, omule, ce facem cu ea ?

— Ce să facem, măria-ta, dacă nu m-ascultaţi pe mine !

— Ia spune, tu ce zici ?

— Eu zic că prea a stat mult aici. A venit vremea să se coboare.

Eu singur nu mai pot să dovedesc trebile moşiei. Toată lumea întreabă la Bucureşti că ce fel de rană e asta, care nu se mai închide ! Au dreptate... Os tînăr se lecuieşte repede.

— Bravo, băiatule, aşa da, aşa ! Se bucură bătrînul, văzînd că toţi trei erau de acorcl.

Ce-ai vorbit ultima oară cu doctorii ?

— Nişte băieţoi cari nu ştiu nimic ! O ţin morţiş că trebuie să mai stăm o vreme liniştiţi... De unde or fi ştiind ei asta Dumnezeu ştie !

Nina interveni :

— Era vorba să se facă un consult cu alţii...

— Aşa era vorba. N-am rugat noi şi pe domnul Adelstein ? Nici n-a mai dat pe-aici. Poftiţi vedeţi copia scrisorii ce i-am trimis-o în noiembrie trecut. Credeţi că mi-a răspuns? Nici măcar domnişoara n-a mai dat semne de viaţă !...

Georgescu luă de pe masă un registru de corespondenţă şi citi conceptul dactilografiat al unei scrisori care, bineînţeles, nu plecase niciodată de la Dragomirna :

„Stimate Domnule Adelstein,

Am onoare să vă aduc aminte că ați promis măriei-sale să poftiți pe la noi cît de curînd, împreună cu domnii profesori, spre a hotărî dacă măria-sa trebuie neapărat să mai stea o iarnă întreagă cu bandaj. Vă rog să binevoiți a veni sau a ne răspunde de urgență, căci actuala situație nu mai poate dura.

Al. dv. cu toată stima
Constantin Georgescu
Administrator general

_ —„B„ravo- mon ami> bravo ! îl felicita boierul. Nina își arătă uimirea că oamenii atît de prietenoși cari o culeseseră din drum, leșinată, veniseră de atîtea ori, îi arătaseră afecție, nu se mai interesau de sănătatea ei.

— Eu cred, măria-ta, c-ar trebui să mă duc singur în București, s-aduc consultul de doctori. N-am încredere în nimeni !

Poate că Georgescu se grăbise, afirmînd că n-are încredere în alții. In definitiv, nu complota nimeni împotriva libertății stăpînei sale. Cuvintele-i răsunau fals, oricît le-ar fi aprobat conu Iancu

Fără motiv, dintr-o dată, printr-o străfulgerare, Nina avu impresia că administratorul minte. Era ceva prefăcut în protestările lui, în graba cu care se oferea s-o libereze și în suspiciunea pe care o arunca altora.

— Am să scriu eu singură maestrului !

Nina ticlui cîteva rînduri pentru doctorul Stoica Negulescu, chirurgul ilustru care o operase, rugîndu-1 să vie cu administratorul ei, de urgență, la Dragomima.

— îl inviți, personal, Georgescule, îi dai și scrisoarea asta !

Porunca stăpînei era tăioasă. Intendentul n-avea încotro. Solia trebuia îndeplinită. Se înclină cu supunere. Pînă la București, știa el cum s-o întoarcă. Să dea numai ochii cu vulpoiul cel bătrîn, îl va face și pe dinsul să-i bea apă din'palmă !

— Eu nu mă amestec în lucruri cari nu mă privesc, domnule profesor și nici judecătorul stăpînilor mei nu mă fac. în chirurgie, iar așa, nu mă pricep. Dar a venii

primăvara și nu mai pot dovedi trebile moșiei. Ar trebui ca domnișoara Nina să se mai ocupe de gospodăria averei. Dar măria-sa nu se mai dă jos din turn. Pare că tot nu i s-a lipit osul piciorului. Eu știu că d-voastră ați spus că s-a făcut bine. Pe urmă au venit alți domni medici — nu știu, zău, de ce i-or mai fi adus — cari i-au prescris cîteva luni de odihnă complectă. Vă rog foarte mult să mai poftiți o dată, fie singur, fie în consult, ca să n-avem numai noi răspunderea unei greșeli...

Oamenii cari mint, cari se prefac, au ceva dulceag, mieros, insinuant, trădînd ipocrizia. Dacă un moment, Ninei îi trecuse prin cap că administratorul joacă o comedie, ceilalți ar fi pus mîna în foc pentru sinceritatea lui.

Costea era din categoria mincinoșilor bravi : el vorbea atît de convins, atît de dezinteresat, încît cucerea prin francheța robustă a țăranului, rupt din topor, pentru care atitudini îndoielnice, rafinate, nu există, deoarece contactul cu natura-mamă, cu elementele primitive, nu i-a dat răgazul să-și conrupă caracterul.

Odată ilustrul chirurg cîștigat în felul acesta, nu era mare lucru ca, ajunși la Dragomima, Costea să-i strecoare în ultimul moment :

— Acum, Dumnezeu să mă ierte, poate au și ceilalți dreptate...

— Adică ? se interesa maestrul.

— Să vedeți, domnule profesor, eu, cum v-am spus și la București, judecătorul stăpînilor mei nu mă fac. Dar poate să aibă dreptate și prințul.

— Da prințul ce zice ?

— Lui i-a intrat în cap că dacă i-om da drumul din turn, domnișoara o să-și rupă gîtul.

— Adică?

— Păi, să vedeți, dînsa e cam nebunatică... N-are nici o măsură... Aleargă pe cal ca o nălucă... Mașina o mînă cu viteză extraordinară... Numai eu știu cîte accidente a avut și nu le-am mai spus bătrînului... Prințului i-a intrat în cap că o să-și îngroape și nepoata, cum și-a îngropat și băiatul, pe boierul Dinu. Se cutremură

la gîndul că o să-şi vadă neamul sfîrşit. Vrea s-o mai păzim, aşa, măcar pînă i-om găsi un ginere, care s-o ţină de scurt... Cu nunta, cu dragostea, cu copilul, poate s-o mai astâmpăra. Eu cred că şi domnii doctori ceilalţi au văzut că s-a făcut bine, dar îi ţin piciorul în ghips ca să fie pe plac boierului... Dealtfel, domnişoara Nina o duce bine acolo sus : are radio, citeşte foarte mult, lucrează.. Pe deoparte, mă gîndesc că poate e mai bine-aşa. Eu, de amestecat nu mă amestec. Cum veţi hotărî d-voastră, aşa va fi !...

Această imaginară conversaţie cu profesorul Negulescu, administratorul nici n-avu nevoie s-o gândească ; o simţi, dintr-o dată, întreagă, proiectîndu-se pe registru] deschis. Boierul, domniţa nu-i surprinseră măcar umbra unei meditaţiuni, deci a unei absentări de-o clipă.

Costea luă, cu simplicitate, condica de scrisori dactilografiate, întrebînd :

— Să plec numaidecît ?

— Fireşte ! îi răspunse Ninâ.

— Tot mai aveam ceva treabă la Bucureşti ! se bucură el.

Apoi roşi dintr-o dată, căci, depunînd catastiful pe masa de lîngă fereastră, zări piciorușul gol al domniţei, ieşit, de subt cearceaf, descoperit pînă la glesne : piciorușul alb, grăsuţ, cu pielea ca trandafirul şi cu unghiile roze. Inima lui Costea îşi accelera bătăile, iar bărbia îi tremură puţin. Instinctiv, fără să fi observat că a fost descoperită, Nina îşi trase genunchiul şi mica feerie a vechilului se stinse.

El coborî din turn, sărind cîte două trepte, cuprins de-un entuziasm puternic, în care intrau elemente disparate. Cel dintîi era convingerea că. ân curând toată acea făptură de floare va fi a lui, întreagă, şi că o va veclea într-o zi alături de el, în braţele lui, aşa cum o surprinsese în undele Prahovei şi aşa cum îi oferise, adineauri, un moment din frumuseţea ei goală. Apoi îl entuziasma gîndul de-a şti că stăpînă lui va fi liberă, că va călări împreună cu el, se va scălda în vale, va porunci, va rîde-n soarele dimineţei. îl mai încălzea pe Costea şi faptul că

minciuna îi va reuşi din nou, că Nina va rămîne în puterea lui, sus, în turn şi că nimeni nu se va apropia de dînsa. O mulţime de idei şi sentimente ce se contraziceau dădeau aripi lui Georgescu.

El se îmbrăcă de călătorie şi porni cu automobilul spre Bucureşti, avînd la stînga pe Ernest, şoferul din Elveţia. Ajunse în trei ore, se opri la „Athenee-Paiace" şi, după o jumătate ceas, ducea 100 000 lei principesei Âna Dragomir, în Pitar-Moşu. *Madame* Acajou îl primi voioasă şi beneficie, cam surprinsă, foarte plăcut surprinsă, de amintirea piciorușului gol, grăsuţ, zidit dm petale de roză, care surîsese lui Georgescu la Dragomirna. Imitînd un gest dintr-o gravură galantă, el îngenunche în faţa Anişoarei, îi scoase ciorapul şi începu prin a-i săruta cu frenezie, degetele albe, cam ofilite, cu unghii arcuite şi lustruite frumos.

CAPITOLUL XII

Domnul profesor lipsea din Bucureşti. Era dus tocmai în America, la Congresul de chirurgie din Cleveland. Veste bună, poate veste rea. Georgescu telegrafie la Dragomirna :

„Doctor Negulescu plecat Statele Unite, rog telegrafiaţi «Athenee-Palace», dacă pot aduce altcineva, respectuos Georgescu."

Răspunsul veni abia a doua zi :

„Consultă familia Adelstein, răspunde urgent, Principesa Dragomir".

Familia Adelstein locuia la Bucureşti. Membrii ei, în unanimitate, simpatizau pe vrednicul şi credinciosul Costea. Dealtfel, toţi cei ce veneau la Dragomirna erau subjugaţi de forţa tînără, de amabilitatea acestui român de la tară, care administra atît de priceput şi de cinstit, mărind-o în fiecare an, averea stăpînilor săi. Georgescu se

purta extrem de amabil şi de îndatoritor cu oricine şi oricine şi-ar fi încredinţat soarta în mîinile sale, cu ochii închişi, asemeni prinţului Dragomir. Cu atît mai vîrtos îl apreciau salvatorii Ninei.

Anunţată la telefon, vizita lui fu primită cu mare plăcere.

Georgescu pică din cer, aflînd că domnul Adelstein, însoţit de trei profesori iluştri venise cu automebilul la Dragomima, în noiembrie, şi fusese întors din drum de un imbecil de argat. Mai pică o dată din cer aflînd că nenumărate scrisori ale domnişoarei Edy rămăsese fără de răspuns din partea principesei.

Pică din cer şi a treia oară, aflînd că nici domnul Adelstein nu primise rîndurile sale, privitoare la consiliul suprem de medici.

— Poştă românească ! *„Walachishe Wirtschaft"* cum spun nemţii *„Vlaşca rabota"* cum spun vecinii noştri slavi L.ofta Georgescu insinuînd, totuşi, că nici scrîntea-la stăpînilor săi nu e străină de această întrerupere a relaţiilor cu excelenta familie — posesoare a vilei din Predeal.

Vorbiră de ceea ce-i interesa pe toţi : sănătatea domniţei, şi rămase hotărît ca intervenţia celei de-a treia serie de chirurgi ar fi fost inoportună şi oarecum jignitoare pentru savanţii precedenţi. Domnul profesor îşi manifestase, deja, nemulţumirea că a fost înlocuit cu doi din foştii săi elevi : la rîndul lor, aceştia s-ar fi simţit jigniţi văzînd că se trece peste sfatul şi devotamentul lor nu numai medical, dar şi sufletesc.

Subt impulsia lui Costea, aproape subt dictarea lui, domnişoara Edy scrise Ninei că trebuie neapărat aşteptată reîntoarcerea din America a maestrului şi că pînatunci era prudent să rămînă cu piciorul în ghips, ca să nu se comită vreo gravă imprudenţă.

„Mult a fost, puţin a rămas", încheie biata Edy, împrumutînd vocabularul şi înţelepciunea populară a feciorului de popă din Ulmeni şi anunţîndu-şi vizita la Dragomima.

Scrisoarea familiei Adelstein fu remisă tinerei principese de însuşi autorul ei real.

Bineînţeles că Georgescu ignora conţinutul acestei misive. Aflîndu-l, din gura Ninei, surise trist şi clătină capul, avînd aerul că spune :

•— Au înnebunit toţi !...

CAPITOLUL XIII

Acest nou succes al administratorului-diplomat nu-1 ducea, însă, mai departe. Georgescu era sătul de-atîtea victorii, foarte uşor de repurtat asupra unui prinţ bătrîn, prizonier al fantomelor şi-asupra unei fete fără putere şi fără apărare, ferecată în turnul unui castel străvechi.

Preocupat de cucerirea Ninei, în clipele de acţiune şi extenuat de dragoste pentru ea, în orele cînd rămînea singur — mai ales în amurguri — Costea îşi pierdea din autoritatea asupra oamenilor săi de afaceri şi-a argaţilor, neglija trebile moşiei ; însuşi Iancu Dragomir îi scăpa din mînă.

Săptămîni şi luni de cînd manifestaţiunile bolnăvicioase ale prinţului se potoliseră. Bătrînul se întrema şi Costea nu băga de seamă acest lucru. Spiritul său, preocupat şi purificat de fiinţa Ninei, renunţase — nici n-ar fi avut motiv, dealtfel — să mai inventeze maşinaţiunile groteşti cari înspăimîntau pe bietul bătrîn. Costumul de zale, cu care se deghiza el în zori şi apărea ca un „Arcaş al Zimbrului", ruginea într-o ladă din pavilion, deasupra cîtorva pumnale cu cap de mort, nefolosite încă. Se trezise şi sticluţa cu otravă din care vărsa în mîncarea pregătită prinţului de alţii şi pe care el o dădea clinilor, în ultimul moment, omorîndu-i fulgerător şi dovedind stăpînului cît e de credincios. Tot acest aparat rudimentar zăcea în abandon, căci nu mai folosea pentru moment ingeniosului exploatator al maniilor bătrînului.

Martie, aprilie trecură, fără nici o întîmplare nouă. Sosi maiul şi o dată cu el, de peste Ocean, maestrul Negulescu, încărcat de glorie. Congresul chirurgilor, la Cleveland, nu fusese decît un pretext pentru sărbătorirea ilustrului savant român.

Pe drept cuvînt domnul profesor era mai solemn, mai îmbătrînit, mai serafic şi mai ursuz cu cei ce-1 apropiau. I-au trebuit multe rugăminţi pînă să se hotărască a-şi zdruncina măruntaiele pe drumul Ploieştilor, spre Valea Prahovei. Dar, totuşi, veni la Dragomirna în automobilul"domnului Adelstein, însoţit de bancher, de domnişoara Edy şi de un asistent.

îi plăcea cum adie pădurile, începînd chiar de la Otopeni. Spunea că pămîntul românesc are o mireasmă a lui şi că-n America de piatră, fier şi bitum, îl apucase dorul drumurilor desfundate, al carelor de fîn şi mai ales al prafului nostru care miroase a paie tocate, a urmă de bou şi-a levănţică.

Ajuns la Dragomirna, nu i-a trebuit mult să vadă că piciorul domnişoarei Nina era de mult vindecat şi că menţinerea lui în teacă provocase o anchiloză artificială, care putea să se agraveze.

•— Nişte criminali ! spunea celebrul chirurg, vorbind de foştii săi elevi, care prescriseseră această imobilitate prelungita şi primejdioasă.

Cum însă văzuse pe Costea în prealabil (administratorul îl oprise, un moment în pavilion, ca să-i achite onorariile), el fu de părere că principesa Dragomir nu trebuie să se dea jos numaidecît, ci să facă exerciţii zilnice, prin casă, apoi să coboare treptele uşor, să nu se preumble decît în jurul castelului.

în orice caz, călătoria şi orice alte sporturi îi erau interzise, pînă la noi dispoziţiuni.

— Prudenţă, domnişoara mea, prudenţă ! recomanda el, profund convins de rolul important pe care-1 avea salvînd odrasla ultimă a unui mare neam pămîntean.

Domnul Georgescu îi plătise de două ori mai mult decît se aştepta el; în vîlvătaia acestei bune surprize,

recomandările excelentului administrator găsiră teren cald şi favorabil, în persoana arghirofilului savant.

—• Mda ! Mda ! făcea el, clătinînd capul şi aruncînd din cînd în cînd, un întrebător : „adică ?"

Georgescu îi servi teoria favorabilă : spaima prinţului Dragomir de a-şi vedea nepoata sfărîmată într-un nou accident de automobil sau ele călătorie, averea fără stăpîn, familia fără urmaşi.

— Mda ! Mda !... aproba domnul profesor, împăturind cite una bancnotele de o mie şi netezindu-ie cu unghia, îndoiturile de la colţuri.

Trebuie să-i recomandăm prudenţă... multă prudenţă !...

Gîndurile însă îi erau aiurea. Cu capul mare, fruntea pleşuvă, cu faţa verde şi cu ochii absenţi, el îi făcea lui Costea impresia unui locuitor clin martie, imagina ultimului om. Cîteodată avea în privire licăriri de nebunie. Aceasta, însă nu-1 împiedica să-şi puie banii, cu mare grijă, în trei despărţiri ale portofelului. Ultima hîrtie de o mie aranjată, îl făcu să zîmbească familiar şi mulţumit. Apoi, brusc, redeveni majestuos şi puse, între el şi intendentul prinţului Dragomir, distanţa cuvenită.

— Să mergem sus !

în culă, Nina întinsă în pat ; în jurul ei Iancu Dragomir. D-l Adelstein, domnişoara Edy, asistentul. O scenă asemănătoare alteia, cu multă vreme înainte, la Predeal. Desfacerea bandajului, cercetarea, flexiunile genunchiului, pipăirea duşumelei etc.

— Mda... Mda !... făcea profesorul, în atenţia generală.

Apoi, verdictul, uşurător pentru toată lumea :

— Totul e perfect... perfect.

Apoi sfaturile :

•— Sîntem perfect sănăteşi, dar să nu ne grăbim cu escaladarea Carpaţilor ! glumea el.

Iatacul acesta de poveste e fermecător. Să nu-1 părăsim prea curînd.

Avem lecturi interesante, avem concerte, putem primi vizite. Atît deocamdată... Mai tîrziu... Doamne !... Mai tîrziu... desigur... Dar pîn-atunci, nici călărie... nici automobil... nici alpinism.

Aceste reticențe întunecau sufletul Ninei pe care vestea cea bună de la început o înălțase într-al noulea cer. Ceilalți erau mulțumiți cu toții.

Iancu Dragomir rămăsese într-un colț, cu spatele rezemat de zid, surîzător şi blind ca un rege tînăr căruia-i vestesc că regina i-a dăruit un nou moştenitor.

Fără să şi-o spuie, fără măcar s-o gîndească, Nina şi bunicul ei aveau impresia unei dezrobiri : li se părea că ieşiseră învingători dintr-o luptă cu propriul lor intendent. La rîndul său, acesta se simțea micşorat. Impresii false, fără îndoială : nici Iancu Dragomir şi nici Smaranda lui, nu-şi închipuiseră vreodată că toată povestea aceea fusese urzită de Georgescu. Şi, cu toate acestea, peste mintea şi înțelegerea lor, sufletul lor se bucura ca de-o mîntuire şi, mînă-n mînă, se simțeau alături, gata să înfrunte pe neştiutorii lor duşmani, duşmanii nevăzuți, duşmanul care Ie era cel mai bun prieten şi protector.

Nina urmă cîteva zile consemnul : şezu, cuminte, în casă, mulțumindu-se să se plimbe prin cele cîteva odăi pe cari şi le orînduise în turn. Apoi, într-o zi, în sfînta zi a libertății totale, se îmbrăcă în rochii cari o strîngeau, răsuflă adînc şi începu să coboare treptele. Cînd să deschidă poarta de jos şi să iasă în curtea conacului, se pomeni cu un om cu fesul alb, retezat şi care, (nu ştia româneşte) îi surîdea cu umilință, o împiedeca să înainteze, punîndu-i palma-n piept, respectuos şi implacabil. Nina nu înțelegea nimic şi îşi închipuia că ea însăşi nu mai ştie vorbi cu oamenii de pe pămînt, atîta vreme locuise printre nori. Aii o împingea înapoi, fără brutalitate, dar foarte dîrz, pînă cînd Nina, cu baba Stanea-n dreapta şi cu Fima la stînga se pomeniră iar subt bolta turnului, în vreme ce arnăutul încuia de-afară, poarta de stejar.

— Ce înseamnă asta ? întrebă Nina, roşie toată, privindu-şi mîinile, goale ; în palma dreaptă îi învia nevoia de-a mînui cravaşa, la care nu se gîndise niciodată, din ziua accidentului şi-a cărei lipsă, acum, denota că e complect înzdrăvenită, că este iar temuta stăpînă a Dragomirnei.

Dar temuta stăpînă nu mai putea trece pragul închisorii, în propria ei casă, zăvorită de un om străin care era o slugă şi nu era sluga ei !

Cu cîtă emoție coborîse ultimele trepte, cum îşi umflase plămînii ca să respire aerul dimineței, cum îşi pregătise picioarele să se aştearnă pămîntului bun, pe iarba nouă, pe pietrişul cărărilor mult dorite, pe bîrnele podețelor, pe crengile uscate ale codrului !

Pantoful îi strîngea plăcut piciorul, îl mîngîia, i-1 îmbrățişa : Nina trăia numai cu tălpile, dornice să se înfrățească iar cu glia strămoşească, — şi iată primul ei avînt oprit în loc, înfrînt de un necunoscut, acolo, la hotarul dintre beznă şi răsărit de soare, dintre viață şi moarte.

— Ce înseamnă asta ? se întreba dînsa, năucită, uitîndu-se cînd la baba Stanca şi cînd la Fima.

Amîndouă femeile tăceau.

— Cine e omul ăsta ? striga Nina, cu o voce pe care nu şi-o recunoscu.

— Aii ! îngăimă baba Stanca.

— Care Aii ?

— Paznicul...

— Pe cine păzeşte ?

— Pe măria-ta !

— Nu-mi trebuie nici un paznic ! Deschide ! Deschide ! striga Nina, aproape urlînd şi lovind cu pumnul în lemnul stejarului. Dar poarta era prea groasă ; loviturile ei nici măcar nu răsunau ; era un plesnet surd, căruia, de afară, nu-i răspundea nimeni...

Nina începu să plîngă cu hohote, ascunzîndu-şi fața-n palme, cu umerii cutremurați ; nu-şi mai aducea aminte de cînd nu plînsese şi acum vărsa şiroaie de lacrimi, suspina lung, aproape isteric, lovind pămîntul cu picioarele, ridicînd brațele, lovind iar în poartă ; lovea şi gemea cu forțe acumulate de atîtea luni, striga şi îşi muşca palmele, plîngînd pe urmele dinților, apoi îşi lăsă capul pe braț şi nici nu mai scînci.

i!

Cele două ţăranei se uitau la dînsa, prostite, neştiind ce să facă, ce să spună.

— Haidem sus ! porunci Nina, ruşinată de slăbiciunea ei.

Urcară iar, ca şi cînd nimic nu se întîmplase.

— Să nu spuneţi nimănui c-am plîns, aţi auzit ?

— Da, măria-ta !

— Dezbrăcaţi-mă !

Baba Stanca şi cu Fima îi scoaseră pantofii şi ciorapii, o dezbracară. Se făcu linişte dintr-o dată.

înseninată, calmă, Smaranda Dragomir, îşi petrecu şi dimineaţa aceea cum şi le petrecuse pe toate, pîn-atunci, mobilînd-o cu multele şi măruntele preocupări şi gesturi impuse de-o locuinţă îngustă. Cula mai comunica printr-o uşă, sus, cu palatul. Nina nici nu încerca să treacă p-acolo ; gîndul c-ar putea fi încuiată şi-aceea, o opri să retrăiască scena de jos.

— Ascultă Fimo, tu nu-ţi prea ţii gura ; dacă află cineva vreodată că eu am plîns şi mi-am muscat mîinile, să ştii că de la tine a aflat ! Va fi vai de tine, Fimo !

Fetişcana căzu în genunchi, îi sărută poala lungei cămăşi ţărăneşti în borangicul căreia-şi purta domniţa trupul fraged şi împărătesc.

Dacă Aii raportă, mai mult prin semne decît prin monosilabe, lui Costea, că măria-sa încercase să iasă din turn şi el îi închisese poarta, nici Stanca nici Fima nu dădură mai multe detalii administratorului, despre întîia încercare de evaziune a stăpînei lor.

Nina îşi însemnă faptul că pentru femeile ei uşa de jos nu e zăvorită : deci, numai dînsa nu putea trece...

Iancu Dragomir veni la amiază, ca de obicei, şi, ca de obicei îşi găsi fetiţa surîzătoare.

Numai la sfîrşitul mesei, ochii căprii ai copilei se tulburară, se întunecară.

— Bunicule, dumneata ai pus pe Aii să mă păzească ?

— *Ma foi, mon enfant,* nu înţeleg nimic !

— M-am dat jos, să fac întîia plimbare şi m-a oprit un paznic, Aii.

— Sînt complect bulversat !... *Je n'y suis pour rienl* protestă conul Iancu.

— Bine, bunicule. Se vede că l-a însărcinat Georgescu.

•— Probabil.

— în definitiv, putea să mă întrebe şi pe mine, înainte. Nu găseşti că administratorul nostru cam exagerează.

— Posibil. Exces de zel.

— Ştii că am fost foarte supărată.

— *Pauvre choux, va !* o mîngîie bunicul.

El însă nu prea dădea o mare importanţă lucrului, nici nu căuta să-şi explice rostul acelui Aii.

Nina trimise după intendent... Dintr-un sentiment firesc de laşitate bătrînească, Iancu Dragomir se ridică să plece, nevoind să asiste la o scenă în care Georgescu al lui urma să fie fără îndoială, admonestat. Prinţul, extrem de sensibil — cu toate violenţele sale de uneori — se simţea rău între oameni cari nu sînt de perfect acord.

— Rămîi şi dumneata, bunicule, te rog !

Georgescu se prezentă, preocupat şi amabil. Ninei i se păru că se uită mai cruciş decît totdeauna. întîia oară îi făcu impresia unui conspirator.

— Ce e cu paznicul turnului ? întrebă Nina.

— E un albanez, Aii, un musulman din Chiciova. Foarte credincios...

— Dumneata l-ai pus acolo ?

— Da. \

— De ce ?

— Să păzească...

— Pe mine m-ai întrebat ?

— Credeam că nu e nevoie.

— Altă dată să mă întrebi. E nevoie să mă întrebi, de tot ce faci pe moşiile noastre !

Tonul agresiv al Ninei întărită pe Georgescu ; în. tînără lui stăpînă recunoştea pe toţi cei ce-1 umiliseră odinioară, în frunte cu Anişoara şi răposatul boier Dinu... Mai tare ca oricînd, cu toate că se tîrîse faţă de prea multă lume, în ultima vreme, simţea nevoie să riposteze, îşi dădea seama că de cîteva luni îşi sleise voinţa, energia, se prefăcuse prea mult, surîsese fără poftă, se încovoiase din cale afară. îi trebuia acum să se îndrepte, să se întindă ca un arc, s-arunce şi el săgeata.

— Domniță, eu tot ce fac, fac spre binele măriilor-voastre. Cînd veți găsi că am greşit, să mă certați... Pîn-atunci...

— Pîn-atunci ? azvîrli Nina.

— Pîn-atunci aş vrea să nu mă tratați ca pe un argat oarecare, să nu mă mustrați la fiecare pas...

întîia oară, de cînd îl cunoşteau, Costea Georgescu ridica tonul.

Boierului nu-i convenea deloc întorsătura pe care o luau lucrurile.

încercă să îmblînzească pe Nina. Amintindu-şî însă cum i se închisese poarta de stejar, cum plînsese jos, copila zvîrlea fulgere din ochi, nările îi fremătau, era foarte palidă. Avea-n față pe omul care-i făcuse acest afront şi vibra toată, cum vibrase la Paris, cînd un coafor imprudent îi retezase, fără voia ei, cosița.

•— Am impresia că acel Aii al dumitale mă păzeşte pe mine...

— Desigur...

— Şi că are ordinul să mă împiedice să ies din casă...

— Se prea poate !

— Georgescule, eşti obraznic ! strigă Nina, căutînd o cravaşe imaginară.

— *Voyons... Voyons...* interveni bătrînul, care începea să se enerveze şi el.

Ce este cu Aii, Georgescule ? L-ai pus d-ta... să oprească... pe Nina... să n-o lase...

— Da, măria-ta !

— De ce ?

— Aşa am găsit eu de cuviință !

— Afară !... Afară ! urlă Smaranda Dragomir, nemaiputînd să se stăpînească.

— Domniță, o să mă rechemați, foarte curînd !... o sfida Georgescu, aproape amenințător.

Şi administratorul ieşi repede, cu fruntea sus.

Prințul era consternat, Nina nu ştia ce să creadă.

— Te rog... bunicule, numaidecît... să-1 chemi la dumneata şi să-1 dai afară ! Te rog !

— Bine, fetița mea... Fireşte... Chiar acum mă duc'... bîiguia bătrînul, pe al cărui suflet se lăsase o mare grije, o nelinişte stranie. Nu-i plăcea tot ce se întîmpla. Acel Costea exagera. Biata fetiță ! întia oară, după atîta amar de vreme, încerca să facă doi-trei paşi în curte şi n-o lăsau ! Cu ce drept ? în ce scop ? Nu, administratorul era un băiat excelent, dar se întrecuse ! Va trebui pus la locul său.

Falnic, cu pieptul înainte, cu jumătate a brațului la spate, boierul ieşi din iatac pe uşa obişnuită, cea care unea apartamentul Ninei cu etajul de sus al castelului, trecu prin vasta bibliotecă şi coborî în grădină, căutînd pe Costea. Acesta se pregătea să intre la el, în pavilion. Prințul îl strigă, cu glasul cam tremurat, căci se temea să nu-i vorbească şi lui de sus, cum vorbise Ninei.

Dar Georgescu era de-o politețe, de-o amabilitate excesivă. Bătrînul dezarma.

— Ce însemnează asta, Georgescule ?

— însemnează că nu e bine deloc, măria-ta ! îi răspunse administratorul, insinuant şi sombru.

Conul Iancu păli. Uitase... Trăise prea multă vreme fără griji şi-acum citea în ochii omului său de încredere că zilele de pace s-au dus. Costea văzu efectul pe care-1 produseseră cuvintele sale asupra lui Iancu Dragomir. Confirmă cu un gest al capului, de cîteva ori, apoi, îngenunchind prinse mîna bătrînului, şi-ncepu a i-o săruta cu dureroasă frenezie.

— Aşa măria-ta. Certați-mă ! Bateți-mă ! Dați-mă afară !... Nu sînt vrednic să mai stau aici. M-am obrăznicit... îmi fac de cap... Afară cu nemernicul !

Jumătate voit, jumătate fiindcă era într-adevăr mişcat, Georgescu începu să plîngă-n hohote şi udînd cu lacrimi mîna bătrînului, continuă, patetic :

— Ce mai aştepți stăpîne ? Sînt un om care nu mai ascultă de nimeni... Slugă obraznică !... Dați-mă afară... Nu mai am ce căuta în casa asta !

— Ei, lasă, băiatule, taci... Scoală-te ! îl mîngîie boierul.

— Nu mă scol, măria-ta ! Las' să stau aşa, în țărînă, ca un ticălos ce sînt !

Apoi începu să se apere :

— Parcă de plăcerea mea am pus la poartă arnăuţi! De plăcerea mea n-am lăsat-o să se plimbe ? Eh, măria-ta, greu va fi pentru măriile-voastre, dar nici pentru mine nu e prea uşor să vă apăr !...

Ce ştie domniţa Nina, de toate primejdiile cari îi dau tîrcoale ? Numai Costea, ticălosul, trebuie să stea de veghe zi şi noapte. Ce ştie măria-ta de cîte ori nu i-am luat la goană, m-am luptat cu ei, şi nu ţi-am mai spus ! De cîte ori erau să te răpună, şi n-am vrut să te spăimînt !... Credeai că s-au liniştit? Nu, măria-ta, nu, nu !

Bătrînul holbă ochii, se dete un pas înapoi, bărbuţa albă începu să-i clănţănească, era galben ca un hrisoT.

Costea se ridică şi, bătîndu-se cu pumnii în piept, îşi înfipse ochii mici într-ai lui Iancu Dragomir.

— Măria-ta, eu ţin la moşia asta, la stăpînii mei, la numele acestei case !...

Puteţi să mă goniţi, să mă socotiţi cel din urmă dintre Oameni, dar eu am poruncă de la Dumnezeu să vă păzesc şi nu plec de-aici, fiindcă m-ar blestema toate mormintele Dragomirnei!...

— Să nu pleci, dragul meu, să stai cu noi ! îl imploră bătrînul, transfigurat, gata să îngenunche el acum şi să ude cu lacrimi degetele vechilului. Acesta, prinzînd într-ale sale, mîinile celui din urmă Dragomir, se cutremură simţindu-le cît erau de reci, mîini uscate, mîini de mort, murind a doua oară, murind a treia oară, prin cea ameninţată de „Arcaşii Zimbrului", cari îi omorîseră şi pe bietul lui Dinicu.

Dacă, în clipa aceea, Georgescu i-ar fi cerut pe Nina de nevastă, bătrînul n-ar fi pregetat o clipă, s-ar fi urcat cu el în turn numaidecît şi ar fi poruncit Ninei să se logodească în faţa lui, chiar atunci, cu mîntuitorul neamului.

Dar fiul popei din Ulmeni găsea că n-a venit încă vremea constrîngerilor ; el tot mai credea că va cuceri pe Nina prin propriile sale mijloace ! Spaima bătrînului putea fi stîrnită oricînd, voinţa lui îndrumată oricînd.

— întoarce-te în turn, măria-ta, şi spune-i domniţei că eu, Constantin Georgescu, sînt acum stăpînul Dragomirnei şi-i poruncesc să nu se dea jos, să nu treacă

pragul iatacului decît în ziua cînd îi voi spune eu ! Aşa să-mi ajute Dumnezeu !

— Bine... bine !... făcură buzele bătrînului, fără să scoată vreun cuvînt.

Nina aştepta sus, nerăbdătoare...

Şi iată bunicul...

Ce galben era !... Cum îi tremura buza de jos... Ce cehi adinei avea, subt negrele sprîncene stufoase şi zbîrcite !

•— Ce este, bunicule, ce s-a întîrnplat ?

— Duşmanii ! îngînă el.

Glasul bătrînului venea dintr-altă lume, dintr-o lume de ameninţări şt de stafii.

— Fetiţa mea, să nu mă întrebi de ce... Sînt lucruri pe cari nu trebuie să le ştii deocamdată... clar nu se poate altfel... aşa e porunca... trebuie să mai stai aicea, sus, zăvorită... o zi... Nu ştiu cît, dar jos din turn să nu te mai dai. Aşa să faci bucuria mea... odrasla neamului... comoara lumii... fetiţa bunicului... Nina ! Nina !

Bătrînul începu să plîngă, prinse-n palmele uscate capul tînăr al copilei, o strînse la sîn, îi sărută creştetul de nenumărate ori, rostind cuvinte neînţelese, temeri înfrigurate, mîngîieri supreme, ca şi cînd era să n-o mai vadă multă vreme, ca şi cum erau să se despartă pentru totdeauna...

Aclînc mişcată, tulburată, neînţelegînd nimic, dar temîndu-se de orice, Nina îi răspunse cu jumătate glas, cu ochii în rugăciune, cu inima smerită :

— Bine, bunicule... Aşa să fie, dacă e voia dumitale

Lucruri neînţelese trebuiau să se petreacă la castel dacă bunul bătrîn fu nevoit, a doua zi chiar, să plece spre Bucureşti.

în zori de zi plecă boierul Iancu Dragomir, fără să spuie nimic Ninei sale...

Era o dimineaţă de mai plină de ciocîrlii, flori de mac şi de neghină.

Bătrînul prinţ, trezit din somn de mîna ucigaşă a unui „Arcaş al Zimbrului" se ducea în viitoarea Capitalei să scape de vechii duşmani ai neamului său... Lăsa conacul, moşia, toate averile şi mărgăritarul domnesc în mîinile sigure ale celui mai devotat dintre slujitori, iar Costea, care-1 însoţise pîn' la gară, se reîntorcea în rădvanul cu şase cai şi cel dintîi lucru ce-1 făcea era să trimită o telegramă Anişoarei, rugînd-o să poftească degrabă, la Dragomima...

Şi iată-ne la începutul povestirei noastre, reluînd firul destrămat, răsucindu-1, ducîndu-1 mai departe...

CAPITOLUL XIV

Madame Acajou n-aşteptă să fie rugată mult ; a doua zi chiar, cu noaptea în cap, se instala la volan, cu gestul ei familiar : atentă, severă, cu ţigareta-n vîrful buzelor foarte roşii... Petala de trandafir a „Abdulla"-ului fumat îşi vedea palidul violet întrecut cu o lungime de carminul-cireşiu al „rujului" folosit de dînsa.

Şoseaua Bucureşti—Ploieşti—Cîmpina, era, bineînţeles, mai găunoasă ca acum o lună. Dar totuşi, ajunse cu bine ; automobilul intră majestuos, pe poarta larg deschisă şi se pierdu sub bolţile de ramuri împletite.

La Dragomima, Anişoara află un Costea sub presiune : administratorul se găsea în plină libertate, întărîtat de-o mare nevoie de acţiune, de grabnică îndeplinire.

Cu cravaşa în mînă, plesnea cîte un cîine, în parc, sau cîte un argat, decapita maci şi sfichiuia frunze de nuc, cari mureau exalînd efluvii de smirnă.

Eliberat din sclavia ultimilor luni, domnul Georgescu era un stăpîn teribil în care fierbea laolaltă, în aceea dimineaţă de mai încărcată de sevă, porunca imperioasă a unei hotărîri, dragostea pentru Nina şi ura pentru ea, ura de clăcaş şi dragostea de pămînt, instinctul criminal dospit în lăcomia epică a flămînziţilor de veacuri...

Primi pe Anişoara fierbînd, ca şi cum dînsa era pricina tutulor acestor frămîntări matinale.

— Ascultă-mă, fetiţo, eu am să intru adînc în crimă... spumega Georgescu ; ochii Iui mici, încrucişaţi aruncau fulgere albe.

Vino-ncoa...

Şi o trase în pavilion.

— Bătrînul a plecat ieri la Bucureşti. Dracu ştie cînd se-ntoarce. Pe fiică-ta am încuiat-o în turn şi nu-i dau drumul, pînă n-o zice „pechi." Adică ce, cu mine se joacă ?

— Stai dragule, că nu prea înţeleg, surise Anişoara, destul de tulburată.

Georgescu îi explică hotărîrea lui de-a da foc conacului, de-a omori pe conu Iancu şi pe Nina, dacă nu va fi uns, foarte curînd, cu toate onorurile, ginere.

— Nici tu n-ai să-mi scapi, fetiţo, fiindcă nici tu *na* vrei să-mi dai o mînă de ajutor. Una mai mult sau mai puţin, ce-are face. Vă viu eu de hac la toţi.

Am să vă înşir pe toţi în bisericuţa din Ulmenî, să vă slujească taica popa, ca pe Dinicu al tău... Vă pun eu lespezi cu litere cirilice, la toţi, boierilor.

Eu n-am nimic de pierdut... Să murim cu toţii, să se isprăvească odată !

Georgescu era roşu, pînă la ceafa puternică, pe care bătrînul prinţ o mîngîiase de-atîtea ori.

Anişoara îl lăsă în voie, să pufuie, să răbufnească şi să explodeze, să ameninţe şi să se potolească.

La urmă, Costea îi mărturisi, cu seninătate, cum a cumpărat pe doctori ca s-o secvestreze pe Nina, cum i-a interceptat corespondenţa, cum a întors din drum pe vizitatori („i-am trimis unul cîte unul, să vadă unde îşi întarcă vulpea eăţălandrii"...). Cum a speculat, ani întregi, mania bătrînului cari se credea urmărit de duşmanii seculari, si cum i-a jucat festa, cu o zi-nainte, chiar, deghizîndu-se în „Arcaş al Zimbrului" şi spăimîntîndu-1.

Pe Anişoara, toate lucrurile acestea o amuzau : o tresărire de indignare nu-i periclita machiajul.

Rîdea şi dînsa, cînd îi venea lui Costea să rîdă, povestindu-şi isprăvile. Se prefăcea, sau într-adevăr, lua lucrurile-n glumă, Ana Dragomir ? Şi dacă le-ar fi luat în serios, ce putea să facă ? *

Nu era şi dînsa în mîna administratorului ? N-avea şi dînsa de cîştigat dacă planurile acestuia răuşeau ?

— Toate bune, dragule, dar de ce m-ai chemat?

— Ca să te pricopsesc. Tu n-ai văzut încă milioane... Nu ştii cum sînt, mai multe la un loc... milioanele... Ai să le vezi. Ştii că eu mă ţiu de vorbă — dacă m-ajuţi să pun mîna pe Nina... Nu te strîmba, că tu mi-ai băgat asta-n cap.

— Ce să fac eu ?

— Eşti mamă, ce dracu. Trebuie să te-asculte. Dacă nici de tine n-o asculta, ce fel de familie e asta ? Lasă, logofeteaso, că nu-ţi cade rînza dacă pui o vorbuliţă.

— Mă dă afară, Georgescule.

— N-ai decît să nu ieşi, cînd te-o da afară. Te dă afară pe uşă, intri pe fereastră şi iar îi dai cu Georgescu. Pe urmă, cînd o veni bătrînul, îl pun şi pe el să-i dea zor cu Georgescu. Pe ăsta ştiu eu cum să-1 întorc. Una şi cu una două : or mă ia de bărbat, or în turn îi putrezesc oasele, ca Barbarei Ubrik. Am s-o ţin şi fKmîndă — ba bine, că nu — am să-i scot şi mobila din casă, pe rogojină am s-o culc, pe paie ude, să vezi ! Nici Genoveva de Brabant n-a tras cîte-o să tragă prinţesa dumitale. Să nu vă jucaţi cu românul necăjit, că nu e de jucat, stimată doamnă...

Madame Acajou îi ceru voie să reflecteze, să-şi pregătească atacul cu o strategie iscusită, ca să nu se compromită ideea, de la început. Pe urmă îi mai era şi foame. Nu băuse decît un ceai slab, la plecare, în zori de zi, la Bucureşti ; acum erau ceasurile 9 şi făcuse trei ore pe drum, în răcoarea dimineţei. Cafea cu lapte, miere şi unt, culcat pe pîinea ţărănească, — toate acestea o întremară şi-i dădură curaj să ajungă, însoţită de Costea la poarta turnului, unde Aii o salută milităreşte, cu mîna neagră la fesul alb. îi descuie.

Auzind poarta de jos, apoi paşi pe treptele de piatră, Nina care douăzeci şi patru de ore nu vorbise cu nimeni, cufundată în gînduri, în revoltă surdă şi-n îngrijorare se temu să nu fie Georgescu şi se bucură crezînd că e bunicul. Aştepta. Fima, care alergase să vadă, îi vesti pe măria-sa măicuţa.

Nina se înviora. Niciodată nu fusese aşa de binevenită, Anişoara-n braţele ei, ca acum.

— Mamă, mamă ! izbucni copila şi-i căzu la piept, hohotind de plîns.

Mamă, ce se-ntîmplă cu mine ? Unde e bunicul ?... Ce însemnează toate astea ? întrebă dînsa, cu lacrimi mari curgîndu-i repede pe obraz, cu trupşorul zguduit de suspine adînci.

Anişoara încercă s-o potolească, impresionată şi dînsa de aceste spasmuri, de-această filială tandreţă, cu care nu era obişnuită şi care-i muia inima de porţelan.

Nina îi povesti cum o oprise albanezul în poartă, alaltăieri, cum venise apoi prinţul să-i recomande izolarea în turn, pentru cîtva timp şi cum plecase bunicul ieri, la răsăritul soarelui, fără să-şi ia rămas bun. Anişoara o-asculta cu atenţie, apoi :

— Să vezi, maică, tu nu ştii bine, nici eu dealtfel, dar din cîte-am prins pe cînd trăia răposatul tată-tău, neamul vostru are şi azi duşmani care caută să-1 distrugă. Mi se pare că vor să scape de tine, să le rămîie averile. Trebuie să fie niscaiva rude de-ale bătrînului.

Degeaba te plîngi tu de Costea...

— Da nu mă plîng, mamă...

— E un administrator credincios, un om de inimă. Toată averea asta lui i-o datoraţi. Dacă nu era el, cu scrînteala bătrînului şi-a lui bietu Dinu, eraţi pe drojdie...

— Da' ce-are a face Georgescu şi cu supărarea mea ?

— Are, fiindcă dacă n-ar fi omul ăsta să vă păzească, şi tu şi bunicu-tău, de mult dormeaţi lîngă Dinicu al meu ! Dacă-a spus Georgescu să stai închisă-n turn, ştie ce face. El e paznicul vostru, cum erau portarii cetăţilor, în vechime... Trebuie să-1 asculţi, n-ai încotro. Tu n-ai pe nimeni altul. Eu sînt femeie slabă, cu supărările mele...

Socru-meu e un bătrîn mai slab ca mine, cu maniile Iui... Ce te faci, singură pe lume ?

Ascultă-mă pe mine : are dreptate prințul să fie supărat pe tine că nu-1 iei pe Georgescu.

Madame Acajou își strecurase sfatul pe nesimțite, lunecos ca untdelemnul.

Nina nu înțelegea bine. Supărat, pe dînsa, bunicul ? Dar nu i-o arătase niciodată.

Cum ? Bunicul ar fi vrut ca ea să se mărite cu vechilul ?... I-o spusese odată, se lămuriseră, nu mai fusese vorba de asta. Şi iată, a doua oară, din buzele mamei sale, acelaşi îndemn.

Cum ? Administratorul voia cu tot dinadinsul să-i fie bărbat ? Dînsa, Nina Dragomir, Smaranda Dragomir să devină doamna Georgescu, nora popei din Ulmeni, soția omului care-i dădea socotelile si-i spunea „Să trăiți, măria-ta ?«

Tînără principesă nu mai avea putere să se revolte, căci se simțea prinsă în lanțuri subțiri, nevăzute, din toate părțile. Omul acela de jos, care nu ştia româneşte, era un stăpîn nou, întîiul ei stăpîn, se simițea în puterea lui, atîrna de cineva, ea care ținuse fruntea-n sus şi nu cunoscuse nici o voință potrivnică. Şi acel om, Aii din Chiciova, avea un alt stăpîn. Deci, era cineva mai mare clecît însuşi Aii... Iată prima servitudine, în neamul Dragomir. Şi-i era dat ei s-o încerce. Ninei, cea mai îndrăgostită de libertate, îi era dat Ninei să fie roaba unor străini, în propria ei casă !

— Cum, mamă, şi tu mă sfătuieşti să-1 iau de bărbat ?

— .De ce nu, fetița mamei? Un ginere de seama ta n-ai să găseşti. Tu singură ți-ai bătut joc de toți pretendenții tăi. Nu uita că trăim alte vremuri... S-au schimbat şi oamenii şi lucrurle. Georgescu e un băiat bine, manierat, a făcut studii la Paris.. Nici eu nu sînt marchiză, slavă Domnului. Răposatul Dinu era mai boier ca tine şi s-a însurat cu fata unui paracliser. Bătrînul n-a zis nimic, nici gaură în cer nu s-a făcut. Făt-Frumos clin poveste n-o să vie să te ceară, n-avea grijă.

Anişoara vorbea repede acumulînd argumente mai democratice unele decît altele, amestecîndu-le cu alte argumente, gata-gata să-1 scoată pe Georgescu aristocrat : era vorba de nobleță pămîntului, de superioritatea răzăşilor asupra tîrgovețului şi alte considerații, inspirate de agronomul-dandy care aştepta jos rezultatul convorbirei.

Nina nu dete nici un răspuns precis, căci începea să se teamă. Intrase în acel moment al vieții cînd nu mai poți spune ce ai pe inimă, cîncl orice mărturisire trebuie economisită ca un ban de aur printre străini. începea să fie prudentă şi, ca orice sclav, învăța şiretenia. O luptă începea acolo. Numai înțelepciunea şarpelui şi blîndețea porumbelului, puteau, acum, să-i fie arme. Dar va verii şi ziua cînd două lovituri de cravaşa vor însîngera, subt formă de cruce, obrazul neobrăzatului. Va plăti ea, toate aceste veleități de rural impertinent, neruşinarea cu care îşi făcea complici printre argați şi-n propria ei familie, curajul bestiei cu fruntea-ngustă şi ochii încrucişați, care îndrăznise, într-o zi, să-i sărute brațul.

în vreme ce Anişoara vorbea, Nina, care n-o mai asculta, se gîndea cum să ia primul contact cu intendentul, înțelepciunea o îndemna să-1 primească, surîzînd amabilă, cochetă, chiar. Dar toată făptura ei, se cutremura şi respingea, scîrbită, acest început de capitulare. Şi, iar,' îi era teamă să i se adreseze violent sau înalt, ca să nu-1 îndîrjească, să nu şi-1 facă duşman pe față.

— Ia spune, maică, ce zici ? insistă văduva tatălui ei.

— Mai lasă-mă să mă gîndesc, mamă...

— Să ți-1 trimit pe Georgescu ?

— Nu încă... îl chem eu...

— Bine, fetițo...

Madame Acajou o sărută pe frunte şi ieşi repede, probabil să dea raportul.

După cum niciodată n-o primise cu mai mare dragoste, niciodată nu se despărțise Nina cu mai multă ostilitate de femeia care cobora treptele. Să fi fost mama ei străina care o sărutase ? Dar ce fel de mamă, era această vulgară pețitoare, care intervenea pentru un servitor ? Ce-o lega de Costea, ce interes avea dînsa, stăpînă de pînă ieri, să ridice în slăvi pe şeful rîndaşilor, pe emul care rădea barba bunicului şi-1 ajuta la încălțat ?

Cine era acea epavă cu părul vopsit, parfumată violent, mirosind a molie pudrată, cu zbîrciturile acoperite de farduri, cu gesturi de cartofor şi degetele tremurătoare de-atîta fumat, băutură şi nopţi pierdute în societăţi suspecte ? Din coapsele acestei păpuşi uzate ieşise dînsa, care se credea coborîtă din portretele vechi ale bibliotecei ?

„Slavă Domnului, Dinu al meu era mai boier ca tine şi tot a luat o fată de paracliser !"

într-adevăr, Nina nu cunoştea decît pe bunicul ei, Iancu Dragomir. Dar mai avea un bunic, pe jupîn Bidiviu, paracliserul. La acesta nu se gîndise niciodată. Dar, mai întîi, ce este un paracliser ? Cineva care dă ajutor preotului. Deci, mai mic decît preotul. Iar Georgescu era fiu de preot, deci, mai presus de nepoata unui paracliser. Bidiviu !

în definitiv, Smaranda Dragomir se trăgea şi din familia Bidiviu. Pe cellat bunic al ei, Bidiviu îl chemase. Şi numele acesta răsuna sonor, insistent, voind, parcă, să răscumpere toată umbra-n care se ţinuse pînă-acum Bidiviu. Strada Precupeţii-Vechi, la Bucureşti sau Biserica Precupeţii-Vechi sau aşa ceva. Paracliserul Bidiviu. Parcă e mai bine să te cheme Georgescu decît Bidiviu.

Unele triburi de la Polul Nord, mai subtile decît restul muritoriilor, împart fiinţa omenească în trei. Unanimitatea popoarelor a consacrat trupul şi sufletul. Eschimoşii proclamă trupul, sufletul şi numele. Cînd trupul intră în pămînt iar sufletul se-nalţă-n slavă, numele cade alături de mormînt şi veghează pînă vine altcineva să-1 ridice. Numele. O treime din făptura noastră. Colectivitatea individului. Ceea ce primim şi transmitem generaţiilor. Fiinţa sonoră, vie, căci trupul se face praf iar sufletul nu ştim dacă a fost, măcar, o dîră de fum, necum dacă va fi ceva-n eternitate.

Ca şi bunicul ei Ion, Smaranda era mîndră de numele Dragomir. Răsuna plin, ca în cronici, de foarte departe, Bidiviu mai puţin. Măritîndu-se, Nina stingea numele Dragomir. Ar fi chemat-o poate Mavrocordat, poate Georgescu, poate Mînzatu. Dar n-o mai chema Smaranda Dragomir. Cînd va muri, ce nume va cădea lîngă mormîntuJ ei ?... Numele tatălui ei, numele soţului ei sau, poate, Bidiviu, pur şi simplu ?

Toate gîndurile acestea micşorară distanţa dintre dînsa şi administrator ; repulsia fizică, însă, creştea.

Cînd redeveni stăpînă pe mintea şi pe nervii ei, Nina trimise pe Fima la domnul Georgescu să-1 poftească sus. Acesta veni, emoţionat ca-n noaptea cînd îşi văzuse stăpînă goală în apele Prahovei. Fusese primul dar, atunci. Acum era să urmeze al doilea. Iar al treilea dar, cel mai mare, cel complect, va veni. Bineînţeles, Costea nu-şi făcea iluzii. Tînără prinţesă nu era să-i sară de gît, cum l-o vedea, dar numai faptul că nu-1 va respinge scurt, definitiv, însemna un început. Din felul cum îi relatase Anişoara conversaţia din culă, trase oarecari nădejdi. Se simţea înviorat şi asta era o prevestire bună.

De cîteva ceasuri aştepta Costea să fie chemat sus şi se făcuse elegant, era îmbrăcat de călărie, cu plastron alb, ca în jurnalele de modă. Păcat că n-avea cîteva kilograme mai puţin şi păcat că afurisitele acelea de fălci nu voiau să se mai tragă. Părul de pe frunte şi-1 râdea puţin, ca să-şi mai lumineze faţa, dar pas de luptă cu ceafa şi cu guşa, care îi înecau puţinul obraz. Poate că grăsimea aceasta, la urma-urmei, era bună şi ea la ceva ; îngreuindu-i pleoapele, îi mai ascundea ochii saşii. Una peste alta însă, Georgescu era destul de prezentabil, cu pielea roză, sănătoasă, dinţii albi, frumoşi, strălucitori, cu statura voinică şi sprintenă.

Cea din urmă fiinţă dispusă a-i remarca aceste calităţi, era, fără îndoială, Nina.

Dînsa înregistra, numai surîzînd interior, apucăturile de cochetărie ale vechilului, simpatice pînă-n ziua cînd se convinsese că o priveau pe dînsa şi ridicole, aproape odioase, de cînd îl dispreţuia.

Administratorul se prezentă modest şi serviabil, ca de obicei, răsfoind catastife, predînd socoteli, raportînd. Nina îl ascultă atentă, calmă, apoi, tot calmă, ca şi cum ar fi fost vorba de altcineva, îl întrebă.

— Ascultă, Georgescule, ia lămureşte-mi şi mie, ce e cu Aii, cu duşmanii neamului meu, cu ameninţările

lor ?^ Ce sînt poveştile astea pe care mi le-a spus mama ? Nu înţeleg nimic. De ce-a plecat bunicul, ce primejdie ne ameninţă, în ce ţară trăim, în ce vreme, cine să le creadă toate basmele astea ?

„M-a luat repede, şerpoaica !" se gîndi Georgescu şi răspunse, ocolind, cum îi era obiceiul :

•— Să vedeţi, măria-ta, eu în lucruri cari nu mă privesc, nu mă amestec şi nici judecătorul stăpînilor mei nu mă fac. Dar acum sînt dator să stau atent, fiindcă trebuie să execut ordinul...

— Ce ordin, cine ţi-a dat ordine ?

— Cine altul decît măria-sa, stăpînul meu boierul Iancu Dragomir.

Precum ştiţi, familia măriei-voastre, a avut şi are duşmani, cari i-au răpus mulţi strămoşi. Şi nu se'astîmpără nici acum. Eu n-aş putea spune că i-ani văzut, dar fiindcă boierul ştie mai bine ca mine, cînd îmi spune boierul „Georgescule, au venit duşmanii !", eu fac ce-mi spune boierul. Adică îndoiesc pîndarii, pun oameni să cutreiere parcul, dau drumul dulăilor şi nu prea las străinii să dea tîrcoale Dragomirnei. Zice că averile astea s-au făcut cu multe sudori şi sînge, că multă lume a rîvnit la ele, că mulţi ar avea drept asupra lor. Pe boierul Dinu l-au omorît, pe conu Iancu au vrut să-1 omoare de mai multe ori, pe măria-ta, iar aşa, te pîndesc să te dea gata. Zice că Dragomima, cît e ea de frumoasă, e pămînt blestemat, luat cu haramul şi că adevăraţii ei stăpîni trebuie să se întoarcă într-o zi şi să puie mîna pe dînsa, dar numai cînd n-o mai fi spiţă din neamul măriei-tale şi-atunci or să vie ceilalţi cu acte şi documente, ca să-şi ia dreptul lor, care a fost luat cu sila, aşa zice.

— Cine zice, Georgescule ?

— Măria-sa.

De vreo cîteva zile, iar s-au vestit prin împrejurimi. Eu am tocmit pe Aii şi l-am pus să nu intre nimeni în culă nici măria-ta să nu ieşiţi, că nu se ştie de unde poate porni glontele. Ieri dimineaţă mi-au spus că au vrut să-1 omoare pe boier, mi-a spus şi boierul, i-au spart geamul, am să v-aduc şi pumnalul, de aceea a plecat

măria-sa spre Bucureşti şi m-a lăsat pe mine aici, cu ochii-n patru, să nu se-ntîmple nimic...

— Eu cred că toate astea sînt copilării... Bunicul e tare bătrîn şi confundă trecutul cu mine...

— Nu se ştie...

— Dumneata crezi că e adevărat ?

— Eu nu cred nimic. Eu stau de veghe. Paza bună trece primejdia rea.

— Foarte bine faci. Dar eu vreau să mă dau jos. Mi s-a urît aici. îmi trebuie neapărat să fac puţină mişcare...

— Asta nu se poate, măria-ta.

— De ce ?

— Fiindcă s-ar putea întîmpla o nenorocire.

— N-ai decît să mă păzeşti. Pune oameni în jurul meu, împătreşte străjile, fă cum crezi, dar eu trebuie neapărat să mă cobor.

— Nu se ştie de unde vine trăsnetul.

— Cum ? O să stau toată viaţa în iatacul ăsta ?

— Pînă va trece primejdia.

—• Şi cînd va trece primejdia ? De unde o să ştim noi c-a trecut ?

— Cînd se va întoarce conu Iancu. Ne spune măria-sa.

Georgescu avea răspuns la toate ; îndărătul cuvintelor sale moi, se ascundea o voinţă dîrză. Nina era în mîinile sale şi-o învîrtea ca pe-o jucărie. Tînără principesă simţea lucrul acesta şi fierbea. Dac-ar mai fi fost cîţiva argaţi de faţă, ce uşor i-ar fi venit să le poruncească :

„Pune-ţi mîna pe el, strîngeţi-1 bine... încuiaţi-î, legat de mîini şi de picioare, «pîn-o trece primejdia»".

Era, însă, numai cu el şi cu două femei slabe, cari se temeau şi n-ar fi cutezat să facă ceva împotriva administratorului.

Liniştea acestuia o scotea din fire. Dar n-avea încotro. Să se umilească pînă la rugăciune ? Nu putea. însemna să devie obligată vechilului, însemna începutul unei complicităţi.

în dosul cuvintelor lui Georgescu, stăpînă Dragomirnei citea hotărîrea lui nestrămutată :

„Eşti în puterea mea, am să te ţin aici pînă te voi

infringe. Pe ceilalți i-am învins pe toți. Nu-ți rămîne decît s-alegi : sau devii nevasta mea, sau te împlînt aici, pentru vecii-vecilor !"

Nina se gîndi un moment să joace comedia consimțămîntului, dar firea ei francă respingea compromisul. După cum ultima rezervă a lui Costea era terorizarea bătrînului, şi obținerea mînei tinerei boieroaice prin ordinul său categoric, tot aşa, pentru dezrobirea ei, Nina păstra ca ultim mijloc, promisiunea de logodnă. Dar ca mijloc suprem, căci nu şi-ar fi iertat întreaga viață să se ofere slugei sale, nici măcar în minciună.

Va găsi ea mijlocul să se elibereze. Va cere asta bunicului ; pe el putea să-1 implore, să-i cadă în genunchi, să-1 înduplece. O va ruga pe mămica ei s-o scape de-acolo. Dacă nu se va putea, va încerca să fugă. Baba Stanca îi era credincioasă. Cu ajutorul ei, se va strecura din turn, apoi vom vedea.

Nu ştia că atît Fima cît şi Stanca erau controlate de Georgescu şi de oamenii săi ; nu puteau duce scrisori şi n-aveau voie să iasă din conac. Orice mişcare le era suspectată. Fima spiona pe baba Stanca, iar pe Fima o spionau alții. Planul logofătului era urzit cu dibăcie. Sărmana domnița trebuia s-aştepte mult şi bine. Dar tot aşa trebuia să aştepte şi vechilul un gînd bun al măriei-sale.

Costea credea că va veni vorba şi de cererea lui în căsătorie. Dar Nina tăcea. Preocupată de propriul ei destin, nu se grăbea să comenteze veleitățile lui matrimoniale.

„Mai avem vreme şi mîine !" rînji Costea, în sine însuşi.

Apoi, ceremonios, înclinîndu-se :

•— Domnița mai are vreo poruncă de dat ?

•— Nu, Georgescule, poți să te duci...

Omul cu plastronul alb ieşi, cu spatele spre uşă, ca orice servitor bine stilat, satisfăcut că îşi arătase oarecum, voința şi contrariat că nu făcuse un pas înainte. Cu fiecare treaptă coborîtă, încrederea în sine îi pierea. C'nd ajunse jos, era complet deprimat. Se întreba dacă toată

această demonică sforărie îi va folosi la ceva. Rămase cu mîna pe clanță, în semiobscuritatea boitei de piatră. Puțin aplecat, contemplîndu-şi vîrful de lac al cizmei, se gîndea dacă n-ar fi mai util planurilor sale să renunțe la acest fel de luptă, care nu-1 ducea departe, şi să caute a-şi cuceri stăpînă prin alte mijloace. Dar ce fel de mijloace puteau fi acestea ?

Nu vedea : Farmecul său, îndrăzneala ? Doar le rnai încercase, fără folos. S-o lase liberă ? Haida-de ! Dar asta însemna să-i deschidă drumul tutulor zărilor, să înlesnească apropierea oricui de dînsa, s-o vadă răpită de cel dintîi venit. Liberă ? Dar i-ar fi scăpat din mînă ca un pui de ciocîrlie... Dumnezeu făcuse minunea din Valea Timişului, rănind-o şi dînd-o în puterea lui, şi el să disprețuiască această minune dumnezeiască ? Nu, Georgescule, te-ai prostit, băiatule !

Sta logofătul cu mîna pe clanță şi se gîndea şi din ce se gîndea mai mult, din ce dovedea mai puțin.

„Ce e-n mînă nu-i minciună !" conchise el şi ieşi brusc în lumina zilei, hotărît să facă o scenă violentă Anişoarei care nici măcar atîta lucru nu fusese în stare să-i rezolve.

Nina se frămîntă întreaga noapte, imaginînd tot felul de planuri : trimetea scrisori prin baba Stanca autorităților, spunînd că e confiscată, cerind ajutor. Apoi evada, îmbrăcată în straie țărăneşti. Se lupta la poartă cu Aii, îl dobora, fugea în coliba pădurarului, nu departe de conac, şi sta ascunsă acolo, pînă-i veneau oamenii credincioşi, cu cari dădea asalt pavilionului. Costea era arestat, dus la ocnă. îl vedea printre baionete... Aceste imagini se multiplicau. Copila avea puțină febră. în semidelirul ei, pipăia revolverul de subt pernă. Dar dacă l-ar chema pe Georgescu şi l-ar împuşca, pur şi simplu ? Va povesti că fusese în legitimă apărare şi n-ar fi condamnat-o nimeni. îl şi vedea întins pe podele, năuc, cu mîna pe rană, privind-o întrebător. Această imagine o **înduioşa.** Dar dacă omul spunea adevărat ? Dacă, întradevăr, un pericol real o amenința, pe dînsa şi pe bătrîn ?

Nu era o crimă numai gîndul de-a suprima pe cel mai fidel dintre servitori ? Ce-avea, la urma-urmei, împotriva administratorului ? Se purta corect cu toți, era cinstit, activ, le sporise averea şi păzea Dragomima ca portarii de odinioară ai cetăților. Cine-i spusese lucrul acesta, de curînd ? A, da, mama ei. Dînsa îi vorbise foarte frumos despre administrator, tot aşa bunicul, tot aşa, îşj aducea aminte, vorbea frumos de Costea şi răposatul ei părinte, pe care-1 cunoscuse atît de puțin. întreaga casă avea numai cuvinte bune pentru vrednicul Georgescu şi numai dînsa, fără motiv, îl prigonea... Potolindu-şi ura, îşi potoli şi nervii. Se crăpa de ziuă şi Nina, gata s-adoarmă, îşi descreți fața încruntată. Dacă s-ar fi uitat în clipa aceea în oglindă, cochetăria ei de femeie ar fi descoperit, cu mare strîngere de inimă, că pe obrazul foarte tînăr, trecuse un fior de bătrînețe. Frunză veştedă de mai, trecătoare frunză veştedă, întîmplătoare, neînsemnată, dar, totuşi, prevestitoare frunză veştedă...

CAPITOLUL XV

Costea, care găsea repede orice soluții şi le rezolva cu promptitudine, nu vedea cum va putea convinge pe Smaranda Dragomir să-L ia de bărbat. Această incertitudine era potrivnică temperamentului său activ şi-1 nelinişteа ca un corp străin în organism. Tot aşa, cînd îi intra o musculiță-n ochi şi n-o putea extirpa, îi venea să dea cu pumnul în trunchiul nucilor şi să se războiască, în curte, cu cine-i ieşea în cale, fie un contramaistru de la sonde, fie un cîrd de gîşte.

El pica printre slugi ca uliul deasupra orătăniilor. O mare linişte încremenea lumea dobitoacelor împănate : bobocii de rață se dădeau în fundul apei, cloşca îşi strîngea puii şi-i pitea subt foi de lipan şi numai gîscanii, sîsîind, vesteau pericolul. Aşişderea, argații, la vederea administratorului furios, se lăsau cu burta la pămînt.

De la *Madame* Acajou, Georgescu n-avea mare lucru să afle, nici sfaturi, nici inițiativă.

Pe dînsa o contraria faptul că trebuia să se găsească pe Valea Prahovei în mai, prea devreme : luna pregătirilor, în primul rînd nu era nimeni la Sinaia şi-n împrejurimi, să-i completeze partidele de pocher. Fructele nu se copseseră încă. Păstrăvi nu se găseau, căci trebuiau aduşi tocmai de la Ialomicioara, şi oricît i-ar fi udat, din sfert de ceas în sfert de ceas, în apă curgătoare, puțini mai ajungeau cu viață la Dragomima şi aceia mici cît aterinele.

— Păstrăvul e peşte gingaş, spuneau țăranii. Un fir de nămol în urechi îl dă gata, iar noi n-avem atîta unt şi ficat de vițel să-i dăm de mîncare, nici ape repezi la îndemînă, cum are muntele...

Lipsită de societatea „Palace"-ului din Sinaia, a fragilor cu vin şi-a tuturor bunătăților lui august şi septembrie — luni de împlinire, de ofrandă totală a naturei — Anişoara s-ar fi întors bucuroasă în Capitală, unde teii se pregăteau să înflorească, în agonia liliacului şi-a florilor de salcîm. O săptămînă mai mult în sălbăticia munților şi părul ei, frumos vopsit în culoarea mahonului, ar fi acuzat o dungă de argint spălăcit, la rădăcină, iar pe ceafă i-ar fi răsărit fire negre şi fire albe, aspre şi dizgrațioase. Anişoara sta pe ghimpi, aşa că administratorul constată, într-însa, un aliat destul de sarbăd.

Lunile de adorațiune a Ninei şi disprețul în care-1 ținea tînără lui stăpînă muiaseră inima lui Costea şi-1 făceau mic şi dornic de-o alinare, de-o încurajare. Unde să se ducă ? întîia oară-n viața lui de om ajuns, se gîndi cu duioşie că avea un tată bătrîn, căruia putea să i se spovedească, şi care, orcît de simplu va fi fost în preoția lui de țară, îi va da o povață, un îndemn, o-nvățătură.

Georgescu plecă spre Ulmenii-de-Sus, călare. Nu era departe de conac. Satul i se păru mai sărac şi mai pustiu ca oricînd. Poate unde abia trecuse amiaza. Oamenii puțini. Să fi fost pe cîmp ? Costea al popei trecea, totdeauna, pe ulițele . copilăriei, cu mîndrie. Era măgulit să vadă de unde plecase şi ce ajunsese. Ca să-şi viziteze locurile natale, el punea în îmbrăcăminte aceeaşi coche-

tărie cu care se înfăţişa domniţei. Urmat uneori de ***irei-***patru argaţi, călări şi ei, domnul Georgescu avea înfăţişarea unui senior, a adevăratului stăpîn al acelor ţinuturi. Acuma nu-i ardea să facă pe măreţul. Şedea aproape încovoiat pe cal. Poate unde nu-1 iscodeau ochi din praguri şi din dosul muşcatelor... Lume puţină... Mai că nu mai cunoştea pe nimeni. Nici glasuri de copii, nici fete învoalate, cu urciorul pe umeri. Rareori, întorcea capul, chemat de tuşea vreunui moşneag, adus ca un cosor; pe prispă, cîte o bătrînă uitată de Dumnezeu, se stafidea pe sîmbure, ca prunele rămase toamna tîrziu pe-un vîrf de creangă.

Pe părintele Georgescu îl aflã în faţa bisericuţei, pe o laviţă, subt cei doi ulmi.

îmbătrînise mult, săracul, slăbise şi avea privirile cam rătăcite, subt sprîncenele grele.

— Tu eşti, Costică, băiatule ? îl întîmpină moşneagul, cu oarecare greutate, fără să-1 fi recunoscut îndată.

Ia stai colea, lîngă tăicuţu popa... Mi-e tare dor de preoteasa, Costică dragă... Ia stai...

Pe lîngă slăbiciunea tatălui său, pe domnul Georgescu îl impresiona faptul că preotul nu-i ieşea în cale cu ceremonialul obişnuit, magulindu-1, subaltern, arătîndu-se mîndru de această vizită importantă. Părintele Grigore îşi primea copilul cu simplicitate, fără să se ridice măcar, ca şi cum băiatul n-ar fi plecat niciodată de lîngă dînsul, ca şi cum n-ar fi avut zeci de milioane, gata-gata să pună mîna pe alte sute, zestre.

— Ce mai faceţi voi p-acolo, pe la conac ? Boierul e bine ? Să-i spui multă sănătate... Ia întreabă-1 odată care e mai mare ? Eu sau el ? Adineauri ne jucam pe aici, amîndoi... dădeam tîrcoale în jurul bisericii... ne urcam în copaci după ouă... eu îl învăţam... Ştii că într-o zi am dat de-o lespede de mormînt, tot rîciind pămîntul... Una mare înflorită. Ce boier va fi odihnind într-însa, ce străbun de-al stăpînilor noştri, Dumnezeu ştie. Nu ştiu dacă era în dreapta ori în stînga bisericii, că e mult de-atunci, da' ştiu că a stat ea, lespedea, cîteva luni cu faţa în lumina cerului, pe urmă iar i s-a pierdut urma printre bălării. Să tot fie cincizeci de ani — ce zic eu,

şaizeci, dacă n-or fi şaptezeci de ani, de-atunci. Parc-a fost ieri, Costică dragă. Acuma, din ce îmbătrînesc, din ce îmi aduc aminte mai bine de demult. Vezi, de-aceea spune lumea că bătrînii cad în mintea copiilor : din pricina amintirilor...

Mi se pare că sînt cel mai în vîrstă din Ulmeni. Ceilalţi s-au dus. Toţi tovarăşii mei s-au dus... Dealtminteri, aşa se şi cade : biserica să fie casa cea mai veche din sat, şi preotul cel mai bătrîn !

Părintele Georgescu vorbea rar, cu oarecare greutate, răsucind mătănii. Alb, înalt, slăbit, se făcuse tare frumos moşneagul, şi, în vecinătatea oamenilor din cer, părea dezlipit de cele pămînteşti.

N-avea şir în gînduri şi cuvinte, sărea de la un lucru la altul, dar Costea asculta pios, — îl asculta întîia oară — uimit că, afară de el, mai existau în familia lui şi alţi oameni cari nu erau nişte ţărani de rînd. Pe nesimţite, marele logofăt al Dragomirnei se reîntorcea în mediocritatea copilăriei, cînd personagiul cel mai important al pămîntului era tatăl său.

Preotul creştea acum, încetul cu încetul, îl domina, de la înălţimea creştetului alb şi-a seninătăţii sale de om potolit, despovărat de ambiţii, împăcat cu Cel de Sus.

Părintele Georgescu avea ciudate asemănări cu conul Iancu Dragomir : în primul rînd acea desprindere de realităţile vulgare, imediate, de acea poftă grabnică a izbîndirii, care cutreiera pe Costea ca un demon şi-1 învrăjbea ; amîndoi bătrînii trăiau în trecut, contemplau înduioşaţi priveliştile lăsate-n urmă şi-aveau o blîndeţe, un îndemn de iertare şi-o îngăduinţă, pe cari puternicul administrator, activ şi impulsiv, nu le cunoştea.

Părintele Georgescu îi părea un sfînt — şi totuşi, om fusese şi dînsul, cu patimi omeneşti, cu cuvinte la fel cu ale sale — doar îi era tată ! Costea, umilit de înfăţişarea venerabilă a celui ce-i dăduse zile, îşi amintea, cu oarecare satisfacţie, că şi sfîntul acesta avea un trecut de zbucium şi de arţag. îşi amintea, din copilărie, cum îl certa preoteasa, nemulţumită, de-o întîrziere, la un păhărel de vin, cum popa Grigore bătea cu pumnu-n masă, roşu de mînie.

Cum plecase odată de acasă şi lipsise cam multişor... N-a fost totdeauna frumos şi liniştit ca acum părintele Grigore. Gîndind — mai mult simțind — aceste lucruri, Costea îşi promitea sie însuşi o bătrînețe la fel, lipsită de frământări, augustă ca a tatălui său şi-a prințului Dragomir. îi va veni şi lui aceea zi, nu putea să nu-i vie !

Ca un răspuns gîndurilor sale, ca o complectare a năzuințelor, ca o alinare a remuşcărilor probabile ale fiului său, părintele Georgescu, vorbi domol, spunînd, sau mai bine-zis, vrînd să spuie ceea ce auzea, aievea, administratorul Dragomirnei :

-- Că omul, taică, orcîte ar fi făcut în tinerețea lui, se limpezeşte, ca o apă... Urcuşul e greu, că e cu opinteli, dar la coborît umbli voios şi fluieri, că te duce pămîntul, nu-1 mai duci dumneata pe el. Eu sînt mai curat în inima mea şi mai nevinovat ca păpădia asta care-o fură vîntul; n-aş sufla nici în puful ei, s-o stric. Şi-n tinerețea mea am fost haiduc, m-am bețivit cu lotrii, am rîvnit bunul altuia, mi-am bătut nevasta şi am dat cu zvîrlituri în calul vecinului... Eu le-am făcut toate astea ? Aş !... Mare lucru cînd se astîmpără sîngele omului şi multă milă •• de la Dumnezeu dacă poate trăi sâ-1 vadă astîmpărat!... Alții mor înainte, săracii, şi Iasă amintire de cîine. Ferice de cel ce trăieşte mult şi-şi răscumpără viața lui cea dintîi, împărțind linişte de icoană-n junii său, în viața lui cea de-a doua, cea adevărată ! Să-ți ajute Dumnezeu, Costică puiule, s-ajungi şi tu ca mine !

Bătrînul era o comoară de înțelepciune. Va şti el să găsească leac frămîntării lui Costea ?... Iată... Parc-ar vrea să spuie ceva. îşi adună gîndurile. S-auzim.

— Da' Dinu, băiatul, cum o mai duce ? Parcă se însurase ?

— Care Dinu ?

— Boierul cel tînăr, de !

— A murit, tătucule, nu ştii ? Nu l-ai slujit dumneata colea, în bisericuță ?

— Bată-te să te bată, cum am uitat! surise bătrînul, fără să pară impresionat de-această ştergere din minte.

Părintele Georgescu judeca bine, cînd nu-1 întrerupeai şi cînd nu era vorba de fapte precise. Numai lucrurile foarte îndepărtate luminau, în relief, în evocările sale. Tot ce se petrecuse în a doua jumătate, în cele două treimi din urmă ale vieței sale, era confuz. Comentările, însă, reflexiunile curgeau lin, firesc, cu vocabular țărănesc şi preoțesc, mirosind a foaie de nuc uitată între pagini de *Evanghelie.*

Costea îşi dete seama că mare lucru nu va folosi de pe urma bătrînului, dar totuşi i se spovedi.

Părintele Georgescu ascultă cu atenție, îl rugă să repete anumite lucruri, ca să înțeleagă bine. Făcea sforțări vizibile să nu-i scape nimic, să cumpănească şi să judece drept. Dar încordarea cu care urmărise peripețiile dragostei, visurile şi dezamăgirile unicului său copil, îl obosi ; nu găsea nici un fel de soluție. Costea se depărta de lîngă el, se făcea nour fumuriu, călare pe o iasmă, cu domnița lui cu tot, şi-i ducea vîntul pe amîndoi, dincolo de muchea dealului. Bătrînul îşi trecu mîna pe frunte, strînse pleoapele, ținu ochii închişi, cîteva clipe, îi deschise, apoi zîmbi, regăsindu-şi băiatul alături, în carne şi oase.

— Ce zici, tăicuțule, să trag vreo nădejde ? îl întrebă Costea.

Iar moşneagul vorbi, petrecînd, bob cu bob, chihlimbarul mătăniilor aduse de la Muntele Athos :

— Pe pămînt şi-n ceruri, fătul meu, sînt toate măsurate. Mai cu seamă-n ceruri. N-ai să vezi văzduhul cutreierat de luceferi cît bivolul, nici de păsări cît elefantul. Stele cît rîndunelele, soarele cît vulturul, luna cît o cucuvaie.

Dumnezeu le-a potrivit pe toate aşa fel ca ochiul omului să nu fie tulburat, ci numai mintea -— dacă o are. Ochi are toată lumea, dar minte ca să se tulbure — puțini. Tu eşti acuma frămîntat de închipuiri şi nu te gîndeşti că omul, cît ar fi el de sus şi de ales, acelaşi este tutulor vederilor, iar groapa lui, dacă e mai înflorită ca altora, nici mai lungă nu e, nici mai lată !...

Răspunsul bătrînului n-avea prea mari legături cu întrebarea precisă a candidatului la însurătoare ; s-ar fi potrivit acest răspuns, mai curînd Ninei, ca un sfat. Să-1 ia pe Costea de bărbat, întrucît măririle sînt trecătoare,

ni se pare numai că sîntem mai răsăriţi, decît alţii, dar că o apă şi-un pămînt sîntem cu toţii. Sau cam aşa ceva. în orice caz, Costea n-avea nimic de cîştigat pe urmă complicatei învăţături bătrîneşti. Era cam iritat de faptul că venise de pomană la Ulmeni. Numai cînd îşi luă rămas bun de Ia taica popa, îşi dădu seama că era profund emoţionat. Revederea satului, unde fiecare spin de pe garduri purta, aninată ca o năframă şi fîlfîind uşor, o clipă a copilăriei sale ; pustiul şi sărăcia caselor, ofilirea bătrînelor, pe cari le cunoscuse neveste tinere şi voioase ; amintirea mamei sale moarte şi mai ales gîndu] că nu mai are mult nici bietul moşneag de pe laviţă, răscoleau adînc pe cel plecat dintre ai săi...

— Să mai vii pe la noi, băiatule ! îl îndemna, sărutîndu-i fruntea, moşneagul!...

Spunea „pe la noi" şi era numai el, era singur, printre mărăcini şi paragini.

Spunea „noi" bătrînul ca să creadă că mai are pe cineva lîngă dînsul... Sau poate-nţelegea prin „noi" casa părintească, ulmii din faţa bisericei, oamenii satului din ce în ce mai puţini, mormintele, din ce în ce mai multe...

CAPITOLUL XVI

Prinţul Iancu Dragomir se afla în Bucureşti, unde locuia în Bulevardul Lascar Catargiu, subt numele Stancu, farmacist, din Călăraşi, unchi al lui Alexandru Milea, care-1 găzduia.

Dînsul aştepta o scrisoare de la Costea, prin care bunul administrator, îl va anunţa că pericolul trecuse, că duşmanii îşi pierduseră urma din jurul conacului şi că măria-sa se putea reîntoarce la Dragomirna sănătoşel şi voinicel.

Cum această scrisoare întîrzia să vină, prinţul, înseninat, îmbărbătat, prin contactul cu tînărul profesor, se gîndi că Georgescu face, poate exces de prudenţă şi că n-ar strica să ia trenul spre castel, unde va şti cum să

fie apărat şi unde biata Nina, îngrijorată de brusca lui plecare, fără bun rămas, îl aştepta, cu siguranţă, nerăbdătoare.

Prinţul nu scrisese copilei, căci ar fi fost imprudent : duşmanii puteau să-i desfacă plicul, să-i afle adresa şi să-1 răpună. Probabil, Costea o ţinea în curent cu peregrinările sale, îi spusese că se află în siguranţă şi că nu va întîrzia să vină.

Noua existenţă îi era prinţului destul de plăcută. Retrăia ore-din viaţa de student. Prin Alexandru Milea relua contactul cu falanga intelectualilor săraci, preocupaţi de problemele zilei şi de propria lor realizare. La Dragomirna, de zeci de ani, nu-şi schimbase felul de-a trăi, de-a gîndi, închis în cetatea lui de amintiri, de spaime, de ore patriarhale. Acum devenise un alt om, mai puţin rezervat faţă de evenimentele zilei şi de lumea care-i fusese atît de străină. Iată-1 informîndu-se de numărul volumelor pe cari le poseda Academia Română, de cantinele studenţeşti, de neînţelegerile dintre diferitele fracţiuni, cari compuneau partidul de la guvern : oameni din Ardeal, cu sisteme civilizate, dar lipsiţi de hotărî're, mai mult legalişti decît oneşti, preferind hîrtiile în regulă, unei acţiuni generoase, dar dezordonate ; basarabeni greoi, lungi la vorbă, capabili de-o credinţă, dar complet dezarmaţi în faţa realităţilor ; bucovineni protocolari, mai îndoielnici decît înşişi conducătorii greco-catolici ai transilvănenilor ; cei din vechiul regat, febril i cu sufletul deschis, muncitori, capabili, dar superficiali, arţăgoşi şi lipsiţi de coheziune.

Alexandru Milea îl punea în curent cu toate acestea, uimind pe bătrîn prin maturitatea şi obiectivitatea judecăţilor sale, dar neliniştindu-1 prin luciditatea acestui spirit critic, care este cel mai puternic stăvilar în calea cuceritorilor. Ascensiunile nu se pot realiza decît prin pasiune, iar pasiunea nu face casă bună cu judecata dreaptă, rece. Alexandru Milea era ursit să rămînă viaţa toată un modest profesor, muncind din greu pentru o existentă mediocră, în vreme ce-1 vor lăsa în urmă alţii, cu mai' puţin bagaj intelectual, dar cu mai mult entuziasm şi spirit de oportunitate.

„Vom corija noi toate acestea!..." zîmbea în sine Iancu Dragomir, punîndu-şi în cap să dea o mînă de ajutor tînărului.

Se gîndea să-1 ia cu dînsul la palatul din munte, să revizuiască, împreună biblioteca, să pună ordine în hrisoave, apoi să-i dicteze povestea neamului său. Legendele spuse din gură în gură, întîmplările, întărite prin documente autentice trebuiau să constituie un op voluminos, care să cuprindă atît istoria familiei, cît şi a domeniului principilor Dragomir.

Despovărat de grijile cotidiene, asigurat, materiali ceste, pentru cîţiva ani, Alexandru Milea n-avea nici un motiv să respingă o misiune atît de interesantă. Primi, voios, propunerea oaspelui, deşi, în sufletul său mai întîrzia neliniştea că, poate, totul nu va fi fost decît o mistificare şi că acest straniu bătrîn nu era decît un maniac inofensiv, descendent imaginar din domnii ţării şi unul dintre cei mai mari iluzionişti ai României.

Temerile, însă, erau să i se risipească foarte curînd. într-o dimineaţă ploioasă, pe la sfîrşitul lui mai, moşneagul îl rugă să-1 însoţească la poştă, unde dădură o telegramă :

„Georgescu, Administrator General, Dragomima
Prahova

Sosesc mîine dimineaţă, vino gară.
Farmacist Stancu"

Iar a doua zi, după ce Milea îşi aranjase un concediu de şase luni, de la catedră, porniră cu cel dintîi tren, spre Valea Prahovei.

Ajunşi în gara micuţă, unde expresele nu se opreau niciodată, iar acceleratele din an în Paşte, Alexandru fu uimit să vadă rădvanul cu şase cai şi surugiul clasic, multicolor şi **cU** mustăţile în sus, bine trecute prin slănină, în stilul maghiar. Estampă.

Din pragul gării, feeria începea...

— Domnul Constantin Georgescu, administratorul meu general. Domnul profesor Alexandru Milea, care-a binevoit să mă găzduiască la Bucureşti !

Administratorul general al principelui Iancu Dragomir, surise larg, dintr-o splendidă dentiţiune, plină de lumina dimineţii ; întinzînd lui Alexandru Milea o mînă cordială, îi frămîntă puternic degetele lui firave. Tînărul orăşan fu cucerit din primul moment, de înfăţişarea voinică, de fiinţa primitoare, a intendentului.

„Iată tipul franc al omului de la ţară... al fiului de răzeşi, care va constitui burghezia de mîine !" se gîndi Alexandru Milea, preocupat în permanenţă de viitorul neamului, de interdependenţa diferitelor clase sociale, de contribuţia pe care individul, provinciile şi straturile componente o vor duce, ofrandă, spre mărirea şi cimentarea tinerei naţiuni întregite.

Cunoştea, din descripţiile prinţului făptura şi virtuţile admirabilului administrator ; era fericit să-1 vadă, aievea. Să-1 împărtăşească această bună impresie.

Situîndu-se, Alexandru Milea îl situa şi pe Costea :

„Eu sînt intelectualul, visătorul, premergătorul, el este realizatorul. Dincoace, iată rasa care se stinge, vechiul boier — prinţul Iancu Dragomir.

Apoi, iată, dincolo, ţăranul, iobagul pămîntului, pe care îl vom dezrobi, mîine, total. Splendid popor, care posedă aristocraţie, pătură gînditoare, muncitori ai gliei şi conducători ai acestora, ca domnul Georgescu ! O ţară atît de bogată, cu asemenea oameni, dacă ar avea şi un guvern al tuturor partidelor, format din specialişti unde n-ar ajunge ?

Alexandru Milea era optimist, în candoarea matinală.

El luă loc la dreapta prinţului, oarecum afectat că domnul Georgescu se aşezase pe capră, la stînga surugiului, îl impresionase, de asemeni, faptul că administratorul sărutase mîna boierului, în gară ; se întreba dacă acest gest anahronic mai putea fi tolerat în epoca noastră de egalitate şi-1 emoţiona gîndul că poate va trebui să facă şi el la fel, devenid secretarul literar al marelui senior.

Dar zefirii dimineţii, clinchetul zurgălăilor, plesnetul biciului nesfîrşit, cîntecul sutelor de pitpalaci, ascunşi în lanurile ce mărgineau şoseaua, alungară aceste gînduri.

Alexandru Milea respira adine boarea înălțimilor. Nu fusese de mult la țară, poate niciodată.

Acest prim contact cu natura, din plin, îl biciuia, îl biruia. Un mare dor de viață îl copleșea, un noian de gînduri fericite. Pe capră, Georgescu, se întreba :

„Da ăsta, cine-o mai fi ?"

Se întreba, deocamdată, fără ostilitate. Departe de el gîndul să vadă în Alexandru Milea un inoportun.

Prudent, primise pe însoțitorul stăpînului său cum primea pe oricine ; îndatoritor, familiar, dornic să-1 cucerească, să-i capete încrederea ; în felul acesta, ajungea să facă pe oricine, după expresia lui favorită și după veșnica sa preocupare, „să-i bea din palmă".

Costea avea conștiința netedă că e un impostor. Deci, orice om nu putea să-i fie decît inamic sau complice. 'Inamic nu voia să-și facă din nimeni. Era dispus să ierte de trei ori, oricui, încercările de vrăjmașă ofensivă. Dar de treizeci și trei de ori își înmulțea el sforțările, ca să capete aliați.

Pe Alexandru Milea îl va covîrși, la Dragomirna, cu întregu-i arsenal de amabilități ; îi va pune servitori la dispoziție, îi va indica odaia de dormit, îi va cerceta singur așternutul și dacă cercevelele ferestrei n-au ruginit, **îl** va întreba dacă preferă dulceață de fragi sau de caise verzi, dimineața... îl va pofti în pavilion, la un pahar de vin ruginiu. Vor vizita împreună parcul. **îi** va explica mecanismul administrației, complicatele afaceri și surse de venituri ale acestei imense averi, temperamentul **tavanului** din regiune, mentalitatea lucrătorilor de la sonde și tot ceea ce putea interesa pe vizitator. Cunoștea însușirile caracteristice ale oamenilor și locurile, ca să capteze numaidecît atenția noului mosafir.

Bineînțeles cu cît cineva sta mai puțin, cu atît era mai bine venit. Dacă oaspeții se îndulceau, știa el cum să le facă viața amară, prin numeroșii săi interpuși, din domesticitate.

Nepoftiții o ștergeau frumușel, mulțumind foarte pentru buna găzduire. Duceau amintirea cea mai frumoasă despre excelentul îngrijitor al castelului, omul providențial care, pe aceste vremuri de criză cumplită, făcea

să curgă aurul în visteria patronilor săi, răspîndind în juru-i cornul de abondență al zeiței Fortuna.

Caleașca urca încetinel, în soarele care se încălzea, prin holde verzi, punctate cu roșul macilor, printre șiruri de fagi, printre gospodării, vii și livezi cu pruni.

Alexandru Milea era fericit să regăsească pagini de literatură țărănistă, căutînd, în„memorie, acele descripții cari semănau mai mult cu piesagiul; în jurul său natura făptuia, unul după altul, tablouri luate din cărțile citite de el odinioară după cum parcul Bagatelle din Paris e compus din fragmente de grădină, imitînd, fiecare o pînză celebră ; iată un Corot, iată un Rousseau, iată un Milet... Pajiște și copaci, urnă și fîntînă.

Dacă pentru muritorul de rînd, arta reproduce natura, cei aleși impun naturei viziuni de artă. Poate rîvni o ființă superioară cuceriri mai depline ? Acestui sentiment de orgoliu se adăuga în inima tînărului scriitor nerealizat și impresia că trăiește ceva teatral, convențional.

Venind în contact cu natura întîi prin lecturi, și abia acuma prin ea însăși, avea senzația unei vieți artificiale, își pierdea cunoștința, evada din realitate, unind cu această absență sufletească fiorul fizic al unui gol în stomac, al unei șovăiri apropiate. Trebuie să fi fost foarte palid, căci simți mîna bătrînului caldă, pe a sa, înghețată.

— Ce ai, *mon ami,* nu ți-e bine ?...

•— Puțină anemie, măria-ta ! răspunse de pe capră, fără să-1 fi întrebat nimeni și fără să fi avut aerul că se interesează de călătorii din interiorul rădvanului, domnul Georgescu.

Așa se-ntîmplă totdeauna cînd vii de la București. Aerul e tare p-aici.

Să mi-1 dați mie în grijă, măria-ta, să-1 îngrijesc eu cu iadă friptă haiducește, cu smîntînă de bivoliță și cu tămîioasă de zece ani — și-o să vedem peste o lună dacă-i mai vine leșin !

Această intervenție promptă a administratorului spori admirația lui Alexandru pentru oamenii de acțiune, și-1 întări în convingerea că Georgescu era un român de treabă, simplu și prietenos ; plăpîndul cărturar bucureștean, atît de singur în Capitală, începea să aibă senzația unei

familii, a unui refugiu cald, *a* unei apărări sigure. Voinicul de pe capră îl întărea în această credință și-i schimba părerile, mai mult sceptice, pe cari le avea despre bunătatea și dezinteresarea omenească...

*

Ceea ce-l impresionase mai ales pe Georgescu era faptul că, împotriva obiceiului, bătrînul venise de la București senin, odihnit, ras, primenit... Ultima dată se înapoiase galben, cu părul și barba crescute, cu hainele în dezordine, fără guler... Cine făcuse, de rîndul acesta, minunea ?

Fără îndoială, junele din trăsură. Da' de ce ? De ce se amestecase în lucruri cari nu-l priveau ? Cum îl cunoscuse pe boier, cum îi căpătase confiența, cu ce scop, cît va mai dura această nouă prietenie ?

Iată ce se gîndea, lîngă surugiu, Costea, trăgînd cu urechea și văzînd, fără să se uite, ce făcea perechea din trăsură. Voia să știe în ce grad de intimitate ajunsese boierul și acel tînăr străin, ce intenții nutrea stăpînul, cît avea de gînd să-l ție pe domnișor la castel. Nu află cine știe ce, căci prințul era ocupat să numească și să descrie fiecare moment al peisagiului, obosind puțin pe oaspe, care, și așa, era amețit de aer și de foame.

Ajunseră la Dragomima în plesnete de bici, în delir de zurgălăi, în chiotele celor cîteva zeci de flăcăi călări și ale copiilor cu flori, organizați de Costea să facă boierului reîntors primire triumfală.

Visul literar continua ; Alexandru Milea nu-și închipuise vreodată că mai pot exista asemeni sărbători silvestre. Iată-le, aievea, sub ochii săi uimiți și încîntați !...

Iancu Dragomir era fericit să se regăsească subt nucii copilăriei, în mijlocul bunilor săi țărani — lîngă Nina, pe care o va strînge-n brațele-i bătrîne peste un sfert de ceas.

Orînduiră oaspelui o cameră-n castel, unde nu mai fuseseră străini, de la cea din urmă vînătoare a răposatului boier Dinu.

Alexandru Milea își desfăcu puținul bagaj, aranjîncl.pe polițe cele cîteva cărți aduse : în primul rînd, cronicarii.

încăperea era foarte spațioasă și cam întunecată ; îl copleșea cu tristețea ei, a vechiului mobilier, a sălilor vecine, a încăperilor misterioase, încuiate, cari o împrejmuiau. Toate erau mari și vechi la Dragomima și păreau de zece ori mai îmbelșugate orășanului sărac, trăit în odăițe ieftine, descurajat de grija neîncetată a zilelor de mîine.

Bătrînul își lăsă invitatul singur și dădu fuga spre aripa mărginașe a castelului, unde reîntoarcerea se vestise, de bună seamă, pe căile văzduhului, căci nici baba Stanca nici Fima nu știau și nu anunțaseră domniței pe boier ; hărmălaia clin curte, năvălind sonoră și clară pe ferestrele deschise ale culei, nu putea fi stîrnită decît în cinstea măriei-sale.

O găsi pe Nina palidă și melancolică : de două săptămîni, copila ședea închisă fără voia ei, neputînd înțelege cum, fiind complect vindecată, era împiedecată să se miște. Anișoara părăsise și dînsa palatul, după ce, cîteva noi încercări de petit, în favoarea administratorului, îi dăduseră greș.

Georgescu aștepta reîntoarcerea prințului, ca să dea marea bătălie. Sosirea acelui străin îi încurca socotelile. Faptul că bătrînul găsise un punct de sprijin, în tînărul de la București, nu-i convenea deloc. N-avea nevoie de oameni cari să înfrumusețeze viața stăpînului său. Iancu Dragomir trebuia ținut bine în mînă, condus, influențat, izolat, terorizat. O nouă prietenie slăbea legăturile în cari îl înfășurase de-atîția ani. Ia să vedem ce planuri are măria-sa, ia să-l iscodim puțin.

— Măria-ta, domnul profesor mi se pare un băiat foarte distins, un suflet de elită.

— Nu-i așa, nu-i așa ? se bucura Iancu Dragomir.

— Pare cam slăbit de viața din București. E greu de tot, pentru învățați, mai ales cînd sînt tineri.

— Greu, săracii...

— Eu aș zice să-l ținem cîtva pe la noi, să se mai întreme...

— Să-l ținem, Georgescule, de ce să nu-l ținem ? Tocmai la asta mă gîndeam și eu.

— O lună, două...

— Ba şi mai mult.

— Toată vara, măria-ta... Să stea pînă-n toamnă, la culesul viilor. Are să-i placă mult!

— Bravo, băiatule, mi-ai ghicit gîndurile !

— Numai dacă n-ar avea treabă în Capitală.

— N-are... n-are. Şi-a aranjat un concediu, pentru şase luni.

— Minunat!... In şase luni, n-o să se mai recunoască nici el, aşa de mult îi va folosi şederea la noi !

„O să stai tu mult şi bine sfrijitule. O săptămînă nu-ţi ajunge ?" îşi spunea Georgescu, edificat. Apoi reluă dialogul :

— Măria-ta, mă ştiţi că eu sînt cam maniac, vreau să facă toţi ceva... Eu aş zice aşa, tot l-avem pe domnul profesor aici, să-1 punem la treabă, să mai aranjeze biblioteca, nu s-a mai umblat, ehei ! de ani de zile... S-a adunat praful, s-au încurcat hîrtiile.

— *Cest inoui, mon ami,* cum ştii să-mi ghiceşti gîndurile !... se extazie boierul, fericit că Georgescu n-avea nimic împotriva oaspelui, ba îl primea cu voie bună, şi preîntîmpina dorinţele amfitrionului.

— Să-ţi mai spun ceva. Ştii că noi avem multe documente şi nu s-a gîndit nimeni să puie ordine, să facă o cronică amănunţită a familiei. Eu cred că mai am cîteva luni de trăit. Aş vrea să scriu — adică, vorba vine să scriu eu — să înlesnesc acestui tînăr să scrie *Povestea Dragomimei.* De cînd s-a zidit întîia temelie — de la „începătură", cum spuneau cei vechi — şi pînă azi. Cum a crescut şi cum a murit fiecare strămoş, cum s-a întins moşia, petec de pămînt de petec de pămînt, arbore cu arbore, sat cu sat, vie cu vie,sondă cu sondă. Ce zici ?

— O idee genială, măria ta, şi-mi pare rău că nu ştiu decît agronomie şi contabilitate, altminteri, tare m-aş fi înhămat şi eu la aşa ceva !...

— Băiatul descifrează inscripţii slavone şi greceşti, reconstituie litere şi înţelesuri, acolo unde lespedea e roasă de vreme şi pergamentul mîncat de molii. Mare noroc pe noi, Costeo, să dăm peste aşa om.

(„Dacă-ţi vezi de treabă şi te-nfunzi în bibliotecă, să stai sănătos pe la noi, profesoraşule !" monologa, în sinealui, Georgescu.

„Dar dacă te pune dracu să te amesteci în ce nu te priveşte, iei tu drumul Bucureştilor, cînd ţi-o fi lumea mai dragă !")

— Zău, mare noroc, măria-ta... Vezi,, trebuia să ne gîndim la asta mai de mult.

Dumnezeu să vă dea zile multe, să lucraţi şi să lăsaţi urmaşilor evanghelia Dragomirnei î

*

Veni rîndul lui Alexandru Milea, să fie iscodit.

Georgescu îl pofti să-i arate pavilionul modest în care locuia.

— Eu stau aici de cînd am fost angajat. M-am mulţumit cu puţin. Altul, în locul meu, şi-ar fi ridicat palat. Dar cum mă vezi dumneata pe mine tăind frumuseţea asta de copaci seculari, ca să-mi fac casă modernă, ia spune ? Şi apoi, nu zău, merge să strici arhitectura splendidă a castelului şi-a parcului, tot ansamblul ăsta patriarhal, ca să-i înfigi în coastă o clădire modernă ? Ce nevoie am, să fac aşa ceva ?

Eu nu sînt parvenitul care distruge urmele trecutului, ca să se întindă el. Am crescut din moşi-strămoşi pe locurile Dragomirnei şi înţeleg să-i conserv cu sfinţenie şi înfăţişarea, nu numai averile !

Alexandru Milea era fermecat de delicateţa sufletească a acestui om simplu, simbol al legăturilor trainice cari unesc pe clăcaş de pămîntul stăpînitorului : iată fuziunea seculară dintre boier şi ţăran — fuziune care face tăria şi farmecul naţiunei acesteia pline de viitor.

Aşadar, tradiţia nu murise pretutindeni. Industrializarea generală, orăşenismul cosmopolit nu pătrunsese şi în creierul munţilor noştri, unde stilul şi datinile vechi erau întreţinute, ca un foc sacru, de bravul fecior al preotului de la ţară.

— O să-ţi priiască să stai cîtva printre noi... să vezi, n-o să-ţi pară rău... Am să te ţiu cu sila. Dumneata ai nevoie să trăieşti în aerul munţilor şi să te supraalimentezi.

Chiar ieri spuneam măriei-sale că bine ar fi să rămîi aici toată vara... Să vezi şi culesul viilor. Noi şi aici am păstrat tradiţia. In toate părţile am introdus teascuri

automate. La Dragomirna,însă, unde avem via cea mai veche — între castel şi sat, am să te duc şi acolo — strugurii îi calcă tot fetele, în cîntecul lăutarilor, ca odinioară...

Prinţul mi-a vorbit de cartea care vreţi s-o scriţi... O să fie foarte interesantă. Eu cred că la Bucureşti nu ţi-a spus tot...

— Nu-nţeleg...

— Ţi-a vorbit de „Arcaşii Zimbrului" ?

— A, da.

— Şi de toţi membrii familiei care-au fost asasinaţi de-a lungul veacurilor ?

— De foarte mulţi mi-a vorbit...

— Şi de moartea unicului său copil, boierul Dinu, nu-i aşa ?

— Da, mi-a povestit cum l-au împuşcat duşmanii, la o vînătoare...

— O să mai afli multe... E foarte interesantă povestea cu domniţa din turn !...

Alexandru Milea deschise ochi mari, întrebători.

— Nu ţi-a spus nimic ? Atunci, lasă, o s-aducă măria-sa vorba. Dar Dumneata nu-i spune nimic, fă-te că nu ştii... nu-i plac indiscreţiile...

Georgescu aflase ce voia să ştie şi era mulţumit că familiaritatea dintre boier şi grămătic n-ajunsese prea departe. Alexandru Milea părea să ignoreze însăşi existenţa Ninei.

într-adevăr, în toate spovedirile sale, în clipa cînd numele nepoatei îi venea pe buze, prinţul se oprea ; existenţa copilei îi părea taina cea mai gingaşă şi n-o putea dezveli încă, unui străin, fie dînsul un tînăr atît de simpatic şi de sigur ca Alexandru Milea. Va veni vremea. Deocamdată, o primejdie pluteşte în văzduh, pereţii au urechi şi nu e bine să vorbim ele cea pe care o pîndesc duşmanii.

CAPITOLUL XVII

Oaspele dormi a doua oară în vechiul palat boieresc. In sufletul său pogorau duhurile celor de demult, şi-] amestecau în lumea lor apusă, desfăcîndu-se din negură,

apropiindu-se de el, prinzîndu-1 cu mîini uşoare, în hora seculară, şoptindu-i şi cîntîndu-i :

— Vei trăi cu noi, de-acum, vei afla faptele noastre, vei vorbi graiul nostru... Vino cu noi, vino printre noi !...

Ziua întreagă — după despărţirea de Costea — citise pe cronicari, pe Miron şi Nicolae Costin, pe Axentie Urîcarul, pe Ion Neculce, pe Mustea, pe Constantin Căpitanul, pe Radu Greceanu, Constantin Stolnicul Cantacuzino pe Georgachi şi alţii, mai mărunţi... îi vîjîiau, încă, în minte, textele lor încîlcite, pline de întorsături pitoreşti ale frazei, dar incomplecte ca documentaţie, monotone ca stil ; fără îndoială, oamenii aceia n-aveau îndeletnicirea scrisului, iar ceea ce ne pare farmec arhaic e opinteala lor de a-şi netezi gîndurile, de-a potrivi cuvintele, de-a găsi forma în care tradiţia orală, să treacă, lapidar, în tipare veşnice. Admiraţia excesivă pentru limba cronicarilor îi apărea acuma un snobism al ultimei generaţii de intelectuali, săturaţi de neologismele trecute din presă, în critica literară, apoi în epică. Nevoia expresiei inedite îi trimetea la vechile izvoare, destul de sărace şi ele, căci repede se vor epuiza.

Lectura boierilor cărturari, amuzantă, în general, surprizătoare pe-alocurea, coborîse în inima lui Alexandru Milea o tristeţe nelămurită, aproape o deprimare. De unde mai cunoştea el aceeaşi stare sufletească ? Să ne amintim. Da... da... Citind ziarele bucureştene, tot aşa, simţea cenuşă pe cerul gurei, o acreală de drojdie, o melancolie şi un dezgust profund... Insulte, de la un capăt la altul, la adresa oamenilor publici, arătaţi, toţi ca nişte incapabili, intriganţi, necinstiţi...

Să fie, într-adevăr, fruntaşii noştri aşa cum îi descriau cronicarii zilei ? Nimic respectabil, nici un elan, nici o credinţă, nici un entuziasm în partidele politice, în administraţie, în justiţie ?

Iată acuma şi primele texte istorice... Domni peste domni, răsturnări peste răsturnări, boieri vicleni, linguşitori şi cruzi, căpitani feloni, nedreptăţi, ingratitudini, temenele Ţarigradului, pire vizirilor, pustiirea ţărilor.

Dar unde sînt epocile fecunde, gospodăria cuminte, creaţiunea artistică, exemplele de eroism şi generozitate,

care umple cronicile străinilor, după cum şi din ziarele altora te alegi cu sufletul încălzit, cu o învăţătură ? Să fi fost într-adevăr atît de nemernici domnii şi boierii din vechime ?

De ţărani nu se pomeneşte : prostimea e bună numai să plătească biruri, să iobăgească şi să moară în gloate anonime, pe cîmpuri de luptă, de foamete şi boală.

Alexandru Milea nu putea admite că străbunii acestui neam şi urmaşii lor erau mai ticăloşi decît ai altora ; în toate ţările, vremurile şi-au avut deprinderile lor : au trădat şi alte popoare, şi-au tăiat domnii, i-au mazilit, s-au închinat, de nevoie, celor puternici, dar parcă n-au trîmbiţat cronicarii lor lucrurile acestea, ci mai mult le-au acoperit, au încercat să le justifice, luminînd mai mult pajiştile înflorite din calea lor, închegînd un îndemn, o pildă, o străfulgerare peste veacuri.

Neamul românesc, oropsit, supus atîtor năvăliri de-a lungul anilor, înconjurat de duşmani, n-avea încotro, trebuia or' să se poarte cum s-a purtat or' să moară — dar nicăieri, nu găseşti, în cronicari, explicaţia acestei atitudini; parcă le făceau boierii de plăcere, toate vrăjmăşiile lor, iar cei ce le scriau faptele, parcă se bucurau şi ei să-i arate cît erau de nemernici.

Urmaşii din presă ai vechilor autori de letopiseţe au păstrat lipsa lor de iubire faţă de oameni şi lucruri, au mărit instinctul de clevetire al grămăticului ; o gazetă românească îţi vine s-o apuci cu cleştele, nu cu mîna, iar răsfoirea unei vechi colecţii, unde oameni morţi şi veneraţi astăzi, sînt acoperiţi cu noroi, te umple de greaţă şi de mîhnire...

*

Alexandru Milea se gîndea să întocmească hronicul Dragomirnei într-un spirit ştiinţific, obiectiv, fără să insiste asupra scăderilor generaţiilor cari sporise acel domeniu. Va face o operă constructivă, povestea înălţătoare a unei vechi case boiereşti muntene ; cei de mîine citind această carte vor sorbi cupe de viaţă vie, exemple de cavalerism, statornicie în toate, încrederea în forţa şi viitorul neamului românesc, reunit în fine subt un singur buzdugan.

Iancu Dragomir crescuse enorm, în ochii săi. La Bucureşti, nu cunoscuse decît un moşneag vagabond, de-o rară înfăţişare aristocratică, e drept, dar suspect, halucinat, poate un mistificator. în orice caz, un maniac. în mijlocul bogăţiilor de la Dragomirna, printre zidurile irtasive ale marelui castel îmbătrînit, prinţul îi apărea ca un veritabil senior, greu de moşteniri seculare ; nume, tradiţii, avere... Alexandru Milea nu şi-ar fi închipuit niciodată să cunoască un descendent autentic al domnilor munteni, un boier cu rădăcini adînci în epocele patriarhale şi al cărui cadru era un imens domeniu, cu parcuri seculare, cu zeci de argaţi la dispoziţie, cu herghelii şi surugiu şi rădvan cu şase cai' înaintaşi... O lume întreagă de evocări, rămăşiţele glorioase ale unei întocmiri ancestrale, sporită în loc să fie fărâmiţată. O pagină de istorie în plin apogeu — în orice caz într-un amurg amplu, superb, integral. O va clădi el povestea Dragomirnei, fixînd-o pentru eternitate şi, ca s-o poată scrie, se va dezbrăca de toate amintirile, va uita că este un profesor de oraş şi se va face pustnic, în creierul munţilor, ca atîţia alţii.

Asemeni călugărilor ce-nfloreau misele şi alcătuiau letopiseţe, în singurătatea chiliilor, se va închide şi dînsul printre tomuri prăfuite, uitînd viaţa cea aievea, ca să trăiască numai în închipuirile trecutului.

Va purta haină lungă monahală, îşi va lăsa barba şi părul să crească aşa cum i se năzărea cîteodată la Bucureşti, în zilele cînd era frînt de oboseală, de grijă, de zadarnică alergătură prin ministere, tipografii şi redacţii.

Nu era el făcut să învingă lumea. Nu era de el strălucirea oraşelor mari, Parisul pe care i-1 nălucise bătrînul prinţ, în reveriile comune ; nici măcar cele şase cămăşi de zefir, pantofii galbeni şi pantalonii albi, nu-1 mai ispiteau. Lunga haină monahală, cufundare adîncă în hrisoave, ca într-un fund de mare, să iasă de-acolo cu mărgăritarul de preţ, strălucind în lumina soarelui, dar din dar, trofeu din limanuri necunoscute, încoronare, apoteoză.

Nerăbdător, aştepta să-1 cheme bătrînul, să-1 ducă, precum îi făgăduise, în odaia cea mare, cu biblioteca şi

portretele, unde-l va opri în fața fiecărui strămoş zugrăvit şi-i va spune cine a fost, ce-a făcut, cum a trăit, cum s-a purtat şi în ce chip l-a iertat Dumnezeu.

Această confruntare solemnă cu veacurile, tînărul cărturar o aştepta cu emoția unei împărtăşanii. Ar fi vrut să se purifice înainte de a călca divinul prag, să se facă vrednic de marea comuniune...

Cineva a bătut la uşă.

— *Allons, mon ami,* eu sînt gata...

Iancu Dragomir îl poftea la slujba cea înfricoşată.

Afară era o luminoasă şi strălucită dimineață de primăvară-n pîrg, dar razele sfîrşitului de mai pătrundeau în snopuri strînse prin ferestrele înguste ale palatului, încăperile pe cari le străbăteau erau întunecate şi răcoroase, mirosind a foaie de dafin şi-a mucigai. Lemnul vechi al podelelor trosnea, învelişul alb al mobilelor stîrnea mogîldețe şi fantome. Bătrînul descuia uşi prăfuite, cu chei uriaşe. Biblioteca. O sală, imensă, cu trei policandre mari suspendate de plafonul înalt, împletit în bîrne de stejar. O masă lungă la mijloc. Din loc, în loc, sfeşnice. Rafturi şi portrete, în penumbră. Pentru Alexandru Milea cuvîntul „bibliotecă" însemna ferestre mari, pupitre şi tinerețe studioasă, răsfoind cu prudență : Academia, Fundația „Carol".

Aici, nu era nimic din toate acestea. Numai el şi-un ghid bătrîn, îmbrăcat într-un halat fantastic, cu o tichie brodată în vîrful capului, o apariție de alhimist medieval sau de mandarin doct. Iată un tron vechi, iată o strană. Intre două dulapuri, iată o panoplie. Dar mai ales. tablouri, clerici şi mireni, războinici şi jupînițe. Răbdare. Prea sînt multe. Să nu ne lăcomim. Să nu le răpim taina dintr-o dată. Să-ncepem cu cel mai vechi. Prințul a aprins un sfeşnic cu trei luminări de ceară, l-a ridicat cu greutate. Nu vrea să i-l dea lui, să-l poarte. Tot aşa nu voise să-i dea geamantanul negru, la Bucureşti, în prima zi a întîmirei lor, mai acum trei săptămîni... Acuma, biblioteca parcă-i o biserică : făcliile acelea sînt făcute din ceară fină, răspîndesc mireasmă de miere şi de busuioc.

CAPITOLUL XVIII

S-au oprit lîngă uşa din fund, deasupra căreia e zugrăvit cel dintîi Dragomir de care pomenesc hrisoavele. Un cap anonim, cu puțină bărbuță, copiat după o frescă a bisericuței ctitorite de el, şi care arsese cu un veac în urmă.

Paraclisul se ridica in vecinătatea imediată a palatului, acolo unde se află acum pavilionul administratorului. După ce fîlfîi de cîteva ori flăcările celor trei luminări, Iancu Dragomir lăsă pe masă sfeşnicul şi vorbi, ca dintr-o carte.

•— Acesta este cel dintîi strămoş al nostru, pîrcălâbul Dragomir, fost capuchehaie în Stambul, apoi agă la Bucureşti. El este cela care la 13 noiembrie 1594 a dat foc vistieriei unde Mihai Viteazul chemase creditorii turci să-i plătească. Peste două mii de cămătari şi jefuitori ai românilor, strînşi în aceeaşi zi din toate părțile țării fură trecuți prin foc şi sabie, scăpînd astfel Muntenia de mulțimea celor ce-o împilau şi dîndu-se semnalul de răscoală împotriva osmanlîilor. Soldat credincios lui Mihai, Dragomir era urît de turci şi de partida care voia s-aducă înapoi pe tron pe Ştefan Bogdan.

în mai multe rînduri, au căutat să se scape întîi de el, neadormita strajă a voievodului, apoi de Mihai.

Dar căpitanul cît era de brav, pe atîta era de iscusit, şi scăpa de cursele pe cari i le întindeau vrăjmaşii.

în măcelul de la Călugăreni — îți aduci aminte de cronici — Mihai Viteazul era însoțit de doi cerbi, înbiînzlți, pe cari nu-i speria nici pocnetul puştilor, nici bubuitul tunului, nici chiotele şi urletele omeneşti. Ei se ridicau în două picioare, urmărind lupta şi aducînd noroc stăpînului lor. Erau doi pui de cerbi culeşi din codrii Dragomirnei şi oferiți lui Mihai de pîrcălâbul Dragomir. Iar domnul, drept mulțumire a dăruit străbunului meu pămînturile din jurul conacului de vînătoare, viile pe cari le avem şi azi, satul Ulmenii-de-Sus, în a cărui biserică sînt îngropați mulți dintre ai noştri, sfîrşind cu bietul meu Dinicu.

Prietenia pe care o arăta voievodul fostului său agă şi capuchehaie, pîrcălabului şi războinicului de-acum, nu era pe placul altui căpitan, mai tînăr, Ioniță Boldur, care nu putea ierta lui Dragomir : una că nu voise să-i dea de nevastă pe fata lui, Smărăndița, şi alta că făcuse la Călugăreni, neasemănată vitejie ; în vreme ce el, Ioniță, răsturnase de pe cal, rănindu-1 pe Satîrgi-Mahomed Paşa, berlerbegul de mai tîrziu al Munteniei, Dragomir se repezise la marele steag verde al Profetului, desfăşurat, ca o supremă-mbărbătare de Sinan Paşa, smulgîndu-1 din mîinile purtătorilor şi închinîndu-1 la picioarele lui Mihai Viteazul.

Acest fapt aduse scrîşnirea dinților lui Ioniță Boldur, căci însemna o nouă înălțare a lui Dragomir. După izbînda de la Călugăreni, Mihai, ca să previe o nouă invazie a lui Sinan Paşa, se retrase cu armatele spre nord, părăsind chiar Bucureştii, luă drumul Târgoviştei şi se opri la satul Stoeneşti...

Aici îl pîndi Ioniță Boldur pe Dragomir şi-1 lovi, mişeleşte, pe la spate. Crezîndu-1 mort, îi scoase din deget inelul cu piatră de smarald — am să ți-1 arăt, căci ne-a rămas din moşi-strămoşi — şi veni călare, ca vîntul şi ca gîndul, tocmai aici, la Dragomirna, unde se afla jupîneasa Ruxandra, cu cei doi băieți, Istrate şi Niculae şi cu fata ei Smărăndița, ce-avea nouăsprezece ani.

Ioniță Boldur le povesti cum se luptase căpitanul la Călugăreni, cum îl răsplătise domnul pentru vitejie, şi cum, în apropierea Tîrgoviştei, bietul biv-vel-capuchehaie fusese înjunghiat de iscoadele turceşti.

„A murit în brațele mele — minți ticălosul — mi-a dat acest inel şi m-a jurat, cu limbă de moarte, să vi-1 aduc, să vă povestesc ce s-a întîmplat şi cum ar vrea el, dac-ar fi pe placul dumitale, jupîneasa Ruxandra şi pe placul domniței, să mă însoțesc cu dumneaei, Smărăndița !...«

Fireşte, Ruxandra lui Dragomir nu s-a grăbit să-şi dea fata după vestitorul cel de rele şi mai amînîndu-1 cu vorba, plînse şi se boci vreme-ndelungată, nevoind să mai vadă pe nimeni şi crescîndu-şi băieții în dragoste de țară şi de Domnul Iisus Cristos ; pînă ce dete Dumnezeu şi goniră ai noştri pe turci şi fiecare căpetenie de oaste se întoarse la casă. Atunci veni şi Dragomir, spre uimirea şi bucuria alor săi, află minciuna lui Ioniță şi-1 căută în gaură de şarpe, să-1 pedepsească. Dar Ioniță, ce locuia în apropiere, la o moşie a lui Iane Cantacuzino, unchiul dinspre mamă al lui Mihai Viteazul, prinse de veste şi-şi pierdu urma la Braşov şi mai departe. Toate uneltirile lui, de-a pune mîna pe Smărăndița şi pe averile ei, fuseseră zadarnice. Au măritat-o cu Ivaşco Băleanul, ce a fost mai tîrziu mare vornic şi s-a stins în anul 1635, iar din împerecherea lor şi a urmaşilor ieşiră mulțime de boieri cu renume, cum a fost vel-căpitanul Petru din Băleni, marele ban Gheorghe, vel-vornicul Ivaşco, clucerul Socol, postelnicul Grigore şi alții.

Spița aceasta a neamului meu a fost norocoasă. Ramura bărbătească, însă, care trebuia să ducă numele nostru departe, a tras multe, a pătimit, urmărită de duşmani şi-a ispăşit păcatele ce nu le avea.

Cel dintîi a fost ucis Dragomir, la botezul nepotului său Gheorghe, fiul lui Ivaşco Băleanu, lovit cu junghiul în acelaşi loc al trupului unde primise rana de la Stoeneşti ; inelul cu smarald nu l-au putut, însă, lua, de rîndul acesta, căci l-au găsit în pumnul încleştat, cu degetele crestate, cu unghiile înfipte în podul palmei. De unde avea acel inel Dragomir căpitanul, cine-i fuseseră părinții, nu ştim. Nici însuşi Dragomir nu ştim cine era.

E cel dintîi de care pomenesc hrisoavele noastre şi nu mai încape îndoială că a căzut lovit de mîna lui Ioniță Boldur, altcineva pică de răzbunare pe dînsul neavînd !

Iarăşi ridică Iancu Dragomir sfeşnicul cu trei lumini, în vreme ce Alexandru Milea retrăia acele vremuri de vitejie şi de credință, însuflețit de devotamentul căpitanului pentru domnul său şi de lacrimile pe care le vărsase vreme îndelungată jupînița Ruxandra pe mormîntul imaginar al soțului plecat la bătălie. Un caracter de-o puritate antică : va trebui scos în evidență, ca un exemplu de soție şi romăncă. Povestea mamei lui Ştefan cel Mare, care spune fiului ei : „Du-te la bătaie, pentru țară mori, şi-ți

va fi raormîntu-ncoronat cu flori" se găseşte şi ia alte popoare, dovedindu-se a fi o legendă frecventă, deci lipsită de originalitate. Această Ruxandra Dragomir va trebui integrată pe primul plan, dîndu-i-se loc de cinste, în fresca marilor femei, din trecutul românesc.

Bătrînul prinț aproba în totul opinia secretarului său literar, făgăduindu-i cîteva date mai ample, aflate în bibliotecă, privitoare la jupîneasa Ruxandra, a cărei obîrşie era vai, tot necunoscută. în lada cu odoare se află un aer cu mărgăritare, cusut de dînsa, de Smărăndița şi de femeile de casă, în vremea cînd Mihai Viteazul şi căpitanii săi, printre care pîrcălabul Dragomir, ciopîrțeau oştirile italianului turcit, cunoscut în istorie sub numele Sinan Paşa, fost în cinci rînduri mare vizir şi mult poftitor să îngenuncheze ținuturile româneşti.

Lumina roşiatică a făcliilor se înălță acum spre un tînăr chipeş, la dreapta uşei ; acolo începea şirul portretelor ce ocoleau, deasupra dulapurilor cu tomuri şi documente, întreaga bibliotecă. Acel tînăr avea coama zburlită, ochii largi şi gura deschisă, ca şi cum ar fi vorbit într-o mînie.

— Acesta e Istrate Dragomir, cel mai mare din băieții căpitanului. Era copil cînd i-au omorît părintele şi-a crescut cu durere în suflet şi cu dorul de-a-şi răzbuna tatăl, lucru ce n-â pregetat să-1 facă, îndată' ce-a fost destoinic să răsucească sabia. într-o zi, spunînd că pleacă la o vînătoare, a nimerit în susul Prahovei, a răzbit trecătoarea, ajungînd la Braşov, unde Boldur se făcuse papistaş şi era sol de legătură al.lui Mihai, cu generalii lui Sigismund Bâthory încartiruiți acolo.

Istrate Dragomir înfruntă pe Ioniță într-o duminică dimineața, în fața catedralei, la ieşirea din biserică şi-1 tăie ca pe un miel, lăsîndu-1 lat în piață, spre uimirea şi spaima tutulor. încalecă degrabă şi cît ai clipi din ochi, zbură de-acolo, strigînd :

„Omul acesta mi-a omorît părintele, după ce-a vrut să-mi necinstească sora ! I-am plătit aşa cum se cuvine !"

Mărturii săseşti din aceea vreme spun că tînărul muntean a vorbit mai multe, în fața bisericei, dar nu s-a înțeles ce mai spunea, atît că sta cu sabia sus, cu ochii înflăcărați, amenințînd, iar calul se ridicase în două picioare, scoțînd aburi pe nări, parc-ar fi amenințat şi dînsul. Pe urmă, un l-au mai văzut. Istrate nu s-a mai întors la Dragomirna, ci ocolind munții a intrat în țară prin județul Dîmbovița, adăpostindu-se la Nucet, la moşia Bălenilor, unde era măritată sora lui, Smărăndița. Acolo, a cunoscut pe Irina, odrasla marelui spătar Dragomir Bălăceanul, cu care s-a însurat mai tîrziu, avînd trei băieți, Ion, Constantin şi Nicolae şi o fată, pe care a botezat-o după numele mamei sale Ruxandra.

în vremea logodnei lui Istrate, la Nucet unde se afla şi viitorul său socru, marele spătar, duşmanii prădară Dragomirna, ucizînd pe Nicolae, băiatul cel mai mic al răposatului căpitan.

Jupîneasa Ruxandra îşi apără copilul ca o leoaică, dar de scăpat, nu-1 putu scăpa. Bărbatul mort, băiatul mort, ceilalți doi copii departe, ce era să mai facă biata femeie, decît să se călugărească ?

în zadar veni Istrati s-o înduplece, spunînd că se va muta împreună cu soția lui şi vor locui la Dragomirna, cu dînsa : Ruxanda ce-şi pusese în cap, aceea făcu ; îşi luă numele de maica Eudoxia şi îşi dădu sufletul, la adînci bătrînețe, într-un schit de călugărițe, mulțumită să-şi vadă nepoții crescînd în linişte şi voie bună. în afară de copiii lui Istrate : Ion, Constantin, Nicolae şi Ruxanda, maica Eudoxia se mai bucura de copiii Smărăndiței, făcuți cu Ivaşco Băleanul, care se ridica mereu în măriri şi bogății, aducînd multă laudă şi cinste acestei case înrudită cu Basarabii.

în ceasul morții, văduva căpitanului Dragomir adună feciorii şi nepoții la căpătîiul dumneaei şi le ceru cu jurămînt, vărsare de sînge să nu mai facă, pe Bolduresti în pace să-i lase, viață nevinovată să nu mai curme, c să trăiască şi să moară creştineşte, în bună învoire cu neamurile şi cu străinii.

Istrati, în numele tutulor, îi făgădui lucru acesta şi, într-adevăr, nu mai căută să răzbune moartea fratelui

său, ci îşi văzu de treabă sporind averea părintească şi ajungînd clucer, în anul cel dintîi al domniei lui Simion Movilă, care a urmat marelui Mihai, pe tronul Munteniei.

Portretul acesta al lui Istrati Dragomir e reproducerea unei gravuri aflată la Braşov şi făcută din amintire de un dascăl sas, care se afla de faţă la pedepsirea lui Ioniţă Boldur. Impresionat de atitudinea şi de cuvântarea pe care a ţinut-o călare, după omor, răzbunătorul, acel artist braşovean a reprodus, din închipuire, trăsăturile lui Istrate Dragomir, însoţind desenul cu o legendă în care se povesteau fulgerătoarele fapte.

în această reproducere nu se vede nici calul, nici mina ridicată, cu sabia, dar expresia feţii arată lămurit momentul... Asemănarea dintre cele două chipuri nu mai lasă îndoială dă e al lui Istrate şi nu al altuia este acest portret, al cărui original s-a pierdut.

După asasinarea lui Niculăiţă al nostru, urmaşii lui Ioniţă Boldur se astîmpărară, măcar că pofta de stăpînire, asupra Dragomirnei nu le trecuse. Să le fi aparţinut vreodată această avere, de se îndărătniceau atîta să pună mîna pe dînsa, fie prin bună înţelegere, prin vreo cuscrie, fie cu sila, prin prădăciuni şi omoruri ? Se prea poate... Ştiu însă că împăcare n-a fost niciodată. Şi unde a căzut un om din casa noastră, nu se putea să nu fie vreun Boldur prin apropiere !

Bătrînul boier îşi prinse fruntea-n mîini şi se aşeză pe scaun, obosit. Cele două icoane intrară în umbra seculară, după ce retrăiseră, cîteva clipe, -viitoarea zbuciumatei lor vieţi.

Marionete dezgropate din cutia cu muzică, făcuseră trei danturi în faţa unui necunoscut, stîrnind colbul adunat pe vremuri şi spunîndu-şi taina, în fîlfîirea celor trei făclii. Apoi, sicriul s-a închis, noaptea s-a lăsat. Tăcere !

Acuma, fumul luminărilor şi fîlfîirea gălbuie-roşiatică urmau să se înalţe spre cadrul oval în care suridea, cu privire sfidătoare şi cu mîna-n şold, o frumuseţe de femeie voinică, fata lui Vintilă, postelnicul din Glogova, măritată cu unul din băieţii lui Istrate Dragomir. O chema Păuna. Scrisese pagini minunate în istoria familiei. Răsucea hangerul bărbăteşte, umbla călare, se îmbrăca în zale şi se războia cu hoţii, cari, aţinîndu-se pe Valea Prahovei, tăiau drumul celor ce fugeau de prigoana turcească spre Braşov şi le furau lăzile cu averi şi ţinerile odrasle.

— Fiindcă ieşise vorba că acei tîlhari ar fi găzduiţi în conacul nostru şi cum Ion Dragomir nu era acasă, ci pe la Bucureşti, cu treburi ale domniei, unde era pitar, Păuna Glogoveanului nu pregeta să se pună singură în fruntea cetei de panduri, aleasă din tineri boieri, rude de-ale ei, din robi şi din argaţi şi să cutreiere codrii, urmărind pe jefuitori şi stingîndu-i pînă la unul de se limpeziră căile, iar băjenarii puteau să treacă nesupăraţi de nimeni, să se adăpostească de urgia Păgînului, în tîrgurile transilvane.

Pentru această faptă inimoasă şi voinicească, auzindu-se pînă la domnie, voievodul trimise, drept dar şi mare mulţumită Păunei lui Ion Dragomir, o sabie bătută cu pietre scumpe, un conteş cu soboli, să-1 poarte la zile mari pe «merii ei spătoşi şi un surguci cu diamant cit oul de porumbel, să şi-1 facă panaşă căciulei de căpitan.

Pasă-mi-te, printre averile scăpate de vrednica străbună, erau şi tronuri cu scule, mătăsuri şi argintărie, pungi cu galbeni şi macaturi de Şiraz, aparţinînd domnului, iar printre fugari, neamuri însăşi de ale măriei-sale, dacă nu şi vreo două autentice beizadele.

Sabia şi piatra surguciului le avem şi acum, în lada pe care o ţinem ascunsă bine, în al treilea beci ; tot acolo vei vedea şi inelul de smarald al căpitanului Dragomir, aerul cusut de Ruxanda precum şi alte bogăţii, adunate de atunci şi pînă acum. Dumneata eşti primul străin care ştie de această comoară. Nici bunului meu administrator nu i-am vorbit vreodată de ea. Dar dumitale nu-ţi puteam ascunde existenţa ei, fiindcă aş fi sărăcit povestea neamului meu, presărată de la un cap la altul cu pietre scumpe, luminoase, printre petele de sînge negru...

Iată, alături de tînără şi frumoasa Păuna, chipul acestui bătrîn, cu ochi de vultur, cu nasul arcuit, cu obrazul uscat, tăiat în sidef îngălbenit, acest patriarh ce pare bunicul ei şi care nu e altul decît feciorul ei mai mare, Toderaş. Acesta fusese însurat cu Arghira, din neamul oltenesc al Korbenilor, înrudit cu Huniazii Ungariei. Biata Arghira a murit foarte tînără, lăsîndu-i o fată, Bălaşa, pe care Toderaş, zdrobit de durerea acestei morţi vremelnice, a încredinţat-o vărului său Hristache Dragomir, unul din cei şapte băieţi ai lui Constantin. Iar dînsul, ca să uite, a plecat peste mări şi ţări, de- i s-a pierdut urma cincisprezece ani. Cînd s-a întors la casa părintească, purta barbă şi straie călugăreşti şi mai să nu-] cunoască nimeni. Prin care locuri nu fusese ? în Moldova şi în Polonia, apoi în Rusia, tocmai la Nijni-Novgorod, unde se fac cele mai frumoase icoane ; apoi a trecut marea şi a juns la insula Prinkipo, vestită prin Academia ei de zugrăvit chipurile sfinte ; apoi la Muntele Athos s-a dus, tot ca să-nveţe iconografia. Biserica din Ulmenii-de-Sus a fost restaurată de el, pictată *al fresco* de el şi tot el i-a sculptat tîmpla, uşile împărăteşti şi poarta. Acest portret e făcut de însuşi Toderaş şi este tot ce-aveam mai de preţ ca lucrare de artă, în castel.

Toderaş se chema, pe numele lui monahal, Silvestru şi cu acest nume a ajuns episcop, apoi mitropolit al ţării. Subt el au înflorit iconarii, în Muntenia, căci a-ntemeiat asemenea şcoli la toate mînăstirile, zugrăvind el însuşi modelul şi dîndu-1 spre reproducere, sutelor de ucenici. Icoanele lui Silvestru mai trainice şi mai ieftine decît toate, împreunînd viziunea rusească şi arta grecilor, se vindeau cu miile, nu numai în ţările noastre, dar şi altor neamuri pravoslavnice, vecinilor noştri bulgari şi sîrbi, precum şi moraiţilor. în muzeele şi colecţiile particulare, la noi şi peste Dunăre, aceste icoane sînt mai preţuite ca oricare altele, pentru solidaritatea materialului şi gingăşia coloritului. Cele" mai multe înfăţişează Adormirea Maicii Domnului.

Douăsprezece originale, datorită penelului iscusit al strămoşului nostru şi foarte bine conservate, se află în paraclisul castelului şi vreo douăzeci, aceste afumate de

atîtea luminări şi brăzdate negru de focul făcliilor, primesc şi azi prinosul de credinţă al sătenilor din Ulmeni. Preotul Georgescu — tatăl administratorului meu — le îngrijeşte cu sfinţenie, aşa cum îngrijeşte, dealtfel întreaga biserică şi nu uită s-aprindă candela pe mormintele celor îngropaţi acolo... Bietul meu Dinu odihneşte şi el, în locul unde trebuia să fiu eu, nevrednicul de mine, trunchi uscat şi sterp, ce nu mai pot da vlăstare noi neamului Dragomir...

*

— Fii bun, te rog, şi ajută-mi să ridic acest sfeşnic prea greu pentru braţul meu slăbănog. *Mergi bien.* Iată pe Lupu Glogoveanul, vel-căpitan, care-a ţinut pe Bălaşa lui Toderaş, vara lui de-a doua. Ne-a dăruit doisprezece copii, nouă băieţi şi trei fete. Acest vel-căpitan Glogovean a fost zidit între cei cu numele Dragomir, fiindcă nimeni n-a iubit acest neam ca dînsul : nu numai că nu şi-a luat nevasta, cu zestre cu tot, s-o ducă la el acasă, dar a venit de s-a statornicit în pădurile Prahovei, cumpărînd pămînturi vecine, întinzînd moşia şi murind în mijlocul celor cu cari se înrudea de două ori.

*

— Aceşti doi boieri tineri, cu capul gol şi mantale de jder pe umeri, sînt fraţi gemeni, Pîrvu şi Alexandru, feciorii lui Drăghici Dragomir care a fost mare armaş subt Gheorghe Duca. Ei au fost omorîţi în mai 1680 de către Şerban Cantacuzino, domnul cel nou al Munteniei, fiind pîrîţi că luaseră parte la un complot împotriva măriei-sale. în zadar vorbi şi-i apără bătrînul ban Gheorghe Băleanul şi vornicul Badia Bălăceanul, cu care se înrudeau prin străbuna lor Ruxandra; crudul Şerban Cantacuzino, despre care Constantin Căpitanul a lăsat un aprig letopiseţ, nu avu îndurare şi puse de le tăie capul în faţa palatului domnesc, în ziua Sfinţilor Constantin şi Elena. Cu drept cuvînt scrie cronicarul :

„Mare şi întunecat nor şi plin de fulgere şi de trăsnete au căzut pre Ţara Românească, Şerban-vodă, care au spart şi au dăzrădicinat nenumărate case de boieri şi de

slujitori şi de săraci şi pre mulţi au omorît cu multe feluri de cazne şi i-au sărăcit cu multe feluri de pedepse."

Domnia lui de zece ani a însemnat epoca cea mai grea a familiei noastre, căci n-a fost dări pe cari să nu le puie, pe boieri şi pe ţărani, văcăritul, prisăcitul, doi lei de fiecare fum, de la trei la opt galbeni de fiecare preot, apoi jafuri, apoi focuri iscate de oamenii lui (au nimicit şi vechiul conac, cu bisericuţa), apoi tot felul de prigoane, ajungînd la tăieri de capete şi răpiri de jupînițe.

Şi toate acestea fiindcă averile noastre i se păreau prea mari pe lîngă ale lui şi mai Ies fiindcă tagma „Arcaşilor Zimbrului" care se stinsese pe vremea lui Mihai Viteazul, odată cu Ioniță Boldur, s-a refăcut după o jumătate de veac, fiind pusă subt comanda celui mai apropiat căpitan al lui Şerban, Staico Boldur. Pe steagul acestor arcaşi era brodat într-o parte, un zimbru cu o săgeată între coarne, iar pe partea cealaltă un pumn bine strîns, avînd pe degetul arătător, smaraldul unui inel.

îți voi arăta acest steag. Nu mai încape îndoială, că pumnul-emblemă este al eroului de la Călugăreni, din mîna căruia n-au putut să smulgă giuvaerul. Pentru mine e un mare semn de întrebare, cum ţi-am mai spus, acest inel; tot aşa, lupta pentru cucerirea domeniului nostru. Eu cred că războiul ţine de mult, înainte de Mihai Viteazul, pe vremea unor străbuni de-ai mei al căror nume n-a ajuns pînă la noi; el durează pînă-n ziua de azi, şi nu văd de ce n-ar mai ţine şi în viitor, fiindcă dacă vremurile s-au schimbat, oamenii sînt aceiaşi şi poftele şi lăcomiile cresc şi flămînzesc în loc să se sature şi să scadă. Ce-a fost ieri va fi şi mîine pe aceste locuri, fiindcă nici împrejurările geografice, nici climatul, nici felul de nutriţiune n-a variat; or, toate astea laolaltă fac omul şi firea omului...

— Ai dreptate, ai dreptate... Şerban Cantacuzino a fost un om de cultură occidentală, cu preocupări de artă, reîncepînd zidirea de monumente, îndemnînd pe supuşii săi la muncă şi la citit; a dezvăţat pe boieri de intrigi şi comploturi şi a pregătit lui Constantin Brâncoveanul

o atmosferă de supunere, din partea celor mari şi o rîvnă de progres, în prostime. Dar ca s-ajungi aici, cîte nedreptăţi, cîte închisori şi chinuri rafinate, pentru vinovaţi şi nevinovaţi!

Nu numai Constantin Căpitanul, dar şi contemporanul său Radu Popescu l-au judecat aspru, acesta chiar după ce Şerban-vodă a închis ochii, cîştigînd dreptul la iertare şi buna judecată a urmaşilor. Greceanu, cronicarul devotat al Cantacuzinilor, scriindu-i panegiricul, spunea despre el că „pe turci îi biruia cu bani, iar pe greci îi biruia cu alte meşteşuguri" şi că „era groaznic la chip" şi că „pe vrăjmaşii lui pe toţi i-a răpus, pre unii cu moartea, pre alţii cu închisoarea, cît nu mai putea scăpa nici unul şi de frica lui se ascundeau toţi, în toate găurile".

Această teroare exercitată de Şerban Cantacuzino a fost cumplit simţită de strămoşii mei. O săptămînă după ce i-au tăiat copiii la Bucureşti, pe Pîrvu şi pe Alexandru, biv-vel-armaşul Drăghici, care se căina şi îşi smulgea pletele bătrîne la Dragomirna, chemînd mîiîia cerului asupra crudului domnitor, a fost găsit rece, în aşternutul său, iar în inimă avea înfipt un pumnal cu cap de mort, pe care scria „Arcaşii Zimbrului". Trei zile apoi — abia-1 înmormîntaseră, a pierit din castel, furată, fata lui Maria şi nu se ştie nici pînă azi cine a răpit-o şi unde au dus-o...

— Dintre numeroşii urmaşi ai lui Istrate — ţi-am spus că a avut trei băieţi : Ion Constantin şi Nicolae — a ieşit şi un negustor, Budulea, care făcea drumuri dese la Viena şi Constantinople, mai ales la Constantinopole, cărînd marfă pentru moldoveni, cu corăbiile, pe la Galaţi, iar pentru noi prin Giurgiu. Era şi un cîntec că Budulea vinde mai ieftin moldovenilor decît muntenilor, fiindcă i-a rămas inima la o fată de boier din Roman care n-a vrut să-1 ia, fiind negustor zgîrcit, iar el, ca s-arăte că nu era chiar aşa, îşi dădea lucrurile moldovenilor pe nimica. De fapt marfa lui Budulea era mai scumpă la Giurgiu decît la Galaţi fiindcă drumul era mai lung, transportul costisitor şi, pe deasupra, mai tre~

buia plătit bir unor pirați turci, oploșiți în jurul Nicopolei și protejați de însuși pașaua din Silistra, Mustafa.

Gelos de prosperitatea vecinilor Cantacuzinești, cari se lăbărțau cu moșiile pînă către Predeal, Budulea cumpăra sate și păduri, doar va ajunge să aibă pămîntun tot atît de întinse ; fetelor sale le dădea zestre numai bani sunători, vite și velințe, ca să nu fărămițească domeniul.

Unuia din gineri îi dărui conacul pe care și-1 făcuse alături de al Cantacuzinilor, la Arbanași, în Bulgaria, lîngă Tîrnovo, la cîțiva pași de casa unui boiernaș Brătianu, fugit din Țara Românească. în acel sat, Arbanași. poposeau negustorii, mazilii, imbrohorii, capuchehaiele, pretendenții la tron și toți cei ce aveau treburi între Stambul și București. Ultimul drum pe care l-a făcut Budulea, a fost odată cu Constantin Brâncoveanu, dus în surghiun către Edicule. A fost de față la moartea unui cocon al Brâncoveanului răpus de holeră ; a luat parte la îngroparea lui într-una din bisericile Arbanașilor, subt o lespede care se vede și azi, nouă-nouță. Trebuie neapărat să te duci odată la Tîrnovo și-n împrejurimi ; vei avea o stranie și cuceritoare impresie de trecut românesc, mai puternică decît în România însăși, la noi s-au șters prea curînd, toate s-au năruit, s-au fărămițit... Acolo bisericile și pietrele de mormînt s-au păstrat intacte, iar peisagiu) are măreția legendelor comune.

— Boierul Leordeanu, însurat cu Tomaida Boldur — printr-o stranie întîmplare, aceeași Tomaidă care fusese refuzată de un Dragomir — a pîrît vizirului pe Budulea ca iscoadă a domnului mazilit. Bogatul negustor muntean fu prins la Constantinopole, averile de acolo confiscate, pungile cu galbeni, cu cari venise după cumpărături, luate și ele, iar Budulea împărtășit cu marea cinste de a fi închis împreună cu Brâncoveanul Constantin în cele Șapte Turnuri. Pus la grele chinuri, să spuie numele ortacilor săi, el se jură pe sfînta cruce că n-a știut nimic de niscaiva puneri la cale împotriva voiei și atotputernicei înaltului padișah și că n-are nici un ortac, că e un negustor cinstit care a lăsat bani buluc Stambulului.

De la Dragomima veniră multe pungi cu aur să-1 răscumpere, dar o dată cu aceste pungi porneau din țara alte învinuiri ; așa că bietul Buludea, căruia în răstimp, ienicerii îi scoseseră un ochi și-i smulseseră unghiile, a fost căsăpit și aruncat în puțul celui mai înalt turn de la Edicule, murind nevinovat, victimă a bîrfitorilor.

Căci dușmanilor familiei noastre nu le-au ajuns, ca să ne nimicească, toate feloniile și toate sălbăticiile : au folosit și arma perfidă a calomniei. Nu scorniseră tot ei, pe vremuri, că Dragomima e cuib de tîlhari, jefuitori ai celor ce căutau să-și scape viețile și averile, în drumul spre Brașov? A trebuit, în lipsa bărbatului, să ridice sabia o femeie și să stîrpească, o dată cu podgheazurile, ocara adusă casei noastre cinstite.

Din numeroasele lui călătorii, acel om de treabă care a fost Budulea și al cărui chip surîzător ne privește acum în lumina acestor făclii întreite, a cărat multe obiecte de preț și multe podoabe, la Dragomima. Podul e plin. După moartea bietului meu Dinu le-am adunat de prin casă și le-am strîns bine, așteptînd ziua cînd, de dincolo de groapă, voi vedea iarăși tinerețe înflorită și voi auzi cîntece de nuntă și ciripit de copii, în această casă pustie. N-am păstrat decît portretul lui Budulea, în rama lui din lemn de trandafir, portret făcut de un vestit artist al vremii, Iorgachi Papatriandafilos. Am mai oprit și aceste trei mari policandre de cleștar brumat cu de trei ori treizeci și trei de lumini fiecare și cari, aprinse, noaptea de trei ori nouăzeci și nouă, fac clin biblioteca aceasta o neasemănată feerie ; nu le poți urni din loc aceste policandre, de aceea nu le-am mutat, căci sînt făcute numai din bucăți și nu se mai găsește meșter să le împreune, reconstituind ciorchinele. Au fost aduse cu mare grije, tocmai din Italia pe caic, pînă la Giurgiu și de acolo în rădvane, împreună cu o calfă venită dinadins ca să le potrivească, ciob lîngă ciob și să le atîrne. Oasele sărmanei calfe s-au făcut de multă vreme cleștar negru, dar bacaralele acestea vor mai înviora multe generații, cu focul lor tainic, de auroră polară, cu veșnica lor tinerețe înghețată...

Domnia lui Constantin Brîncoveanu, binecuvântată pentru țară, a fost și pentru noi liniștită și prosperă. Unul dintre ai mei, Mitrofan, duhovnicul marelui domn și traducător, împreună cu Grecenii, al cărților sfinte, a pus de-a clădit acest castel, pe care fratele său mai mic, Budulea, 1-a înzestrat din belșug, mai tîrziu.

Palatul Dragomirnei a fost ridicat de aceiași arhitecți cari au zidit Mogoșoaia ; al nostru e mai mare, n-are nici baltă-n față ca acela și nici coșurile venețiene. Am auzit că principesa Martha, a lui Valentin Bibescu, a făcut din vechea ruină o frumusețe de reședință domnească, strălucitoare de mozaicuri și sticlării, de fier împletit, mobilă rară și păduri de stînjenei, jur-împrejur. Rău îmi pare că nu m-am dus niciodată la Mogoșoaia, dar îți spun drept, mi s-ar rupe inima să văd mîndrețea de acolo și să mă gîndesc că Dragomirna se dărîmă și se pustiește și n-are cine-i purta de grije.

*

— Portretul preacuviosului Mitrofan, ziditorul acestui locaș nu se află aici; îl vei vedea în trapezăria castelului, binecuvîntînd mesele și ospețele, praznicele și botezurile noastre. L-a făcut tot Iorgaki Papatriandafiîos în a doua sa trecere prin țară. Vestitul meșter se pricepea nu numai în uleiuri grele, dar știa să aștearnă și vopsele supțiri pe zidul proaspăt, la repezeală, împodobind multe biserici la noi și aiurea, ce i-au păstrat numele prin veacuri.

Ai să te miri cîtă asemănare vei găsi între Mitrofan și mitropolitul Silvestru, numai că Mitrofan e mai tînăr și are bărbuța neagră ; sprîncenele grele și nasul de vultur, același fiind.

Subt Costantin-vodă Brâncoveanu s-a încercat și o căsătorie între dușamni : Todosca, fata lui Budulea a fost măritată după Mihai, fiul preaînțeleptului boier Scarlatake Boldur, biv-vel-stolnic. Dar această împreunare a fost stearpă, despărțirea venind prea curînd și zavistia mai mare făcîndu-se între cuscrii. Mihai Boldur era un om lacom de bani, -cheltuitor, mîncîndu-și zestrea în tot

soiul de zaiafeturi cu feciorii de mazili și cu bonvivantele ; pe deasupra mai era „arțăgos și batjocoritor cu muierea", cum spune o scrisoare a lui Budulea. De inimă-rea, sărmana Todosca și-a dat sufletul, dacă nu care cumva au și otrăvit-o. Din partea acestor oameni fără cruțare, te poți aștepta la orice.

— Citesc în ochii d-tale, *jeune-homme,* o întrebare, un fel de surîs ironic...

— ?

— Te gîndești așa că fiecare boier își laudă rubedeniile din trecut, dăruite numai cu virtuți, ponegrind pe boierii de alte neamuri. Ascultînd povestea fiecărei familii de seamă, afli că membrii ei de-a lungul veacurilor, au făcut numai bine, în vreme ce laolaltă, judecind după cronici, toți au fost dornici de grabnică chiverniseală, au uneltit, au trădat, au jefuit, au rîvnit la bunul altuia, au lingușit pe cel puternic și-au prigonit pe învinși, pe umiliți. Te întrebi dumneata și nu poți să-ți explici cum, fiind atîția ctitori, atîția mari gospodari, atîția domni constructori în țara aceasta, n-au rămas mai multe monumente, mai multe averi și palate cînd, îndată ce treci munții, în Bucovina sau Ardeal — fără să te depărtezi pe alte meleaguri — vezi, pe vîrfuri de dealuri, amintirile de cetăți, iar în tîrguri și sate, biserici vechi și cișmele, ca să nu mai vorbim de porțile și podurile și catedralele orașelor. înseamnă că la noi în țară, cei cari vor să dureze ceva, sînt amenințați de cazmaua pizmașului ; că un om care nu dorește decît să muncească, trebuie să-și păzească spatele de junghiul celui ce-1 pîndește, în loc să aștearnă cărămidă peste cărămidă și să cînte cu fruntea în lumina zenitului. înseamnă că a dărîmă e mai plăcut decît a clădi și că nevoia de a nimici e mai puternică la acest popor decît imboldul de-a vedea țărîna unită cu cerul, prin creațiunea materială sau spirituală, prin construcția temeinică și biruitoare.

întrucît privește familia mea, nu zic că n-ar fi fost și-n rîndul ei oameni de nimica, netrebnici sau cruzi, șj alții, cari au făcut degeaba umbră pămîntului; știu, însă, că luptînd mereu cu dușmanii, au putut să adune o avere

frumoasă ca aceea pe care mi-au lăsat-o moştenire şi pe care am sporit-o; au zidit un castel ea acesta, cum nu e altul în fiinţă pe pămînt românesc ; au făcut isprăvi vitejeşti pe cari nu le contestă nimeni şi au sămănat opere de cultură ce stau de faţă şi vorbesc chiar azi, cum au fost icoanele mitropolitului Silvestru sau tălmăcirile egumenului Mitrofan. Nu-ţi mai vorbesc de obiectele de artă aduse în ţară din Apus, nici de covoarele, tipsiile, filigeanele, ibricele de argint, şiragurile de chihlimbar, rămăşiţele de coloane, toate minunile Orientului aflate în podul casei mele şi pe cari le-au scăpat de năvala turcilor unii, de pofta vecinului român, alţii, şi de ocupaţia nemţească, eu însumi.

Cît despre icoanele încoronate de la Sfîntul Munte, potirele de aur, prapurile de mătase grea, crucile bătute în nestimate, evangheliile, odăjdiile, sfeşnicele, paftalele, iconostasele, cădelniţele, stranele, catapetesmele şi policandrele dăruite atîtor biserici, nu mai vorbesc, căci vorbesc ele singure, dacă ţi-ai da osteneala să baţi judeţele şi să întrebi ce inimă evlavioasă făcut-au astă danie ?

Noi ne-am apărat, clădind. în sîngele celor coborîţi din omul care a cucerit steagul verde al Profetului, la Călugăreni e o voinţă dîrză de-a mări clironomia primită şi de a trece ca un fir de aur în istoria ţării. Pricepi acuma tragedia mea, durerea de-a fi cel din urmă, de-a fi lacătul ce închide atîtea uriaşe bolţi, în care sună veacurile şi se tîrguiesc subt păienjenişuri viitoare ? *Nu mai trăieşte nici un alt bărbat cu numele Dragomir!* Iată marea mea jale, neasămănata dramă ce-o trăiesc. Să port eu oare blestemul de a fi cel din urmă ? Se prea poate. Ce e scris să se-mplinească. Voia Celui de Sus e mai puternică decît a noastră. Facă-se voia lui !

Acest citat biblic, în loc să-1 împace pe boier, îl tulbură mai adînc : mîinile începură să-i tremure, ochii i se umplură de lacrimi, în vreme ce faţa, luminată viu pînă acum, se făcea tot mai palidă... Se plimba de colo pînă colo, nervos, cu stînga la spate şi cu dreapta gesticulînd, bătînd în masă, ameninţând':

— Dar ce-am greşit eu, cui i-am greşit eu, ca s-adun toată urgia trecutului pe capul meu ?... Eu n-am invidiat pe nimeni, nu m-am gîndit să iau bunul nimănui, şi iată, sînt urmărit din umbră, în somnul meu, în mîncarea mea, în viitorul numelui meu. Mi-au omorît singurul copil, au vrut să mă otrăvească şi pe mine, mi-au aruncat spre inimă pumnalele răzbunătoare. Cine sînt oamenii aceştia ? Ce urmăresc ? Să se arate, să vie, să ne tîrguim. Să le dau tot ce vor, dar să se isprăvească odată ! De ce misterul acesta, de sute de ani ? Cum mai pot conspira, în epoca noastră, ca-n evul mediu, ca-n vendetele siciliene ?... Le dau bani, le dau venitul tutulor societăţilor, petrolul meu, grînele mele, rodul viilor mele, dar să nu-mi ia din pămînt ! Nici o piatră să nu-mi ceară, nici un petec de moşie, că nu înstrăinez nimic, nimic... nimic ! Ai auzit ? Aţi auzit ?

Glasul bătrînului se înălţa, răsunînd piţigăiat, ca o imperioasă obligaţie luată în faţa zecilor de strămoşi pictaţi. Vasta sală răsuna ciudat la vibraţiile acestei voci familiare.

Alexandru Milea nu-şi închipuise niciodată că va trăi asemenea scenă : îşi aducea aminte şi i se lumina pe deplin acum purtarea stranie a bătrînului, la Bucureşti; cum nu voia să doarmă în hoteluri, cum evita rudele din Capitală, cum îi fura lui din mîncare, cum schimba paharele cu vin şi cum se supărase pe birjarul de la „Flora", în care vedea un urmăritor suspect.

Toate aceste amănunte reînviau acum şi se împleteau cu evocarea celor de demult, pîndiţi şi asasinaţi ; ura care ţâşnea, după o scurtă pauză, âmpotriva Dragomirilor ; acea misterioasă şi ameninţătoare proiecţiune a lui loniţă Boldur, omorât în faţa Bisericei Negre din Braşov, dominînd avatariile unei familii în plină dezvoltare; toate aceste danturi de umbre se îngrămădeau în capul tînărului, luînd proporţii fantastice.

Se întreba, la rîndul său, ce urmăreau acei „Arcaşi ai Zimbrului", persecutînd un bătrîn fără apărare şi prin care neamul s-ar fi stins, în mod paşnic, peste cîţiva ani, dacă nu peste cîteva luni ?

Dar dacă prinţul, în sîngele subţiat al căruia trecuse, şerpuind tot mai neliniştită, groaza ancestrală, era nu-

mai victima unor închipuiri ? Se prea poate ca în trecut, să fi existat acea îndîrjh-e inexplicabilă a arcaşilor lui Ioniţă şi Staico Boldur, să se fi prelungit prigoana chiar ,în epoca de romantism încheiată o dată cu Tudor Vladimirescu. Dar a-şi închipui cineva că într-o societate modernă, organizată, cu moravuri civilizate şi o poliţie excelentă, mai puteau exista mafii şi răzbunări oculte — iată ce nu intra în mintea logică a profesorului bucureştean.

Şi, totuşi, bătrînul nu era un maniac, căci acel arcaş îmbrăcat în zale se ivise într-adevăr, îi spărsese geamul şi-i împlîntase la căpătîi, pumnalul cu capul de mort. Domnul Georgescu, administratorul, îi confirmase, de asemeni, existenţa unor duşmani invizibili şi periculoşi, cari nu o dată risipiseră otravă în mîncarea prinţului şi încercaseră să dea foc marelui conac.

Alexandru Milea era nerăbdător să cunoască întreaga poveste a Dragomirnei, pînă-n zilele noastre, ca să înnoade legăturile dintre ieri şi azi, prinzînd firul unei intrigi, care poate că scăpa bătrînului, şi identificînd unele personagii din tabăra vrăjmaşă. Cine ştie dacă nu era ursit :dînsul nu numai să scrie istoria acelui domeniu, dar să-i dezlege şi taina seculară ?

*

Prinţul n-aşteptă să fie rugat. După furia de adineauri, căzuse pe scaun, prinzîndu-şi fruntea între degetele încleştate. Reculegerea fu scurtă. Se duse, voiniceşte, spre colţul de masă, unde ardea sfeşnicul şi, ridicîndu-1 cu amîndouă mîinile, cu gestul unui arhiereu, îl purtă sacramental, de trei ori, subt un înalt portret mural, reprodus după o frescă a bisericei Radu-vodă.

— Iată banul Mantea Dragomir, cel mai apropiat sfetnic al lui Nicolae şi Iordache Mavrocordat.

A fost ucis la Bucureşti în Săptămînă Patimilor, ieşind de la monahul Rafail. Monahul Rafail, un vechi şi bun prieten al său, nu era altul decît fostul mare vornic Radu Popescu, scriitorul de letopiseţe, călugărit de bună voie, în ultima domnie a lui Nicolae Mavrocordat. Banul Mantea îl cercetase în taină la mînăstirea Radu-vodă, ca să-i încredinţeze nişte documente ale familiei Dragomir, contribuţii inedite la *Istoria **Terii** Româneşti,* pe care bătrînul uricar urma s-o desăvîrşească în liniştea chinoviei. Ucigaşii, plătiţi fără îndoială, de vreun boier Cantacuzin — această familie se înrudea tot mai des cu urmaşii lui Ioniţă Boldur — au înfipt între umerii Banului, cuţitul cu cap de mort. Mantea Dragomir se prăvăli. Rafail Monahul auzind strigătele sale alergă să-1 ajute şi era cît p-aci să fie ucis şi dînsul. Oare nu era el urît de Cantacuzini, al căror aprig cronicar fusese ?

Cu mare greu scăpă de moarte fostul mare vornic, dar închise ochii nu mult după aceea (la 1730) fără să ducă mai departe de Nicolae Mavrocordat, hronograful Munteniei.

Portretul acesta al lui Mantea, cum ţi-am spus, se găseşte în original, pe zidul ctitorilor bisericei Radu-vodă, pe care banul o înzestrase din temelii, după sfatul prietenului său ; chipul şters, capul acela de călugăr bătrîn ce priveşte pe după umărul stîng al străbunului meu nu e altul decît Rafail Monahul — cronicarul Radu Popescu, fost mare vornic.

— Ş-acuma, iată alte umbre, încremenite de veci pe lemn, pe pînză ori pe mur. Una, două, trei, patru, cinci... Boierii aceştia au trăit bătrîneţi adînci şi au murit de moarte bună.

Altădată vei afla cine sînt şi ce-au făcut. Tot ce-ţi pot spune este că au dus-o bine cu primii domni fanarioţi, fiindcă le plăcea rîvna acestora de-a împărţi cultură, de-a întemeia tipografii în mînăstiri, de-a spori numărul preoţilor de mir. Ca să ridice pe trîntorii chiliilor, noii stăpînitori ai Valahiei şi ai Moldovei puneau pe călugării neştiutori de carte să plătească dări ca şi ţăranii proşti : de frica birului, preacuvioşii învăţau a citi şi a scrie, învăţînd de asemeni şi pe alţii... Ani de linişte şi de spor ; păreau că zorile unei vieţi mai omeneşti vor fremăta deasupra Principatelor noastre... De fiecare domn nou, românul leagă mari nădejdi, de aceea cunoaşte şi mari amăgiri. Cine-a crezut prea mult, nu mai crede în nimic... Vremuri grele, iar şi iar...

— Bătrîna aceasta uscăţivă, cu ochi de vultur şi nasul coroiat ca al mitropolitului Silvestru e Theodora, fata banului Hriza Fărcăşanu. şi nevasta clucerului Badea Dragomir. Se spovedise şi se împărtăşise creştineşte în noaptea sfintelor Paşte, iar un sfert de ceas după ce a luat cuminicătura, a murit sărmana, răsucindu-se şi gemînd, în braţele rudelor spăimîntate. Nici sîngele Domnului n-a rămas nespurcat, căci ni l-au pîngărit şi pe-acela, amestecîndu-1 cu otravă !

Avem, printre odoare, potirul cu fundul coclit, din care apriga boeroaică a băut veninul aruncat de duşmanii neamului meu. îl vei vedea... îl vei vedea...

— Să trecem şi peste aceste trei zugrăveli : vieţi liniştite, spornice. Fîntîni şi troiţe, Ia răscrucea drumurilor. A patra înfăţişează pe vrednicul serdar Stroie, pe nedrept învinuit de complot împotriva lui Grigore-vodă Ghika şi refugiat la Mînăstirea Cozia. în noaptea cînd a fost tăiat de turci loan Bălăceanu, serdarul Stroe Dragomir a fost pîndit şi el pe scările arhondăriei şi în vreme ce hangerele păgîne ciopîrţeau pe Bălăceanu, strămoşul meu primea drept în inimă, vîrful unui pumnal românesc, pe care era scris greceşte „Arcaşii Zimbrului".

— E locul aici, să-ţi spun că nu toţi străbunii mei au fost ucişi de aceşti înfricoşaţi prigonitori. Eu ştiu să fac deosebire între victimele duşmanilor familiei noastre şi cei căzuţi din vină politică, din persecuţiile voievozilor, din împrejurări străine de lupta noastră seculară.

Unul de ai mei, de pildă — acel bătrîn de colo, îmbrăcat ca un nobil persan, a fost tăiat odată cu Udrea Banul Băleanu şi Negru Clucerul, din porunca lui Simion Movilă, fiindcă rămăsese credincios lui Mihai Viteazul, spre deosebire de Istrate Dragomir, care, subt acest domn, a ajuns clucer, cum ţi-am mai spus.

Mai tîrziu, Mihnea trage în ţeapă pe Dragomir Paharnicul, o dată cu Marcu Logofătul şi Portarul Proca, după ce căsăpise pe Dragotă Postelnicul, Barcan Stolnicul, Stanciul Paharnicul, Vodă Banul, Cârca Vornicul, Dragul Logofăt, Drăghici Postelnicul de Somoneşti, Anghel Comisul, Mihai Cămăraşul şi Pavel Postelnicul.

Numele acestora îl vei găsi în scrisoarea pe care boierii din Muntenia au trimis-o lui Radu Şărban, la Viena (în Septembrie 1612) rugîndu-1 să se reîntoarcă la domnie, să scape ţara.

— Să ne reîntoarcem la domnia fanarioţilor, la sfîrşitul veacului al optsprezecelea.

A fost, atunci, la un moment dat, o adevărată hecatombă, în neamul Dragomir.

Venise, cu stînele, în munţii vecini, un baci, Dună. Era o namilă de om, care copleşea munţii cu mii şi mii de oi, cu sute de ciobani şi de dulăi, călătorind, asemeni unui sultan, cu corturi şi averi în urma lui, risipind bănet, pe unde trecea ; pe umeri însă tot sarica muiată în zer purta şi nu-1 puteai deosebi de ceilalţi păstori.

Acest Dună avea şapte băieţi şi-i făcuse ciobani pe toţi, măcar că se trăgeau în linie dreaptă, din Boldur, marele vornic al lui Ştefan cel Mare. Numele Boldur l-a păstrat numai ramura ce-a trecut în Muntenia, pe vremea lui Petru Rareş ; celor rămaşi în Moldova le zice Kostaki, după numele marelui slujer Kostaki, fiul lui Ion Boldur, văr bun cu loniţă Boldur, căpitanul de la Călugăreni, ucigaşul străbunului meu, şi ucisul din faţa Bisericei Negre din Braşov.

Dună Baciul îşi statornicise păşune pe dealurile vecine Dragomirnei şi nu mai voia să se urnească de acolo, spunînd că are vechi socoteli de răfuit cu noi. Vitele lui treceau, ca pe moşiile sale, pe moşia noastră, ciobanii lui ne jefuiau satele, băieţii lui aţineau calea fetelor. Căzuseră ca o ceată de tîlhari, nu ca paşnici oieri. Nu o dată ai mei le-au trimis vorbă, să se ducă aiurea, cu Dumnezeu. Dună spunea că are dreptul tot cît noi la acele pămînturi şi nu voia, în ruptul capului să-şi vadă de drum ; din potrivă, se întărită din zi în zi, căutînd pricină de gîlceavă, pornind prădăciuni şi ameninţînd că va da foc Dragomirnei, dacă nu-1 aducem în castel, pe el şi pe cei şapte feciori ai săi, găzduindu-i ca pe nişte boieri

mari ce erau. Stăpînul Dragomirnei, State, îl pofti să ne lase în pace : peste noapte, se aprinseră hambarele şi trei păduri. Drept răspuns, oamenii lui State năvăliră-n oile lui Dună şi-i nimiciră trei ţarcuri. A doua zi, un logofăt şi doi argaţi ai noştri fură găsiţi morţi.

Trei ciobani al lui Dună plătiră cu viaţa acest întreit omor. Focurile se înteţeau. La un atac al Boldureştiior, noi răspundeam năpristan. Care pe care.

Dună trimise vorbă lui State Dragomir să se păşească şi să se cuminece, că va pieri de mîna lui. De trei ori îi trimise acest răspuns şi tot prin oameni de credinţă, înfuriat de ameninţările baciului, unul din băieţii lui State, Mitruţ, porni în tabăra vecină, îl pîndi pe boierul ciobănit şi mi-1 împuşcă. Dună mai trăi un ceas-două, în care timp îşi adună cei şapte feciori şi-i puse să-1 cîtărească.

„Cîte ocale trag, copii ?"

„Nouăzeci şi nouă !"

„Nouăzeci şi nouă de suflete din neamul Dragomir vă las cu limbă de moarte să răpuneţi !" îi jură Dună.

„In gaură de şarpe să mi-i aflaţi !" mai strigă el şi închise ochii.

îţi închipui măcelul care a urmat şi cîţi dintr-ai noştri căzură atunci, urmăriţi de cei şapte lupi tineri, cari n-au cruţat nici femeile, nici pruncii, cîteva luni de zile ; bineînţeles că au căzut şi dintre ai lor, căci poterile noastre înmulţite şi conduse de însuşi State, de fiii şi nepoţii săi, precum şi de rubedenii venite de aiurea, curăţară Valea Prahovei de oamenii lui Dună Baciul Boldur, risipindu-i turmele, prădîndu-i bogăţiile din corturi şi robindu-i servitorii.

Fugarii îşi pierduseră urma, dar tot mai loveau, din cînd în cînd, unde nu te aşteptai, în inima Olteniei sau în fagii Bucovinei, răpunînd cîte un Dragomir încuscrit pe acolo şi nevinovat. Blestemul !

Ce-ai zice, aflînd că pe cortul lui Dună şi pe cele şapte corturi ale fiilor săi fîlfîia un prapur cu un cap de zimbru străpuns între coarne ? Ce-ai zice dacă mîna încleştată, cu piatra de smarald pe arătător, era brodată cu fir de trandafir pe mătasa verde a acestor steaguri ?...

— Dar neamul nostru, în loc să descrească şi să se înfricoşeze din pricina atîtor morţi cumplite, mai vîrtos se împlinea şi se întărea. Loviţi cu jungiul unii, alţii otrăviţi, alţi surghiuniţi, alţii rostogoliţi în prăpastie, alţii strînşi de gît, alţii trunchiaţi de securea armaşului — strămoşii mei îşi sporeau legăturile, se înrudeau cu cele mai de seamă familii boiereşti, din Muntenia şi Oltenia, ba chiar şi din Moldova, tocmai pe la Suceava lui Ştefan cel Mare şi Sfînt. Şi tot întinzîndu-se şi prinzînd rădăcini în pămîntul românesc, mai mare se făcea dragostea lor de ţară, împreunarea deplină cu dînsa şi dreptul de-a avea cuvînt hotărîtor în destinele ei. Un domn trebuia să se ridice din mijlocul nostru. îl porunceau oasele atîtor jertfe în trecut, îl cereau noroadele copleşite de străini şi-1 cerea nevoia acestui neam de-a se mai scălda şi-n izvoarele curate ale începutrilor, nu numai în mlaştina ce i-o hărăzea Ţarigradul, cu apele lui noroioase, scurse de pe uliţele Fanarului. Minunea nu întîrzie să se se întîmple.

-— în acest conac bătrînesc trăia bunicul meu Ion Dragomir, poreclit Spinul, fiindcă-şi rădea mustaţa şi purta barbişon, cum am şi eu. Uite-te bine la el. L-ai văzut şi-n cărţile de şcoală. Seamănă leit cu mine, nu ? Sînt mîndru de chipul lui, eu, care n-am nici un sfert din mintea lui. Un învăţat cuminte trăia la Dragomirna, departe de vîlva Bucureştilor. Acolo jos, se înteţise cumplit lupta pentru scaun. Domnii fanarioţi, primiţi ca o speranţă, îşi băteau joc de biata ţară călcîndu-i în picioare năzuinţa de mai bine, făcînd una cu pămîntul p° ţăranul care ar fi vrut să se ridice din glod şi umilind pe cei umiliţi.

Tronul Ţărilor Româneşti se scotea la mezat. Cine da mai mult căpăta folosinţa acestor pămînturi, urmind să-şi răscumpere din biruri noi dobînda însutită a pungilor lăsate la Stambul. în stihurile sale *Sărace noi rătăcite,* Zilot Românul scria :

Am ajuns negustorie
Grecilor din Ţarigrad
Cine dă mai mult, să fie
Domn, ţării, neapărat...

Stăpînise doi ani Hangerliu, doi ani Alexandru Moruz. Acesta venea pe tron a doua oară. în primul său hospodărit se iscase mare foamete în ţară. „Obştea au pătimit foarte, ajungînd cei mai mulţi a trăi cu coaje de copaci şi cu **baligi** de vită, ferească Dumnezeu" — spune Cronicarul. Lacomul Hangerliu iscodise iarăşi „văcăritul" : dare pe boi **şi** vaci, scoasă din obicei în ultima vreme, cu legămînt şi blestem din partea arhireilor, pentru cel ce-i va mai da fiinţă. Venind a doua oară Alexandru Moruz, prostimea se căina şi spunea : „Am scăpat de Hangerliu cu văcăritul, vine ăsta cu foametea".

Urmează pentru a treia oară Mihai Suţu, care spori podvezile, îngreunînd viaţa amărîtă a bieţilor oameni. Cuţitul ajunsese la os. Atunci porni din Bucureşti încoace, mitropolitul Nectarie, cu Goleştii, cu Bălăcenii, cu Drosu, cu Mareş, cu Ciudin, cu fraţii Fărcăşeni şi cu alţi boieri pămînteni, doritori să scape ţara de străini şi să înscăuneze domn român peste Valahia.

„Bine-aţi venit, înalt-preasfinţite şi dumneavoastră boieri mari. Ce e porunca ?" îi întî'mpină Ion Dragomir.

„Am venit să te facem domn, Iancule !« vorbi Cornea Golescu, în numele tutulor.

Iar bunicul le răspunse tot în felul în care Constantin Brâncoveanu agrăise pe cei ce-i ofereau tronul:

„Dar ce-aş vrea eu cu domnia ? De vreme ce ca domn sînt la casa mea, nu-mi trebuieşte să fiu"...

„Ba ne trebuieşte nouă şi ţării."

„Au nu ştiţi că pe domni **îi** trimite padişahul, nu-i alege ţara ?" se mai împotrivi bunicul.

„Să faci şi tu jertfă mare, să te duci cu pungi multe la Ţarigrad, că eşti mai bogat ca noi toţi **şi** să cumperi tronul. Ţi-o spunem pe şleau, româneşte. Noi ştim câ nu vei pune alte angarale, pe capul bietului popor, ca să-ţi scoţi banii înzecit şi însutit, cum fac alţii. Pe tine n-o să te bănuiască nimeni că de aceea ţi-ai arvunit căftănia, ca să te pricopseşti. Vei putea cîrmui în voie, vei putea ridica birurile, scăpînd ţara aceasta de obidă şi de sărăcie..."

Lui Iancu îi plăcu vorbirea deschisă a boierilor şi se hotărî să intre în luptă. Ştiind că apa trece şi câ el, stîncă veche, ruptă din Carpaţii noştri neclintiţi, era să rămînă de veci ; închipuindu-şi că ai săi vor înţelege jertfa ce-o făcea, lăsîndu-şi moşiile ca să se înjuge la treburile cîrmuirei, Iancu Dragomir luă obişnuitul drum al Ţarigradului, cumpără paşalele şi lăsă vizirului atîtea pungi de aur cîte nu puteau aduna la un loc toţi grecoteii din Fanar şi aiurea, doritori de măriri. Şi se făcu taica bunicul vodă la Bucureşti, primit cu mare alai de boieri şi de episcopi. El îşi începu domnia prin a ridica fruntaşilor dreptul de a mai stoarce oraşele, tîrgurile şi satele, nevoind să primească nici plocoanele nici ghilirurile aduse măriei-sale, după datină.

La rîndul lor, mai-marii ridicară boiernaşilor, ciocoilor, logofeţilor prepuşi ai lor, privilegiul de-a secătui, prin arendă în regulă, prostimea. Se făcu o mare tulburare şi o mare răscoală în ţară, din această pricină. Căci erau răsturnate cele mai vechi şi mai mănoase deprinderi. Ca o singură făptură se ridicară lipitorile judeţelor şi se împăcară şi se uniră împotriva domnitorului, socotit ca o pacoste mai cumplită decît zaverile, secetele, lăcustele, foametea şi ciuma cari bîntuiseră Muntenia înainte de Ion-vodă Spinul.

O serie întreagă de clase sociale, cu subîmpărţirile şi ramificaţiile lor erau deposedate de privilegiile seculare şi nu voiau în ruptul capului să priceapă, să se supună. Mulţimea, pentru care Dragomir-voievod făcea toate aceste răsturnări, nu înţelegea, nu reacţiona : anonimă, copleşită, mută, privea nepăsătoare, intrigile şi nemulţumirile stăpînilor, ba în multe locuri le lua şi partea, împotriva lui vodă. Nici tinerii din vremea nouă şi rarii logofeţi cu învăţătură din Apus, grămăticii ridicaţi din popor, deci înţelegători ai unor primeniri fireşti, nu îm-

părtăşeau ideile lui Dragomir ; dimpotrivă, găseau formule iscusite, să-1 micşoreze, să-1 puie într-o lumina neprielnică.

E ciudat cum totdeauna cărturarii s-au dat, la noi, de partea reacţiunei. Cronicarul Kogălniceanu, vorbind de acel domn ales, cu idei liberale, care a fost Constantin Mavrocordat, îi găseşte vină pentru faptul că a vrut să ridice pe ţăran din umilirea în care-1 cufundaseră alţii : „Uşile divanului erau deschise şi multă vorbă cu prostimea avea, cît atîta le dedese obraz cît nu putea nime din boieri să zică măcar cît de puţin lucru vreunui ţăran, că îndată striga la vodă şi pentru un lucru de nimica a unui ţăran, cit de prost, făcea pe un boier mare mascara şi-1 închidea".

Spiritul acesta reacţionar, corupţia generală şi tacita complicitate a celor împilaţi dezgustară atît de mult pe Iancu Dragomir, încît renunţă de bunăvoie la domnie ; neurmărind foloase personale, n-avea de ce să s-agaţe cu orice chip, de tron. Am să-ţi arăt cartea lui de însemnări, schiţa unei lungi guvernări şi vei vedea ce reforme largi plănuia pentru această ţară pe care a iubit-o atît, pe care o socotea a lui, fiindcă nu-i curgea picătură de sînge străin în vine, fiindcă era unul dintre cei mai mari stăpînitori de pămînturi, nu-1 îngrijorau nevoi băneşti, nu-1 rodeau nici ambiţii, nici vanităţi. Toate aceste lucruri însă, oamenii nu le înţeleg, nu vor, nu pot să le înţeleagă, fiindcă puţini sînt cei dezinteresaţi, cei ce rîvnesc la o mărire numai pentru frumuseţea şi binele pe cari le poţi face fiind sus, în înălţime, pe trepte de arhanghel.

Scîrbit pînă-n măruntaie, Iancu Dragomir, se retrase în acest palat, nevoind să mai ştie de cele ce se petreceau la Bucureşti şi-n ţara toată. Ar fi părăsit bucuros Muntenia, să călătorească, poate să se statornicească în occident, văzînd tot dacă n-ar fi apăsat pe umerii săi glorioasa moştenire a familiei şi dacă o poruncă, venită de dincolo de veacuri, nu l-ar fi îndemnat să stea neclintită veghe Dragomirnei.

Fraţi nu mai avea. Era singurul Dragomir. Ceilalţi veri şi unchi ai lui muriseră, fără să lase urmaşi de neam' bărbătesc. Numai cei trei fii ai săi : Istrate, Nicolae şi Constantin — tatăl meu — mai puteau purta numele casei noastre. Pe Istrate şi pe Nicolae, fie dezgustul pentru ţară al părintelui lor, fie intrigile urmaşilor la tron, cari nu voiau să mai vadă sămînţă de beizadea, îi făcură să plece din ţară, de tineri, şi să moară întrf străini. Nicolae şi-a schimbat numele şi s-a naturalizat francez, lăsîndu-şi averea luată cu dînsul, copiilor din prima căsătorie a soţiei sale, iar Istrate s-a prăpădit flăcău, la Berezina, unde, bonapartist fanatic, urmase pe Napoleon. Luptînd subt comanda lui, Istrate Dragomir nutrea speranţa că va ajunge în graţiile împăratului şj va fi trimis domn într-unui din Principatele Valahe. Iţi voi citi odată memoriile acestui unchi al meu, al căru vis era să scape Muntenia şi Moldova de jugul şi moravurile levantine şi să introducă la noi drepturile omului şi o organizaţie modernă, naţională şi democratică, după exemplul Franţei. Scrisorile pe cari le trimitea tatălui său, fostul domn, iar mai tîrziu fratelui său Constantin, tatăl meu, freamătă de idei generoase şi mărturisesc voinţa dîrză a lui Istrate de a continua operajie idealism constructor a lui Iancu Dragomir Spinul. Planurile lui, însă, erau prea mărețe pentru o ţară mică şi pentru oamenii mărunţi care cîrmuiau.

Cei doi unchi ai mei muriră printre străini fără să-şi mai vadă părintele şi locurile copilăriei; blestemul care apasă casa aceasta i-a nimicit şi pe dînşii. In răstimp. Constantin se însurase cu Smaranda, fata marelui ban Dumitru Ghika, din Valahia şi născură o fată, Casandra şi pe mine Ion. Casandra s-a prăpădit la trei anişori. Am rămas eu singur, copilul plăpînd, pirpiriu, asupra căruia căzură, potop, îngrijirile şi grijile, dragostea părinţilor, nădejdiile lor, spaimele lor, teama că mă vor pierde, şi că numele se va stinge, averile se vor risipi, prădate de rudele lacome ce nu vor şti cum să-şi împartă mai repede un domeniu pe care nici duşmanii nu-1 putuseră fărîmiţa.

— Şi-acum, iată răsărind din mormite, strigoii de odinioară.

Nu ţi-am mai vorbit de „Arcaşii Zimbrului", fiindcă aproape jumătate secol săgeţile lor înveninate n-au sfredelit văzduhul Dragomirnei.

într-o zi — eu să tot fi avut şapte sau opt ani, mi-aduc aminte ca acum — îmi petrecusem după-prînza în tovărăşia lui Ilie, un argat credincios, la Ulmenii-de-Sus, în sat, cu un băieţel de ţăran de seama mea, Griguţă. Ştiu că ne urcasem în copaci cu el, după cuiburi, rîcîisem bălăriile din jurul bisericei şi dezgropaserăm o lespede veche. Fusese o zi mare pentru mine. (Acel Griguţă trăieşte şi azi; ţi-am mai vorbit de el : e preotul Georgescu, tatăl administratorului meu.) Cînd am venit acasă am găsit pe mama tulburată, speriată ; mă luă în braţe, mă strînse, îmi sărută creştetul de nenumărate ori, ca şi cum i-ar fi fost teamă să mă piardă, ca şi cum o mare nenorocire era să se întîmple. Aflase că mai mulţi oameni străini, cu feţele crunte, întrebaseră de mine şi plecaseră spre Ulmeni, să mă caute. în vremea asta eu şi cu Ilie argatul mă întorsesem pe alt drum, la castel. Străinii acei? posomoriţi i se păruse mamei mele Smaranda semn rău şi, cu toate că mă ţinea la piept, tremura de frică. Eu nu înţelegeam nimic, dar mă zbăteam în braţele ei, cutremurat de un plîns abia stăpînit. Deodată, auzirăm o împuşcătură. Noi eram în curte. Ni se păru că un geam se sparge în bibliotecă. Alergarăm pe scări, încoace : tata, care lucra la masa lui, fusese lovit de moarte.

îl găsirăm în agonie, cu capul căzut pe hîrtii, cu mîinile lăsate. Cine îl împuşcase, şi de ce, nu se ştie nici azi. Iată, aceasta e masa, acesta e scaunul. Fereastra e aceasta, dă înspre parc. Iată şi geamul, găurit de glonte. N-a mai fost pus la loc. Trăsnetul a venit din parc. Cel care a tras trebuie să se fi urcat în nucul de colo ; numai din acea direcţie putea trimite plumbul ucigaş. Mama a prins capul doborît, l-a ridicat, s-a uitat în ochii lui, încremenită. Bietul Constantin Dragomir n-a putut spune decît un cuvînt, căci şi-a dat sufletul :

„Duşmanii !"

Iată singura lui vorbă şi tuba mai tîrziu am putut înţelege tîlcul ei cumplit :

„Duşmanii !"

Acest cuvînt mi s-a înfipt în creier şi răsună înfricoşat, din fundul copilăriei mele, urmîndu-mă şi azi. Lupta nu se sfîrşise nici atunci, nici mai tîrziu, nici azi şi poate nici mîine.

Mama luă frînele casei. Parcă o văd şi azi — uită-te ce frumoasă e, cu ochii verzi, cu pielea albă, cu fruntea mîndră! Asemeni străbunei noastre Păuna Glogoveanului, fata banului Ghika, se purta bărbăteşte, alergînd călare pe moşie, ţinînd de scurt logofeţii, îmbiind femeile, plesnind cu biciul în şerbii netrebnici şi-n cei ce căutau s-o înşele. Veghea asupra mea cum îşi apăra luminile ochilor, învăţîndu-mă de mic din cine mă trag, ce povară voi duce pe umerii mei plăpînzi, şi cît sînt dator acestui pămînt, neamului meu şi ţării mele. M-a trimis la Paris să învăţ carte, a venit şi dînsa în două rînduri. M-am întors licenţiat în litere — după ce cunoscusem pe Gambetta şi pe Victor Hugo, care mi-a vorbit de un cărturar român Heliade Rădulescu, venit pe la el să-1 vadă. La Paris am fost coleg cu mulţi din bărbaţii vrednici cari au întemeiat România modernă şi-n cari vedeam pe urmaşii sufleteşti ai bunicului meu Ion şi ai unchiului meu Istrate... Visul acestora trebuia să izbîndească — şi a izbîndit! România s-a unit, a scăpat de vasalitatea seculară, oamenii de seamă au fost puşi la locurile lor. Eu însumi n-am putut juca un rol prea însemnat, căci pe de o parte timiditatea firei mele, pe de alta administrarea vastelor domenii, mă opreau să mă arunc în viitoarea luptelor politice. Am fost cîtăva vreme ataşat pe lîngă Vasile Alecsandri, la Legaţia din Paris. Acolo am cunoscut pe Manuela Bogdan, pe care am luat-o de nevastă mai tîrziu, în urma sfatului mamei mele, cununîndu-mă însuşi Vasile Alecsandri, la Dragomima. Bardul de la Mirceşti era în plină glorie, locuia la Sinaia, unde Castelul Peleş creştea ca din poveşti, subt privirea de vultur a Regelui Carol. Am avut martor, la această căsătorie, pe prinţul Dimitrie Ghika (beizadea Mitică) şi pe domnul Louis Basset. Domnul Basset are

vreo şase-şapte ani mai mulţi ca mine, trăieşte şi azi. îl văd din cînd în cînd cu mare bucurie, căci e plin d? tinereţe şi voie bună. Vorbim împreună de începuturile Sinaiei, de marele rege-constructor şi de acea femeie blîndă şi înţeleaptă ca o sfîntă, care-a fost regina Elisabeta. Cum au trecut de repede acestea toate !

Mama a murit cîţiva ani după nunta mea, fericită să-mj boteze întîiul şi singurul născut, pe numele bărbatului ei, Constantin. Credea biata măicuţă că vor veni şi alte odrasle pe urma lui Dinu şi nu i-a fost dat să ştie că mi l-au omorît duşmanii şi pe el, colea, în pădurea asta blestemată, într-o zi cînd m-aşteptam mai puţin şi cînd aproape că uitasem de cumpliţii „Arcaşi"... Dar ei, din jumătate veac în jumătate veac, neîmpăcaţi călăi, vor să ne aducă aminte că trăiesc, prin moartea celor mai buni dintre noi... Dintre toţi ai mei, mai lovit am fost eu, căci mi-am văzut părintele ucis, în frageda copilărie^ iar la bătrîneţe, ticălosul de mine, mi-au împuşcat copilul, sub ochii mei, şi n-am putut să-i apăr nici pe unul, nici pe cellalt — de două ori neputincios, amar de viaţa mea !

La ce-mi foloseşte toată această avere, pe care am îndoit-o, am întreit-o, descoperind zăcămintele de petro] ce dormeau în vechiul pămînt al Dragomirnei ?... La ce-mi foloseşte, spune ? Nu ne dă răgaz, o clipă, ura veche, invidia, lăcomia duşmanilor mei — poate a rudelor mele — căci cine altul are nevoie să mi se stingă spiţa, ca să fiu moştenit ?

De la moartea lui Dinu, nenumărate au fost încercările de a mă suprima şi pe mine. Am să-ti arăt într-o firidă, jos, în camera îngustă, zăbrelită, unde dorm, ca un condamnat, cîteva pumnale ale lor, unele vechi, pătate de sînge strămoşesc, altele noi, îndreptate spre inima rnea... Toate au un cap de mort şi pe toate scrie, fie în litere slavone, fie în litere eline, fie în litere latine, „Arcaşii Zimbrului". Aş fi căzut de mult victima lor[dacă Providenţa nu mi-ar fi trimis, un arhanghel protector, să mă scape. îngerul meu bun e Georgescu, fiul tovarăşului meu de copilărie, Griguţă. Lui m-am spovedit, ca şi dumitale ; i-am spus, ca dumitale, povestea neamului meu, a înţeles că trebuia să mă apere şi nu s-a clintit o clipă de lingă mine. Atîta statornicie nu cred să se găsească în vreo casă boierească ! Dragostea lui supusă, devotamentul pe care-1 arătă familiei şi averei mele, compensează întrucîtva ura celorlalţi şi este, pentru mine, o mare alinare să ştiu că mai există suflete curate, inimi nobile, braţe tari în slujba celor fără putere !...

*

Bătrînul prinţ se lăsă pe scaun, istovit. Cele trei lumini scăzuseră mult. în bibliotecă plutea o ceaţă uşoară, care învăluia portretele şi le îndepărta încet-încet, spre fumul veacurilor.

Alexandru Milea ascultase toată această spovedanie, urmărise acele pagini de epopee, cu o atenţie care-1 încordase mult şi-1 obosea şi mai mult acum. Tragedia acestui ultim vlăstar, marea întrebare a zilelor de mîine — viitorul domeniului rămas fără stăpîn — îl răscolea şi pe dînsul, ca pe un părtaş al casei.

Ar fi vrut să întrebe ceva. Ar fi vrut să întrebe multe, îşi luă inima în dinţi :

_ Aşadar, dumneavoastră sînteţi ultimul descendent al pîrcălabului Dragomir ?

— în linie directă, da.

— Fiul dumneavoastră n-a fost însurat, n-a avut copii ?

Bătrînul sări în sus şi-1 întrebă brusc :

— De ce mă întrebi asta ?

Apoi, dîndu-şi seama că se alarmase degeaba, surise misterios şi puse degetul pe buze, după ce se uită de cîteva ori împrejur.

— Tăcere ! Iată marea taină !

Alexandru Milea, care credea că aflase tot ce era de aflat, redeveni atent, curios, nerăbdător.

— Feciorul meu s-a însurat, a avut o fată, Smaranda, care e leit portretul mamei sale...

— Trăieşte ? Unde e ?

Iarăşi clipi din ochi moşneagul;

— Trăieşte ! E tînără, e frumoasă, e voinică, e lîngă noi, la cîţiva paşi de noi !

Şi ochii prinţului străluceau, în extaz.

Alexandru Milea fu puternic impresionat de această realitate ţîşnită dintr-o dată, în mijlocul atîtor evocări de stafii. O fiinţă vie, urmaşă a Smarandei, a Păunei, a Ruxandei — a tutulor acelor personagii legendare, i se părea basmul cel mai minunat, povestit de magul acela mărunţel, cu sprîncenele stufoase, peste ochii de jăratec, subt pletele gălbui... Tot şirul de portrete, întreaga procesiune a Dragomirilor se încheia luminos cu această necunoscută Smaranda, ce respira într-o încăpere vecină, gata să deschidă uşa, să intre acolo, să-i vorbească, să-i surîdă prieteneşte, să-i lase mîna într-a lui, mîna plămădită din sîngele vechi şi nobil al atîtor mari boieri ai ţării !

Posibilitatea acestei femei în viaţă, tînără şi frumoasă, alungă hora de spectre şi-i populă imaginaţia odihnitor, înviorător. Pregătit, sufleteşte, să ţească şi să destrame cele mai surprinzătoare feerii, el nu gonea nici unul din gîndurile întraripate care-i potenţau, pînă la sublim, imaginaţia. Această Smaranda nouă şi aievea, purta maramă albă petrecută subt bărbie, iar peste maramă, coroniţă ; în mînă carte de rugăciuni, în picioare conduri de atlaz alb. Apoi se transforma în haiducească, cu pana de cocor a işlicului încopciat în focul unui diamant ; la brîu purta palâ de Taban cu minerul stropit de rubine şi de matostate. Iat-o acum în zale, cu suliţă lungă pe umăr, cu bărbătescul coif, ascunzîndu-i pletele, asemeni fetei de la Cozia. Venea spre dînsul cu mîna întinsă şi cu ochii de amintire. Cristalizare caldă dintr-un danţ fumuriu şi rece de fantome, trecea, luminînd uşor, ca o revărsare de mărgăritare, rîurind aurore de trandafir, iradiind neasemănate jocuri de Orient, miriadar şi calm. Văzduhul se umplea de înstrunări, chimvalele fremătau acorduri pure, salutînd apariţia fecioarei, graţioasă şi depărtată ca o imagine de carte sfîntă, sau de broderie persană, sau de tapiserie medievală, păstrată într-un donjor, pe malurile Loirei. '

Şi el se simţea în acelaşi timp trubadurul inspirat al castelanei si bătrînul ei duhovnic. Era străinul venit de departe să-i înalţe serenade şi era stareţul evlavios, credincios acelei case, îndrumătorul înţelept şi cronicarul.

...Dar nici o uşă nu se deschise, nici o arătare nouă nu pătrunse în sala chipurilor de demult. însuşi vrăjitorul care-o înviase, o clipă, nu mai vorbi de dînsa. Smaranda Dragomir muri, între morţi. Cînd va mai prinde suflet pentru el ? Să fie dînsa „domniţa din turn" de care-i vorbise administratorul, recomandîndu-i discreţie ? Fireşte, nu va mai întreba nimic : bătrînului prinţ nu-i plăcea să fie iscodit. Adineauri tresărise neplăcut :

„De ce mă-ntrebi asta ?"

Va aştepta. Iancu Dragomir îi va destăinui şi descîntecul acelei misterioase moştenitoare, de care nu-i pomenise niciodată, în orele atîtor confesiuni. Poate că se rezumau într-însa toate aspiraţiile generaţiilor defuncte şi focul concentric al conspiratorilor seculari. Vom aştepta. Dragomima e un cuib de păsări fantastice. Poate că pasărea paradisului n-a zburat încă : numai şoimii, rîndunelele şi goelanzii. Păsări călătoare şi păsări de pradă, turtureaua sacrificată şi vulturul imperial — acumulate simboluri pluteau subt cerul de poveste, ridicîndu-se de pe acoperise, dintre colonete, din arborii umbroşi ; sinistre păsări negre, corbi învoiţi şi nevinovate păunite albe, ereţi ageri, lilieci de criptă şi porumbei de cununie plutiseră-n azur. Dar colivia de aur nu-şi nălucise încă zăbrelele subţiri, printre cari tînjea, nostalgic, pasărea măiastră... Vom aştepta !

CAPITOLUL XIX

Amiaza plecase de mult. Soarele începea să fie oblic. Iancu Dragomir îşi trecu palmele pe ochi, pe frunte.

— Am întîrziat, *mon ami.* Ţi-o fi foame !

Scoase ceasornicul.

— Sapristi ! E ora trei !...

Ieşiră din bibliotecă. Lui Alexandru Milea, trezit de aerul răcoros al treptelor, i se părea că visase-. în nări îi stăruia, însă, funinginea celor trei făclii, ca o adeverinţă a realităţii. N-avea nici o poftă de mîncare. Eve-

nimeritele ultimilor zile, culminînd cu această bogată confesiune, cu jocul de lumini şi umbre, animînd galeria vechilor portrete, reliefînd eroi şi victime, estompînd calme figuri venerabile, fără poveste, îl copleşeau. Ceru voie prinţului să se retragă în camera sa, ca să-şi culeagă şi să-şi orînduiască gîndurile. Iancu Dragomir fu lovit de paloarea chipului şi de tremurătura mîinilor oaspelui său. Avea satisfacţia secretă a unei biruinţe : el, bătrînul, cîştigase o victorie asupra unui tînăr, îl copleşise. Convins că e un erou, Iancu Dragomir, urcă, sprinten, treptele turnului, unde Nina îl aştepta îngrijorată, de două ore.

Tot atît de neliniştit fusese, în răstimpul acesta şi domnul Georgescu. Pe la unu, mirat că boierul nu ieşise încă din bibliotecă, se urcase tiptil, se strecurase pînă la uşă, deschisese binişor, aruncase o privire în interiorul sălii : prinţul agita un sfeşnic şi povestea ceva, cu ochii la perete. Cellalt, cu faţa ridicată, cu mîinile la spate, asculta, încremenit. Costea îşi aduse aminte că tot aşa i se spovedise boierul şi lui, în cîteva rînduri. în timpul acestor istorisiri, cînd bătrînul prinţ voia să lege cu orice chip o moarte de alta, susţinînd că există o bandă organizată, care să-i urmărească familia de-a lungul veacurilor, se gîndise Costea să exploateze această manie, combinând împrejurări similare, fabricînd pumnale (minerul la Ploieşti, lama la Bucureşti, totdeauna la alţi meşteri) lovind cînd trebuia să lovească, ameninţând, numai cînd interesele îi dictau s-o facă.

Coborînd treptele castelului, îndreptîndu-se spre pavilionul său, administratorul reconstituia scena cînd cuconul Iancu îl pusese în curent cu trecutul neamului său şi cînd îi împlîntase în cap ideea de a trage foloase de de pe urma acestei scrînteli. Dar tînărul acela care asculta acum, plănuia şi el ceva la fel ? La urma-urmei, de ce să-i fi venit în minte numai lui gîndul că asemenea fantezii se plătesc şi că cel ce le ascult? trebuie să profite subt o formă sau alta ? Acel profesoraş bucureştean ştiuse să se vîre subt pielea boierului, cum se vîrîse şi Costea. Tot ca lui Costea, putea să-i vină şi lui poftă de a se face indispensabil, de-a cuceri Dragomirna. La acest

gînd, administratorul simţi că i se roşeşte ceafa. O nevoie de a lovi îl cutreiera, înţepîndu-i pielea. Cel ce plăti aceste bănuieli, fu argatul Culaie, care venea cu mîncarea în pavilion ; el încasă o serie de pumni în fălci şi cîteva picioare în spate cu urletele şi resemnarea tradiţională. Georgescu îi astupă gura cu palma, ca să nu i se audă protestările şi-1 mai zgîlţîi de păr de cîteva ori, ca să-i treacă durerea. Culaie, după ce încasă chelfăneala, aşternu masa frumos şi ieşi surîzător, s-aducă şi celelalte mîncări, spre desfătarea stăpînului său. Cegă la proţap, tocană sârbească, rinichi de viţel — venit în zori de la Braşov — constituiau prînzul consistent al administratorului, care intenţionase să împărtăşească din aceste bunătăţi şi pe junele bucureştean, „Filosoful", cum îl numise el, spre uzul domesticităţii. Cum, însă, filosoful nu era să vină curînd, domnul Georgescu se ospăta singur, udînd cu o butelie de vin cenuşiu suculentul ospăţ. Digestia îi fu optimistă, dar, pe la ora două şi jumătate, văzînd că ceremonia din bibliotecă se prelungeşte, gîndurile sombre îl învăluiră iar.

Uite anul de cînd zărise întîia oară pe domniţa, scăldîndu-se în Prahova, de cînd îşi făcuse din dragostea pentru dînsa credinţa şi cucerirea supremă, şi nu înaintase un pas. Toate sforţările, toate ingeniozităţile lui de-a o izola, de-a o constrînge, nu-i folosise la nimic. în vremea aceasta — fie dintr-un prinos adus stăpînului, fie din convingerea că, viitor ginere, s-ar fura pe sine însuşi — Georgescu nu făcuse „nici o afacere", adică nu-şi folosise plenipotenţa asupra averilor boiereşti, ca să şi-o sporească pe a lui...

Era, chiar, în deficit faţă de anul trecut, căci fabrica de şampanie de lîngă Bucureşti avea predispoziţii de faliment, Anişoara îi consumase sume apreciabile, petrolul începea să-şi piardă din preţ şi toate întreprinderile lui personale, din lipsa unei vigilenţe dinamice, pe această vreme de criză, generală, tînjeau... Dragostea primitivă, contrariată şi absurdă a vechilului pentru principesă compromiteau spiritul practic al acestuia şi însăşi judecata lui ascuţită, metalică, incasabilă, începea să se aburească, să şovăie, să se poticnească.

Nu e mai puțin adevărat că, dindu-şi seama de acest bilanț dificitar, el îl socotea o jertfă adusă domniței : cu atît mai mult şi-o socotea obligată.

„Nu prea e bine, Georgescule, băiatule !" conchise el.

Apoi începu să se gîndească iar la scena din bibliotecă. Se întreba pînă unde mersese bătrînul cu spovedania, dacă făcuse numai un tablou istoric sau şi comentariile de rigoare, dacă vorbise de rîndul acesta de Nina şi de sechestrarea ei în culă. Curiozitatea îl prăjea pe jăratec iar cei doi pui de țărani pe care îi pusese să pîndească ieşirea măriei-sale din sala de sus, întîrziau să vină. In sfîrşit, iată-i. Unul îi aduse vestea că boierul a luat-o spre turn, cellalt îl anunță că filosoful se coborîse în odaia lui.

— Ia pune mîncarea pe tavă, Culaie, şi hai cu mine !

Cu două butelii la subțioară, în vreme ce argatul ducea merindele, Costea intră, familiar şi gălăgios, în camera lui Alexandru Milea. Acesta se întinsese pe pat şi, cu mîinile pe după cap, cu ochii în tavan, digera ospățul funebru al fantomelor şi se îmbăta de vinul fumuriu al leaturilor defuncte.

Era palid, absent şi aproape leşinat, în acest extaz, asemănător celor pe cari le avusese în copilărie, cînd ascuns în pod, citea, cu orele, romane senzaționale. *Misterele Petersburgului, Rocambole* sau *Castelul din Carpați.* Tot aşa nu se mai putea clinti, nu mai voia să intre în realitate, odată lectura încheiată.

Ca şi atunci, în reverie, o lampă electrică, într-un pătrat de sticlă mată, începea să urce şi să coboare, pe fondul de beznă al unei catifele negre. Apoi, cutia se desfăcea în feliii înguste şi împărțea trapezuri, romburi şi triunghiuri cu marginea de foc. Aceste figuri geometrice se depărtau şi se înmulțeau, tivindu-se cu mărgăritare aprinse, în jurul cărora fluturau flăcărui cu cîte şapte culori ale curcubeului. Jocul perlelor era plin de grație, chenarele de foc se coborau în luminile cari mobilează cu feerii minuscule interiorul cristalelor de policandre : albastru nostalgic şi verde spectral, roşu de amurg şi violet de zori. Apoi se porneau să rotească sfere, năluceau cruci cu nestimate şi se aprindeau superbe decorații, stele cu raze de aur şi sori cu aureole de-argint. Tot danțul acesta care se lărgea în cadrul infinit, populînd universuri, se concentra, la un moment dat, în inima cosmosului imaginar, se topea într-o pată orbitoare şi se descompunea iar, în explozii sfîrîitoare, fosforescente, ca să se rezume apoi, foarte calm şi anemic, într-un bec închis în pătratul unei sticle mate, care se cobora şi se lăsa uşor, pe fondul întunecat al unei perdele.

Intrarea bruscă a administratorului, îl violentă ca un pumn zvîrlit în coaste. Cine era şi ce voia acest intrus ?

— Hai, domnule, sus ! Sus !... îl zgîlțîi Costea, pe atît de amabil, pe cît de inoportun.

— Mai lasă-mă, te rog ! îl opri, cu un gest al mîinii şi complect nemulțumit, Milea.

— Ei aş!... Te-am luat în primire... eşti omul meu... n-o să te las eu nemîncat ! Sus cu badea, că mă supăr !

Cei doi argați întindeau masa şi făceau haz cu modestia cuvenită, bineînțeles, ca să contribuie la atmosfera de simpatie, şi ospitalitate, provocată de domnul administrator. Acesta îi lăudă mîncările aduse, lovindu-1 din cînd în cînd peste spate.

Alexandru Milea fu pus să mănînce cu sila şi pe măsură ce îmbuca, îi venea inima la loc, obrazul i se colora, un dulce val de optimism, alimentat de vinul vechi şi bun, îi circula prin vine, o dată cu sîngele.

Georgescu bea şi el, cuprins de-o emoție necunoscută, care îi paraliza rădăcina limbei şi-i nelinişte esofagul. Avea impresia stranie că acel tînăr îi lua locul în sufletul prințului şi amenința pe însăşi Nina. De mult nu fusese boierul atît de liniştit, atît de lucid. Dinainte de moartea lui Dinu, nu-1 mai văzuse atît de senin, cu atîta legătură în idei şi armonie în gesturi. Cine făcuse minunea ? Filosoful acesta blond, cu ochii albaştri, care trebuia să fie un pehlivan mai mare decît Costea însuşi, ca să învingă temerile şi să cucerească încrederea moşneagului fricos. Bolnavul incurabil, suspectînd pe oricine, îşi găsise miraculosul doctor...

Iată o poveste care trebuia curmată !

O dată masa terminată şi argații dați afară, Costea, cu aerul că vorbeşte ca să spuie ceva, dar nu fiindcă

lucrul îl interesa peste măsură, îl întrebă, rîzînd, cum îi plăcuse povestea cu „Arcaşii Zimbrului" şi cu legenda pptretelor.

— îți spun drept, domnule Georgescu, m-au impresionat foarte mult şi nu ştiu ce să fac ca să fiu de folos domnului Dragomir... Eu nu sînt încă domirit cum poate să dureze ura unei familii atîta vreme şi, mai ales, cum se poate ca în zilele noastre să mai existe bande organizate, asasini misterioşi, al căror scop nu-1 văd, nu-1 înțeleg.

— Asta spuneam şi eu... complectă vag, administratorul. Eu, în lucruri cari nu mă privesc, nu mă bag. Am eu destule griji, cu administrația averii. îmi pare bine că ai venit şi d-ta... D-ta, care eşti un filosof, poate ai să lămureşti ceva. Eu am să-ți dau tot concursul... Dar nu ți se pare că boierul exagerează ?... Nu crezi că i se pare... Că e o idee fixă... Ştiu eu ? !

— Atunci cine i-a omorît băiatul ?... Cine a vrut să-1 otrăvească de-atîtea ori ?... Cine i-a aruncat pumnale... Cine-1 amenință mereu ?...

— Ai dreptate, ai dreptate ! confirmă Georgescu, prefăcîndu-se impresionat, întrebîndu-se dacă cellalt nu vrea, cumva, să-1 tragă de limbă şi mirîndu-se că printre întrebări nu se strecurase şi acesta :

„Cine i-a închis nepoata în turn, cine vrea să suprime pe Smaranda Dragomir ?"

Fiindcă Alexandru Milea tot nu voia să pomenească de Nina, Costea îl atacă el :

— Ce mi se pare curios, ce nu înțeleg din toată afacerea asta, e povestea cu domnița din turn...

Filosoful deschise ochii largi, întrebători. Nu ştia nimic, într-adevăr.

— Nu mi-a spus... Ce domniță ?

— Nu ți-a pomenit de ultimul vlăstar al neamului... de principesa cea tînără ?

— A, da, mi-a spus — şi-i rîdeau ochii — de o nepoată, frumoasă şi voinică, Smaranda, care e leit portretul străbunei ei... Mi-a vorbit de ea... E la doi paşi de noi... a surîs... a pus degetul pe buze..

— Altceva nu ? !

— Atît. Părea misterios. Parcă n-ar fi vrut să ştiu mai mult!

Practicînd el însuşi viclenia, cunoscînd şiretenia altora, Georgescu îşi dădu seama că tînărul profesoraş era sincer şi că, într-adevăr, mai mult nu ştia. Simți o mare uşurare. Trecu la alte subiecte, ca să nu pară preocupat de acesta. Exagerară interesul pentru fleacurile bucureştene ce i le nara oaspele şi îşi încorda atenția cînd Alexandru Milea îi schiță programul său de lucru, dezvoltarea ce urma s-o dea cronografiei proiectate.

— Cred că de la tatăl d-tale, părintele Georgescu, am să aflu multe !

„Crede tu mult şi bine !"... se gîndi Costea, amintindu-şi începutul de senilitate al moşneagului de la Ulmeni.

Apoi, tare :

— A, da ! Tăicuțu ştie multe. A copilărit cu boierul, în grija lui sînt odoarele şi mormintele. A apucat mulți bătrîni ai satului, care îşi aminteau de însuşi Ion-voclă Spinul, ba şi de părinții Domnitorului.

— Te rog să mă duci odată la sfinția-sa !

— Cum nu, cu plăcere...

— L-aş ruga să-mi dea o haină de-a sfinției-sale... o haină veche, preoțească... Aş vrea s-o port...

Costea cască ochii... începea să nu mai înțeleagă... De ce o fi vrînd ăsta să se îmbrace popeşte ?

Alexandru Milea, care lega orice stare nouă a existenței de portul său exterior, după cum, primind la Bucureşti, cei 10000 lei ai prințului, se gîndise să-şi cumpere şase cămăşi de zefir, pantofi galbeni şi pantaloni albi, socotea că noua lui situație de cronicar, îi impunea să-şi lase barba şi părul să crească, şi să poarte lunga robă monahală, asemeni uricarilor din mînăstiri.

O rasă de-a părintelui Georgescu era plină de amintiri sacre, căci se tîrise printre sepulcre, fusese binecuvîntată de mirosul tămîiei şi privirile icoanelor. înfăşurat în stofa ei aspră va simți contactul şi porunca locurilor şi-a timpurilor, va trage învățătura cărților sfinte, va culege vocabularul arhaic risipit din paginile

ceasloavelor, printre țesăturile ei îmbibate în fum de smirnă şi mireasmă de dafin.

Costea asculta toate aceste considerațiuni şi se întreba dacă filosoful e scrîntit la cap, dacă-şi bate joc de el sau dacă face pe nebunul, ca să-şi ascundă planurile şi să lucreze cu mai mult spor la cucerirea prințului şi poate a domeniului.

El îşi propuse să stea cu ochii în patru. Cînd isteţul licențiat în litere va fi devenit inoportun, nu era nimic mai uşor pentru domnul Georgescu decît să provoace o nouă incursiune a „Arcaşilor" şi să denunțe pe grămăticul castelului, ca pe un instrument al lor... Oricîtă încredere ar fi avut boierul în acest bucureştean suspect, domnul administrator ştia cum să organizeze punerea în scenă a complotului, participarea efectivă şi preponderentă a lui Alexandru Milea ; ştia cum să-i strecoare printre cărți şi rufe pumnale cu cap de mort, sticluțe de otravă şi ordine confidențiale, pe o hîrtie de scris împodobită cu cap de zimbru săgetat între coarne sau pumn închis cu inele pe degetul arătător : smaraldul pîrcălabului, capuchehaiei, Aga Dragomir întâiul...

Deocamdată, să ne grăbim să-1 plimbăm la Ulmenii-de-Sus pe băiat, să stea de vorbă cu taica popa şi să-1 îmbrăcăm călugăreşte. Dacă i s-o abate cumva, boierului, să-1 poftească la domnița în iatac, apoi să-i ducă un nerod neras şi nespălat, în şiac lung, mîncat de molii. Avea unul taica Georgescu, o vechitură cu care domnul administrator îşi ştergea cîteodată, cizmele prăfuite.

— O să-1 gătesc pe domnişor, cu el, ca să mai rîdem puțin...

*

în vremea, aceasta, prințul povestea Ninei întâlnirea, în Cişmigiu, cu tînărul profesor, amabilitatea lui, ospitalitatea simplă, inimoasă, nopțile bune din Bulevardul Lascăr Catargiu, aducerea la castel a lui Alexandru Milea, intenția de a-1 angaja secretar literar şi planul marei opere comune privitoare la genealogia şi luptele Dragomirilor.

Preocupată de propria ei soartă, copila asculta destul de distrată expunerea elocventă a bătrînului, care, după ce vorbise atîta în bibliotecă, mai găsea puterea de a construi edificii spirituale în apartamentul fără corespondență cu lumea, al nepoatei sale.

După cum administratorul nu vedea soluția căsătoriei cu domnița, tot aşa dînsa nu-şi vedea sfîrşitul captivității.

Strîns cu uşa, conu Iancu îi propuse să circule prin intrarea de la etaj, dinspre castel, pe unde venea şi dînsul, punîndu-i, bineîețeles, condiția de a nu ieşi din palat, îi spunea acestea cu aerul unei complicități, cu teama de un stăpîn aspru, care nu putea fi decît Georgescu. Laşitatea aceasta bătrînească, unită cu o încăpățînare aproape agresivă, indignară pe Nina care-1 refuză, într-un zîmbet amar.

— Lasă, bunicule, cum am stat atîta, am să mai stau, poate că s-or depărta duşmanii şi voi putea să mă cobor...

Iancu Dragomir fu încîntat să nu se mai vorbească de asta, şi se cufundă din nou, înseninat, în proiectele sale.

Apoi o-ntrebă dacă n-ar vrea să-1 cunoască pe Alexandru Milea, care e un tînăr foarte distins. Nina îl amînă pentru cîteva zile. Iar peste cîteva zile, bunicul îi aduse un personagiu bizar, un domn neras, îmbrăcat într-un halat lung negru şi murdar şi care, cu mîini palide, petrecea boabele unui şirag de mătănii.

— Domnul Alexandru Milea, profesor şi publicist... Principesa Dragomir...

Nina îl salută, măsurîhdu-1 din cap pînă în picioare, fără să-i întindă mîna. Filosoful era foarte emoționat şi regreta că această întîlnire nu se petrecuse peste o lună, două, cînd barba şi, pletele crescute i-ar fi făcut un cap de Crist, nobil şi impresionant.

Copila se mirase, întîi, la această apariție, dar acum nu se mai mira, fiindcă era firesc ca bunicul, obsedat de lucruri supranaturale, să se împrietenească numai cu persoane aparte.

După un sfert de ceas, domnița găsea conversația lui Alexandru Milea destul de normală şi se gîndi, cu vădită compasiune, că înfățişarea secretarului literar al buni-

cului se datora mizeriei înnăscute a intelectualului român, a intelectualului, în genere.

Fima spiona întrevederea şi comunică, foarte just, mai tîrziu, domnului administrator, impresia făcută de filosof asupra ei, asupra babei Stanca şi chiar asupra măriei-sale.

— îşi tot răsucea, boabele, bătu-l-ar Dumnezeu... se uita în pămînt... se roşea... pe urmă îi dădea cu gura, de ne strîmbam de rîs cu baba Stanca.

— Da, măria-sa ce zicea ?

— Se tot uita la el şi da din cap...

— Da' boierul ce făcea ?

— Boierul tot intra în vorbă, ca să-i mai dea coraj, îl bătea pe umeri şi-l agrăia pe franţuzeşte, ca s-arate domniţei că ştia părintelui şi franţuzeşte.

Impresia defavorabilă pe care o făcuse Alexandru Milea principesei Nina Dragomir şi femeilor din iatac fu resimţită, în primul rînd de el însuşi, bineînţeles : nu nimerea treptele, coborînd.

Acea frumoasă boieroaică, strălucea de tinereţe ; încăperile pe cari le locuia contrastau, prin noutatea şi bogăţia lor graţioasă, femenină, cu restul castelului, auster, împăienjenit, măcinat. Aici, icoane aurite luminau printre stofe de argint, parchetul cu flori cafenii scapără printre scoarţe, mobilele erau lustruite, ulcele şi bibelouri răsfrîngeau soarele pe policioare, cărţi rare dormeau subt cristaluri cu trandafiri decapitaţi. Ce căuta el, în acel ridicol antiriu, nebărbierit, ca puşcăriaşii, sombru şi stîngaci ca un călugăraş, în mijlocul primăvăratecelor podoabe ? îi fu ruşine de el însuşi — se simţea cu atît mai micşorat cu cît privirile femeieşti îl învăluiseră pîn-atunci, totdeauna, cu un surîs prietenesc... Domniţa Nina era cea dintîi care îl măsurase cu indiferenţă, aproape cu dispreţ.

Toate gîndurile de umilitate creştină, de renunţare la vanităţile omeneşti se evaporară din mintea lui Alexandru Milea. Orgoliul bărbătesc învingea. Aruncă în colţul cel mai obscur zdrenţele părintelui Georgescu, îşi rase începutul de bărbuţă şi mustaţă, dădu să-i calce hainele, aşteptînd să le îmbrace cînd va trebui să urce iar, cu prinţul, în turn.

Vom vedea dacă şi de rîndul acesta, principesa cea tînără îl va nesocoti, ca deunăzi !

Noua transformare a filosofului nu fu deloc pe placul lui Costea.

„Zău, domnule ? Te-ai făcut frumos, hai ? Vrei s-o dai gata, hoţule ?" rînjea el, în gînd, în vreme ce oferea lui Milea să-şi aleagă o cravată din colecţia-i bogată.

Abia băgă de seamă acesta cît de elegant era administratorul Dragomirnei ; o gelozie firească încolţi în inima lui, începutul de revoltă al profesorului sărac, împotriva beneficiarului atîtor latifundii. Alegînd cravata, în mulţimea oferită de Georgescu, Alexandru Milea ghicea ironia acestuia ; superioritatea pe care i-o arăta, la fiecare pas, cu toate amabilităţile sale repetate şi suspecte, ostilitatea ciudată, acoperită subt cele mai îndatoritoare preveniri, pe care o suprinsese „filosoful" la noul său prieten, luau proporţii, acum, la perindarea mătăsurilor multicolore, cu marca Parisului, vînturate de feciorul popei.

Constantin Georgescu arătase aceeaşi grabă ca să-i prepare antiriul, ca şi cum, să-l ajute la alegerea cravatei. De rîndul acesta, însă nu-l slujea cu aceeaşi tragere de inimă, cu care-l deghizase în haina monahală. Dar dacă i-o făcuse înadins, mai alaltăieri ?... Dacă voia să-l compromită în ochii stăpînei ? Ce interes avea Georgescu să-l umilească ?... Administratorul era un primitiv, care mergea pînă la brutalitate. Nu o dată-l surprinsese pălmuind argaţii, bătînd, chiar femei, în curte. Şi asta, abia în cîteva zile ! Pe el voia să-l lovească moralmente, să-l facă una cu slugile, să-l desfiinţeze. Simpla ofertă a unei cravate şi căutarea ei în stocul abondent, trezi în inima bucureşteanului o serie întreagă de gînduri duşmănoase, cari nu-i veniseră în alte momente. Poate fiindcă în sufletul celuilalt se intensifica neîncrederea, începea ura împotriva intrusului şi i se transmitea prin bucăţile de mătasă pe cari le ţineau amîndoi în mînă, în acelaşi timp, de cîte un capăt." încărcată de surîsuri, întrevederea devenea penibilă. Filosoful alese — aproape smulse o cravată — mulţumi şi ieşi repede. Alergă spre culă, cît mai departe de pavilionul lui Costea, ascunzîndu-se printre

căpițele de fîn, ca să-şi consume în tihnă, ura împotriva acelui om care nu-i făcuse, totuşi, nici un rău, pe care-l întîlnise cu atîta simpatie.

Obişnuit să asemuie orice împrejurare nouă cu o amintire sau cu reflexul unei lecturi, Alexandru Milea se întreba ce puteri misterioase legau pe boier de intendentul său, ce vrajă explica ascendentul acestui mărginit fecior de popă asupra unui prinț autentic, atît de rafinat şi de pătrunzător.

Cum în nici un roman citit odinioară nu găsise echivalentul consorțiului Dragomir-Georgescu, tînărul profesor îşi potolea nevoia de paralelism prin evocarea aceleaşi proprii mătuşi, al cărei destin aducea, oarecum, cu al cuconului Iancu şi pe care o comparase din primul moment, la Bucureşti, cu actualul său amfitrion.

Da... Da... întins pe fîn, urmărind un zbor de lăstuni, ce rotea — aerodrom milenar — cu țipete mici şi îngrijorate, cu triumfuri minuscule — mame ce-şi învățau puii să^ zboare —, Alexandru Milea îşi amesteca rudele cu păsările, profilînd pe cerul prahovean chipul tantii Lisaveta : bătrîna vorbea cu Maica Domnului, credea în semne şi avea trei icoane făcătoare-de-minuni, cari nu făcuseră pîn-acum altă ispravă decît să ție lipită de coaja lor scorojită o băncuță cu regele Carol I, un piastru turcesc, o constahtinie şi alte cîteva mici monede de argint. Faptul că icoanele şedeau în picioare — ba puteai, chiar, să le apleci — şi părăluțele nu cădeau, constituia miracolul casei, miracol unic, neînsemnat, dar totuşi, miracol.

Această legendară mătuşă ținuse pe lîngă dînsa, spre uimirea tuturor neamurilor, douăzeci de ani şi mai bine, o servitoare tîmpită şi artăgoasă, cu dinții ieşiți afară, leneşă, bețivă, netrebnică, una Filoftia, pe' care,' începînd cu însăşi stăpînă, n-o putea suferi nimeni în casă şi de care, totuşi, tanti Lisaveta nu se putea despărți.

— Trăsni-o-ar Cel de Sus s-o trăsnească, uite-o ce-mi face ! spunea foarte des, şi plîngînd, neînțeleasa bătrîna.

Filoftia locuia într-o magazie din fundul curții, vorbea tare şi cînta, urlînd, numai cîntece de amor. Fără să-i pese de cineva, fără pic de ruşine, se înhăita cu

toate haimanalele pe cari le aducea la dînsay în magazie, şi le găzduia cu lunile.

Cînd a trăit, cîteva săptămîni, cu yardistul, a fost o uşurare şi o bucurie generală. De scurtă durată, vai, căci procesiunea derbedeilor reîncepu.

— De ce n-o mai dai afară, coană Lisaveto ? (sau „tuşico" sau „femeie").

— Las-o-n plata Domnului! răspundea dînsa şi schimba vorba.

Rînd pe rînd plecau din slujbă jupînese curățele, bucătărese vrednice, argați de treabă, iar cucoana Lisaveta, blestemîndu-şi soarta care n-o scapă de Filoftia, a ținut-o, totuşi, pîn' la moarte. Poate o aşteaptă şi pe lumea cealaltă.

Iar Filoftia striga şi dînsa, în gura mare, printre dinții ieşiți lung afară, că de ce nu ia Dumnezeu pe bătrîni, că de ce n-o ia şi pe dînsa Dumnezeu, ca să scape de casa asta, de-o stăpînă zgîrcită şi rea, unde mănînci numai bătaie şi ciorbă acră de corcoduşi — şi multe altele.

într-un tîrziu, au aflat de ce nu se despărțea coana Lisaveta de Filoftia : bătrîna avea arsuri şi mîncărimi la picioare şi aceste mîncărimi şi arsuri nu i le potolea decît Filoftia, lingîndu-i tălpile. Se pare că Filoftia avea o limbă rece şi aspră, ce răcorea suferința tantii Lisaveta ; iar cu dinții rodea uşor pielea degetelor şi a călcîielor, ca un dulce scărpinat, în vreme ce coana mare gemea de uşurare şi de plăcere. Asta în fiecare zi, ceasuri întregi, pe înnoptate. Alte femei, refuzînd să aducă aceste servicii extracasnice, erau alungate, iar Filoftia, simțindu-se indispensabilă, se obrăznicea, cum am văzut.

Bineînțeles că explicînd intimilor motivele pentru cari făcea asemenea bazaconii, tanti Lisaveta nu mărturisea că găsise o cură sui-generis a manifestărilor artritice, ci o atribuia unor obligații atavice. Adică, trăgîndu-se dintr-un şir lung de boieri, cari fuseseră gîdilați la tălpi de şerbii lor, vreme de veacuri, îi transmiseseră şi ei această nevoie aristocratică de a fi măgulită acolo unde e pielea omului mai groasă.

Familia primea cam tulburată aceste explicații, dar le înregistra ca pe un document în plus de noblețe. Dacă Radu Milea, tatăl lui Alexandru şi cumnatul Lisavetei — fusese un modest funcționar la administrația financiară şi fiu de negustor, Lisaveta şi sora ei Eleonora erau născute Potboj, familie de cavaleri din Bucovina, înrudiți cu marele armaş Theodor Albota Flondor şi cu ramuri ale boierilor Wasilko, Stîrcea, Gafenko, Grigorcea, Kalmutzki, Hurmuzaki şi chiar Isabela de Buchental care ținuse pe Gheorghe Flondor-Potboj, strămoşul lor.

La o vagă obiecție a lui Alexandru că aceste familii locuiseră în Bucovina şi că gîdilatul tălpilor se practica mai ales în ținuturile de jos ale Țărilor Româneşti, coana Lisaveta avea gata o altă genealogie, mărturisind încuscririle valahe ale unui Potboj, care luase în zestre moşia Fiereşti, din Ilfov, şi-şi măritase, apoi, fetele, cu doi Pîrscoveni, urmaşi ai marelui logofăt Udrişte Năsturel, cunoscut prin blîndețea lui şi vestit pentru frumusețea penelor de păun — o colecție unică — menite să-i mîngîie şi să-i măgulească mădularele, precum fierbințelile picioarelor, amorțeala şirei spinării şi neastîmpărul nărilor, cînd avea poftă să strănute şi nu-i venea.

Această enumerare de strămoşi şi moravuri patriarhale, readuse pe Alexandru Milea la realitate. îşi dădu seama că, lăsat în voia gîndurilor, dus de asociațiile ideilor, ar fi înserat acolo, între căpițele de fîn, neglijînd însărcinarea pe care i-o dăduse Iancu Dragomir — cercetarea de documente în pod — şi propria-i însărcinare : aceea de-a se prezenta din nou domniței — cu sau fără cravata oferită de Georgescu — şi a şterge impresia de ridicol, lăsată la prima audiență.

Totuşi, Nina păstrase un gînd bun lui Alexandru Milea. Timiditatea, cunoştințele şi vocabularul ales al acestuia, o scoteau din lumea țărancelor, a contabilului, a invitaților Anişoarei şi-o odihneau de limbajul vetust, presărat cu expresii franceze, al bunicului.

Simțea, vag, în ființa nouă de la Dragomirna un prieten, poate un aliat. Identificarea tînărului scriitor cu strămoşii ei şi cu domeniul nu-i putea fi ei decît favorabilă, căci legăturile spirituale unesc mai mult decît cele de sînge, iar perspectiva în care oaspele îi va privi trecutul neamului n-o putea cuprinde, pe dînsa, decît într-o aureolă. Cînd ai zidit cununa sfîntului, nu vei putea ucide sfîntul. Nu va putea acel străin, familiarizîndu-se cu lungul şir de străbuni să poarte cel mai mic gînd de nimicire ultimului vlăstar.

Ba, dimpotrivă... Mîndru să fi contribuit la menținerea numelui ilustru, scriitorul de letopisețe n-ar fi putut refuza odraslei supreme un ajutor. Ajutor ?... De ce-i venise Ninei în minte acest cuvînt. Şi împotriva cui, ajutorul ? La această întrebare, brusc, răsări din pămînt şi se profila, cu intensitate, pe geam, Costea Georgescu, spătos şi cu ochii încrucişați. Cravaşa o ținea el, de rîndul acesta şi amenința. împotriva administratorului îi trebuia Ninei un aliat, era clar... Nu-i găsea o vină precisă, dar faptul că i se supunea toată lumea, începînd cu bunicul, însemna că i se dăduseră prea multe puteri în mînă de cari abuza, ca orce tiran. Nu trebuia lăsat să-şi întărească domnia. Tînărul acela din Bucureşti era binevenit : pînă cînd nu intrase încă în mrejele lui Georgescu, trebuia folosit pentru limpezirea situațiilor, poate pentru însăşi dezrobirea fecioarei întemnițate. Era prima duminecă a lui iunie cînd, poftit de dînsa, Alexandru Milea urcă, însoțit de conu Iancu, în iatacul principesei.

De rîndul acesta, Nina avu surpriza plăcută a unui tînăr elegant, blond, cu ochii albaştri şi cu obrazul uşor colorat în roz. Alexandru Milea înregistra diferența de impresie şi-un val de orgoliu îi mîngîie inima, zdrelită la prima întrevedere. Se regăsea. Ochii femeieşti erau buni, din nou, pentru dînsul.

Nina îi întinse mîna — îl pofti să şadă. Contactul cu degetele domniței îl înfiora : i se părea că un curent electric, venit din lumea Dragomirilor defuncți, îl parcurgea, trecînd, prin el, în podea, coborînd turnul, străbătînd castelul şi reîntorcîndu-se, prin tavanul culei, în creştetul său. Acest circuit îi aduse aminte că unda de radio

face de şapte ori înconjurul lumei, într-o secundă.- Principesa nu mai era aristocrata îndepărtată, care-1 privise, abia, dăunăzi, ci o fiinţă omenească surîzătoare, ai cărei ochi căprii, grei şi buni îl cercetau cu simpatie şi se opreau într-ai lui, cutremurîndu-1 de cîte ori întîrziau în ochii săi.

îmbrăcată într-o lungă cămaşă ţărănească, Nina era încinsă cu un şnur alb ; părul, împletit în două cozi, strînse deasupra cefei, părea a fi foarte greu. în picioare purta sandale, piciorul gol. Avea, în acelaşi timp, ceva de ţărancă din Carpaţi şi de statuie elină. O simplicitate majestuoasă. O armonie sobră, impunătoare şi, totuşi, caldă. Glasul muzical, leneş, părea, cîteodată, dur, poruncitor, metalic. Un amestec de voinţă şi de tînjeală dădeau un farmec ciudat acelei făpturi, înfrumuseţată de prestigiul numelui, al averei şi-al neobişnuitului decor : o temniţă bogată, în vîrful unui turn străvechi.

Principesa Dragomir se informă de mersul lucrărilor, dacă hrisoavele din pod erau interesante, dacă povestea domeniului va cuprinde mai multe volume şi cît timp va cere această lucrare.

Apoi, dintr-o dată, străfulgerîndu-1 :

—- Ştii că m-am gîndit la d-ta zilele astea. Bunicule, m-am gîndit aşa : „Domnul Milea caută acum printre hîrtii, vrea să facă din lucruri vechi, un lucru nou. De ce n-aş face si eu ca dînsul ? De ce n-as reface castelul tot ?

— Aşa să faci, fetiţa mea ! o aprobă Iancu, ai cărui ochi se luminau, răsfrîngînd tinereţea din jurul său, în dimineaţa de iunie, plină de cer şi de larma rîndunelelor.

— Cum am modernizat iatacul, aşa am să schimb tot palatul. N-am să dărîm nimic, fireşte ! Am să repar, peste tot, am să refac, pe dinăuntru, pe dinafară, am să scot toate mobilele din pod, din magazii, de subt învelitori, am să curăţ portretele de fum şi-am să invit lume multă, multă... Mi s-a urît cu pustietatea de-aici, n-am dreptate, moşule ?

— Să inviţi lume multă, să schimbi toate, fetiţa moşului. Ai dreptate !...

Apoi, Nina se întrista :

— Dar cînd, cum ?

— Cînd, cum? o maimuţărea bătrînul, rîzînd. Se încruntă şi el, cum se încruntase Nina. Alexandru Milea remarcă acel nour căzut, deodată, pe bunăvoia generală. Va afla, vreodată, va lămuri el taina vechiului conac, drama care continua în el, ca într-o poveste din evul mediu ?

Ca un ecou al întrebărilor sale, auzi întrebările principesei, sonore şi precise :

— Nu ţi se pare ciudat, domnule Milea, să mă vezi închisă în cula asta ? Nu te-ai întrebat de ce nu mă dau jos, cum pot să suport atîta captivitate ? Nu ţi se pare o nebunie, o imposibilitate ? E revoltător, spune şi d-ta, nu e revoltător, domnule Milea ?

. Tînărul nu ştia ce să răspundă.

— Principesă — bîigui el — din cîte-am înţeles... o vreme oarecare... sînt pericole... totul e trecător.'..

Nina simţi, la spatele ei, fîlfîitul uşor al scoarţei care atîrna de canatul unei uşi ; întoarse capul repede : cineva trăgea cu urechea. Alexandru Milea se gîndi la Polonius, spionînd pe Hamlet. Nu era decît Fima. Ca să nu pară- surprinsă şi să n-arate că bănuieşte ceva, Nina porunci, foarte blînd :

— Fimo, să te duci la izvor să umpli urciorul. Baba Stanca e-aici ? Babă Stanco, du-te şi dumneata cu Fima, aduceţi două urcioare !

Un lux inutil : apa care urca pînă-n vîrful turlei era tot atît de rece şi de proaspătă ca firul captat tocmai lîngă coliba pădurarului. Domniţa însă, voia să profite de prezenţa oaspelui şi de tonul pe care îl luase conversaţia, ca să precizeze unele lucruri, să precipite altele. Iancu Dragomir era cam contrariat, temîndu-se de eventualele observaţii ale lui Georgescu : acesta ştia să-1 mustre cu tonul cel mai umilit din lume ; i-ar fi reproşat că face rău amestecînd oameni străini în secretele casei. De-aceea, îşi căută de lucru, răsfoind o carte, deschizînd o fereastră şi închizînd alta. Nina, cu fruntea sus, înainta spre omul din faţa ei şi-1 întîmpină :

•— Abia te cunosc, domnule, dar am încredere în d-ta. Pot să am încredere ? Dă-mi mîna !

Alexandru Milea îi întinse mîna, bărbăteşte, privind-o franc, cu ochii săi albaştri, măriţi şi cu o mare expresie de cavalerism şi devotament în lumina lor.

— Ajută-mă să scap de-aici !... vorbi repede copila.

— Nina, ce înseamnă asta ? interveni conu Iancu, surprins de această subită ofensivă.

— Bunicule, ascultă şi d-ta, e foarte grav, trebuie să găsim o soluţie, o salvare. Sînt ameninţată, ştiu... Mă pîndesc duşmani, în toate părţile. în momentul acesta, ei otrăvesc urciorul în care-mi va aduce apă Fima, ştiu. Dacă m-aş da jos, m-ar împuşca „Arcaşii Zimbrului", urcaţi în copaci. Cum însă, n-am mai multe vieţi, n-o să mă ajungă decît una din morţile lor. Vreau s-o înfrunt. Am să-mi scriu şi eu pagina de osîndă în letopiseţul familiei. Dar vreau să ies de-aici. Ştiu că jos e un paznic sever, ştiu că dac-aş scăpa de el, m-ar opri alţii, la porţile castelului. Dar nu mai vreau să stau aici, m-aţi înţeles, nu mai vreau ! nu mai pot ! Aş înnebuni !... Sînt înconjurată de spioni. Femeile astea două le simt străine, le simt în mîna altora. Poate sînt vîndute şi ele duşmanilor. Cum de nu m-au suprimat pîn-acum ? Bunicule,' iartă-mă, dar d-ta eşti bătrîn, eşti slab, ţi-e frică. Mie nu mi-e frică. Ajută-mă să fug de-aici. N-are să mi se întîmple nimic, te asigur !

Iancu Dragomir se încăpăţîna într-o tăcere dîrză, negativă. Din cînd în cînd, făcea *nu !* din cap, zîmbea amar, se încrunta : nici o compătimire, nici o înţelegere pentru suferinţa copilei nu părea să-i moaie faţa de pergament. Alexandru Milea urmărea acest duel familiar, cu ferma convingere că din el va scapără lumina.

Prinţul, luîndu-1 martor, îl făcu şi judecător :

— Tinere, Nina e un copil, nu-şi dă seama de primejdiile cari o ameninţă. Dumneata eşti bărbat, eşti în curent cu tot ce s-a întîmplat, poţi să judeci mai bine tragedia, căci n-o trăieşti. *Voyons !...* Un sfat, *allons mon ami,* vorbeşte-i cum trebuie, nu eşti nici bătrîn, nici fricos, ca mine...

— Principe, aş dori să ştiu ceva... întrebă, sfios, Alexandru.

— *Allez-y,* îl încuraja bătrînul, foarte dispus să dea toate lămuririle.

— Cine a dat consemnul, cine-a organizat izolarea apărarea, dacă vreţi, baricadarea domnişoarei Dragomir. aici...

— *Mon Dieu...* cine... noi... eu... Georgescu...

— Domnul administrator ?

— Desigur, interveni copila, ironic.

Domnul Georgescu e marele meu protector, salvatorul familiei noastre, izbucni apoi, dînsa, rîzînd, roşindu-se, gata să plîngă.

Din ordinul domnului Georgescu sînt eu arestată ! Domnul Georgescu ordonă aici, îmi pune sentinele, îmi baricadează ieşirile !

— *Je vous demande bien pardon!...* interveni boierul, cu energie.

Au spus-o şi medicii, o spun şi eu, ca şi bravul meu Costea : pînă nu va trece primejdia, Nina trebuie să stea aici !... Sînt lucruri cu cari nu trebuie să glumim !

Alexandru Milea începea să înţeleagă, să ia o atitudine, cel puţin în sine însuşi. Tinereţea lui se dădea, dintr-o dată, total, de partea celeilalte tinereţi ; generozitatea, curajul, sănătatea celor douăzeci şi cinci de ani ai săi, respingea, instinctiv şi complect, maladivele aprehensiuni ale moşneagului. Era o intrigă aici, o intrigă ce trebuia cit de curînd descurcată. Povestea aceasta, oricît ar fi părut de verosimilă, oricît însemna o consecinţă a lungului şir de evenimente similare din trecut, avea ceva nefiresc, straniu. Acel domn administrator Georgescu era mai puţin clar, mai complicat decît îi păruse la prima întîlnire. Orcît de logic părea prinţul, explicîndu-i că din epocă-n epocă, se abat în preajma Dragomirnei „Arcaşii Zimbrului", căutîndu-şi prada, apoi îşi văd de treabă, ca nişte oameni cumsecade, ca să revie, automat şi teribil, exercitîndu-şi aceleaşi procedee senzaţionale, scepticul bucureştean nu se lăsa' convins, în tainiţele sufletului său, de realitatea acestui fenomen. Faţă-n faţă numai cu bătrînul senior, cu portretele de familie, cu hrisoavele şi cu legenda, putea să fie impresionat, să admită orice fantasmagorii ; dar, în lumina orbitoare a amiezii de iunie, alături

de-acea făptură de azi, proaspătă şi întreagă, frumoasă ca ziua de mîine, energică asemeni veacului ei şi dornică de adevărul vieţii, care era Nina, cronicarul Dragomirnei scutura din suflet, cu entuziasm, toate firele de ţărînă, toate frînturile de năluci, toate superstiţiile îmbibate în zidurile castelului ca şi-n anteriul vechi al popei Georgescu, aruncat acum în dosul unei lăzi...

Arterele sale băteau cu prea mult ritm şi precizie, spiritul său venise prea mult în contact cu epoca, seninătatea sufletului său, limpezimea judecăţii sale şi mai ales, avîntul pe care i-1 transmitea Nina,'erau prea sigure, prea puternice, ca hibrida clădire înălţată din carton vopsit şi mobilată cu sperietori, a intendentului, să nu se prăbuşească, în vehemenţa acelui impetuos *nu!,* pe care-1 proclamau cei doi tineri, ca un suflu venit din largul orizonturilor.

Alexandru, însă, îşi dădu seama că era inutil să contrarieze pe boier, luînd făţiş partea Ninei. Bătrînul se încăpăţîna prea mult în credinţa lui. După cum, mai acum trei sătpămîni, la Bucureşti, îl lăsa să creadă că mîncarea i-ar putea fi otrăvită,' tot aşa, îl lăsa, acum, să-şi consume eroarea în bunăvoie. Prinţul avea maniile lui, cari trebuiau respectate. Bineînţeles,' însă, că nu cu preţul sacrificiului altuia. Trebuia procedat cu multă prudenţă. Cum atît bunicul şi nepoata aşteptau, impacientaţi, verdictul său, tînărul judecător,' neobişnuit să spună ceea ce credea, se văzu nevoit să mintă, spre consternarea Ninei :

— Principesă, n-aveţi dreptate !... Nu v-a închis nimeni cu forţa, n-are nimeni interesul s-o facă. Vă rog să mă iertaţi că vorbesc aşa, dar sînt şi eu de părerea domnului Dragomir, a medicilor, a administratorului. Istoricul familiei dv. îl am prea viu în minte, concluziile sînt prea fireşti, ca să nu-mi dau seama de pericolele cari planează asupra ultimei descendente din pîrcălabul lui Mihai Viteazul... Respectuos vă rog să ne ascultaţi sfaturile !

— Bravo, *mon ami,* bravo! îl complimentă Prinţul, în vreme ce Nina îşi muşca buza de jos, foarte palidă.

Profitînd, însă, de distracţia momentană a moşneagului, Alexandru Milea se uită fix la dînsa, îşi duse degetul la buze, îi porunci tăcere, asigurînd-o astfel că a înţeles-o, că e de partea ei, că va încerca s-o scape, că va lupta pentru mîntuirea ei...

Copila pricepu. Simţi o mare uşurare ; prezenţa unui prieten, speranţa unei dezrobiri îi umplu inima de bucurie. Dar nu putu să mintă la rîndul ei şi să pâră mulţumită, căci, avea cîţiva ani mai puţin- decît Alexandru Milea, nu se învrăjbise cu viaţa, nu dăduse, ca el, lecţii de limba franceză cu 60 de lei ora şi nici strămoşii ei, bogaţi şi liberi, nu-i lăsaseră în moştenire, prefăcătoria...

CAPITOLUL XX

Părăsind iatacul din culă, Alexandru Milea se simţea alt om. Devenea un personagiu important, era mîndru să ia o parte activă în viaţa acelui domeniu, să fie şi războinic, nu numai cronicar al Dragomirnei. Toate rămăşiţele de romantism, înviorate de acel complot matinal, sporeau în el şi-1 cristalizau... Porumbelul sacru al lui Parsifal plana pe capul său ; inimă de cruciat, în drum spre Sfîntul Mormînt se aprindea în el, încoronată cu spini de foc, ca într-o mistică gravură din Spania vizigotă.

Avea nevoie să se reculeagă şi să urzească planul mîntuirii... Locul favorit de meditaţie şi-1 alesese între căpiţele de fîn dinspre vale, acolo unde se auzea Prahova gîlgîind subt vechiul zid şi de unde, în nopţi de vară, grele de lună, Constantin Georgescu îşi pîndise, odinioară, stăpînă cînd se îmbăia.

Pînă la dejun, mai avea o oră : destulă vreme să lege şi să-şi dezlege planurile-n voie.

N-avea însă noroc de singurătate, căci îi ieşi în cale Costea, ca din întîmplare şi-1 opri, rîzînd, cum îi era obi-

ceiul şi cu un fel de mojicie rău ascunsă în felul de a-i vorbi :

— Ce faci, frumuşelule ?

îi spunea întîia oară „frumuşelule" şi, această familiaritate, pe Milea nu-1 încînta defel. O oarecare ostilitate batjocoritoare străpungea cuvintele lui Costea :

— Fuseşi la domniţa ? Ce mai spunea ? O să mai stea mult în colivie, ce zici ?

— Dumneata ştii mai bine ca mine, de ce mă-ntrebi ?

— Da' de ce să ştiu mai bine ? ^

Cei doi bărbaţi, pîndindu-se, îşi vorbeau şi-şi răspundeau numai în întrebări, ca femeile şi ca samsarii.

— Dumneata ce părere ai despre toată afacerea asta ? insistă administratorul.

— Da' de unde ştii că am vorbit cu principesa tocmai despre asta ?

— Ai vrea să nu ştiu ? De ce n-aş şti ?... Nu trebuie să aflu tot ce se petrece la noi, frumuşelule ? Haide, spune, de ce nu vrei să-mi spui ce crezi despre domniţa*?... Sfatul unui profesor e totdeauna bun...

— N-ai vorbit cu Prinţul ?

•— Ce să-mi spuie Prinţul ?

— Ce-am spus eu domnişoarei Dragomir... că e imprudent să părăsească iatacul, că atît boierul, cît şi d-ta, cît şi medicii, aveţi dreptate să nu-i daţi drumul,' pînă cînd nu vor pleca „Arcaşii" de pe-aici... Domnişoara Nina nu cunoaşte istoria acestor locuri, cum o cunosc eu, de aceea o bate gîndul să se dea jos din turn... Asta i-am spus, dacă vrei să ştii... întreabă şi pe domnul Dragomir. Eu n-am venit aici să schimb hotărîrile nimănui, am venit să-mi văd de scrisul meu, de meseria mea...

„Da' aşa de frumuşel de ce mi te-aifăcut ?« se întreba Costea, convins că Alexandru Milea voia să impresioneze pe domniţa : altminteri, n-ar fi azvîrlit şiacul părintelui Grigorie şi nu s-ar fi îmbrăcat atît de elegant, dîndu-şi hainele la călcat, răzîndu-se în fiecare dimineaţă, în aşteptarea revederei cu domniţa.

Contemplîndu-1, intendentul constata că profesorul bucureştean, cu trăsăturile-i nobile, cu părul lung, ondulat, putea să placă. Şi-apoi, om nou, străin, tînăr, vorbind din cărţi, nefiind argat peste argaţi, ci grămătic, deşi sărac, era mai presus de el, de Costea...

„Nu ştii de unde sare iepurele !... Te pomeneşti că am închis uşa tuturor ciocoilor din familie, ca să-i păzesc ăstuia porumbiţa !... O făcuşi fiartă, Georgescule !"

Din privirile şi întrebările insistente ale administratorului, care, fiind vorba de Nina, nu se putea ascunde, Alexandru Milea înţelese că acesta avea un rol bine determinat în secfestrarea copilei şi că îşi privea stăpînă cu alţi ochi decît ai simplului servitor credincios.

Cu atît mai mult se impunea eliberarea copilei. Dar cum ? Trebuia să lupte nu numai cu administratorul, cu spioanele, cu paznicii tocmiţi de dînsul, dar cu însuşi bunicul fetei, atotputernicul suveran al acestor ţinuturi.

Georgescu îl invită la masă, la el, în pavilion şi, împotriva disciplinei pe care şi-o impusese, fu destul de imprudent ca să aducă vorba cît mai des, să devină melancolic şi să ofteze, evocîndu-şi tînără boieroaică; în schimb, fu hermetic Alexandru, care, mut, cumpărînd, fără să vîndă, inflexibil, cercetător ca un sfinx, îşi domina rivalul, îi smulgea, una după alta măştile şi se convingea că are-n faţă pe cel mai periculos dintre „Arcaşii Zimbrului"...

întîia oară, Nina făcu uz de invitaţia bunicului şi trecu din culă în apartamentele castelului, ca să vadă la lucru pe cei doi bărbaţi : unul bătrîn de tot, argint vechi, cellalt strălucitor de aurul tinereţii. Era în după-amiaza aceleeaşi dumineci. Vasta bibliotecă se lumină de primăvărateca apariţie, portretele strămoşilor zîmbiră-n cadrul înnegrit, fremătînd de la un capăt la cellalt, un surîs, care făcu ocolul celor patru ziduri, trezi un murmur familiar pe buzele de mult încremenite. Cel puţin aşa-i păru lui Alexandru Milea, care, cufundat în descifrarea de hrisoave, ghici, cu o bătaie a inimei, că pe uşa deschisă brusc, intra Moştenitoarea.

Nina purta un şal **Venetian,** cu flori mari roşii brodate pe mătasea verde şi părea mai înaltă, căci era în-

căltâtă cu pantofi şi călca anevoie, dezvăţată să se legene pe tocuri lungi, de-atîta vreme.

,-: Venea în biblioteca pe care o cunoştea şi o privea cu alţi ochi acum. Era nerăbdătoare să rămînă singură cu Alexandru Milea, să se sfătuiască, să-1 întrebe ee-nsemna acel misterios deget pe buze.

O oră, două, şezu dînsa printre documente, ajutînd, dînd.u-şi o părere. Dar bunicul se încăpăţîna să nu plece.

— Ce zici, moşule, punem electricitate aici ?

— Nu se poate, *mon enfant...* N-are ce căuta aici o lumină prea bruscă. Dealtfel, în sala asta sînt peste trei sute de luminări... Nici nu e nevoie de mai mult!

— Vrei să le-aprindem diseară, bunicule ?

— Cum vrei tu, fetiţa moşului.

Cele trei policandre cu cîte nouăzeci şi nouă' de făclii fiecare atîrnau, imense, subt bîrnele de stejar. Cine ştie de cîţi ani nu le mai ştersese nimeni praful, nu le înlocuise luminările arse, nu le clătinase romburile de cleştar, cu clinchete de zurgălăi !

— Nu, le-aprindem mîine-seară... Vreau să fie complectate... Lipsesc foarte multe !... adăugă Nina, luminînd, cu sfeşnicul ridicat, firele de păianjen cari se împleteau printre împletiturile de sticlă, întristînd — funingine albă — strălucirea lor mediteraneană...

A doua zi, în vreme ce argaţii şi femeile, urcaţi pe scări, puneau făclii de ceară în urnele minuscule şi curăţau de praf sutele de braţe ale policandrelor, Smaranda vorbi în voie cu noul ei prieten. Iancu Dragomir era acolo, dar, preocupat cu supravegherea slugilor, n-auzi nimic din dialogul care se pierdea subt freamătul sonor al cristalelor mişcate :

— Am şi eu impresia unui complot, spunea Alexandru.

— Complot ?

— Al unuia singur.

— Ce facem ? întrebă Nina. Nu ştim cine e cu noi, în cine ne putem încrede. Am, aici, un om sigur : pădurarul. E un moşneag voinic, de neam. Ramură de răzeşi. „Boier sărăcit", reîntors la „rumânie". Ai lui n-au tras

niciodată brazdă străină : şi-au lucrat numai pămîntul lor. Puţin.dar al lor. într-o zi, l-am găsit plîngînd : îl pălmuise Costea. L-am sărutat pe amîndoi obrajii. Moş Iordan va face pentru mine tot ce-i voi cere.

— N-ar putea fi trimis administratorul la Bucureşti, subt un pretext oarecare ? Aţi putea ieşi din casă mai uşor...

— Desigur. Dar ştiu eu dacă oamenii lui nu m-ar opri ? Eu m-am gîndit şi la ceva copilăresc : să mă îmbrac în hainele dumitale, să mă strecor de-aici, să plec. Dar unde ? Şi-apoi ce va zice bunicul ? Nu-i va fi teamă că m-a pierdut, că m-au răpit duşmanii ? Ce vei face d-ta, ce-ţi va face Georgescu, găsindu-te în locul meu, în culă ?...

— Mărea greutate este prinţul, frica lui, trebuie menajat... în turn, vă ştie în siguranţă... Scăpată de veghea administratorului, va socoti că aţi căzut pradă vrăjmaşilor...

— M-am gîndit uneori, să-1 împuşc !... Alteori m-am gîndit să chem la mine pe Moş Iordan şi să-i spui : „Ia-ţi trei-patru oameni credincioşi, puneţi mîna pe Costea, legaţi-1... ţineţi-1 bine!..." Dar ce-am rezolvat cu asta? Şi-apoi, bunicul. Ce-o să spună bunicul, ce-o să facă el ? în Costea, crede ca într-un arhanghel. Atîta vreme cît nu se va convinge el însuşi de...

— Vă rog să mă iertaţi, domniţă, dar aş vrea să ştiu : administratorul acesta urmăreşte ceva ? V-a cerut ceva ?

— Bineînţeles... Nici mai mult, nici mai puţin decît să-i fiu nevastă...

— A-ndrăznit ?

— Şi nu o dată. Nu mi-a spus mie, bineînţeles, n-a avut curaj... Dar a spus bunicului... i-a spus mamei...

— Şi ?...

— Ei bine, mama, ce crezi ? M-a sfătuit să-1 iau, în mai multe rînduri. Prinţul nu s-ar împotrivi nici el!.

Nina şi Alexandru Milea tăcură, brusc. O prezenţă ostilă plutea în bibliotecă : intrase Costea. Cea dintîi privire el o aruncă tinerei perechi şi rînji amar, văzîndu-i faţă-n faţă. Apoi, îşi compuse abişnuita expresie, umilă şi surizătoare, apropiindu-se :

— Măria-ta, n-aş fi venit. Dar e ceva grabnic... Ernest...

— Ce vrea Ernest ? întrebă Nina, enervată. în vreme ce Iancu Dragomir se apropia şi dînsul de grup.

— Ernest vrea să plece. Şi-a găsit loc de şofer.

— Să se ducă sănătos !

— Mai e ceva...

— Ce mai e ?...

— El n-ar fi îndrăznit să plece... De-aceea a rugat pe viitorul lui stăpîn să vie să vi-1 ceară...

— Nu mai e nevoie !...

—- Dar persoana a venit...

— Nu primesc...

— Foarte bine. Atunci poate să plece...

— Da. Şi Ernest şi stăpînul dumisale, pot să plece !

— Totuşi — insistă Georgescu — nu-1 putem trimite aşa... fără bun rămas. A fost un şofer de treabă... nu e vina lui că nu-1 mai folosim... I-e ruşine să ia leafa de pomană. Şi nici pe patron nu-1 putem goni. Vine tocmai din Capitală !

Georgescu insista, în primul rînd, ca să-şi contrazică stăpînă ; în al doilea, ca s-arunce un străin între dînsa şi profesorul bucureştean. Apoi, instinctul său de amabilitate îl făcea să-şi caute un îndatorat, din solicitatorul de afară.

— Atunci spune-le să vie aici. Cum ai spus că-1 cheamă pe domnul acela ? întrebă Nina.

Administratorul scoase o carte de vizită şi citi : *„Ion Boldur"*.

Numele acesta, aruncat subt policandrele răscolite, în sala portretelor, plină de legendele trecute, răsună înfricoşat, în creirul bătrînului, în imaginaţia fierbinte a lui Alexandru Milea. Iancu Dragomir se trase doi paşi înapoi, ca să nu lase loc liber între spatele său şi zid, iar tînărul se ridică brusc. îngrijorată şi dînsa, mai mult de mişcarea celorlalţi doi decît de ameninţarea acestui nume, Nina păli şi-şi roti privirea pe feţele dimprejur.

Foarte emoţionat, galben, cu bărbia tremurînd, văzînd în preajma sa chipuri prieteneşti, moşneagul prinse curaj şi începu să strige piţigăiat :

!

— Afară !... Daţi-1 afară !... Arestaţi-1 !... Puneţi mîna pe el... legaţi-1... în fundul beciului cu el!... în al treilea beci cu el !

Administratorul căuta să-1 liniştească.

Iancu Dragomir căzu pe scaun, cu faţa pe mîini, cu mîinile pe masă, bolborosind :

— Duşmanii !...

încet, Nina, Alexandru şi Georgescu se apropiară de el. Argaţii încremeniseră, cocoţaţi pe scări, iar Fima şi cu baba Stanca agitau, automat, în vid, cîte un pomătuf de şters praful. Georgescu nu înţelegea cum putea să apară un „Arcaş al Zimbrului" pe care nu-1 organizase el. Cîteşitrei căutau să potolească teroarea bătrînului. Conu Iancu îşi revenea cu greu. Apariţia, după atîtea sute de ani, a acestui Boldur, coincidea cu ieşirea din turn a tinerei prinţese.

Ca să-1 liniştească, administratorul strecură în mîna bătrînului un revolver. Contactul cu metalul rece şi surîsul protector al lui Costea îl făcură să-i vină inima la loc.

— E o persoană bine, lămuri Georgescu. Garajul „Boldur".

N-aveţi nici o grijă, măria-ta ! Costea e aici !...

— Mă rog — bîigui bătrînul — cine e această persoană ?

— Cum ? Domnul Jeannot Boldur... are garaj de automobile... la Bucureşti... în Bulevardul Brătianu. De-acolo cumpărăm noi cauciucuri şi ce ne trebuie, la maşini...

; — Şi ce vrea ?

— Vine de la Bucureşti, trece spre Braşov. Ernest ar dori să intre la dînsul... mecanic... sau aşa ceva... un fel de intendent... Domnul Boldur vine să vă roage... pentru el... să-1 scuze...

— Bine, Georgescule, pofteşte-1 ! porunci Smaranda Dragomir, redevenind stăpînă, văzînd că bunicul ei şovăie.

Alexandru Milea, ca şi boierul, aşteptau — cu toate prozaicele lămuriri ale logofătului — să vadă ivindu-se un căpitan de oaste încruntat, cu mustaţa pe oală, într-o mînă cu paloşul tras, în cealaltă cu steagul „Arcaşilor".

Dar n-a fost aşa. Ion Boldur era un bărbat de vreo treizeci de ani, înalt, zvelt, cu mustaţa rasă, cu părul dat peste cap, cu faţa deschisă, luminoasă. îşi ceru mii de scuze, foarte politicos, dar cu un aer familiar, ca şi cum n-ar fi intrat întîia oară în acea sală întunecată, prin care zburau fluturi roşcaţi ai luminărilor purtate.

După ce îşi făcu datoria, explicînd de ce-1 ia pe Ernest, adăugă :

Ţineam de mult să vizitez castelul. N-am avut ocazie. E o splendoare... Păcat că se dărîmă.

— O să-1 reparăm !... îi taie Nina vorba, jignită că un străin se amestecă în lucruri cari nu-1 priveau.

Jeannot Boldur vorbea însă, ca un copil de treabă, împărţind în jurul său căldură, sinceritate, voie bună... încet-încet, risipea teama, nedumerirea cu care fusese primit. El respira tinereţe, forţă şi prietenie. Nu fu greu boierilor să vadă că acel proprietar de garaj nu era un simplu negustor de automobile, ci un băiat de casă bună, perfect educat şi care trebuia să aibă o inimă de aur. Alexandru Milea îşi aducea aminte, abia acum, că trecuse de nenumărate ori în faţa unei mari vitrine, pe Bulevardul Brătianu : *Garajul „Boldur".* Ba erau două-trei vitrine, în dosul cărora tronau limuzine noi, impozante, de toate culorile. Lui îi plăcuse îndeosebi una bZett-raanne-închis, foarte distinsă.

Conu Iancu Dragomir, cu precauţiune, intră în conversaţie ca un copil care încearcă întîi apa mării, cu piciorul :

— D-voastră nu vă trageţi din marele vornic al lui Ştefan cel Mare ?

Jeannot Boldur începu să rîdă cu hohote, aprobînd mirat că mai ştia cineva această glumă.

— Aşa spun ai mei. Adică nu : tata rîdea şi el. Dar am un unchi bătrîn, care ţine documentele. El ştie genealogia noastră, pe degete. Eu n-am avut vreme să mă ocup... Parcă-ţi dau afacerile răgaz ?...

Unchiul meu Staicu — şi, la acest nume, iarăşi tresări prinţul Dragomir, uitîndu-se lung, cu subînţelesuri, la secretarul său literar — e foarte mîndru că-1 cheamă Boldur... De-aceea n-a făcut nimic în viaţă !

— Să-mi daţi voie — reluă bătrînul — dar familiile noastre, familiile Boldur şi Dragomir, s-au întîlnit, prin veacuri, dacă nu mă-nşel.

—• Se prea poate. Era ţara mică...

•— D-voastră nu ştiţi nimic ?

Tînărul automobilist îşi încreţi fruntea, căutînd să-şi aducă aminte ceva din poveştile copilăriei. Doi ochi frumoşi, căprii, îl urmăreau cu atenţie... Pentru această pereche de ochi ar fi vrut să ştie ceva şi să povestească, pentru acea frunte albă şi mîndră, a copilei înfăşurată-n şal **Venetian,** subt policandrele veneţiene.

Dar nu ştia nimic. Afară de faptul că primul lor strămoş se chemase Boldur şi că numele familiei devenise, în Moldova, Kostaki, tînărul călător n-avea decît conştiinţa nobleţei sale, pe care punea un preţ relativ. Ştia însă că Prinţul Iancu Dragomir e foarte bogat, e urmaş de domn şi are o fată sau o nepoată cam sălbatecă, la Paris, la călugăriţe sau într-un sanatoriu, în Elveţia.

— Nu. Acea nepoată sălbatecă nu e la Paris, e aici şi nu e călugăriţă ! îl corija Nina, aspru, dar surîzînd.

— D-voastră sînteţi, domnişoară ?

— Chiar eu !

Jeannot Boldur se înclină adînc.

— Dacă-mi daţi voie, peste cvîteva zile, cînd trec iar spre Braşov — vreau să-nfiinţez şi-acolo un garaj — am să v-aduc lămuriri de la moş Staicu. O să-i facă mare plăcere să-şi mai răscolească pergamentele !

— V-aş fi foarte îndatorat ! încheie prinţul, ridicîndu-se, la rîndul său şi salutînd ceremonios pe străinul care se pregătea să iasă.

Tînărul acela, anunţat ca o veste rea, pleca acum — după un sfert de oră — lăsînd în urma sa un gol. Umpluse, un sfert de oră, de rîs sănătos şi de gînduri senine biblioteca sombră, împăcase pe bătrîn, trezise curiozitatea simpatică a lui Alexandru Milea, iar Ninei îi răscolise un mare dor de ducă, pe drumuri prăfuite, cu o sută de kilometri pe oră, dor cum nu-i fusese niciodată dor.

Mai mult decît orcînd își dădea seama că nu e decît o biată prizonieră ; sihăstria ei o apăsa mai mult decît orcînd... Pe măsură ce automobilul lui Jeannot Boldur se depărta, ca să iasă în șoseaua Brașovului, inima Ninei se depărta și dînsa de această casă pustie, rostogolindu-se în pulberea depărtărilor, sărind, din orizont în orizont, ca o minge însîngerată, lovindu-se de pămînt, ca să expire în azur.

Faptul că Ernest fusese lăsat, fără nici o rezervă, să plece, însemna că atît bunicul, cît și Georgescu intenționau s-o țină multă vreme închisă acolo. Altminteri, ar fi pus condiție ca șoferul elvețian să se reîntoarcă îndată ce vor avea nevoie de dînsul. Acele „cîteva săptămîni, pînă va trece pericolul", se prelungeau la infinit.

Gîndul evaziunei se statornici defintiv în mintea copilei. Trebuia să plece de-acolo, fie ce-o fi. Nu-i mai păsa acum de îngrijorarea bunicului. îi va seri să n-aibă nici o grijă, că e în siguranță ; că se va întoarce la Dragomima cu o gardă de prieteni devotați.

Georgescu ieșise din bibliotecă să conducă pe domnul Boldur. Argații reluară lucrul, cățărîndu-se pe scări ; pomătufurile femeilor lunecau din nou pe cristalul rombурilor, făcîndu-le să sune matinal.

Conu Iancu, înseninat și mîndru — avea credința că repurtase o victorie — se plimba, cu mîinile la spate, supraveghind înzestrarea policandrelor și, ca să șteargă impresia ieșirei sale violente, de adineauri, dădea ordine cu blîndețe :

— Așa, *mon ami...* Binișor... Vezi să nu se ciocnească... Așa... nu e nevoie să-nfigi luminarea prea tare !... ușor !...

Nina profită de preocuparea generală, ca să redeschidă discuția întreruptă prin sosirea lui Ion Boldur.

— Ai văzut ce ușor l-au concediat pe Ernest ? Asta e semn că vor să-mi prelungească șederea în turn.

— Trebuie neapărat să vă liberați.

— Dar cum ? Cum ?

— Dac-am avea cheile de jos... Una singură... V-aș putea deschide noaptea tîrziu.

— M-aș da jos pe scară... binișor... Nu e nevoie să ies prin parc... Sînt paznici și cîini. Și-apoi, poarta cea mare e închisă și ea. Aș sări zidul dinspre gîrlă... Aș trece prin albia Prahovei. Dincolo m-ar aștepta un automobil... Dar cum descuiem, cum descuiem ? !

Ochii îi căzură pe-o rămășiță de luminare, scoasă din cupa ei și aruncată pe masă, printre altele. Ceara scurgă în jurul acelei bucăți de făclie avea bizare aspecte de lacăte și chei.

Copila întinse mîna, surîzînd...

—• Te uiți la bucata asta de ceară ? Ține-o. Pune-o-n buzunar. Așa. Dacă o-ncălzești și-o frămînți în mîini, faci un aluat... îl aplici pe orce broască — iei forma orcărei chei, ai înțeles ?

Milea se uită la dînsa iluminat, uimit : nicicînd nu i-ar fi trecut prin gînd să imagineze astfel, eliberarea domniței. Fără să-i remarce jocul de fizionomie, dînsa urmă :

— Fă cum ți-am spus. Paznicul pleacă după ce-a înnoptat : el încuie și pleacă. Strecoară-te pe lîngă zid. Eu am să iau, pe dinăuntru, pecetea broaștei. Ți-o arunc de sus. Am să-ți arunc și bani. Te duci la București, chiar mîine. Faci două chei. Mai cumperi cîteva la fel, ca să fim siguri... închiriezi un automobil și vii cu el, pe șoseaua națională ; îl oprești vizavi de castel și spui să m-aștepte. Pe urmă îmi deschizi, m-ajuți să trec Prahova. Eu mă duc la București. Dumneata rămîi aici. Să nu știe nimeni că mi-ai fost tovarăș. Ne-am înțeles ? La noapte, chiar, să iei forma cheii. Pleci în zori, dacă poți, te reîntorci tot mîine. Dacă nu, cel mai tîrziu miercuri. Azi e luni.

Nina vorbea scurt, poruncitor, dar monoton, ca să nu trădeze agitația în care se afla. Alexandru Milea era minunat de atîta precizie. El n-o cunoscuse pe Nina cea de odinioară, făptura zveltă, agilă ca o șopîrlă, lunecînd subt automobilul în pană, desfăcînd și reparînd șurubării, ca un tehnician desăvîrșit, ureîndu-se la volan, oprindu-se ca să dea ajutor altor mașini stricate-n drum, certîndu-se cu șoferii cari nu cunoșteau rostul mecanismului propriului lor motor. Pentru Milea, Smaranda Dragomir

nu era decît o domniță de basm, o castelană din evul mediu, ferecată în donjonu-i singuratec. Ș-acuma !

Cufundat în lumea cărților, universitarul bucureștean abia știa ce este viața... Un aspect al vieții i-1 releva acuma o copilă de boier, într-un vechi conac din clinele carpate. învăță, de la dînsa, ce însemnează curaj și ingeniozitate.

Era — cum ar fi spus conu Iancu — bulversat...

A doua oară își găsi Georgescu de lucru, în bibliotecă, și a doua oară își văzu mireasa visată, stînd de vorbă, tainic, cu altul. Nu-și puteau spune decît cuvinte de dragoste... Prea erau aproape unul de altul, prea păreau izolați de restul muritorilor, cufundați în taina lor proaspătă, în adăstarea bucuriilor de mîine. Costea fierbea, prefăcîndu-se că dă ajutor slugilor și se mira de el însuși cum poate să rabde, cum de nu izbucnește, sfărîmînd toate-n jurul său, zvîrlind cu sfeșnice în policandre, strîngînd în brațe pe filosof pînă-i vor trosni oasele și aruncîndu-1, fără suflare, pe podele.

Cel care plăti această mînie îndelung ascunsă fu, bineînțeles, Culaie. Ilie, de asemeni, pătimi, mîncînd pumni cu capul și picioare cu șalele. Fima făcu și dînsa, cunoștință cu palmele domnului Georgescu, fiindcă nu fusese în stare să prindă măcar o vorbă, din convorbirea celor doi tineri. Tiranul de la Dragomirna bătea în toate părțile, cu ceafa roșie, cu fruntea asudată și repeta la infinit :

— Mi s-a făcut de crimă... Trebuie să fac o crimă... Nu mai pot, dacă nu fac o crimă !...

CAPITOLUL XXI

După ce-și consumă reflecțiile de rigoare („Fetele de azi sînt superioare băieților ; o copilă de douăzeci de ani e o femeie, iar un tînăr de douăzeci și cinci de ani nu

e mai mult decît un imbecil, fie dînsul licențiat în litere, profesor și autor de cronici"), Alexandru Milea se gîndi să se supună, în totul, hotărî'rilor domniței.

Căută pe pădurar, îl găsi. Moș Iordan avea o respectabilă figură de răzeș, cu mustața lui albă, stufoasă, căzută peste gură ; îi aducea aminte nobilele figuri de țărani, jucate peste o jumătate de veac, în șir, de către Iancu Petrescu, la Teatrul Național. Vorbind cu pădurarul, avea impresia că ascultă pe Vîntură-Țară din *Lipitorile satelor* sau pe Moș Tănase, din *Răzvan și Vidra* încă o dată, Alexandru Milea transpunea în realitate reminiscențele sale literare.

— Moș Iordane, eu sînt profesor la București și am să. stau cîteva luni la Dragomirna.

•— Să fii sănătos, domnule, să stai cît ți-o fi pofta inimei.

— Viu la dumneata din partea domniței.

Ochii bătrînului se luminară.

— Are o mare supărare și mi-a spus că numai dumneata o poți scăpa.

— Sărac de mine, cum așa ?

— Ai doi-trei oameni de credință, să sară-n foc pentru măria-sa ?

Cum pădurarul se uita cercetător la dînsul, părînd că-1 suspectează, Alexandru Milea îi spuse, confidențial :

— Domnița și-a adus aminte că într-o zi ai avut și d-ta o supărare și te-a sărutat pe amîndoi obrajii !

Iarăși se luminară privirile răzeșului scăpătat, întors la „rumânie".

•— Boierul să ție cu boierul ! Dumneata, moșule, va trebui să ții cu stăpînă noastră a tutulor.

Moș Iordan aprobă, împreunîndu-și sprîncenele grele, într-un gînd.

•— Am doi nepoți și-un ginere. Să-i caut.

— Să-i ții pe lîngă d-ta. Poate să fie nevoie, azi-mîine. Mai multe, ce să-ți mai spun ? „Sări, moșule !" Și-atît.

— Am înțeles !

Nu i-a trebuit mult, nici vorbe pe șleau, pădurarului, să priceapă că era vorba de Costea și că omul pe care numai dînsul, pe toate moșiile, îl știa cine este și-1

dispreţuia, omul acela va trebui pîndit şi pus la locul lui. Moşneagul se bucura, la gîndul să plătească ticăld^sului o veche datorie.

Spre uimirea administratorului, care începea sa caute motivele concedierii filosofului, Alexandru Milea îl anunţă, singur, că va pleca la Bucureşti, pentru o zi, două, să-şi mai aducă nişte cărţi istorice, de cari avea nevoie pentru complectarea datelor viitoarei cronici.

Iar pe la miezul nopţii, cu .inima accelerată, ca un răufăcător sau ca un sacerdote împlinind o misiune sacră, el se strecură, pe lîngă zid şi se apropie de poarta veche a turnului, imprimînd, cu mîini tremurătoare, în ceara moale, albina uriaşă ce-o înfăţişa locul cheiei. La rîndul ei, Nina luase pe dinăuntru, forma broaştei, pe care i-o aruncă de sus, într-o năframă, împreună cu un teanc de bancnote. Nimeni, de-afară, nu văzu acest joc, ca dintr-o poveste.

A doua zi, cu primul tren, Alexandru Milea ajungea la Bucureşti, comandă două chei, cari nu puteau fi gata decît peste douăzeci şi patru de ore, iar după douăzeci şi patru de ore, mai cumpăra cinci chei, cam de aceeaşi mărime şi formă, tocmea un automobil şi pornea în viteză. Ajuns în dreptul Dragomirnei, el recomandă şoferului să se găsească în acelaşi loc, cum o nopta, şi să aştepte, cîteva ore chiar, pînă va veni dinspre castel, prin albia Prahovei o domnişoară, pe care o va duce la Bucureşti.

Aceasta se întîmpla miercuri 4 iunie. ••

Pe la orele cinci, Nina intră în bibliotecă, unde se afla credinciosul ei Milea ; el o informă că toate sînt în ordine şi că la noapte va descuia poarta culei şi-i va ajuta să treacă dincolo, spre linia ferată şi calea naţională.

O ploaie care se anunţa deasă şi stăruitoare fu binevenită : în adăpostul ei, vor putea lucra în voie, căci pe vreme rea, nici ţipenie de om n-avea ce să caute, noaptea, în parcurile conacului.

Toate le-au fost favorabile. Aii încuie şi încercă, vîrtos, clanţa, apoi se duse să mănînce, ca de obicei. Ploaia curgea domol şi complice cu întunericul. Leu şi ceilalţi

cîini rodeau ciolane prin coteţe, boierul se închisese între zăbrele, iar domnul Georgescu, în pavilion, făcea socoteli, fumînd, după masă.

în pardesiu, cu cele şapte chei grele şi reci, în mîna stînga, în buzunar, Alexandru Milea trecea, subt umbrelă, spre capătul dinspre gîrlă al palatului ; o emoţie pe care n-o cunoscuse niciodată îi strîngea gîtlejul. Se întreba dacă se va potrivi măcar una din acele chei, dacă nu s-o fi pus vrun lacăt, dacă poarta nu fusese zăvorită, pe dinăuntru. Se cutremura la gîndul izbînzii, se înfiora închipuindu-şi că încercarea va fi zadarnică...

în vremea aceasta, Nina, tot atît de emoţionată, recitea a patra, a cincea oară scrisoarea pe care urma s-o lase bunicului, înştiinţîndu-1 că se duce la Bucureşti, la familia Adelstein şi că nu trebuie să fie îngrijorat.

Nu erau nici ceasurile zece, în pustietatea de noapte tîrzie, cînd umbra tînărului se făcu una cu uşa turlei. Una... două... trei !... Primele chei încercate se poticneau. O sudoare rece gîdila tîmplele băiatului.

A patra, ezitînd puţin, se dădu peste cap o dată, de două ori, în interiorul fierului învins. Poarta se deschise. Aşa de uşor ?

Fără să mai scoată cheia — atît era de năucit — Alexandru Milea se repezi în noaptea scării, dibuind, urcînd treptele. Nina îi ghici paşii, îi ieşi în întîmpinare. Un singur bec, lumina, dintr-o candelă, în iatacul ei. Vorbeau în şoapte, agitîndu-se. Nina nu găsea pachetul cu rochii, rufării şi bani, pe care, ca orice evadat, şi-1 pregătise de cu ziuă. în sfîrşit, iată-1. Căută şi scrisoarea : *Măriei-sale prinţului Ion Dragomir, personal.* O puse pe masă, la vedere'. Cuvintele celor doi complici mureau, sugrumate.

— Automabilul ?

— E dincolo. Aşteaptă.

— O să fie greu de trecut; Prahova trebuie să fi venit mare !...

Nina mai căută, prin dulapuri, mantia de automobil, la care nu se gîndise. O găsi în sfîrşit, o îmbrăcă, îşi acoperi şi capul în gluga strimtă de şofer şi aruncînd o privire de bun rămas încăperilor unde tînjise atît amar de vreme, luă pe Alexandru de mînă, îl trase după dînsa şi coborîră, în vîrful picioarelor, treptele.

Pînă jos, li se păru un veac. Ce reci le erau mîinile, la amîndoi !

în sfîrşit, ajunseră. Nerăbdătoare, Nina puse mîna pe clanţă, apăsă. Dar uşa rezista.

— Ce înseamnă asta ?

Alexandru Milea trase la rîndul său de mîner, dar nu putu deschide nici el. Se uitară, îngroziţi, unul în ochiul celuilalt : le scăpărau, în noapte, privirile cercetătoare.

— Ai luat cheia cu d-ta ?

— Nu, bîiguia Alexandru, am lăsat-o pe dinafară.

— Cum se poate una ca asta ? ! Vezi, poate ai încuiat şi-ai scos-o.

Milea îşi răscoli buzunarele, dar cel dintîi fier, introdus în broască, le confirmă cumplita bănuială : cineva îi încuiase pe dinafară şi lăsase cheia în uşă !

Alexandru Milea se simţi îngălbenit, şovăind. Nina îşi muşcă buza, cu nervii răsuciţi, contrariată, gata să izbucnească, la fel ca-n ziua cînd o închisese Aii întîia oară...

Nu ştiau ce să facă... Umilit, improvizatul mîntuitor ar fi vrut să se deschidă pămîntul să-1 înghită, să-1 îngroape, cu turnul deasupra, ca un monument al Prostiei. Atîta stîngăcie, atîta neprevedere îl indignau pe el însuşi. Pentru a nu ştiu cîta oară, constata că oamenii de litere trebuie să-şi vadă de treabă, la pupitrul lor, să nu se amestece în întreprinderi cari cer curaj, ingeniozitate, sînge rece. Marile acţiuni să fie lăsate pe seama altora... Făcînd imprudenţa să împărtăşească şi Ninei aceste teorii, el avu marele noroc, din pricina întunericului să nu vadă surîsul de ironie compătimitoare, ce flutura pe buzele copilei. Altminteri, s-ar fi împuşcat cu una din numeroasele chei cari îi împovărau buzunarul stîng al pardesiului şi ar fi ratat, încă o dată, o acţiune.

Glasuri, afară, curmară penibila tăcere de subt boltă. Venea cineva. Cine ? Cine altul decît administratorul, împreună cu Aii şi doi argaţi, conduşi de Fima...

Ţărăncuţa nu-şi putuse ierta palmele trase de domnul administrator, de care se îndrăgostise violent, simţindu-i mîngîierile robuste pe obraji. Voia să-i arate că e vrednică de încredere că de aci înainte va sta cu ochii în patru, servindu-1 ca o sclavă devotată şi iubitoare. Bănuind ceva, din ziua cînd văzuse pe domniţa stînd de vorbă îndelung cu filosoful, în bibliotecă, Fima trăgea mereu cu urechile şi cu coada ochiului. Presimţise pe Alexandru dînd tîrcoale turnului, dăunăzi, ştiuse că domniţa i-a aruncat ceva... De cînd o trimisese cu baba Stanca s-aducă apă de la izvor, agera femeiuşcă mirosi că nu e lucru curat cu dascălul acela de la Bucureşti şi sta la pîndă. Astă-seară, iar i se păruse ciudată stăpînă, răscolind în dulapuri, căutînd rochii pe cari nu le purtase de mult şi tot ducîndu-se cînd la fereastră, cînd spre scară. Apoi, tremurul acela în glas, cînd le-a trimis să se culce mai devreme ca de obicei, şi paşii neliniştiţi, cu care măria-sa măsura odăile, îi spuneau că se pregăteşte ceva, acolo sus, că noaptea aceasta nu va fi .asemeni sutelor de nopţi, rostogolite în turn. Prevederile i se-mpliniră, căci bolta de jos hăui prelung, în beznă, cineva urca, pe dibuite şi intra în iatac, în vreme ce Fima se făcea una cu zidul, luneca uşor, ca o şopîrlă, se

strecura pe poarta întredeschisă, o încuia şi ţîşnea, prin ploaie, spre pavilionul domnului Georgescu, să-i spună marea veste.

— Bravo, fetiţo, bată-te să te bată ! o complimentă marele logofăt, surprins şi buimăcit de îndrăzneala celor doi.

Repede lucrează şi domnul filosof se mai gîndi el, măgulit că nu se înşelase, de la început, asupra intenţiilor frumuşelului.

Luă revolverul de pe masă, chemă pe Ilie şi pe Culaie, cari şedeau alături, lîngă el, totdeauna, şi trecînd pe lîngă cocioaba lui Aii, îl luară şi pe dînsul, alergînd prin ploaie cîteşicinci. Aii mergea în fruntea cetei, cu un fanar într-o mînă şi cu un pistol arnăuţesc în cealaltă. Ilie şi Culaie aveau ciomege.

Simţind că e rost de petrecanie, Leu se smulse şi el din "lanţ şi fugări, lătrînd, pe cei ce se îndreptau spre turlă.

. Tot zgomotul acesta, rotunjit de ploaie, pătrundea ca o veste rea în bolta umedă unde Nina Dragomir şi Alexandru Milea începeau să se calmeze, dîndu-şi seama că, la urma-urmei, nu comiseseră nici o faptă rea şi că nu-şi putea permite nimeni să le facă vreo observaţie, necum să-i pedepsească...

Cîteva lovituri răsunară-n poartă.

— Cine e ? întrebă Nina.

— Sînt eu, măria-ta, Georgescu !

— Ce doreşti ?

— Aş vrea să ştiu dacă v-aţi culcat.

— Nu m-am culcat, nu vezi ?...

— Mi se pare c-a intrat cineva Ia cl-voastră !

— Asta nu te priveşte !

— Atunci noapte bună, măria-ta !

— Noapte bună !

Cei de-afară tăcură... se depărtară... Aii însă, rămăsese de pază. îl simţeau de-acolo [lipit] de stejarul gros al porţii.

Nina ridică fruntea. N-avea de dat socoteală nimănui. Cînd va veni Georgescu să se informeze, mustrînd-o, cu aerul său umilit, cînd va veni însuşi bunicul, va şti cum să le răspundă. Era pornită pe ceartă, pînă la violenţă, în definitiv, era stăpînă Dragomirnei. Cui nu-i place, n-are decît să plece sau să se plece. însuşi boierul bătrîn trebuia să renunţe de a fi suveranul acestor domenii. Văzînd figura plouată a tînărului profesor, Nina se înduioşa, zîmbi cu preveniri de gazdă, făcu onorurile casei, poftind pe Alexandru Milea în iatac, oferindu-i dulceaţă şi întrebîndu-1 în ce fază au ajuns lucrările letopiseţului. Bietul băiat, însă, nu-şi putea ascunde emoţia şi nu-i ardea să facă expuneri istorico-literare. Ca să nu comită o nouă gafă, răspundea în monosilabe. Se întreba dacă o să stea toată noaptea de vorbă cu domniţa, îşi aducea aminte orele cînd se vedea subt chipul unui trubadur, apoi al unui confesor, apoi al unui cavaler menit să cucerească acest vechi castel şi pe castelană şi-i venea să rîaâ, ba mai bine să plîngă, contemplîndu-şi visurile prăbuşite.

Nina bătu în uşa femeilor cari nu găsiseră de cuviinţă să apară, cu toată agitaţia neobişnuită a acestei nopţi de întuneric. Se ivi numai baba Stanca.

— Fima unde e ?

— Era p-aici !

— Fima... n-auzi, Fimo, unde eşti ?

Dar Fima nu răspundea. Nina înţelese...

în curte începură să răsune împuşcături, dulăii lătrau cu furie, glasuri omeneşti se ridicau, chiuind, urlînd, ameninţînd : subt ferestrele boierului, Costea îşi prepara intrarea, organizînd o invazie şi-o fugărire de duş-

mani. Cînd socoti că bătrînul era suficient de spăimîntat, administratorul intră, alarmat şi dînsul.

Prinţul Dragomir sărise din pat şi tremura, în halat, cu pletele zbîrlite subt tichie ; barbişonul îi dîrdîia. îşi pierduse graiul.

— Ce este Costeo, băiatule, ce se-ntîmplă ? abia pu-tu el să rostească.

— Ce e, nu e bine măria-ta ! Sîntem trădaţi, sîntem vînduţi !

Credinciosul Georgescu explică boierului cum, de cîteva zile, simţise în jurul palatului prezenţe necurate, cum a pîndit astă-seară şi-a văzut vreo cinci-şase inşi strecurînclu-se în parc, umblînd cu şomoioage pe lîngă bîrne, să dea foc zidirei, cum unul din ei, sau mai mulţi, s-au strecurat în turn, unde era domniţa, şi cum el i-a încuiat acolo, punînd, în sfîrşit mîna pe banda lor blestemată.

— *Mon Dieu,* exclamă bătrînul, îngrozit, să nu i se-ntîmple fetei, ceva !...

— N-aveţi nici o grijă măria-ta. Mă duc cu oamenii mei şi pun mîna pe dînşii. Veniţi cu noi şi măria-ta, să-i vedeţi... să vedeţi cine era unealta lor în casa asta, luda care ne-a vîndut!

Bătrînul nu înţelegea. Costea îl încălţă cu şoşoni, îi puse paltonul pe umeri şi-o căciulă peste tichie şi-1 trase după dînsul, mai mult tîrîndu-1, prin curte, spre turlă. Celor doi argaţi li se mai adăugară cîţiva, cu revolvere şi felinare şi toţi se uitau la boier cu priviri eroice, jucînd, poate cu convingere, rolul de salvatori ai săi şi ai domniţei.

Ajunşi la poarta unde Aii saluta milităreşte, Costea scoase din broască cheia nouă, lucitoare şi-o arătă boierului, clătinînd capul cu melancolie, cu aerul că spunea :

—• Uite opera celor pe cari ni i-am crezut prieteni !...

Descuie. Patru inşi cu felinarele şi revolverele în mîini o luară înainte pe trepte, ca o avangardă. Apoi

venea boierul, apoi Costea cu Ilie. Fima se strecură pe lîngă zid, intră, ca o pisică şi se vîrî în aşternutul ei, gata să jure pe ochii tutulor neamurilor că nu se mişcase de-acolo.

Nina tocmai căuta prin funduri de saltare şi găsea cravaşa, cînd auzi voci şi paşi, pe scară.

— Cine e ?

— *Cest moi, mon enfant... Cest nous* o ncuraja bătrînul.

— Ce-nsemnează asta ? se indignă principesa, văzînd atîta lume.

Ieşiţi afară !...

Argaţii se repeziră în jos : în mîna stăpînei lor, zbîrnîia temuta biciuşca.

Numai Prinţul şi administratorul trecură pragul.

— Dumneata, domnule Milea, tocmai dumneata ? se obrăznici Georgescu, stăpîn pe situaţie.

— *Comment, c'est vous ?* se miră, la rîndul său, prinţul.

— Dumneata ai deschis jos, cu această cheie falsă ?... Mai e cineva cu dumneata ? !

Costea voia să sublinieze delictul. Cum tînărul nu nega, boierul, consternat, căzu pe o laviţă, lovindu-şi palmele, între genunchi. Alexandru Milea era şi dînsul copleşit...

— Domnul Milea — interveni Smaranda Dragomir, cu fruntea sus — a fost rugat de mine să mă scape. Iată scrisoarea pe care ţi-o lăsasem, bunicule ! Eu nu mai pot sta aici ! Mă duceam la Bucureşti, la familia Adelstein. Te rog, citeşte...

— *Mais non, mais non, mon enfant,* se tînguia bătrînul, lovit, tot atît de hotărîrea Ninei, ca şi de împuşcăturile de adineauri.

Voyons... Cest trop!... Nina mea, e prea mult, fie-ţi milă de mine, e prea mult !

în mintea lui bătrîna, groaza şi durerea se ţineau de mîini, în horă sălbatecă, aproape să-1 înnebunească.

Trebuia luată o hotărîre şi el nu putea s-o facă. Georgescu şi Alexandru Milea se simţiră inoportuni. Acesta din urmă se ridică să plece ; administratorul îl imită. Din prag, tînărul vorbi, cu glas măcinat, uitîndu-se la prinţ :

— Domnule Dragomir, vă rog să mă iertaţi, dac-am făcut ceva care să vă supere... Sper că n-aveţi nimic împotrivă dacă v-aş cere voie să mă reîntorc la Bucureşti !...

Prinţul nu-i răspunse nimic, parcă nici n-auzise, atît era de absent.

— Cu cel dintîi tren, domnule ! ordonă brutal, Georgescu.

Poftim încoa !

— Domnule Milea, te rog să rămîi aici ! interveni Smaranda Dragomir, cu energie.

Dar Georgescu nu se lăsă bătut :

— Principesă, vă rog să nu vă amestecaţi în hotărîrile ce iau ! Sîntem în mare pericol şi toată lumea trebuie să asculte de ordinele mele !

Afară, Aii ca şi argaţii continuau să tragă focuri de revolver, ca să confirme, parcă, pericolul de care vorbea administratorul şi să întreţie atmosfera de panică, atît de necesară planurilor acestuia. Cel mai zelos era Leu, care sărea şi urla în noapte, ca şi cum ar fi presimţit haite de lupi între copaci.

— Dacă lăsăm pe domnul să plece, fără să-i cerem socoteală, înseamnează că facem prea mult pentru dumnealui !...

— Frumos mai ştii să răsplăteşti binefacerile măriei-sale, domnule filosof ! îl mai judecă el. Poftim dă-ţi iă catrafusele şi şterge-o, pînă nu te iau de urechi !... '

Alexandru Milea ieşi după Georgescu, foarte palid, cu fruntea plecată.

Paralizată, Nina se uita cu disperare la bunicul ei.

Acesta mai avu puterea să spună :

— Nu-1 putem lăsa să plece în toiul nopţii pe ploaie... Mai rămîi pînă mîine in castel, *jeune homme*... apoi vom vedea...

Costea coborî cu Alexandru Milea, îl dădu pe mîna argaţilor şi se reîntoarse, glonţ, în iatacul principesei.

— Măria-ta, după cele petrecute astă-seară, nu mai pot rămîne o clipă în castel! Eu nu mai aştept ziua, ca domnul secretar ! Plec chiar acum. Toate hîrtiile sînt în ordine, toate conturile vi le-am predat acum o săptămînă.

— Du-te sănătos ! izbucni copila.

Afară, însă, Leu lătra cu disperare, iar împuşcăturile plesneau în reţeaua de ploaie...

Conu Iancu se agăţă de Costea, implorîndu-1 să rămîie. Vrednicul şi bunul administrator refuza, cu îndîrjire.

— Castelul ăsta e blestemat. Nu pot să-mi risc viaţa mereu, luptîndu-mă cu duşmanii măriei-voastre !

Astă-seară au umplut parcurile... Au încercat să pună foc în patru părţi deodată şi nu ştiu dacă nu ne-om aprinde, dintr-un moment în altul ! Nu-mi ajunge asta ! Trebuie să mă feresc pe deasupra de oamenii casei, de complicii lor, introduşi aici prin şiretenie, de protejaţii măriei-voastre, care nu sînt decît nişte mizerabili, nişte criminali !...

Surescitată de peripeţiile orelor din urmă şi de larma aceea infernală, de jos, neştiind ce să mai creadă, intimidată de Georgescu, simţindu-se fără nici un apărător, Nina începea să se teamă şi de dînsa : lui Costea i se păru că surprinde în ochii stăpînei sale o rugăminte... Parcă-1 solicita să nu plece, parcă avea privirile pline de admiraţie şi de recunoştinţă pentru dînsul.

Şi atunci, triumfător, cu oarecare solemnitate, feciorul popei din Ulmeni, îşi scoase pieptul afară, dictîndu-şi condiţiile :

— Domnule Iancu Dragomir, am onoarea să cer mîna nepoatei d-voastră, domnişoara Smaranda Dragomir !

De rîndul acesta, nici un „măria-ta", nici un măria-sa"... Distanţele piereau, în acea noapte de victorii şi de prăbuşiri.

Preaplecatul Costea spunea întîia oară, principelui Dragomir „domnule" aşteptînd să-i spună, în curînd „moşule"...

— Desigur, *mon ami,* desigur ! aprobă, fără să se gîndească, bătrînul, care ar fi dat orce lui Georgescu, în clipele acelea.

Nina însă, foarte calmă :

— Nici un „desigur", bunicule... Eu nu mă mărit cu vechilul meu !

Costea îşi încrucişase braţele şi se uita, rînjind, la boier. Aştepta sentinţa. Ştia că va fi în favoarea Im. Prinţul, cu pletele zbîrlite şi cu licăriri de nebunie în ochi, începu s-alerge prin iatac, cu o mînă la spate, cu alta gesticulînd. Ţipa, strident :

— Eu sînt stăpînul aici! Am drept de viaţă şi de moarte asupra tutulor !... Nimeni n-are voie să crîcnească. Nina, dacă nu vrei să te căsătoreşti cu băiatul acesta, eu te dezmoştenesc ! Toată averea îi va rămîne lui !...

îl voi face copilul meu, îl voi dărui cu numele meu, să ducă dînsul mai departe ceea ce nu eşti tu în stare să duci !

Atunci, hotărîră să folosească, mijlocul suprem, pe care-1 avusese orcînd la îndemînă, dar îl găsea respingător, biata Nina, părăsită de toţi, se prefăcu, întîia oară. Ca să nu i se ghicească emoţia, ca să nu i se vadă roşaţa obrazului, lăsă ochii în pămînt, şi, aproape şoptind, rosti :

— Bine bunicule... Poate că ai dreptate... Nu zic nu... Să mă mai gîndesc... La urma-urmei...

Iancu Dragomir o prinse-n braţe, îi sărută creştetul plîngînd, iar Costea întoarse capul, ca să nu i se vadă freamătul de satisfacţie care-i dilata nările.

Dar umilirea Ninei şi bucuria vătafului erau să fie de scurtă durată. Lucrurile luară, foarte curînd, altă întorsătură.

Pălmuit de evenimente, biciuit de ploaie, Alexandru Milea se trezi. Ridicolul cu care se acoperise, echivala cu o sinucidere. Şi nu voia să moară ca un mişel. O luciditate şi-o energie pe care nu şi-o cunoscuse niciodată îi răcori fruntea şi-i dictă ce trebuie să facă.

Lăsat în odaia lui, nu-i trebuiră decît trei minute de singurătate ca să ia hotărîrile ce se impuneau.

Ieşi în parc, printre copaci, alergă spre coliba pădurarului, care, trezit de pocnetele gloanţelor, sta de veghe cu cei doi nepoţi şi cu ginerele său, aduşi în căsuţa lui, după îndemnul venit de la domniţa. Parcă aşteptau o poruncă, să s-arunce şi dînşii în viitoare. „Săi, moşule !" îl îndemnase tînărul acela, care venise cu solia de la stăpînă.

— Săi, moşule ! auzi a doua oară moşneagul, o dată cu nişte bătăi în geam ; dincolo de sticla aburită, era chipul profesorului de la Bucureşti.

— Gata, domnule !... răspunse bătrînul Iordan, deschizînd.

Alexandru Milea explică celor patru tineri vînjoşi că satrapul Dragomirnei se află la domniţa în turn, că-î cere să-1 ia de bărbat că, o ameninţă s-o ţie închisă toată viaţa şi că boierul cel bătrîn, slab, neputincios în mîmile lui Costea, n-are încotro.

— Ce trebuie să facem ?

— Să intrăm şi noi în turn, să dăm năvală peste ticălos, să punem mîna pe el, să-1 legăm cobză şi s-ascultăm poruncile domniţei ! Ce va spune măria-sa, aceea vor face oamenii credincioşi acestei case !

Celor patru munteni din colibă nu le trebuiră vorbe multe, să priceapă.

— întîi legăm pe arnăut, că el păzeşte poarta şi e mai primejdios. Apoi vedem de ceilalţi !

Zis şi făcut. Cele cinci umbre se strecură, pe drumuri neumblate, pînă la poarta turnului unde sta de veghe Aii din Chiciova. El recunoscu pe pădurar şi-1 crezu că e din tagma administratorului.

Moş Iordan şi cu ceilalţi nu-1 prea aveau la inimă pe „turc" : oare printre dînşii, nu s-ar fi putut găsi un om de credinţă să-1 facă paznic ? De aceea, nu le păru prea rău moşnenilor să puie mîna pe Aii, să mi-i lege gura într-o basma şi să mi-1 ferece în frînghiile aduse înadins. Trăgîndu-1 apoi subt boltă, ei închiseră poarta pe care, de rîndul acesta, Alexandru Milea o încuie pe dinăuntru, luînd cheia cu dînsul după ce dezarmase pe păzitor.

— Nu s-o supăra domniţa, boierule, că dăm buzna aşa, pe nepusă masă ? se mai codi Iordan, pe scară.

— Lasă, moşule, n-avea grijă ! Numai să-i venim noi •de hac Georgescului, că trece orice supărare !

Iată-i în pragul iatacului, cu Moş Iordan în frunte, cu pălăriile luate brusc, de pe cap, în faţa boierilor.

— Ce căutaţi aici, mojicilor ? se răsti administratorul, apropiindu-se de pădurar, gata să-1 apuce de piept. Dar acesta-i dădu peste mînă, îl plesni cu palma pe un obraz, îl plesni şi pe al doilea obraz, cu cealaltă mînă, şi-n vreme ce nepoţii lui săreau pe logofăt, apucîndu-i braţele, Moş Iordan îşi lăsă un genunchi în faţa lui Iancu Dragomir şi-i zise :

— Să ne fie cu iertare măria-ta, sărutăm dreapta, domniţă, iertaţi-ne de supărare, da' ne-a venit şi nouă rîndul !

Georgescu se smulse din braţele flăcăilor şi se dădu un pas înapoi, căutînd revolverul, pe care-1 avea în buzunarul de la spate.

Nina văzu gestul şi, scoţînd browningul de subt pernă, strigă, întinzînd ţeava spre omul care o ceruse, adineauri, de nevastă :

— Sus mîinile !

Costea bîigui ceva.

— Sus mîinile ! repetă copila.

Georgescu n-avu încotro şi se lăsă legat, ca un hoţ de rînd.

— *Je vais vous expliquer !* spuse Nina, calm, bunicului ei, care holbase ochii, nemaiînţelegînd nimic.

Surîzînd, fericită, principesa Dragomir se duse la pădurar, îi întinse mîna, îl privi drept în ochi, recunoscătoare, şi-1 sărută pe amîndoi obrajii, ca odinioară. Alexandru Milea, neobişnuit cu asemenea spectacole *montagnard-e* şedea la un colţ, palid, anemiat, şi-şi ştergea ochii de lacrimi. Atîtea emoţii îi întreceau toate suvenirile literare şi-1 desfiinţau, pur şi simplu.

Nina se îndreptă spre dînsul şi-1 sărută şi pe el de două ori, ca pe Moş Iordan... Ceea ce făcu să-i mai vie tînărului inima la loc.

Georgescu era pe podele, nemişcat, şi se uita la stăpînă lui, mireasa lui pentru totdeauna pierdută, cu ochi cari cereau iertare.

Nina îl măsură de sus şi se cutremură — ultima oară — întîlnind privirile-i încrucişate. Craşava era colea. De

cînd aştepta să-i brăzdeze faţa cu două fulgere. Sîngele tinerei boieroaice fierbea, o mare nevoie de-a lovi, o cutreiera.

Dar nenorocitul era legat, la picioarele ei. Şi principesa Dragomir, neam din neam de vînători, ştia că nu poţi trage în sălbăticiune fără apărare. întoarse capul cu dezgust şi-n vreme ce-1 duceau pe Costea jos, să-1 închidă în beciul turnului, în vreme ce bunicul ei, însoţit de Alexandru Milea ieşea prin uşa de sus, trecînd în castel, să se culce în aceeaşi cameră cu tînărul profesor, ca altă dată la Bucureşti, Nina Dragomir o căuta pe Fima, o scotea din aşternut şi, dezbrăcînd-o complect, începu s-o cravaşeze. Fima ţipa ca din gură de şarpe. Loviturile de biciuşca plouau pe şalele ei goale, lăsînd dungi roşii. Roşie toată, transpirînd abondent, Nina lovea mereu, cu o voluptate sălbatecă, potolindu-şi cu fiecare lovitură nervii încordaţi atîta vreme.

Prin parc, din cînd în cînd, mai detuna cîte o puşcă întîrziată, iar dincolo de Prahova, un şofer exasperat de zadarnică aşteptare, clacsona şi-şi aprindea farurile, inutil, subt ploaia nopţii de iunie, monotonă, unanimă, indiferentă...

CAPITOLUL XXII

Stăpînă Dragomirnei dormi somn greu în acea noapte, somn odihnitor, liniştitor.

Se trezi voioasă, în larmă de mierle şi chemări de cuc, din nuc în nuc, şi lunecări de granguri, galbeni şi grei, şuierînd haiduceşte, în soarele verii, pe răcoare.

Se-ntinse toată, surîzînd, îşi petrecu braţele pe după cap, îşi umflă pieptul, cu sînii tineri şi împliniţi, gata

să-şi ia zborul, ca doi porumbei albi, cu ciocul de trandafir.

în locul lui Aii şedeau de veghe, jos, cei doi nepoţi ai pădurarului ; cumnaţi de-ai acestora treceau de colo pînă colo, prin curte, la porţi, răsăriţi din pămînt, ca nişte crainici noi, iscodind pe oamenii lui Costea. Străbunici de-ai lor se luptaseră, în păduri, cu ciobanii lui Dună ; urmaşii de azi purtavi în oase porunca aceleaşi credinţe pentru casă şi stăpînitorii vechilor moşii.

Nina trecea sprintenă cu nările în freamăt, adulmecînd văzduhul : nu mai simţise de mult mirosul pământului proaspăt plouat. Acolo, sus, aerul era pur, clar miresmele ierbii cosite şi toate mirodeniile ţărînei roditoare n-aveau aripi să se urce-atîta. Coşuri fumegau acum — aburi de pîine caldă îndulceau adierea amăruie a foilor de nuc. Să fie aceste bune ţinuturi cutreierate de duhuri duşmane ? Nu se putea. Ce însemnau acele împuşcături mincinoase, toată noaptea ? O anchetă grabnică printre argaţii administratorului — cari se lepădau, de el, ştiindu-1 detronat — îi dovedi că nu năvălise nimeni, că slugile primiseră ordinul de-a alerga de colo pînă colo, strigînd, împuşcînd, întărîtînd dulăii. Mistificarea era vădită. Alexandru Milea propuse o percheziţie în pavilonul lui Georgescu, unde găsiră cîteva costume de zale, o sticluţă cu otravă, nişte pumnale noi-nouţe, pe cari scria „Arcaşii Zimbrului". Conu Iancu Dragomir holbă ochii, în faţa acelor mărturii copleşitoare pentru credinciosul său Costea.

•— Poate le-a luat „Arcaşilor", cînd se lupta cu ei...

Bătrînului îi venea greu să renunţe la toate spaimele din trecut, la stafiile cu cari se obişnuise, şi-i păreau că fac una cu zidurile Dragomirnei... Era o abdicare prea dureroasă : iluzia, chiar a unor cataclisme, ne e scumpă, totdeauna. Cei doi tineri nu insistară prea mult în a-i

dovedi că se înşelase ani întregi. Povestea Dragomirnei trebuia să rămînă încărcată de romantismul veacurilor, iar luptele din trecut nu puteau să fi încetat în zorile vremurilor noi...

Bine zăvorit în beciul turlei, Georgescu nu-şi vedea prăbuşirea, nu voia [a] crede că această situaţie e defiir-tivă. Fără îndoială, îi vor da drumul, îl vor reintegra In drepturile sale. Era dispus să renunţe la mîna princi-pesei. Poate nu s-ar mai fi amestecat atîta nici în tre-bile moşiei. La urma-urmei, ar fi plecat de tot. Avea destui bani să trăiască aiurea. Parcă numai conacul aceia e pe pămînt ? Parcă Nina e singura femeie din lume ?

Recapitulîndu-şi averile, Georgescu zîmbi, cu satis-facţie. Intia oară, avea orgoliul prosperităţii sale. Şi, aceasta, pe pămîntul umed al temniţei !

De unde plecase şi unde ajunsese !...

Cîtă vreme fusese liber, frămîntat de alte năzuinţe, preocupat de ascensiuni viitoare, nu-şi preţuise îndea-juns norocul. Acum era fericit să-şi facă bilanţul... Uşu-rat că lupta încetase, renunţa, cu laşitate, la orce alte măriri. Poate că această renunţare nu era semnul unei slăbiciuni, dimpotrivă. Poate că luxul unor gînduri opti-miste, în jalnica lui situaţie, însemna o forţă, în bătălia care va începe mîine, pe alte domenii.

îngropat acolo, în bolta printre-ale cărei pietre se strecurau rădăcinile copacilor şi plantelor de-afară, in contact direct cu pămîntul, băiatul de ţăran simţea tre-cîndu-i în vine sucul vîrtos care hrăneşte braţele ar-borilor şi le întăreşte. Pe altul, această întemniţare, l-ar fi doborît. Pe Constantin Georgescu îl înviora.

îi părea, numai, rău că nu se dusese destul de des pe la Ulmenii-de-Sus, la bietul taica. îl nesocotise din cale-afară.

Părintele Grigore nu mai avea mult. O mai apuca să-1 vadă ? Cine ştie... îl şi vedea întins, în bisericuţă, cu faţa la pantocrator, slujit de-un preot tînăr, abia; ieşit din seminar, cu bărbuţa rară în jurul feţei firave.

Era şi conu Iancu-n bisericuţă, era şi domniţa. Ruga morţilor luneca pe buzele popei celui tînăr şi Costea se înduioşa, cu inima plină de păreri de rău şi de remuş-cări. îi părea rău de bătrînul său tată că s-a dus... îl părea rău de-acea nefericită Anişoara, pe care o lăsase-văduvă şi-o aruncase-n viitoarea lumii, femeie singură, pradă tutulor ispitelor şi tutulor exploatărilor. Auzise că acum se otrăvea cu morfină, de supărare că o lăsase un fante bucureştean, după ce-i tocase bănet... îi părea râu de vremea-ndelungată pe care o furase tinerei lui stă-pîne, ţinînd-o închisă-n turn în anii cei mai frumoşi şi, mai ales, îl strîngeau remuşcările de gît, amintindu-i cum îşi împuşcase stăpînul, la blestemata vînătoare... Costea sări din loc, acolo în beci, căci se visase în bi-serică la slujba de îngropare a tatălui său şi simţise pi-cioarele arzînd, pămîntul arzîndu-i supt picioare ; el îşi alesese loc, fără să vrea, tocmai subt lespedea înflorită ce acoperea pe boierul Dinu Dragomir...

Fostul tiran al cuprinsului plîngea în beciul de subt turlă şi-şi făgăduia răscumpărarea păcatelor prin unirea cu Anişoara, dacă va mai consimţi dînsa să-1 ia de băr-bat, într-un tîrziu, adormi buştean, apoi se trezi şi multe zile nu ştiu dacă e zi sau dacă e noapte, căci nu-1 chema nimeni, nu-i vorbea nimeni. îi dădeau, numai, de mîncare,, ca unui cîine, pînă cînd, într-o zi, 11 scoaseră de acolo, în lumina orbitoare şi-i spuseră că e liber să plece, unde l-or duce paşii, dar pe la Dragomima să nu mai dea,, nici pe vruna din moşiile, din viile, din fabricile, din sondele măriei-sale.

— Dacă nu-ţi vezi de treabă, cu mine o să ai de furcă, Georgescule, ai înţeles ? !

Cel care ameninţase astfel, era un bărbat frumos, înalt şi voinic, de vreo treizeci de ani, pe care l-am văzut noi o singură dată la castel, în treacăt, şi care era ursit acum să devină stăpînitorul tutulor averilor boiereşti, logodnicul Ninei.

Acest ales al soartei se numea Ion Boldur.

In cele zece zile pe cari le petrecuse Costea subt pămînt, multe întîmplări se grăbiseră la castel. Meşteri aduşi de Nina ridicau schele, calfe cutreierau vechile săli, ucenici pregăteau găleţile cu var şi pietrele cioplite, menite să întărească şi să înfrumuseţeze palatul acela măreţ, cum altul nu e pe pămîntul românesc.

După cum făgăduise, Jeannot Boldur, în drum spre Braşov, se abătuse, a doua oară, pe la Dragomirna, aducînd veşti proaspete din trecutul afumat şi ruginit, comunicînd, din partea bătrînului Staicu Boldur, izvoade noi, privitoare la acel străvechi domeniu :

„Familiile Boldur şi Dragomir sînt una şi aceeaşi." Sau mai bine-zis, neamul Dragomir, din Muntenia, ca şi neamul Kostaki, din Moldova, se trag din hatmanul Boldur, care-a descălicat odată cu Dragoş, în Moldova, împreună cu arcaşii săgetători ai zimbrului. Dragoş-vodă a dăruit căpitanului său Boldur, un inel cu piatra de smarald, pe care urma să-1 poarte şeful familiei.

Mai tîrziu, căsătorii nepotrivite făcîndu-se, neînţelegeri mari iscîndu-se, izbucnind certuri şi lupte, fiecare întîi născut crezîndu-se fruntaşul neamului, acel inel s-a perindat din deget în deget, răpit de multe ori prin vărsări de sînge şi nu se ştie unde se mai află azi.

Cel dintîi Boldur trecut în Muntenia, pe vremea lui Alexandru cel Bun (nu subt Petru Rareş, cum se crezuse o vreme), primi în dar de la domnul de pe atunci al Munteniei, un conac de vînătoare, pe Valea Prahovei, cu bisericuţa şi pămîntul dimprejur şi cari s-au numit Boldurenii, pînă prin anul 1600. Doritor să întemeieze o familie pe care s-o cheme ca pe el — cum făcuse în Moldova marele slujer Kostaki, fiul lui Ion •— pîrcălabul lui Mihai Viteazul, Dragomir Boldur îşi lepădă falnicul nume străvechi şi rămase numai Dragomir, botezînd Dragomirna, moşia Boldurenii şi nimicind orce legături cu trecutul.

Documentele pe cari le poseda unchiul Staicu, vorbeau cam de aceleaşi conflicte relatate de conu Iancu lui Alexandru Milea. Atîta numai că marile isprăvi de vitejie şi credinţă le făcuseră Boldureştii, în vreme ce mai toate cruzimile şi trădările porneau de la Dragomiri. Aceste mici deosebiri de interpretare a faptelor nu mai puteau, însă, jicni pe nimeni, căci urmaşii vechilor războinici îşi întindeau, acum, o mînă loială, împăcîndu-se deasupra criptelor unde zăceau străbune oseminte potolite.

Primul gînd de unire a Ninei cu Ion Boldur îl avu, bineînţeles, conul Iancu.

Căsătoria celor doi tineri, ar fi încheiat, în mod firesc, cearta seculară a familiei, rezolvînd, în acelaşi timp, providenţial, problema bogatei moşteniri. Copiii s-ar fi chemat Boldur-Dragomir, numele glorios urmînd să-nfrunte veacurile şi de aci înainte.

Boierul, însă, cunoscînd spiritul de contradicţie al Ninei, nu se grăbi să-i comunice planurile sale, aşteptînd ca nepoata lui să hotărască singură.

într-adevăr, urcîndu-se în automobilul cu care Jeannot făcea drumul Bucureşti-Braşov, conducînd dînsa, cu frenezia unui dor de multă vreme înăbuşit, întîrziind pe înserate, din pricina unei pane, pe valea pitorească a Timişului, Smaranda Dragomir se simţi atrasă, apoi cucerită de farmecul bărbătesc al lui Ion Boldur, de-o graţie aproape femenină, de-o anumită poezie îndepărtată, a acestui om de acţiune.

Toate concurau să-i unească. însuşi Alexandru Milea, fericit să se consacre bibliotecei vaste şi să desăvîrşească multvisata cronică a Dragomirnei, împărtăşi bucuria generală, extaziat de feerica strălucire a celor trei candelabre cu nouăzeci şi nouă de lumini fiecare, în lumina cărora Iancu Dragomir, palid şi sacerdotal, în seara de logodnă, petrecea în degetul arătător al mirelui, inelul cu piatră de smarald.

DOUĂ CRUCI

ROMAN DIN VIAȚA MACEDONEANĂ

1914

ELFIONA

[1925]

DRAGOMIRNA

1930